

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: “ Συγκριτική Θεώρηση των 13 Περιφερειακών
Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΚΠΣ
1994-99 ”**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : Χ. ΚΛΟΥΚΙΝΙΩΤΗ

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 1998

αρ. εισ ... 116.../π.Α.....

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000050691

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2075/1
Ημερ. Εισ.: 21-08-1998
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
1998
ΚΛΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

• ΕΔΡΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

- 1 - ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ
- 2 - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
- 3 - ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
- 4 - ΗΠΕΙΡΟΣ
- 5 - ΘΕΣΣΑΛΙΑ
- 6 - ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ
- 7 - ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

- 8 - ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ
- 9 - ΑΤΤΙΚΗ
- 10 - ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ
- 11 - ΒΟΡ. ΑΙΓΑΙΟ
- 12 - ΝΟΤ. ΑΙΓΑΙΟ
- 13 - ΚΡΗΤΗ

Στη μνήμη του πατέρα μου

Συγκριτική θεώρηση των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΚΠΣ 1994-99

1. Εισαγωγή	
1.1. Αναφορά στους λόγους επιλογής του θέματος μελέτης	1
1.2. Αναφορά στο περιεχόμενο της θεώρησης και στη μεθοδολογία της αξιολόγησης	3
2. Περιφερειακό Σκέλος της Χρηματοδότησης του Β' ΚΠΣ	6
2.1. Κατανομή Πόρων ανά Περιφέρεια	6
2.2. Κατανομή Πόρων στους Άξονες Παρέμβασης	8
3. Συνοπτική Παρουσίαση των 13 Ελληνικών Περιφερειών	11
3.1. Συγκριτική Θεώρηση βάσει στατιστικών στοιχείων	12
3.2. Συγκριτική Θεώρηση Βάσει των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων	19
3.3. Συμπεράσματα	24
4. Περιγραφή των 13 περιφερειών και των 13 ΠΕΠ	26
4.1. Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	27
4.1.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	28
4.1.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	29
4.1.3. ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης- Θεματικές Ενότητες	30
4.2. Κεντρική Μακεδονία	31
4.2.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	32
4.2.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	33
4.2.3. ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας- Θεματικές Ενότητες	34
4.3. Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	35
4.3.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	36
4.3.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	37
4.3.3. ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας- Θεματικές Ενότητες	38
4.4. Περιφέρεια Ηπείρου	39
4.4.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	40
4.4.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	41
4.4.3. ΠΕΠ Ηπείρου- Θεματικές Ενότητες	41
4.5. Περιφέρεια Θεσσαλίας	42
4.5.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	43
4.5.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	44
4.5.3. ΠΕΠ Θεσσαλίας- Θεματικές Ενότητες	45
4.6. Περιφέρεια Ιονίων Νήσων	46
4.6.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	46
4.6.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	48
4.6.3. ΠΕΠ Ιονίων Νήσων- Θεματικές Ενότητες	48
4.7. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	49

4.7.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	50
4.7.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	51
4.7.3. ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας - Θεματικές Ενότητες	52
4.8. Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας	53
4.8.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	53
4.8.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	55
4.8.3. ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας - Θεματικές Ενότητες	56
4.9. Περιφέρεια Αττικής	57
4.9.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	58
4.9.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	59
4.9.3. ΠΕΠ Αττικής - Θεματικές Ενότητες	60
4.10. Περιφέρεια Πελοποννήσου	61
4.10.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	63
4.10.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	64
4.10.3. ΠΕΠ Πελοποννήσου - Θεματικές Ενότητες	65
4.11. Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	66
4.11.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	67
4.11.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	68
4.11.3. ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου - Θεματικές Ενότητες	68
4.12. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	69
4.12.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	70
4.12.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	71
4.12.3. ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου - Θεματικές Ενότητες	72
4.13. Περιφέρεια Κρήτης	73
4.13.1. Προβλήματα και Δυνατότητες	73
4.13.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη	75
4.13.3. ΠΕΠ Κρήτης - Θεματικές Ενότητες	76
4.14. Συμπεράσματα	76
5. Επάρκεια των συμπεριλαμβανομένων δράσεων στα ΠΕΠ σε σχέση με τις ανάγκες και τα προβλήματα των περιφερειών	81
5.1. Μεθοδολογία αξιολόγησης των 13 ΠΕΠ	81
5.2.1. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	87
5.2.2. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας	90
5.2.3. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας	93
5.2.4. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Ηπείρου	95
5.2.5. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Θεσσαλίας	97
5.2.6. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Ιόνιων Νήσων	99
5.2.7. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας	101
5.2.8. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας	103
5.2.9. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Αττικής	105
5.2.10. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Πελοποννήσου	107
5.2.11. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Νήσων Βορείου Αιγαίου	109
5.2.12. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Νήσων Νοτίου Αιγαίου	111
5.2.13. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Κρήτης	113
5.3. Συμπεράσματα	115
6. Παρουσίαση του ποσοστού υλοποίησης των προβλεπόμενων από τα ΠΕΠ έργων	119
6.1. Παρουσίαση της απορρόφησης ανά περιφέρεια	119

6.2. Παρουσίαση της απορρόφησης ανά ταμείο και της ιδιωτικής χρηματοδότησης	129
6.3. Συμπεράσματα	130
7. Συνοπτική συγκριτική θεώρηση των 13 ΠΕΠ- Συμπεράσματα	134
7.1. Συνοπτική συγκριτική θεώρηση των 13 ΠΕΠ	134
7.2. Συμπεράσματα	144
8. Βιβλιογραφία	148
9. Παράρτημα	150

1. Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε κατά το εαρινό εξάμηνο του διδακτικού έτους 1997-'98 και στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας της φοιτήτριας, του τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Χαρίκλειας Κλουκινιώτη. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε υπό την επίβλεψη του αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος κ. Δημήτρη Οικονόμου. Αντικείμενο της μελέτης αποτελεί η συγκριτική θεώρηση των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ).

1.1. Αναφορά στους λόγους επιλογής του θέματος μελέτης

Η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο τη συγκριτική θεώρηση και αξιολόγηση των δεκατριών Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 1994-99 (ΠΕΠ) των Ελληνικών περιφερειών. Πραγματεύεται το θέμα της κάλυψης των στόχων που έχουν τεθεί από το ΚΠΣ 1994-99 για την κάθε περιφέρεια, καθώς και το ζήτημα της κάλυψης των πραγματικών αναγκών της κάθε περιφέρειας και της αντιμετώπισης των προβλημάτων που εντοπίζονται σε αυτήν από τα ΠΕΠ.

Παράλληλα όμως το πιο σημαντικό στοιχείο της μελέτης αυτής είναι ότι δεν αξιολογεί απλώς τα ΠΕΠ, μεμονωμένα και μεταξύ τους, αλλά συνδέει την αξιολόγηση με το στοιχείο της χρηματοδότησης. Δηλαδή εντοπίζονται οι αναπτυξιακές επιδόσεις των μέτρων και των ΠΕΠ λαμβάνοντας υπόψη τη χρηματοδότησή τους. Επιπλέον μελετάται και η πορεία της απορρόφησης των κονδυλίων και το ποσοστό υλοποίησης των προτεινόμενων δράσεων των ΠΕΠ. Κάθε ένας από αυτούς τους άξονες ανάπτυξης του θέματος είναι καθοριστικής σημασίας και η ανάλυσή τους ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, γεγονός που συνέβαλε στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, στο πλαίσιο της εκπόνησης διπλωματικής εργασίας.

Θα πρέπει να αναφερθεί η σημασία του ΚΠΣ, που οργανώνεται και χρηματοδοτείται μέσω της συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδας, με στόχο την ανάπτυξη της χώρας μας και κατά συνέπεια του Ευρωπαϊκού Χώρου. Στόχος τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις περιφέρειές της και τα κράτη μέλη της, όσο και της χώρας μας είναι η άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και η προώθηση της ισόρροπης αειφόρου ανάπτυξης. Ωστόσο η χώρα μας απέχει πολύ από το μέσο επίπεδο ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού Χώρου και αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα προσαρμογής στα Ευρωπαϊκά δεδομένα. Επιπλέον μία συντονισμένη και ολοκληρωμένη προσπάθεια ισόρροπης, βιώσιμης ανάπτυξης του Ελληνικού χώρου είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί εξ ολοκλήρου από τη χώρα μας, αφού η δημοσιονομική στενότητα που χαρακτηρίζει την Ελληνική οικονομία δε θα επέτρεπε μία τροποποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων προς αυτήν την κατεύθυνση. Συνεπώς η σημασία του ΚΠΣ, που στην ουσία έχει το χαρακτήρα συντονισμένης προσπάθειας για ανάπτυξη, είναι μεγάλη, αφού οι δράσεις που συμπεριλαμβάνει συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (περίπου το 70% των πόρων) και το Ελληνικό Κράτος (ΠΔΕ).

Πρόκειται λοιπόν για το μεγαλύτερο ολοκληρωμένο πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης που εφαρμόζεται στη χώρα μας. Αυτό ακριβώς ήταν το έναυσμα για την επιλογή ενός θέματος μελέτης σχετικού με το Β' ΚΠΣ και κατά συνέπεια και τα ΠΕΠ. Τα ΠΕΠ είναι τα αναλυτικά επιχειρησιακά προγράμματα που περιλαμβάνουν μέτρα σύμφωνα με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ και εφαρμόζονται ανά περιφέρεια.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η θεώρηση και αξιολόγηση των ΠΕΠ, αφού κάτι ανάλογο δεν έχει πραγματοποιηθεί για τη χώρα μας (αντίθετα από κάποιες άλλες Ευρωπαϊκές χώρες). Η μόνη συνολική, συγκριτική μελέτη που έχει εκπονηθεί για την Ελλάδα είναι η «Μελέτη Αξιολόγησης των ΠΕΠ του ΚΠΣ 1994-99» που

πραγματοποιήθηκε από το ΚΕΠΕ και δημοσιεύτηκε το 1997. Ωστόσο η ανάλυση που εμπεριέχει παρουσιάζει διαφορετικές απόψεις του θέματος και μεθοδολογία. Τα κείμενά της είναι έντονα βασισμένα στις ex-ante αξιολογήσεις των ΠΕΠ, ενώ η ανάλυση που περιλαμβάνει εστιάζεται κυρίως στη σύγκριση των ΠΕΠ με το ΚΠΣ 1994-99 και το ΣΠΑ 1994-99. Το μοντέλο αξιολόγησης που υιοθετεί, στηρίζεται στη χρήση στατιστικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν την κάθε περιφέρεια (κάτι ανάλογο της συγκριτικής μελέτης του κεφαλαίου 3 της παρούσας ανάλυσης). Συνεπώς η μελέτη αυτή δεν περιλαμβάνει ποιοτική αξιολόγηση των μέτρων των ΠΕΠ, τέτοια που να μπορεί να επισημάνει ποιων εξ αυτών η ύπαρξη στα ΠΕΠ ήταν άτοπη.

Ένας ακόμα λόγος που οδήγησε στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος και της μεθοδολογίας ανάλυσής του, ήταν η ανυπαρξία μίας κοινής μεθόδου αξιολόγησης των ΠΕΠ, ώστε να υπάρχει δυνατότητα συγκριτικής θεώρησης τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για κάθε ΠΕΠ πραγματοποιήθηκε μία ex-ante αξιολόγηση, ωστόσο αυτές οι αξιολογήσεις εμφανίζουν διαφορές στη μεθοδολογία ανάλυσης και στα θέματα που εξετάζουν σε βάθος. Στην παρούσα μελέτη μάλιστα, οι αξιολογήσεις αυτές δε λήφθηκαν υπόψη λόγω αυτής της διαφοράς στην ανάλυση που περιείχαν, του όγκου τους και της έλλειψης χρόνου για την περάτωση της διπλωματικής εργασίας. Συνεπώς μία ποιοτική αξιολόγηση, σε επίπεδο μέτρου και επίπεδο ΠΕΠ, του συνόλου των ΠΕΠ με κοινά κριτήρια και μεθοδολογία δεν έχει έως τώρα πραγματοποιηθεί αν και έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Μάλιστα υπάρχει πρόθεση στην Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησης ενός καινούριου μηχανισμού αξιολόγησης, όλων των επιχειρησιακών προγραμμάτων, βασισμένου σε ένα σύνολο σύνθετων δεικτών, που ονομάστηκε reserve scheme. Βάσει αυτού του μηχανισμού θα αξιολογούνται και τα ΠΕΠ του επόμενου ΚΠΣ και ανάλογα με τα αποτελέσματα θα γίνεται ανακατανομή των πόρων μεταξύ των ΠΕΠ. Ειδικότερα, από το σύνολο της χρηματοδότησης, ζητούμενο είναι, να παρακρατείται αρχικά ένα ποσοστό ίσο με το 10 % ,το οποίο δε θα χορηγείται στο συγκεκριμένο ΠΕΠ όταν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης δείχνουν ότι αυτό δεν έχει τις αναμενόμενες συνέπειες. Όταν η αξιολόγηση κρίνει το ΠΕΠ ως ικανοποιητικό, αλλά όχι εντυπωσιακής απόδοσης, το 10 % της χρηματοδότησης που παρακρατήθηκε θα δίνεται, όπως αρχικά είχε προγραμματιστεί. Σε περιπτώσεις που ένα ΠΕΠ εμφανίζει εντυπωσιακή πορεία και αποτελέσματα, βάσει των δεικτών πάντα, τότε στο πρόγραμμα αυτό θα διατίθεται το 10 % συν επιπλέον ένα 10 %, που θα προέρχεται από τις παρακρατήσεις σε προγράμματα μη αποδοτικά και αποτελεσματικά. Συνεπώς η ποιοτική αξιολόγηση των ΠΕΠ παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η εξέτασή της στην παρούσα μελέτη έχει ως στόχο τη διερεύνηση νέων, αποτελεσματικών τρόπων εφαρμογής της.

Επιπλέον η αξιολόγηση των ΠΕΠ, που περιλαμβάνεται στην παρούσα μελέτη, λαμβάνει υπόψη εκτός από ποιοτικά κριτήρια και την κατανομή των πόρων ανά έργο και ΠΕΠ. Αυτή η προσέγγιση της απόδοσης των μέτρων του κάθε ΠΕΠ, που συσχετίζεται με τη μεταβλητή του κόστους τους, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη ως εργαλείο για την «εξυγίανση» του κάθε ΠΕΠ.

Συγκεκριμένα ένα ΠΕΠ, στο οποίο διατίθενται υψηλά ποσά σε μέτρα χαμηλής απόδοσης, μπορεί να βελτιώσει τις αναπτυξιακές του επιδόσεις με ανακατανομή των πόρων του και συνεπώς να γίνει αποτελεσματικότερο. Η δυνατότητα αυτή που δίνεται από την αξιολόγηση που υιοθετήθηκε στη μελέτη αυτή, είναι πολύ χρήσιμη, γιατί μπορεί να διορθώσει τυχόν λάθη που προέκυψαν κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων και να τα κάνει αποδοτικότερα. Μπορεί δηλαδή το μοντέλο αυτό να αποτελέσει εργαλείο συνεχούς αξιολόγησης, βάσει των εκάστοτε δεδομένων.

Ένα ακόμα σημαντικό πλεονέκτημα της μελέτης που ακολουθεί, είναι η αναφορά στην απορρόφηση των πόρων των ΠΕΠ και στο ποσοστό υλοποίησής τους. Βέβαια δεν υπάρχουν στοιχεία ανά μέτρο, παρά μόνο ανά ΠΕΠ, αλλά και αυτό είναι

εξαιρετικά σημαντικό. Η σημασία αυτής της θεώρησης, εκτός από το ότι έγκειται στην ανάγκη ύπαρξής της για την αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης, οφείλεται και στη βαρύτητα που δίνεται στον τομέα αυτό από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα σχεδιάζεται για το επόμενο ΚΠΣ να λαμβάνεται υπόψη η χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των ΠΕΠ. Ανάλογα με την πορεία απορρόφησης των κονδυλίων θα αφαιρούνται ή όχι πόροι από τη χρηματοδότηση των ΠΕΠ. Δηλαδή στην περίπτωση που σε ένα ΠΕΠ δεν χρησιμοποιηθεί το σύνολο των δεσμεύσεων στο προκαθορισμένο, από το επιχειρηματικό σχέδιο, χρονικό διάστημα, το υπόλοιπο των μη χρησιμοποιημένων πόρων δε θα είναι διαθέσιμο προς χρήση του ΠΕΠ στην επόμενη χρονική περίοδο, αλλά θα παρακρατείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό για τη χώρας μας μεταφράζεται σε σημαντικό κίνδυνο απώλειας πόρων, αφού σχεδόν πάντα υπάρχουν καθυστερήσεις στην απορρόφηση των κονδυλίων. Για το λόγο αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η θεώρηση της πορείας απορρόφησης των κονδυλίων από τα ΠΕΠ, σε βαθμό που να αποτελεί κριτήριο αξιολόγησής τους.

Εκτός όμως από ενδείξεις για την πορεία της οργάνωσης, υλοποίησης και εφαρμογής ενός μέτρου/ προγράμματος, η απορρόφηση των κονδυλίων δίνει τη δυνατότητα να διαπιστωθεί η πορεία της ιδιωτικής συμμετοχής στη χρηματοδότηση, όπου αυτή προβλέπεται. Αυτό μάλιστα ίσως να είναι και το πιο ενδεικτικό στοιχείο για την επιτυχία ή όχι του μέτρου/ προγράμματος, αφού εντοπίζει αν και κατά πόσο η προσπάθεια ανάπτυξης έχει προβληθεί σωστά και υποστηρικτεί, ώστε να εμφανιστεί αύξηση της επιχειρηματικότητας, δηλαδή των επενδύσεων στις περιφέρειες. Στο επόμενο ΚΠΣ το ποσοστό της ιδιωτικής χρηματοδότησης στο σύνολο της χρηματοδότησης του κάθε ΠΕΠ, σχεδιάζεται να ληφθεί υπόψη ως ένα σημαντικότερα στοιχεία για την αξιολόγηση του. Δηλαδή θα γίνει δεκτή η χρηματοδότηση, από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προγραμμάτων με υψηλό ποσοστό ιδιωτικής συμμετοχής.

Όλα αυτά τα στοιχεία, που περιγράφησαν, σε συνδιασμό με το ενδιαφέρον που παρουσιάζει μία συγκριτική αξιολόγηση των ΠΕΠ, οδήγησαν στην επιλογή του θέματος της παρούσας μελέτης.

1.2. Αναφορά στο περιεχόμενο της θεώρησης και στη μεθοδολογία της αξιολόγησης

Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελείται από επτά συνολικά κεφάλαια. Σε αυτά αναλύονται αρχικά τα κύρια χαρακτηριστικά της, τα ενδιαφέροντα στοιχεία της και οι στόχοι που έχουν τεθεί. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το περιφερειακό σκέλος της χρηματοδότησης του Β' ΚΠΣ, ενώ δίνεται έμφαση στην κατανομή των πόρων ανά περιφέρεια και στη συνέχεια στην κατανομή των πόρων στους άξονες παρέμβασης.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μία πρώτη συγκριτική παρουσίαση των 13 περιφερειών και των αντίστοιχων ΠΕΠ. Με αναφορά σε στατιστικά στοιχεία γίνεται μία προσπάθεια εντοπισμού του επιπέδου ανάπτυξης κάθε περιφέρειας, ενώ με παράθεση των κύριων θεματικών ενοτήτων του κάθε ΠΕΠ και της χρηματοδότησής τους, στοχεύεται η διαμόρφωση μίας πρώτης εικόνας για τις προτεραιότητες του κάθε ΠΕΠ.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά οι 13 περιφέρειες με τα χαρακτηριστικά τους, τα προβλήματα, τους περιορισμούς και τις δυνατότητες που έχουν και που επιδρούν στην προσπάθεια ανάπτυξής τους. Επιπλέον αναπτύσσονται οι στόχοι και οι προτεραιότητες που τέθηκαν για την κάθε περιφέρεια στο ΚΠΣ 1994-99. Τέλος υπάρχει αναφορά στις κύριες θεματικές ενότητες του κάθε ΠΕΠ και γίνεται προσπάθεια αξιολόγησης κατά πόσο υιοθετήθηκαν οι στόχοι και οι προτεραιότητες του Β' ΚΠΣ.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ποιοτική αξιολόγηση των 13 ΠΕΠ που στοχεύει στο να εντοπίσει την απόδοση των μέτρων στις προσπάθειες για ανάπτυξη. Επιπλέον συσχετίζεται το στοιχείο του βαθμού απόδοσης των μέτρων με την κατανομή των πόρων σε αυτά, για να συναχθούν συμπεράσματα και να προταθούν τρόποι σχετικοί με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του κάθε ΠΕΠ.

Στο έκτο κεφάλαιο εντοπίζεται το ποσοστό απορρόφησης των κονδυλίων από τα ΠΕΠ, ενώ υπολογίζεται και το ποσοστό υλοποίησής τους. Και αυτό είναι σημαντικό δεδομένο για την αξιολόγηση και συνολική συγκριτική θεώρηση των 13 ΠΕΠ, αφού παρουσιάζει τα έως τώρα αποτελέσματα του Β' ΚΠΣ. Μέσω αυτής της ανάλυσης είναι δυνατόν να αντληθούν πληροφορίες για την οργάνωση, υλοποίηση και εφαρμογή και ίσως και την επιτυχία των δράσεων των ΠΕΠ.

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο συνθέτονται όλα τα στοιχεία που αναλύθηκαν στη μελέτη και γίνεται η συνολική συγκριτική θεώρηση των 13 ΠΕΠ. Επίσης στο κεφάλαιο αυτό καταγράφονται τα συμπεράσματα που συνήχθησαν στο σύνολο της μελέτης και προτάσεις που η εφαρμογή τους μπορεί να μειώσει τα μειονεκτήματα των προγραμμάτων που στοχεύουν στην ανάπτυξη. Ειδικότερα όμως αυτή η ενότητα της μελέτης είναι ιδιαίτερα σημαντική γιατί μπορεί να δώσει διεξόδους στο σχεδιασμό του επόμενου ΚΠΣ.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι κυριότερες πηγές της παρούσας μελέτης ήταν τα κείμενα των ΚΠΣ 1994-99, ΣΠΑ 1994-99 και των ΠΕΠ, αν και υπήρξε μία επισκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και μελετών σχετικών με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους στόχους της καθώς και τις μεθόδους αξιολόγησης.

Η συγκριτική θεώρηση των δεκατριών ΠΕΠ εστιάστηκε σε δύο παραμέτρους τη σχέση των στόχων του ΚΠΣ 1994-99 με τα μέτρα των ΠΕΠ και τη σχέση των μέτρων των ΠΕΠ με τις πραγματικές ανάγκες των περιφερειών και τις δυνατότητές τους για ανάπτυξη, με άλλα λόγια πόσο επιτυχημένο είναι το κάθε ΠΕΠ.

Η συγκριτική θεώρηση των στόχων του ΚΠΣ 1994-99 για την κάθε περιφέρεια και των μέτρων των ΠΕΠ, στηρίχθηκε στην κατηγοριοποίηση των μέτρων των ΠΕΠ σε θεματικές ενότητες και στην εξέταση του αριθμού των μέτρων και του ποσοστού της χρηματοδότησης που σε κάθε μία θεματική ενότητα αντιστοιχούσε. Τα συμπεράσματα της ανάλυσης αυτής αφορούν τη βαρύτητα που δόθηκε σε κάθε θεματική ενότητα από τα ΠΕΠ. Έχοντας προηγουμένως εντοπίσει τους στόχους και τις προτεραιότητες του Β' ΚΠΣ για κάθε περιφέρεια εξετάστηκε η συμφωνία τους με το χαρακτήρα των μέτρων.

Σε ότι αφορά στην ποιοτική αξιολόγηση (κεφάλαιο 5) των μέτρων των ΠΕΠ, μελετήθηκε αν τα μέτρα όντως επιλύουν τα προβλήματα των περιφερειών και αξιοποιούν τις υπάρχουσες δυνατότητές τους για ανάπτυξη. Μέσω της πολυμεταβλητής ανάλυσης το κάθε μέτρο αξιολογήθηκε ως προς τις δράσεις που συμπεριλάμβανε, βάσει 12 τομέων παρέμβασης που επιλέχθηκαν σε συνδυασμό πάντα με τις πραγματικές ανάγκες της κάθε περιφέρειας. Η μελέτη αυτή κατέληξε στον υπολογισμό της απόδοσης του κάθε μέτρου, ενώ συγχρόνως τα αποτελέσματα μετατράπηκαν έτσι ώστε να είναι συγκρίσιμη η απόδοση των μέτρων των 13 ΠΕΠ.

Στην ανάλυση που παρατίθεται οι αποδόσεις των μέτρων μελετήθηκαν σε συνδυασμό με το ποσοστό των πόρων που σε κάθε ένα από αυτά διατέθηκε. Η ταυτόχρονη εξέταση της απόδοσης (ποιοτικής και ως προς την ανάπτυξη που επιφέρουν) και της χρηματοδότησης των μέτρων, οδήγησε σε μία κατατοπιστική και αναλυτική προσέγγιση της συμβολής και της σημασίας του κάθε μέτρου για τις αναπτυξιακές επιδόσεις των ΠΕΠ. Με τη μέθοδο αυτή έγινε εφικτός ο εντοπισμός των αναγκαίων, για τη βελτίωση της συμβολής των ΠΕΠ στην ανάπτυξη, μετατροπών για τα ΠΕΠ.

Συνεπώς η συγκεκριμένη μελέτη περιλαμβάνει αναλυτικά στοιχεία για τις 13 περιφέρειες, για τους στόχους του ΚΠΣ 1994-99 για την ανάπτυξή τους, περιγραφή του προσανατολισμού των μέτρων των ΠΕΠ και σύγκριση αυτών των κατευθύνσεων

με τις προτεραιότητες του Β' ΚΠΣ που εξετάστηκαν. Συγχρόνως αξιολογούνται τα μέτρα ως προς την κάλυψη των αναγκών των 13 περιφερειών και την πορεία υλοποίησής τους και απορρόφησης των κονδυλίων από τα ΠΕΠ. Από την ανάλυση αυτή είναι στη συνέχεια δυνατή η συγκριτική θεώρηση των ΠΕΠ και η συναγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων για τη βελτίωσή τους.

Πρέπει να τονιστεί ότι ζητήματα συνέργειας μέτρων δεν εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη.

2. Περιφερειακό Σκέλος της Χρηματοδότησης του Β' ΚΠΣ

2.1. Κατανομή Πόρων ανά Περιφέρεια

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται μία συνοπτική περιγραφή του Περιφερειακού Σκέλους χρηματοδότησης του Β' ΚΠΣ, γίνεται δηλαδή μία αναφορά στα κριτήρια κατανομής των Ευρωπαϊκών κονδυλίων σε κάθε περιφέρεια όπως αυτά περιγράφησαν στο Β' ΣΠΑ. Στόχος είναι ακριβώς να μελετηθούν τα κριτήρια βάσει των οποίων έγινε η κατανομή των διαθέσιμων πόρων στις 13 περιφέρειες και ο τρόπος με τον οποίο καθορίστηκαν οι θεματικοί άξονες παρέμβασης του κάθε ΠΕΠ.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το σύνολο των διαθέσιμων διαρθρωτικών πόρων για την Ελλάδα του δευτέρου πακέτου Delors 1993-1999 σε σταθερές του 1992 είναι 6564 δις. δραχμές (δημόσια δαπάνη). Η δημόσια δαπάνη για το ΚΠΣ 1994-99 είναι 5714 δις. δραχμές.

Οι διαθέσιμοι από το ΚΠΣ 1994-99 πόροι, όπως αποφασίστηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση, κατανέμησαν στο Εθνικό Σκέλος και στο Περιφερειακό Σκέλος με ποσοστά 70,5 % και 29,5 % αντίστοιχα. Δηλαδή στο περιφερειακό σκέλος διατέθηκαν 1686 δις. Δίνεται η εντύπωση ότι προτεραιότητα δόθηκε σε μεγάλα Εθνικά έργα υποδομής, ωστόσο αυτό δεν ισχύει αφού το Εθνικό Σκέλος περιέχει σημαντικό ποσοστό δράσεων ίδιων με αυτές του Περιφερειακού Σκέλους, οι οποίες περιλήφθηκαν σε αυτό για τον καλύτερο συντονισμό και προγραμματισμό στην υλοποίηση, αλλά και ως συνολικό μέσο ανάπτυξης του Ελληνικού χώρου. Συνεπώς δεν υποτιμήθηκε ο ρόλος του περιφερειακού σκέλους, αλλά εκτιμήθηκε ότι και τα εθνικά έργα θα εξυπηρετήσουν άμεσα τους κατοίκους των περιφερειών.

Από τα 1686 δις. δραχμές του περιφερειακού σκέλους αποφασίστηκε το 5 %, δηλαδή ποσό ίσο με 84 δις. δραχμές να διατεθεί σε πέντε μόνο ακριτικές και νησιωτικές περιοχές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οξυμένα προβλήματα. Πρόκειται για τις περιφέρειες Ηπείρου, Δυτικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων. Οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Κεντρικής Μακεδονίας που συγκαταλέγονται στην κατηγορία νησιωτικών και ακριτικών περιοχών θεωρήθηκε ότι ήδη ήταν ευνοημένες από την κατανομή των πόρων που έγινε για τις 13 περιφέρειες.

Το υπόλοιπο 95% του περιφερειακού σκέλους διαμοιράστηκε στις 13 περιφέρειες μέσω κριτηρίων που σχετίζονται με τις συγκριτικές τους ανάγκες και τις αναπτυξιακές τους δυνατότητες. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω της χρήσης 10 δεικτών που επιλέχθηκαν και υπολογίστηκαν από πρωτογενή στοιχεία της ΕΣΥΕ. Οι δείκτες αυτοί είναι:

- 4 βασικοί δείκτες: Πληθυσμός, Έκταση, Κατά Κεφαλήν Εισόδημα και Ανεργία
- 3 οικονομικοί δείκτες: Ποσοστό του Α'γενή τομέα στο Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν, Ποσοστό της μεταποίησης στο ΑΠΠ και ποσοστό του τριτογενή τομέα (τουρισμός μόνο) στο ΑΠΠ.
- 2 κοινωνικοί δείκτες: Αριθμός μαθητών ανά 1000 κατοίκους και αριθμός νοσοκομειακών κλινών ανά 1000 κατοίκους.
- 1 δείκτη υποδομών: Χιλιόμετρα οδικού δικτύου ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

Στον πίνακα 2.1. που ακολουθεί παρουσιάζονται οι παραπάνω δείκτες για την κάθε περιφέρεια όπως υπολογίστηκαν και παραθέτονται στο Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 1994-99. Στον πίνακα αυτό παραθέτονται τα πρωτογενή στοιχεία καθώς και το βάρος που δόθηκε σε κάθε δείκτη. Ωστόσο δεν περιγράφεται ολόκληρη η διαδικασία υπολογισμού της κατανομής των κονδυλίων στις δεκατρείς περιφέρειες.

Πίνακας 2.1.: Δείκτες που οδήγησαν στην κατανομή των κονδυλίων στις περιφέρειες

Περιφέρεια	Πληθυσμός	Έκταση	κ.κ. ΑΠΠ	Ανεργία	Μαθητές/1000 κατ.	Νοσοκ. ομ. κλίνες/1000 κατ.	ΑΠΠ μεταποίησης/άτομο	ΑΠΠ γεωργίας/άτομο	οδικό δίκτυο/τ. χλμ.	τουρ. κλίνες/1000 κατ.
Συντελεστής Βαρύτητας	0,2	0,1	0,1	0,1	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	570261	14158	958168	13428	32,6	3,0	122630	274985	0,20	21,2
Κεντρικής Μακεδονίας	1737623	19146	997460	39496	39,3	5,5	206312	206691	0,23	20,8
Δυτικής Μακεδονίας	292751	9452	1027983	8330	40,5	3,7	109024	217280	0,25	9,6
Ηπείρου	339210	9203	799231	10484	38,7	3,7	81100	223508	0,32	20,3
Θεσσαλίας	731230	14037	957182	18240	39,0	3,2	173427	313585	0,27	25,4
Ιονίων Νήσων	191003	2307	928284	2729	30,2	5,0	65334	213426	0,63	224,6
Δυτικής Ελλάδας	702027	11350	903220	22477	35,1	2,7	139090	276210	0,36	19,9
Στερεάς Ελλάδας	578876	15549	1269757	13931	33,3	2,0	367542	285051	0,30	47,5
Αττικής	3522769	3808	1170590	141897	43,9	7,0	220151	22989	0,37	20,3
Πελοπ/σου	605663	15490	1042652	12495	32,0	2,9	137093	360582	0,35	47,4
Βορείου Αιγαίου	198241	3836	771193	5888	30,2	3,1	67887	171952	0,35	72,5
Νοτίου Αιγαίου	257522	5286	1030988	3088	32,0	6,6	78215	135223	0,33	391,7
Κρήτης	536580	8336	947389	8043	35,9	4,9	68706	290570	0,48	154,9
Σύνολο	10263756	131958		300526						

Πηγή: ΣΠΑ 1994-99

Σε ότι αφορά στην τελική κατανομή των κονδυλίων στις περιφέρειες θα πρέπει να αναφερθεί ότι εκτός από τους δείκτες αυτούς τα κονδύλια μοιράστηκαν στις περιφέρειες με κάποιες διορθώσεις αφού κρίθηκε απαραίτητο να ληφθεί υπόψη και η κατανομή του πρώτου ΚΠΣ 1989-93 ως επιπλέον παράγοντας, αλλά και με το επιπλέον 5% που έλαβαν οι 5 ακριτικές και νησιωτικές περιοχές και που αφαιρέθηκε από την Αττική η οποία παρουσιάστηκε άνισα ευνοημένη λόγω των πολλών έργων εθνικού χαρακτήρα που συγκέντρωνε (και που χρηματοδοτήθηκαν από το εθνικό σκέλος).

Στον πίνακα 2.2. παρουσιάζονται τα κονδύλια που τελικά συμφωνήθηκε να δοθούν στις περιφέρειες. Επιπλέον παρουσιάζεται η αντίστοιχη χρηματοδότηση που ίσχυσε στο Α' ΚΠΣ 1989-93 και οι δείκτες που οδήγησαν στη κατανομή των πόρων.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 2.2. Οι πόροι του Β' ΚΠΣ είναι αυξημένοι σημαντικά σε σχέση με αυτούς του Α' ΚΠΣ και αυτό ισχύει και μεμονωμένα για την κάθε περιφέρεια. Επιπλέον μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η πιο ευνοημένη περιφέρεια από την άποψη της χρηματοδότησης είναι η Αττική, που όπως αναφέρθηκε συγκεντρώνει πολλά από τα έργα εθνικής εμβέλειας (αεροδρόμιο Σπάτων, μετρό, κτλ). Ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία, η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, η Στερεά Ελλάδα, η Θεσσαλία, η Δυτική Ελλάδα, η Πελοπόννησος, η Ήπειρος, τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, η Δυτική Μακεδονία και τελευταία στην κατάταξη είναι το νησιά του Ιονίου.

3.1. Συγκριτική Θεώρηση βάσει στατιστικών στοιχείων

Στην προσπάθεια συγκριτικής θεώρησης των 13 περιφερειών στις οποίες χωρίζεται διοικητικά η Ελληνική Επικράτεια που ακολουθεί οι δείκτες που επιλέχθηκαν να εξεταστούν αφορούν ένα ευρύ φάσμα πληροφορίας που καλύπτει τόσο την αναπτυξιακή κατάσταση των περιφερειών, το ανθρώπινο δυναμικό, τους παραγωγικούς κλάδους, αλλά και το μέγεθος τους.

Η Ελλάδα έχει έκταση περίπου 132000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η Κεντρική Μακεδονία είναι η μεγαλύτερη από τις περιφέρειες με έκταση 19146 τ.χλμ. και αποτελεί περίπου το 15% της Ελληνικής Επικράτειας. Όπως φαίνεται και στον πίνακα 3.1., ακολουθούν σε μέγεθος οι περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδας, της Πελοποννήσου, της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και της Θεσσαλίας, με ποσοστό 12,084 %, 12%, 11% και 10,82% αντίστοιχα στο σύνολο της χώρας. Η μικρότερη σε έκταση περιφέρεια είναι αυτή των Ιονίων Νήσων με έκταση 2307 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Πίνακας 3.1.: Έκταση των 13 Περιφερειών

Περιφέρεια	Έκταση	% Έκτασης στο σύνολο της χώρας
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	14154	11
Κεντρικής Μακεδονίας	19146	15
Δυτικής Μακεδονίας	9452	7,2
Ηπείρου	9203	7,15
Θεσσαλίας	13929	10,82
Ιονίων Νήσων	2307	1,79
Δυτικής Ελλάδας	11350	8,6
Στερεάς Ελλάδας	15549	12,084
Αττικής	3808	2,8
Πελοποννήσου	15490	12
Νήσων Βορείου Αιγαίου	3836	2,8
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	5286	4
Κρήτης	8336	6,3

Πηγή Β' ΚΠΣ 1994-1999

Από τα δεδομένα που παρουσιάζονται στον πίνακα 3.2. γίνεται αντιληπτό ότι στην πραγματικότητα παρουσιάζεται μία δυσαναλογία μεταξύ της επιφάνειας των περιφερειών και του πληθυσμού τους. Η περισσότερο πολυπληθής περιφέρεια είναι η Αττική, μία από τις μικρότερες σε μέγεθος περιφέρειες, η οποία με 3.522.769 κατοίκους συγκεντρώνει το 35 % του Ελληνικού πληθυσμού. Η επόμενη σε πληθυσμιακό μέγεθος περιφέρεια είναι η Κεντρική Μακεδονία, όπου κατοικεί το 16,7 % των Ελλήνων. Ακολουθούν η Θεσσαλία και η Δυτική Ελλάδα με το 7,1 και το 6,8 % του Ελληνικού πληθυσμού αντίστοιχα. Η περιφέρεια με το μικρότερο πληθυσμό είναι των Νήσων του Βορείου Αιγαίου με 189.000 κατοίκους, δηλαδή ποσοστό ίσο με το 1,85 % του συνολικού πληθυσμού.

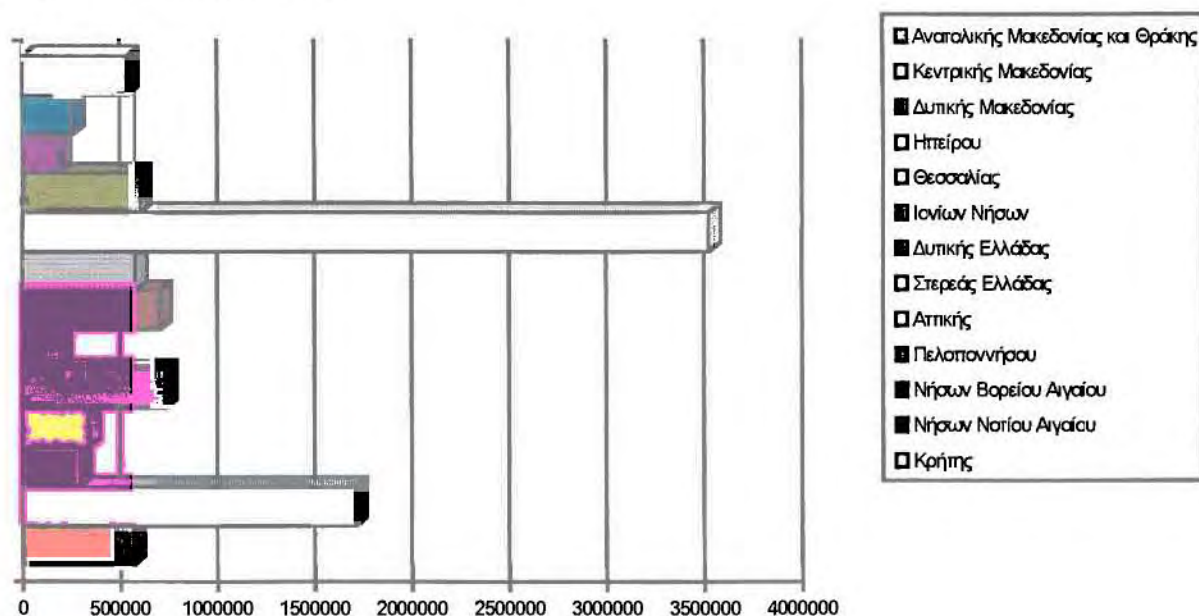
Το γεγονός της ύπαρξης δυσαναλογίας μεταξύ πληθυσμού και έκτασης των περιφερειών φανερώνει τις έντονες διαφοροποιήσεις που σημειώνονται στις

Πίνακας 3.2.: Πληθυσμός των 13 Περιφερειών

Περιφέρεια	Πληθυσμός	% Πληθυσμού στο σύνολο της χώρας
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	570496	5,6
Κεντρικής Μακεδονίας	1710513	16,7
Δυτικής Μακεδονίας	292755	2,85
Ηπείρου	339210	3,3
Θεσσαλίας	731230	7,1
Ιονίων Νήσων	191000	1,8
Δυτικής Ελλάδας	702027	6,8
Στερεάς Ελλάδας	578876	5,64
Αττικής	3522769	35
Πελοποννήσου	605663	5,9
Νήσων Βορείου Αιγαίου	189000	1,85
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	258000	2,5
Κρήτης	537000	5,2

Πηγή Β' ΚΠΣ 1994-99

Διάγραμμα 3.1. Πληθυσμός

πυκνότητες κατοίκησης των περιφερειών. Στην πραγματικότητα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού συγκεντρώνεται στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα την Αθήνα (στην περιφέρεια Αττικής) και την Θεσσαλονίκη (στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας). Η υπόλοιπη Ελλάδα παρουσιάζει πολύ χαμηλότερες πυκνότητες κατοίκησης. Στον πίνακα 3.3. παρουσιάζονται οι μέσες πυκνότητες κατοίκησης των περιφερειών με υψηλότερη εκείνη της Αττικής και ίση περίπου με 925 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, ενώ ακολουθούν οι περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Ιονίων Νήσων. Η πιο αραιοκατοικημένη περιφέρεια είναι της Δυτικής Ελλάδας που συγκεντρώνει κατά μέσο όρο περίπου 31 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

Πίνακας 3.3. Μέση Πυκνότητα Κατοίκησης

Περιφέρεια	Μέση Πυκνότητα Κατοίκησης
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	40,30634
Κεντρικής Μακεδονίας	89,34049
Δυτικής Μακεδονίας	30,97281
Ηπείρου	36,85863
Θεσσαλίας	52,49695
Ιονίων Νήσων	82,7915
Δυτικής Ελλάδας	61,8526
Στερεάς Ελλάδας	37,22915
Αττικής	925,0969
Πελοποννήσου	39,10026
Νήσων Βορείου Αιγαίου	49,27
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	48,71
Κρήτης	64,8

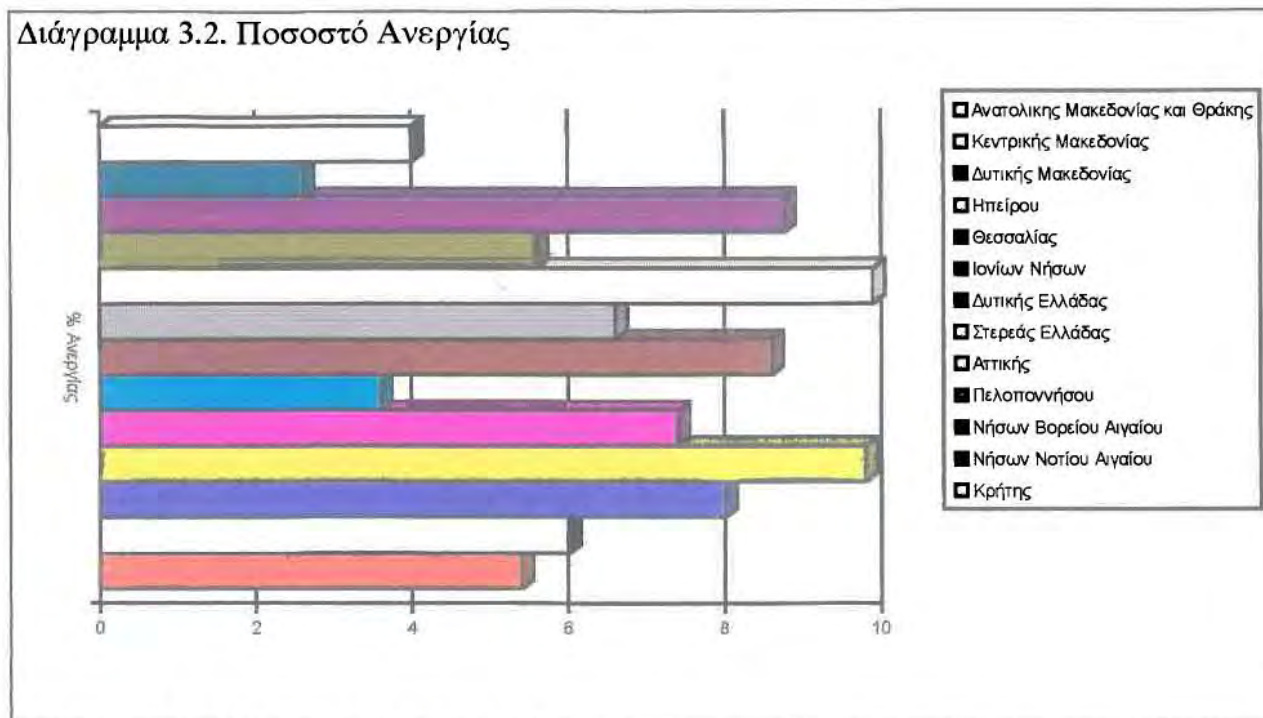
Η περιφέρεια Αττικής είναι και η περιφέρεια με το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας, ίσο με 9,9 %, όταν ο μέσος όρος στην Ελλάδα είναι 7,7% του ενεργού πληθυσμού. Στον πίνακα 3.4. παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας και όπως φαίνεται μετά την Αττική η Ήπειρος, το Βόρειο Αιγαίο και η Δυτική Ελλάδα παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, ενώ χαμηλότερη είναι η ανεργία στο Νότιο Αιγαίο με ποσοστό μόλις 2,6 %.

Πηγή Β' ΚΠΣ 1994-99

Στον πίνακα 3.4. έχει καταγραφεί και το ποσοστό του πληθυσμού που είναι οικονομικά ενεργό σε κάθε περιφέρεια. Εδώ προηγείται η Κρήτη (55,96 %) και ακολουθεί η Αττική με το 45,7 % του πληθυσμού της να είναι οικονομικά ενεργό, ενώ έπονται η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (43,5%) και τα Ιόνια Νησιά (40,4%). Χαμηλό ποσοστό παρουσιάζει η Ήπειρος και τα νησιά του Βορείου Αιγαίου (32%) όπου τα άτομα μικρότερων ηλικιών μεταναστεύουν σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, λόγω της απομόνωσης, ενώ το χαμηλότερο και περίπου ίσο ποσοστό έχουν τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου (31,9%).

Στον πίνακα 3.5. αναγράφονται τα ποσοστά απασχόλησης του πληθυσμού στους παραγωγικούς τομείς στην κάθε περιφέρεια. Τα στοιχεία αυτά μας οδηγούν σε συμπεράσματα για την παραγωγική δομή της κάθε περιφέρειας, τους πόρους και το είδος της ανάπτυξης που συναντάται σε αυτές.

Διάγραμμα 3.2. Ποσοστό Ανεργίας

Πίνακας 3.4.: Ποσοστά απασχόλησης

Περιφέρεια	% Ενεργού Πληθυσμού στην Περιφέρεια	% Ανεργίας
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	43,5	5,4
Κεντρικής Μακεδονίας	39,8	6
Δυτικής Μακεδονίας	34,5	8
Ηπείρου	32	9,8
Θεσσαλίας	37	7,4
Ιονίων Νήσων	40,4	3,6
Δυτικής Ελλάδας	33,8	8,6
Στερεάς Ελλάδας	33	6,6
Αττικής	45,7	9,9
Πελοποννήσου	34,7	5,6
Νήσων Βορείου Αιγαίου	32	8,76
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	31,9	2,6
Κρήτης	55,96	4

Πηγή: Β' ΚΠΣ 1994-99

Συγκεκριμένα στην Δυτική Ελλάδα συναντάται το μεγαλύτερο ποσοστό του ενεργού πληθυσμού που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα (46,9 %), ενώ στους άλλους τομείς τα ποσοστά απασχόλησης είναι χαμηλότερα. Ακολουθούν η Πελοπόννησος και η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη με υψηλή απορρόφηση του εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα (άνω του 40%) και αρκετά χαμηλότερη στους άλλους τομείς, ενώ στην Ήπειρο αν και περίπου το 40% διοχετεύεται στον πρωτογενή σχεδόν ίσο ποσοστό του ανθρώπινου δυναμικού απασχολείται στον τριτογενή τομέα. Φυσικά το χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα παρουσιάζει η Αττική (1,2 %), καθώς η περιφέρεια είναι σχεδόν καθολοκληρία αστική και όχι αγροτική περιοχή.

Περίπου τα ίδια συμπεράσματα συνάγονται και κατά την εξέταση των στοιχείων του πίνακα 3.6. όπου παρουσιάζεται η συμμετοχή των κλάδων παραγωγής στο ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν. Η υψηλότερη συμβολή του πρωτογενή τομέα

παραγωγής στο ΑΠΠ συναντάται στην Ήπειρο (29,8 %), ενώ ακολουθεί η Κρήτη, η Πελοπόννησος, η Θεσσαλία και η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Το μικρότερο ποσοστό εμφανίζει και πάλι η Αττική (2,22 %).

Πίνακας 3.5.: Ποσοστά απασχόλησης του πληθυσμού στους παραγωγικούς τομείς

Περιφέρεια	% Ενεργού Πληθυσμού στον Α'γενή Τομέα	% Ενεργού Πληθυσμού στον Β'γενή Τομέα	% Ενεργού Πληθυσμού στον Γ'γενή Τομέα
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	43,2	21	35,8
Κεντρικής Μακεδονίας	27,8	30,3	41,9
Δυτικής Μακεδονίας	29,4	33,3	37,3
Ηπείρου	39,8	21,4	38,3
Θεσσαλίας	36,1	24,5	39,4
Ιονίων Νήσων	37,6	16,2	46,2
Δυτικής Ελλάδας	46,9	19,3	33,8
Στερεάς Ελλάδας	38,5	30,3	31,2
Αττικής	1,2	29,6	69,2
Πελοποννήσου	45,5	21,3	33,2
Νήσων Βορείου Αιγαίου	31,1	22	47
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	8	25	64
Κρήτης	43,5	17,1	39,4

Πηγή: Β'ΚΠΣ 1994-99

Τη μεγαλύτερη απορρόφηση εργατικού δυναμικού (33,3%) στο δευτερογενή τομέα παρουσιάζει η Δυτική Μακεδονία- κυρίως λόγω των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος-, ενώ σημαντική (42%) είναι και η συμμετοχή της βιομηχανίας στο ΑΠΠ. Το αμέσως επόμενο ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο δευτερογενή τομέα έχουν η Στερεά Ελλάδα και η Κεντρική Μακεδονία (30,3 %) και ενώ η Στερεά Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής της βιομηχανίας στο ΑΠΠ (47,8 %), η Κεντρική Μακεδονία έχει ποσοστό αρκετά μικρότερο (33%). Η Κρήτη και τα Ιόνια Νησιά είναι στον αντίποδα οι περιφέρειες με τη μικρότερη συμβολή του δευτερογενή τομέα στην απορρόφηση εργατικού δυναμικού και στην παραγωγή ΑΠΠ.

Θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι τόσο στον πρωτογενή, όσο και στο δευτερογενή τομέα τα ποσοστά εργασίας και παραγωγής προϊόντος είναι μεν σημαντικά αλλά αρκετά χαμηλά. Αντίθετα σε ότι αφορά στον τριτογενή τομέα παραγωγής τα ποσοστά είναι κατά περίπτωση αρκετά υψηλότερα και σε ορισμένες περιφέρειες η συμβολή των υπηρεσιών στην οικονομία προσεγγίζει το 70%. Μπορούμε συνεπώς να παρατηρήσουμε ότι ο τριτογενής τομέας είναι ο πιο ανεπτυγμένος, αφού στο σύνολο της χώρας συγκεντρώνει το 46,7 % του ενεργού πληθυσμού (έναντι 25,5 % στον πρωτογενή και 27,8 στο δευτερογενή), ενώ συμμετέχει κατά 55,1 % στο ΑΕΠ (έναντι 16,7 % του πρωτογενή και 28,2 % του δευτερογενή).

Μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στις υπηρεσίες στην Αττική (69,2 %), στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου- λόγω ανάπτυξης του τουρισμού- (64 %), ενώ ακολουθούν τα νησιά του Ιονίου με 46,2 %. Η ίδια ιεραρχία ακολουθείται και στα ποσοστά συμμετοχής του τριτογενή τομέα στο ΑΠΠ με ποσοστά 71,61% , 71% και 65,5 % αντίστοιχα.

Πίνακας 3.6. Συμμετοχή των παραγωγικών τομέων στο ΑΠΠ

Περιφέρεια	% Συμμετοχής του Α'γενή Τομέα στο ΑΠΠ	% Συμμετοχής του Β'γενή Τομέα στο ΑΠΠ	% Συμμετοχής του Γ'γενή Τομέα στο ΑΠΠ
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	25,4	33,2	41,4
Κεντρικής Μακεδονίας	16,2	33	50,8
Δυτικής Μακεδονίας	21,1	42	36,9
Ηπείρου	29,8	22,9	47,3
Θεσσαλίας	26,6	29,5	39,6
Ιονίων Νήσων	15,7	18,8	65,5
Δυτικής Ελλάδας	23,1	29,2	47,7
Στερεάς Ελλάδας	18	47,8	34
Αττικής	2,22	26,17	71,61
Πελοποννήσου	28,7	30,2	41,1
Νήσων Βορείου Αιγαίου	15	24	61
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	9	20	71
Κρήτης	28,4	16,3	55,3

Πηγή: Β' ΚΠΣ 1994-99

Από όσα αναφέρθηκαν, αλλά και από τους πίνακες 3.5. και 3.6. είναι δυνατόν να συναχθούν κάποια πρώτα συμπεράσματα για την δομή των παραγωγικών τομέων στις δεκατρείς περιφέρειες, χωρίς ωστόσο η διάρθρωση της παραγωγής στις περιφέρειες να έχει γίνει απόλυτα σαφής. Εκτενέστερα θα εξεταστούν τα χαρακτηριστικά αυτά των περιφερειών για κάθε μία από τις περιφέρειες στα επόμενα κεφάλαια.

Ο σημαντικότερος ίσος από τους δείκτες από τους οποίους λαμβάνουμε πληροφορία για το επίπεδο ανάπτυξης της κάθε περιφέρειας είναι το ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν (ΑΠΠ). Βάσει αυτού του στοιχείου είναι δυνατόν να διακρίνουμε τα επίπεδα ανάπτυξης των Ελληνικών περιφερειών, να διαγνώσουμε πόσο φτωχή είναι η κάθε περιφέρεια και να εντοπίσουμε τις αποκλίσεις μεταξύ των περιφερειών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν εξετάζουμε το ΑΠΠ καθεαυτό αλλά η θεώρησή μας γίνεται σε σχέση με το Ελληνικό ΑΕΠ που το 1991 ήταν 1082000 (της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 3308000).

Στον πίνακα 3.7. εξετάζεται η απόκλιση του κατά κεφαλήν ΑΠΠ από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ενώ επίσης σε ορισμένες από τις περιφέρειες υπάρχει και το ποσοστό κατά το οποίο συμβάλει η περιφέρεια στην δημιουργία του ΑΕΠ.

Η περιφέρεια με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΠΠ είναι η Στερεά Ελλάδα με κατά κεφαλήν ΑΠΠ ίσο με το 125% του κ. κ. ΑΕΠ. Συνολικά τέσσερις μόνο περιφέρειες εμφανίζουν υψηλότερο κ.κ. ΑΠΠ από το αντίστοιχο της χώρας και εκτός από τη Στερεά Ελλάδα είναι η περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου, της Δυτικής Μακεδονίας και της Αττικής με ποσοστά 115%, 106% και 105% αντίστοιχα. Οι υπόλοιπες περιφέρειες είναι κάτω από τον εθνικό μέσο όρο με την Κρήτη και την Κεντρική Μακεδονία να τον προσεγγίζουν και κάποιες περιφέρειες να παρουσιάζουν έντονες αποκλίσεις από αυτόν. Οι περιφέρειες με το μικρότερο κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν είναι αυτή του Βορείου Αιγαίου μόλις στο 70% του μέσου όρου της χώρας και της Ηπείρου (72%), των οποίων το κ.κ. ΑΠΠ απέχει σημαντικά από αυτά των αμέσως επόμενων χαμηλότερου κ.κ. ΑΠΠ περιφερειών (Δυτική Ελλάδα 81,7%).

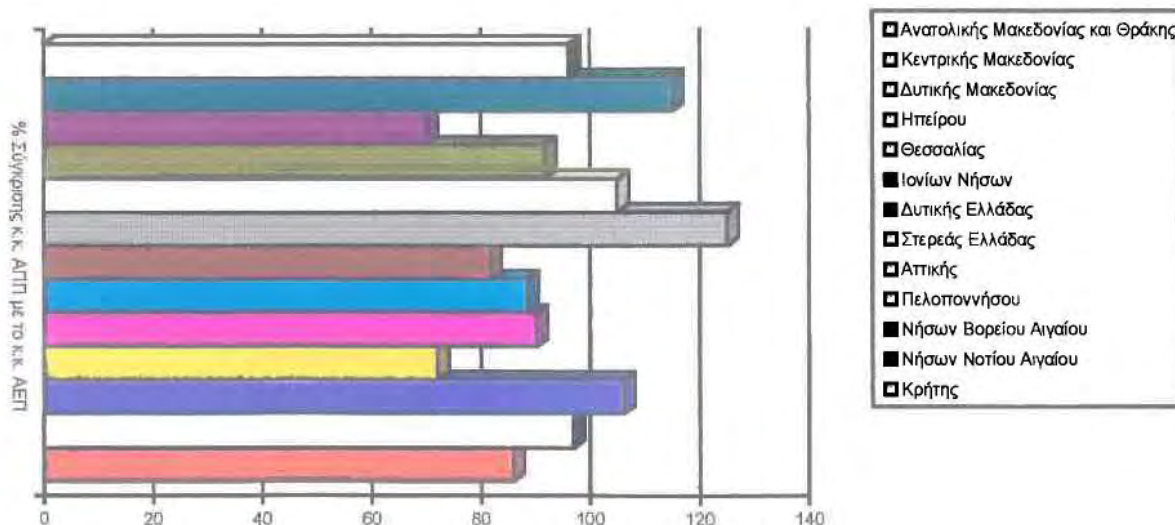
Πίνακας 3.7.: Σχέση ΑΠΠ κάθε περιφέρειας και ΑΕΠ

Περιφέρεια	% Σύγκρισης κ.κ. ΑΠΠ με το κ.κ. ΑΕΠ	% Συμβολής του ΑΠΠ στο ΑΕΠ
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	85,8	4,8
Κεντρικής Μακεδονίας	96,9	16,9
Δυτικής Μακεδονίας	106	3,2
Ηπείρου	72	
Θεσσαλίας	90	
Ιονίων Νήσων	88,4	
Δυτικής Ελλάδας	81,7	5,8
Στερεάς Ελλάδας	125	
Αττικής	105	36
Πελοποννήσου	91,6	5,6
Νήσων Βορείου Αιγαίου	70	
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	115	2,9
Κρήτης	96	

Πηγή: Β' ΚΠΣ 1994-99

Συνεπώς από την εξέταση του κατά κεφαλήν ακαθάριστου περιφερειακού προϊόντος καταλήγουμε στο γεγονός ότι οι περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των περιφερειών είναι έντονες και κάποιες περιφέρειες (Βόρειο Αιγαίο, Ήπειρος) αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα ανάπτυξης. Συνεπώς θα πρέπει σε αυτές τις περιφέρειες τα μέτρα και η στρατηγική των ΠΕΠ να είναι τέτοια ώστε να επιφέρουν τις διαρθρωτικές αυτές αλλαγές που θα ενισχύσουν τους παραγωγικούς κλάδους και θα αυξήσουν το ΑΠΠ.

Διάγραμμα 3.3. Απόκλιση κ.κ. ΑΠΠ από το κ.κ. ΑΕΠ

3.2. Συγκριτική Θεώρηση Βάσει των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Εκτός από μία αρχική παρουσίαση των 13 περιφερειών της Ελλάδας στο κεφάλαιο αυτό παρατίθεται και μία συνοπτική εικόνα των ΠΕΠ, όχι απλώς ως εισαγωγή στην ανάλυση που ακολουθεί, αλλά κυρίως σε μία πρώτη προσπάθεια μελέτης του περιεχομένου τους. Στην αρχή υπάρχει απλή απαρίθμηση των υποπρογραμμάτων και των μέτρων, ενώ στη συνέχεια τα μέτρα του κάθε ΠΕΠ κατηγοριοποιούνται σε θεματικές ενότητες με στόχο να βρεθεί ο σκοπός που εξυπηρετούν και κατά συνέπεια να διευκρινισθεί που αποσκοπούν οι προτεινόμενες δράσεις, σε ποιόν τομέα δίνεται έμφαση δηλαδή σε κάθε ΠΕΠ. Αυτή η αναζήτηση προχωρά βαθύτερα με την εξέταση του ποσοστού χρηματοδότησης κάθε θεματικής ενότητας ανά περιφέρεια. Με την ανάλυση που περιγράφηκε θα γίνουν κατανοητές οι πραγματικές προτεραιότητες του κάθε προγράμματος και σε επόμενα κεφάλαια αυτές θα συγκριθούν με τους στόχους που θέτει το Β' ΚΠΣ και τις πραγματικές ανάγκες της κάθε περιφέρειας.

Πίνακας 3.8.: Αριθμός υποπρογραμμάτων και μέτρων των ΠΕΠ

Περιφέρεια	Αριθμός Υποπρογραμμάτων	Αριθμός Μέτρων
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	7	29
Κεντρικής Μακεδονίας	8	38
Δυτικής Μακεδονίας	8	31
Ηπείρου	7	31
Θεσσαλίας	8	37
Ιονίων Νήσων	7	27
Δυτικής Ελλάδας	8	32
Στερεάς Ελλάδας	8	29
Αττικής	6	21
Πελοποννήσου	8	31
Νήσων Βορείου Αιγαίου	8	32
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	8	31
Κρήτης	8	26

Πηγή: ΠΕΠ 1994-99

Στον πίνακα 3.8. έχουν καταγραφεί ο αριθμός των υποπρογραμμάτων και ο αριθμός των μέτρων που περιέχουν τα 13 ΠΕΠ. Όπως γίνεται φανερό τα περισσότερα ΠΕΠ περιλαμβάνουν 8 υποπρογράμματα, εκτός από το ΠΕΠ Αττικής με 6 υποπρογράμματα και τα ΠΕΠ Ηπείρου, Ιονίων Νήσων και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με 7.

Σε ότι αφορά στα μέτρα ο αριθμός τους ποικίλει σημαντικά ανά περιφέρεια. Ο μέσος όρος είναι περίπου 30 μέτρα για κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα. Τις μεγαλύτερες αποκλίσεις παρουσιάζουν η Κεντρική Μακεδονία (38) και η Στερεά Ελλάδα (21). Ενδεικτικά η Ήπειρος έχει 31 μέτρα και το Βόρειο Αιγαίο 32, δηλαδή οι δύο περιφέρειες με το μικρότερο κατά κεφαλήν περιφερειακό προϊόν. Ωστόσο αν και ο αριθμός των μέτρων αποτελεί έναν τρόπο παρουσίασης των ΠΕΠ, δεν μπορούμε να καταλήγουμε μέσω αυτών σε συμπεράσματα, αφού δεν είναι απόλυτα ενδεικτικός των δράσεων που περιέχονται στο κάθε πρόγραμμα.

Για τη μελέτη των ΠΕΠ θα πρέπει να εξεταστεί αυτό καθεαυτό το περιεχόμενο των μέτρων και αυτό επιχειρείται στη συνέχεια. Στο παράρτημα παρουσιάζονται τα υποπρογράμματα που περιέχει το κάθε ΠΕΠ. Επίσης παρουσιάζονται τα μέτρα, το κόστος του κάθε μέτρου και επιπλέον γίνεται μία κατηγοριοποίηση των μέτρων σε θεματικές ενότητες.

Οι 11 θεματικές αυτές ενότητες επιλέχθηκαν σε μία προσπάθεια κατηγοριοποίησης των δράσεων του ΚΠΣ βάσει των στόχων που καλούνται να πραγματοποιήσουν και επιπλέον βάσει των στόχων που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Οι θεματικές ενότητες είναι:

- Τοπική Ανάπτυξη
- Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ
- Αναπτυξιακές Υποδομές
- Αγροτική Ανάπτυξη
- Περιβάλλον
- Ανθρώπινοι Πόροι
- Τουρισμός
- Βιομηχανία
- Αστική Ανάπτυξη
- Παραγωγικές Επενδύσεις
- Τεχνική Βοήθεια

Για τη συγκριτική μελέτη των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, αλλά και την ανάλυση των στόχων των δράσεων που υιοθετούν ακολουθεί η παρουσίαση των θεματικών ενότητων που περιλαμβάνει το κάθε ΠΕΠ, σε συνδυασμό με τον αριθμό των μέτρων που σχετίζονται με κάθε θεματική ενότητα και το συνολικό κόστος των δράσεων της κάθε θεματικής ενότητας.

Στον πίνακα 3.9. παρουσιάζεται ο αριθμός των μέτρων του κάθε ΠΕΠ που κατατάσσονται σε κάθε θεματική ενότητα, ενώ στον πίνακα 3.10 εμφανίζεται το ποσό που διαθέτεται για την κάθε θεματική ενότητα του κάθε ΠΕΠ. Από την εξέταση των δύο πινάκων γίνεται εμφανές ότι για την καλύτερη εξαγωγή συμπερασμάτων το κριτήριο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το συνολικό κόστος της κάθε θεματικής ενότητας των ΠΕΠ. Αυτό κυρίως οφείλεται στο γεγονός ότι ο συγκεκριμένος δείκτης τονίζει το μέγεθος των δράσεων που περιλαμβάνονται σε κάθε θεματική ενότητα. Αυτό το στοιχείο δεν μπορεί να διαφανεί τόσο από τον αριθμό των μέτρων που αφορούν μία θεματική ενότητα. Ωστόσο ο αριθμός των μέτρων είναι αρκετά σημαντικός γιατί μπορεί να δώσει μία εικόνα για τη βαρύτητα που δόθηκε στην κάθε ενότητα, κυρίως εντοπίζοντας με ποια συχνότητα περιλαμβάνονται δράσεις για την κάθε θεματική ενότητα στο κάθε ΠΕΠ και συνεπώς τι βαρύτητα δόθηκε σε κάθε μία από αυτές.

Αυτό που ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί είναι ότι κανένας από τους δύο δείκτες δεν είναι πλήρως αξιόπιστος, κάτι που οφείλεται στην πολυσυνθετότητα του περιεχομένου των μέτρων. Κάθε μέτρο στην πραγματικότητα δεν συνθέεται ολοκληρωτικά από τις δράσεις που αφορούν μία και μόνη θεματική ενότητα, αλλά περιλαμβάνει πολλές δράσεις διαφορετικού περιεχομένου και υφής. Αυτό μάλιστα έκανε δύσκολη την κατηγοριοποίηση των μέτρων σε θεματικές ενότητες και τελικά επιλέχθηκε η κυριαρχούσα ενότητα που σχετίζονταν με την πλειονότητα των δράσεων του κάθε ΠΕΠ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 3.9. και του 3.10. το ΠΕΠ της περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης δεν περιλαμβάνει έργα για αστική ανάπτυξη, ανάπτυξη υπηρεσιών ΜΜΕ και παραγωγικές επενδύσεις, αν και όπως προαναφέρθηκε κάποιες δράσεις τέτοιου χαρακτήρα συμπεριλαμβάνονται σε μέτρα που χαρακτηρίστηκαν ως διαφορετικής θεματικής ενότητας. Το ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα των ανθρώπινων πόρων, ενώ ακολουθεί η αγροτική ανάπτυξη. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών (27%) και στη συνέχεια στους ανθρώπινους πόρους (23,8%).

Το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας δεν περιέχει μέτρα για τη βιομηχανία και την αστική ανάπτυξη. Το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα των ανθρώπινων πόρων, ενώ ακολουθεί η αγροτική ανάπτυξη. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών (32,8%) και στη συνέχεια στους ανθρώπινους πόρους (26,6%).

Το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας δεν περιέχει μέτρα στη θεματική ενότητα της αστικής ανάπτυξης, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξη και των ανθρώπινων πόρων, ενώ ακολουθούν οι αναπτυξιακές υποδομές. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών (34,4%) και στη συνέχεια στους ανθρώπινους πόρους (19,6%).

Το ΠΕΠ Ηπείρου, δεν περιέχει μέτρα στη θεματική ενότητα της αστικής ανάπτυξης, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης και ακολουθούν οι ανθρώπινοι πόροι. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα της τοπικής ανάπτυξης (21,6 %) και των αναπτυξιακών υποδομών (16,9 %) και στη συνέχεια στην αγροτική ανάπτυξη (16,7 %) και τέλος στους ανθρώπινους πόρους (16,4 %).

Το ΠΕΠ Θεσσαλίας δεν περιλαμβάνει μέτρα στον τομέα της τεχνικής βοήθειας, ενώ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης και ακολουθούν οι ανθρώπινοι πόροι. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των ανθρώπινων πόρων (19,4 %) και στη συνέχεια στην αγροτική ανάπτυξη (17,1 %).

Το ΠΕΠ Ιονίων Νήσων δεν περιέχει μέτρα στους τομείς της αστικής ανάπτυξης, των παραγωγικών επενδύσεων και της παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης, της τοπικής ανάπτυξης και των ανθρώπινων πόρων. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των ανθρώπινων πόρων (28%), στις αναπτυξιακές υποδομές (24 %) και στη συνέχεια στην τοπική ανάπτυξη (22 %).

Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας δεν περιέχει μέτρα στην αστική ανάπτυξη, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα αγροτικής ανάπτυξης. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα των παραγωγικών επενδύσεων (21,6%) και μετά των ανθρώπινων πόρων (21,1 %) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές (15,9 %).

Το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας δεν περιλαμβάνει μέτρα στην αστική ανάπτυξη, στις παραγωγικές επενδύσεις και στη βιομηχανία, ενώ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα της τοπικής ανάπτυξης και ακολουθεί η ενότητα ανθρώπινοι πόροι. Επιπλέον το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα της τοπικής ανάπτυξης (26%) και μετά της παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ (19,9 %) και στη συνέχεια στους ανθρώπινους πόρους (12,6%).

Πίνακας 3.9.: Αριθμός των μέτρων του κάθε ΠΕΠ που αντιστοιχεί σε κάθε θεματική ενότητα

Περιφέρεια	Αγροτική Ανάπτυξη	Αναπτυξιακές Υποδομές	Ανθρώπινοι Πόροι	Αστική Ανάπτυξη	Βιομηχανία	Παραγωγικές Επενδύσεις	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	Περιβάλλον	Τεχνική Βοήθεια	Τοπική Ανάπτυξη	Τουρισμός	Γενικό Σύνολο
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	6	4	8	0	3	0	0	3	2	2	1	29
Κεντρικής Μακεδονίας	8	5	10	0	0	3	1	5	3	1	2	38
Δυτικής Μακεδονίας	6	5	6	0	1	1	1	4	3	2	2	31
Ηπείρου	6	4	5	0	1	1	1	4	2	4	2	31
Θεσσαλίας	9	4	7	1	2	1	1	4	0	6	2	37
Ιονίων Νήσων	5	2	5	0	1	0	0	3	3	5	3	27
Δυτικής Ελλάδας	7	4	8	0	1	1	1	2	3	3	2	32
Στερεάς Ελλάδας	4	2	6	0	0	0	1	4	2	8	2	29
Αττικής	2	3	4	0	0	0	0	5	2	4	1	21
Πελοποννήσου	5	2	7	1	1	2	1	3	3	3	3	31
Νήσων Βορείου Αιγαίου	6	3	8	0	0	1	1	5	0	3	5	32
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	3	4	7	0	1	2	0	3	3	3	5	31
Κρήτης	4	5	6	1	1	0	1	4	2	2	2	26
Σύνολο	71	47	87	3	12	12	9	49	28	46	32	395

Πίνακας 3.10.: Συνολικό κόστος ανά θεματική ενότητα που διατίθεται σε κάθε ΠΕΠ

Περιφέρεια	Αγροτική Ανάπτυξη	Αναπτυξιακές Υποδομές	Ανθρώπινοι Πόροι	Αστική Ανάπτυξη	Βιομηχανία	Παραγωγικές Επενδύσεις	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	Περιβάλλον	Τεχνική Βοήθεια	Τοπική Ανάπτυξη	Τουρισμός	Γενικό Σύνολο
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	134880	183826	162414	0	44470	0	0	78047	7496	29655	40693	681481
Κεντρικής Μακεδονίας	108426	267560	216904	0	0	42638	20330	88975	7907	40774	23404	816918
Δυτικής Μακεδονίας	51197	104644	59789	0	2759	15370	3798	32550	4246	16393	13788	304534
Ηπείρου	57893	58757	56758	0	1724	1724	33788	34828	3172	74826	23476	346946
Θεσσαλίας	96159	93237	108756	8060	20030	62046	1687	46195		88103	36622	560895
Ιονίων Νήσων	15560	54747	63980	0	1000	0	0	18633,3	2786,75	50220	21496	228423
Δυτικής Ελλάδας	51997	79818	105771	0	3369	108525	4964	55507	4657	54052	32940	501600
Στερεάς Ελλάδας	88917	69068	78555	0	0	0	123776	52221	4955	162172	43334	622998
Αττικής	31299	306256	258755	0	0	0	0	165064	8723	137338	31035	938470
Πελοπ/ήσου	40031	52370	78979	8864	2836	71351	2368	27591	4653	60707	90550	440300
Νήσων Βορείου Αιγαίου	27775,9	72760,5	68464,4	0	0	12650	4335,82	24620	0	30968,3	86373,7	327949
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	12026	88220	70530	0	5000	16000	0	21150	4473,3	37700	124900	379999
Κρήτης	56563	100962	101271	1724	21517	0	24986	42726	3791	28676	53120	435336
Σύνολο	772724	1532226	1430926	18648	102705	330304	220033	688107	56860,1	811584	621732	6585849

Το ΠΕΠ Αττικής δεν περιέχει στην αστική ανάπτυξη, τη βιομηχανία, τις παραγωγικές επενδύσεις και την παροχή υπηρεσιών σε ΜΜΕ, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα του περιβάλλοντος και ακολουθεί η ενότητα ανθρώπινοι πόροι και τοπική ανάπτυξη. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών (32,6%) και μετά των ανθρώπινων πόρων (27,6 %) και στη συνέχεια του περιβάλλοντος (17,6 %).

Το ΠΕΠ Πελοποννήσου, περιέχει μέτρα σε όλες τις θεματικές ενότητες, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα αγροτικής ανάπτυξης. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα του τουρισμού (20,6%) και στη συνέχεια στους ανθρώπινους πόρους (17,9%).

Το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου δεν περιέχει μέτρα στην αστική ανάπτυξη, τη βιομηχανία και την τεχνική βοήθεια, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα αγροτικής ανάπτυξης. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα του τουρισμού (26,3%) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές (22,2%).

Το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου δεν περιλαμβάνει μέτρα αστικής ανάπτυξης και παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ, ενώ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα του τουρισμού. Επιπλέον το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα του τουρισμού (32,9%) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές (23,2%).

Το ΠΕΠ Κρήτης δεν περιέχει μέτρα στις παραγωγικές επενδύσεις, ενώ περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθούν οι ενότητες αγροτική ανάπτυξη και περιβάλλον. Επιπλέον το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στους ανθρώπινους πόρους (23,3%) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές (23,2%).

3.3. Συμπεράσματα

Από τα στοιχεία που παρατέθηκαν δόθηκε μία πρώτη εικόνα τόσο για το επίπεδο ανάπτυξης των 13 περιφερειών, καθώς επίσης και για το περιεχόμενο των 13 ΠΕΠ. Αναλυτικότερα εξετάστηκαν τα βασικά κριτήρια κατάταξης των 13 περιφερειών βάσει του επιπέδου ανάπτυξής τους. Οι δείκτες που εξετάστηκαν ήταν η έκταση, ο πληθυσμός, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός, η ανεργία, η απασχόληση ανά τομέα, η συμβολή κάθε τομέα στο ΑΠΠ και το ΑΠΠ.

Συνολικά παρουσιάζεται μία δυσαναλογία μεταξύ της επιφάνειας των περιφερειών και του πληθυσμού τους. Το γεγονός της ύπαρξης δυσαναλογίας μεταξύ πληθυσμού και έκτασης των περιφερειών φανερώνει τις έντονες διαφοροποιήσεις που σημειώνονται στις πυκνότητες κατοίκησης των περιφερειών. Στην πραγματικότητα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού συγκεντρώνεται στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα την Αθήνα (στην περιφέρεια Αττικής) και την Θεσσαλονίκη (στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας).

Σε ότι αφορά στο εργατικό δυναμικό και στην απασχόληση σε κάθε κλάδο παραγωγής υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιφερειών. Στο ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού προηγείται η Κρήτη, ενώ έπεται η Αττική, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας συναντάται στην Αττική (9,9 %) και με μικρή

διαφορά ακολουθεί η Ήπειρος (9,8 %). Αξίζει να σημειωθεί το πάρα πολύ μικρό ποσοστό ανεργίας των νήσων του Νοτίου Αιγαίου (2,6 %).

Η απασχόληση ανά κλάδο παραγωγής του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, δεν μπορεί να δώσει αξιόπιστες πληροφορίες για την ανάπτυξη του κάθε τομέα σε κάθε περιφέρεια. Σε πολλές περιφέρειες η παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο είναι πολύ χαμηλή και συνεπώς δεν αποτελεί συγκρίσιμο μέγεθος, αλλά σημαντικό στοιχείο για τη διερεύνηση χαμηλής παραγωγικότητας και εισοδήματος ανά άτομο.

Για την συναγωγή βάσιμων συμπερασμάτων σε ότι αφορά στην ανάπτυξη του κάθε παραγωγικού κλάδου στην κάθε περιφέρεια, αξιόπιστα είναι τα στοιχεία που παρουσιάζουν τη συμβολή του κάθε κλάδου στο ΑΠΠ. Τη μεγαλύτερη συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στο ΑΠΠ της παρουσιάζει η Ήπειρος, ενώ ακολουθεί η Κρήτη και η Πελοπόννησος. Βέβαια υπάρχει η σημαντική διαφορά μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα της Ηπείρου, της Πελοποννήσου και της Κρήτης, αφού κάθε μία από τις τρεις περιφέρειες έχει διαφορετικό ΑΠΠ. Στο δευτερογενή τομέα προηγείται η Στερεά Ελλάδα και ακολουθεί με διαφορά η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, ενώ στον τριτογενή προηγείται η Αττική και τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου ακολουθούν.

Ο σημαντικότερος ίσος από τους δείκτες από τους οποίους λαμβάνουμε πληροφορία για το επίπεδο ανάπτυξης της κάθε περιφέρειας είναι το ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν (ΑΠΠ). Βάσει αυτού του στοιχείου είναι δυνατόν να διακρίνουμε τα επίπεδα ανάπτυξης των Ελληνικών περιφερειών, να διαγνώσουμε πόσο φτωχή είναι η κάθε περιφέρεια και να εντοπίσουμε τις αποκλίσεις μεταξύ των περιφερειών. Η περιφέρεια με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΠΠ είναι η Στερεά Ελλάδα, ενώ με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΠΠ είναι των νησιών του Βορείου Αιγαίου. Συνοπτικά μπορεί να υπογραμμιστεί η έντονη διακύμανση που παρουσιάζουν τα ΑΠΠ των 13 περιφερειών και που από το 70 % του μέσου όρου (του ΑΕΠ της Ελλάδας) φτάνει μέχρι και το 125 % του μέσου ΑΕΠ.

Σε ότι αφορά στην πρώτη διερεύνηση των 13 ΠΕΠ που επιχειρήθηκε στο κεφάλαιο αυτό, επισημάνθηκαν οι τομείς προτεραιότητας του κάθε ΠΕΠ μέσω του αριθμού των μέτρων που προσανατολίζονται σε κάθε θεματική ενότητα και του ποσοστού των πόρων που συγκεντρώνονται σε αυτήν. Σε κάθε ΠΕΠ εντοπίζονται διαφορετικές προτεραιότητες, ενώ το κατά πόσον αυτές συμφωνούν με τους στόχους και τις στρατηγικές ανάπτυξης που το ΚΠΣ έθεσε για την κάθε περιφέρεια θα εξεταστεί αναλυτικά στο κεφάλαιο 4, που ακολουθεί.

4. Περιγραφή των 13 περιφερειών και των 13 ΠΕΠ

Στα προηγούμενα κεφάλαια δόθηκε μία πρώτη εικόνα για τις δεκατρείς περιφέρειες, αλλά και τα περιφερειακά τους προγράμματα, τόσο με την αναφορά στους δείκτες ανάπτυξης των περιφερειών, όσο και στις θεματικές ενότητες που αντιστοιχούν τα μέτρα των ΠΕΠ καθώς και στη χρηματοδότηση ανά περιφέρεια και θεματική ενότητα.

Έχοντας καταλήξει σε κάποια πρώτα συμπεράσματα για τους σκοπούς που εξυπηρετούν τα μέτρα των ΠΕΠ, τις προτεραιότητες δηλαδή που το κάθε πρόγραμμα έχει θέσει, αλλά και έχοντας σχηματίσει μία πρώτη άποψη για τις ανάγκες των περιφερειών καλούμαστε στο παρόν κεφάλαιο να μελετήσουμε τα θέματα αυτά εκτενέστερα.

Συγκεκριμένα στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία αναλυτική παρουσίαση της κάθε περιφέρειας- βασισμένη πάντα σε στοιχεία από το ΚΠΣ 1994-99, το ΣΠΑ 1994-99 και τα ΠΕΠ των περιφερειών-. Ακολουθεί μία αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κάθε περιφέρεια καθώς και στις δυνατότητες και τις ανάγκες της. Επιπλέον παρουσιάζονται οι στόχοι που έχουν τεθεί για την κάθε περιφέρεια και οι προτεραιότητες που δίνονται από το ΚΠΣ 1994-99. Παράλληλα όμως με αυτούς τους στόχους γίνεται η αξιολόγηση κατά πόσον τα μέτρα των ΠΕΠ είναι προσανατολισμένα προς την εκπλήρωσή τους ή όχι, αν δηλαδή υπάρχει συμφωνία ΚΠΣ και ΠΕΠ. Για την αξιολόγηση αυτή χρησιμοποιείται η ανάλυση σε θεματικές ενότητες που προηγήθηκε στο κεφάλαιο 3, ωστόσο σε αυτή την περίπτωση η βαρύτητα δίνεται σε κάθε περιφέρεια και όχι συγκριτικά μεταξύ των περιφερειών.

Συνεπώς το κεφάλαιο αυτό θα δράσει ως μέσο για την κατανόηση των αναγκών και των δυνατοτήτων των περιφερειών και των στόχων και των προτεραιοτήτων του ΚΠΣ 1994-99 για τις 13 περιφέρειες. Παράλληλα θα δοθεί η δυνατότητα να συναχθούν συμπεράσματα για το ύψος και τον προσανατολισμό των προτεραιοτήτων, για την κάθε περιφέρεια, του Β' ΚΠΣ καθώς και για την αποτελεσματικότητά τους σε σχέση με τα προβλήματα που κάθε μία αντιμετωπίζει. Επίσης θα είναι δυνατή η μελέτη των 13 ΠΕΠ και η επισήμανση των ελλείψεών τους και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους.

4.1. Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Περιφέρεια	Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
Πληθυσμός 1991	570261
Έκταση	14158
ΑΠΠ ανά άτομο	958168
Εργατικό Δυναμικό 1989	256600
Ανεργία	13428
Μαθητές ανά 1000 κατοίκους	32,6
Νοσοκομ. κλίνες ανά 1000 κατοίκους	3
ΑΠΠ μεταποίησης ανά άτομο	122630
ΑΠΠ γεωργίας ανά άτομο	274985
Οδικό δίκτυο ανά τ. χλμ.	0,2
Τουριστικές κλίνες ανά 1000 κατοίκους	21,2
Ιδ. Επενδύσεις (Ν1262/82) 1982-91	10 ⁹
Δημ. Επενδύσεις 1988-91	3,9*10 ⁹

Η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη είναι μία από τις ακριτικές περιφέρειες της χώρας μας, η οποία καταλαμβάνοντας το βόρειο-ανατολικό άκρο της, συνορεύει με την Τουρκία και τη Βουλγαρία. Η έκτασή της -14158 τ.χλμ.- αποτελεί το 10,7 % της χώρας, ενώ μορφολογικά είναι κατά το πλείστον πεδινή σε ποσοστό 72 % με μόλις 12 % ορεινές περιοχές και 16 % ημιορεινές.

Πηγή: ΣΠΑ 1994-99

Η περιφέρεια συγκεντρώνει το 5,6 % του Ελληνικού πληθυσμού και η μέση πυκνότητα κατοίκησης που παρουσιάζει είναι ίση με 40,3 κατοίκους ανά τετρ. χλμ.. Το 43,5 % του συνολικού πληθυσμού, δηλαδή 247.888 άτομα, είναι οικονομικά ενεργός, ποσοστό αρκετά χαμηλό που όμως οφείλεται στην υποαπασχόληση του αγροτικού πληθυσμού. Η ανεργία παρουσιάζει ποσοστό ίσο με 5,4 %, δηλαδή αρκετά χαμηλότερο από το μέσο όρο της χώρας (7,7 %). Το 43,2 % του ενεργού πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, ενώ ο δευτερογενής τομέας απασχολεί το 21% και ο τριτογενής ποσοστό ίσο με το 35,8 % του ενεργού πληθυσμού.

Το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν (κ.κ. ΑΠΠ) είναι αρκετά χαμηλό και αντιστοιχεί στο 85,8 % του μέσου όρου της χώρας, συνεισφέροντας στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) το 4,8 % του συνόλου.

Το 25,4 % του ΑΠΠ παράγεται από τον πρωτογενή τομέα, ενώ υπάρχουν δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του τομέα αυτού, αφού υπάρχουν άφθονοι φυσικοί πόροι αναξιοποίητοι. Αυτό κυρίως οφείλεται τόσο στην μεγάλη απόσταση τους από τις αγορές και στην έλλειψη των απαραίτητων υποδομών όπως δρόμοι, αρδευτικά δίκτυα κτλ.

Ο δευτερογενής τομέας αντιμετωπίζει προβλήματα όπως έλλειψη ολοκληρωμένων υποδομών για βιομηχανικές εγκαταστάσεις, μικρό μέγεθος μονάδων και ανεπάρκεια ειδικευμένου εργατικού δυναμικού και στελεχών επιχειρήσεων. Επιπλέον στην περιφέρεια υπάρχει αναξιοποίητος ορυκτός πλούτος, ζώνες γεωθερμικής ενέργειας και υποθαλάσσια πεδία υδρογονανθράκων. Σήμερα ο δευτερογενής τομέας συνεισφέρει 33,2 % στο ΑΠΠ.

Ο τριτογενής τομέας που προσφέρει το 41,4 % του ΑΠΠ παρουσιάζει προβλήματα που οφείλονται στους λόγους που προαναφέρθηκαν, δηλαδή στην έλλειψη υποδομών, στην απομόνωση της περιφέρειας, στην έλλειψη καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού και στην έλλειψη εκσυγχρονισμού των δομών.

4.1.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η γεωγραφική θέση της περιφέρειας και συγχρόνως η γειτνίασή της με χώρες με τις οποίες οι οικονομικές και άλλου είδους ανταλλαγές είναι περιορισμένες αποτελεί τον σημαντικότερο ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξή της. Το κλίμα αυτό απομόνωσης και ανασφάλειας που επικρατεί μπορεί να εξηγήσει το χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των άφθονων φυσικών πόρων που υπάρχουν στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη.

Το **υδάτινο δυναμικό** της περιφέρειας, ένα από τα πλουσιότερα της Ελλάδας, ενώ θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό πλεονέκτημα ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα παρουσιάζει το μειονέκτημα ότι υπόκειται σε αστάθμητους παράγοντες. Στην πραγματικότητα οι ποταμοί της περιφέρειας προέρχονται από τις γειτονικές χώρες και το υδάτινο δυναμικό τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά εξαρτάται από τη χρήση του έως να φτάσει στη χώρα μας. Το πρόβλημα αυτό δύναται να αντιμετωπιστεί είτε με μία διακρατική συμφωνία, είτε με την κατασκευή μεγάλων ταμιευτήρων κατά μήκους των συνόρων.

Ένα ακόμα αρνητικό στοιχείο για την ανάπτυξη της περιφέρειας είναι η έλλειψη εξειδικευμένου και κατιρτισμένου **ανθρώπινου δυναμικού** ικανού να στελεχώσει τις διάφορες υπηρεσίες της περιφέρειας. Αποτέλεσμα είναι η απουσία τους και κατά συνέπεια η έλλειψή τους δεν επιτρέπει την ανάπτυξη νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Βέβαια στο χαμηλό βαθμό ανάπτυξης έπαιξε ρόλο και η έλλειψη των απαραίτητων **τεχνικών και κοινωνικών υποδομών** που ήδη αναφέρθηκε. Ειδικότερα δεν είναι ικανοποιητικό το υπάρχον εθνικό και επαρχιακό οδικό δίκτυο στην περιοχή, αλλά χρειάζεται σημαντικές προσθήκες και βελτιώσεις. Μία τέτοια αντιμετώπιση θα άρει την απομόνωση στην οποία είναι καταδικασμένη λόγω της θέσης της η περιφέρεια, θα μειώσει το κόστος μεταφοράς ανθρώπων και προϊόντων και θα βοηθήσει στην αξιοποίηση των πόρων που μένουν ανεκμετάλλευτοι κάνοντας την περιφέρεια ελκυστικό μέρος για την εγκατάσταση νέων δραστηριοτήτων.

Εκτός όμως από το οδικό δίκτυο ανάγκη βελτιώσεων χρήζουν και οι λιμενικές εγκαταστάσεις στην Αλεξανδρούπολη, Καβάλα και το Πόρτο Λάγος για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες μεταφορών της ενδοχώρας, αλλά και για την αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης στη ΝΑ Ευρώπη. Μέτρα θα πρέπει να ληφθούν και για τον εξοπλισμό των αεροδρομίων της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης, ενώ το σιδηροδρομικό δίκτυο της περιοχής παρουσιάζει έντονα προβλήματα.

Θα πρέπει επίσης να εκσυγχρονιστούν οι **τηλεπικοινωνίες** και στον τομέα της **υγείας** υπάρχει ανάγκη περαιτέρω εξοπλισμού και στελεχών για τις νοσηλευτικές μονάδες. Ανεπάρκεια υπάρχει στις κοινωνικές **υπηρεσίες** καθώς και σε κτιριακή υποδομή στην εκπαίδευση. Θα πρέπει τέλος να βελτιωθούν οι αστικές υποδομές για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής.

Σε ότι αφορά στις παραγωγικές δραστηριότητες και συγκεκριμένα στον **πρωτογενή τομέα** η κύρια ανάγκη είναι αυτή της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών που είναι κυρίως αροτραίες και σίτο-κριθή ενώ υπάρχει δυνατότητα για πιο δυναμικές και αποδοτικές καλλιέργειες. Παράλληλα χαμηλή είναι η αξιοποίηση των σημαντικών αλιευτικών και δασικών πόρων που υπάρχουν στην περιοχή. Ένας άλλος κλάδος στον οποίο υστερεί η περιφέρεια είναι η παραγωγή λευκού κρέατος. Όλα αυτά τα προβλήματα έχουν ως αποτέλεσμα τη χαμηλή παραγωγικότητα ανά απασχολούμενο με τη γεωργία και συνεπώς χαμηλό αγροτικό εισόδημα.

Στα προβλήματα αυτά συμβάλλουν και η μειονεκτική γεωγραφική θέση της περιφέρειας, η έλλειψη υποδομών, το εγγειοδιαρθρωτικό πρόβλημα, η έλλειψη

οργάνωσης των αγορών, η ανάγκη εκσυγχρονισμού και εισόδου της τεχνολογίας, η ανυπαρξία επαγγελματικής κατάρτισης. Επιπλέον η περιφέρεια επιβαρύνεται από τα προβλήματα που χαρακτηρίζουν ολόκληρη την επικράτεια στον πρωτογενή τομέα και που είναι η αγροτική πίστη, οι αδυναμίες στην ασφάλιση, η ανεπαρκής και μη οργανωμένη συνεταιριστική δράση και επίσης η κοινωνική κάλυψη.

Σε ότι αφορά στο **δευτερογενή τομέα** αναφέρθηκε ήδη ότι ένα από τα κυριότερα προβλήματα είναι η μη αξιοποίηση και εκμετάλλευση των ορυκτών κοιτασμάτων που υπάρχουν στην περιοχή. Παράλληλα όμως θα πρέπει να υπογραμμιστεί και η έλλειψη μεγάλης κλίμακας βιομηχανικών μονάδων ικανών να δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακας που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη της περιφέρειας. Επιπλέον ένα σημαντικό στοιχείο είναι η ανάγκη για δημιουργία προϋποθέσεων στήριξης επιχειρήσεων, ώστε το επενδυτικό ενδιαφέρον να αυξηθεί και να αναπτυχθεί ο δευτερογενής τομέας στην περιοχή. Τέλος ένα σημαντικό πρόβλημα είναι η απουσία εξειδικευμένου και κατιρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού ώστε να στελεχωθεί τις επιχειρήσεις. Η έλλειψη αυτή αναστέλλει τη χωροθέτηση επιχειρήσεων στην περιοχή μειώνοντας την ελκυστικότητά της.

Στον **τριτογενή τομέα** και συγκεκριμένα στον **τουρισμό**, παρόλο που η περιφέρεια έχει τις προϋποθέσεις (αξιόλογους φυσικούς πόρους) παρουσιάζει μειωμένη ζήτηση. Τα κύρια χαρακτηριστικά στον τουρισμό είναι η μικρή διάρκεια τουριστικής περιόδου, η μειωμένη ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών και η απουσία άλλων μορφών τουρισμού, που ωστόσο θα μπορούσαν να αναπτυχθούν. Συνεπώς κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος ανάπτυξης του τουρισμού, ενώ επίσης θα πρέπει να υπάρξει επαρκής προβολή των τουριστικών πόρων, κάτι που απουσιάζει και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα κατά μεγάλο βαθμό για την ανάπτυξη του τουρισμού. Αν συγχρόνως ενισχυθούν και βελτιωθούν οι υποδομές στην περιοχή (εξασφάλιση εύκολης πρόσβασης) το αποτέλεσμα θα είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικό.

Στον τομέα του **εμπορίου** το μειονέκτημα είναι το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων και η έλλειψη οργανωμένων κεντρικών αγορών. Με τη δημιουργία τους ο κλάδος θα πάρει μεγαλύτερη ανάπτυξη.

Όπως γίνεται εμφανές η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης παρουσιάζει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης και με την εφαρμογή σωστών δράσεων θα επιτευχθεί άνθιση των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη της συγκεκριμένης περιφέρειας αποτελεί ανάγκη τόσο λόγω του δεδομένου ότι η περιφέρεια είναι ακριτική, αλλά και λόγω της δυναμότητάς της να παίξει τον καθοριστικό ρόλο του συνδετικού κρίκου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία και τη Μέση Ανατολή.

4.1.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι άξονες παρέμβασης που προτείνονται από το Β' ΚΠΣ 1994-99 για την περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης συνοπτικά είναι:

- Ανάπτυξη υποδομών για άρση της απομόνωσης της περιφέρειας,

Έχει ήδη αναφερθεί ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια είναι αυτό της απομόνωσης. Για την αντιμετώπισή του το Β' ΚΠΣ προτείνει έργα οδοποιίας για την αύξηση των διασυνοριακών εμπορικών ανταλλαγών, τη μείωση του κόστους μεταφοράς των προϊόντων και του χρόνου διαδρομής και την μεγαλύτερη ασφάλεια στις μετακινήσεις. Προτείνονται ακόμα οι βελτιώσεις των λιμενικών εγκαταστάσεων στα λιμάνια Καβάλας και

Αλεξανδρούπολης με στόχο τόσο τη μεταφορά προϊόντων (στο εσωτερικό και εξωτερικό) όσο και για τη μεταφορά τουριστών. Προτείνεται ακόμα η βελτίωση των αερομεταφορικών υποδομών για την εξυπηρέτηση του τουρισμού και του εμπορίου. Στον τομέα των υποδομών δίνεται έμφαση και στη βελτίωση των παραγωγικών υποδομών στον τομέα της βιομηχανίας.

- Αγροτική ανάπτυξη,

Στον πρωτογενή τομέα προτεραιότητα αποτελούν τα εγγειοβελτιωτικά έργα που θα ανεξαρτητοποιήσουν την περιφέρεια από τα γειτονικά κράτη σε ότι αφορά στη χρήση των υδάτινων πόρων. Παράλληλα προτείνεται αναδιάρθρωση της παραγωγής για την ανάπτυξη κλάδων ανταγωνιστικών και την παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας και τη σύνδεση γεωργίας και κτηνοτροφίας. Γενικά επιδιώκεται στήριξη και ανάπτυξη του αγροτικού χώρου με υψηλούς βαθμούς αξιοποίησης των φυσικών πόρων (δασικού πλούτου και αλιευτικού).

- Ανάπτυξη τουρισμού και προστασία περιβάλλοντος,

Στον τομέα του τουρισμού επιλέγεται η ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (μόλις 2 μήνες).

Σε ότι αφορά στο περιβάλλον προτεραιότητα δίνεται στην προστασία των περιοχών που προστατεύονται από τη συνθήκη Ramsar με έργα όπως προστασία από γειτονικούς οικισμούς, βιολογικοί καθαρισμοί, αποχετευτικά δίκτυα και έργα προστασίας.

- Αναβάθμιση ποιότητας ζωής

Κυρίως προτείνεται η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας για τη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή.

- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Προβλέπεται βελτίωση της υποδομής στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση για τη δημιουργία κατ'εργασίας ανθρώπινου δυναμικού ικανού να στελεχώσει τις παραγωγικές μονάδες. Επίσης σημασία δίνεται και στην επανένταξη και καταπολέμηση της ανεργίας και τέτοια προγράμματα θα συμπεριληφθούν στο ΠΕΠ.

4.1.3. ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης- Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	6	134880	19,8 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	4	183826	27 %
Ανθρώπινοι Πόροι	8	162414	23,8 %
Βιομηχανία	3	44470	6,5 %
Περιβάλλον	3	78047	11,5 %
Τεχνική Βοήθεια	2	7496	1,1 %
Τοπική Ανάπτυξη	2	29655	4,4 %
Τουρισμός	1	40693	6 %
Γενικό Σύνολο	29	681481	100 %

Πηγή : ΠΕΠ Αν. Μακεδονίας και Θράκης

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης Περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα των ανθρώπινων πόρων, ενώ ακολουθεί η αγροτική ανάπτυξη. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών (27%) και στη συνέχεια στους

ανθρώπινους πόρους (23,8%).

Συγκριτικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι γενικά υπάρχει συμφωνία των κατευθύνσεων με το τελικό περιεχόμενο του ΠΕΠ. Αναλυτικότερα κυριαρχική είναι η σημασία των αναπτυξιακών υποδομών στο ΠΕΠ, όπως και στις προτεραιότητες που είχαν τεθεί για την άρση της απομόνωσης και βελτίωση των μεταφορών της περιφέρειας.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η αγροτική ανάπτυξη. Το ΠΕΠ, εκτός από το ότι περιέχει σημαντικό αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα διαθέτει και μεγάλο ποσοστό της χρηματοδότησης για την επίτευξή της. Μάλιστα είναι το ΠΕΠ με τα περισσότερα κονδύλια σε αυτή τη θεματική ενότητα.

Το σημείο εκείνο που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι ότι στο ΠΕΠ δίνεται μεγάλη σημασία τη βιομηχανία και μάλιστα είναι το ΠΕΠ με τα περισσότερα κονδύλια σε αυτή τη θεματική ενότητα. Ωστόσο δεν δίνεται προτεραιότητα σε αυτόν τον τομέα σε τέτοιο βαθμό στο ΚΠΣ, όπου απλώς η ανάπτυξη των βιομηχανικών υποδομών περιλαμβάνεται στον πρώτο στόχο στις μεταφορικές υποδομές. Αυτό το στοιχείο είναι αρκετά θετικό, αφού η περιφέρεια παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα λόγω των ισχυρών κινήτρων για επενδύσεις στην περιοχή που είναι ακριτική. Μάλιστα τα κίνητρα αυτά είχαν ως τώρα θετικά αποτελέσματα, αλλά η έλλειψη της απαραίτητης υποδομής (μεταφορικής και βιομηχανικής) δεν επέτρεψε τη μεγαλύτερη ανάπτυξη.

4.2. Κεντρική Μακεδονία

Περιφέρεια	Κεντρικής Μακεδονίας
Πληθυσμός	1737623
Έκταση	19146
κ.κ. ΑΠΠ	997460
Ανεργία	39496
Μαθητές/1000 κατ.	39,3
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	5,5
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	206312
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	206691
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,23
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	20,8

Πηγή: Β' ΣΠΑ

Η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας χωροθετείται στο κεντρικό στο κεντρικό τμήμα της Βόρειας Ελλάδος και συνορεύει με τη Βουλγαρία και την πρώην Γιουγκοσλαβία. Η γεωγραφική της θέση είναι πολύ σημαντική αφού βρίσκεται στο σταυροδρόμι Βορρά-Νότου και Ανατολής Δύσης.

Η υπό εξέταση περιφέρεια είναι από τις μεγαλύτερες, αφού είναι πρώτη σε έκταση και δεύτερη σε πληθυσμό με ποσοστό ίσο με το 16,7 % του συνολικού Ελληνικού πληθυσμού. Η ύπαρξη της πόλης της

Θεσσαλονίκης, του δεύτερου μητροπολιτικού κέντρου της χώρας, δικαιολογεί το υψηλό ποσοστό αστικού πληθυσμού της περιφέρειας (57 %). Η Θεσσαλονίκη είναι κέντρο συγκέντρωσης οικονομικών δραστηριοτήτων, κόμβος μεταφορών και τηλεπικοινωνιών και πολιτιστική ακτινοβολία στον Ελληνικό και όχι μόνο χώρο.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας εμφανίζει έντονες αυξητικές τάσεις την τελευταία δεκαετία. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας αποτελεί το 17,2 % του εργατικού δυναμικού της χώρας και το μεγαλύτερο μέρος του συγκεντρώνεται στη Θεσσαλονίκη.

Η ανεργία στην περιφέρεια είναι (1991) χαμηλότερη από αυτή της χώρας και ίση με 6% και κυρίως εντοπίζεται στα αστικά κέντρα. Το ΑΠΠ είναι το 16,9 % του ΑΕΠ, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΠΠ είναι το 96,9 % του εθνικού.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 27,8 % του ενεργού πληθυσμού. Ο τομέας αυτός συμμετέχει στο ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν κατά 16,2 %. Μάλιστα παρουσιάζει μεγαλύτερη παραγωγικότητα ανά απασχολούμενο σε σύγκριση με τις υπόλοιπες περιφέρειες, ενώ καταλαμβάνει σημαντικό ποσοστό των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων. Ωστόσο εμφανίζει κάποια προβλήματα πλεονασματικών καλλιεργειών, έλλειψη σε υποδομή τυποποίησης, εμπορίας και ελέγχου των προϊόντων, μείωση του ζωικού κεφαλαίου, διάβρωσης και ελλιπούς πυροπροστασίας των δασών.

Το 30,3 % του ενεργού πληθυσμού απασχολείται στο δευτερογενή τομέα, ο οποίος συμβάλει στο ΑΠΠ κατά 33 %. Η μεταποίηση χαρακτηρίζεται από εξειδίκευση σε συγκεκριμένους κλάδους όπως τρόφιμα- ποτά, υφαντουργία, υπόδηση, ένδυση, μη μεταλλικά ορυκτά, οικοδομικά υλικά. Σημαντικές είναι μάλιστα και οι εξαγωγές προϊόντων μεταποίησης της περιφέρειας που κατέλαβαν την περίοδο 1985-89 το 30 % της αξίας των εξαγωγών της χώρας. Ωστόσο η μεταποίηση αντιμετωπίζει προβλήματα αφού κάποιοι από τους κλάδους φθίνουν, παρουσιάζοντας διαρθρωτική κρίση, ελλείψεις σε βιομηχανική υποδομή, έλλειψη οργάνωσης στις επιχειρήσεις και διακλαδικών συνδέσεων μεταξύ τους.

Στον τριτογενή τομέα απασχολείται το 41,9 % του εργατικού δυναμικού και παράγεται το 50,8 % του ΑΠΠ. Στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογίας η περιφέρεια παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα, λόγω της συγκέντρωσης πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων, ΤΕΙ και ενός (υπό κατασκευή) τεχνολογικού πάρκου.

4.2.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η περιφέρεια παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης που οφείλονται σε πολλά συγκριτικά πλεονεκτήματα που συγκεντρώνει. Πρώτα απ' όλα έχει πλούσιους υδάτινους, εδαφικούς και στο υπέδαφος, φυσικούς πόρους. Επιπλέον την ευνοεί η γεωγραφική της θέση (σταυροδρόμι) καθώς και η δομή του οικιστικού δικτύου. Η παρουσία της Θεσσαλονίκης, κέντρου πολιτισμού και μεταφορικών και οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά και η πλαισίωσή της από ένα δίκτυο μικρότερων, συμμετρικά κατανεμημένων αστικών κέντρων που λειτουργούν ως πόλοι, βοηθά στην ισόρροπη χωρικά και οικονομικά ανάπτυξη της περιφέρειας. Παράλληλα η συγκέντρωση πολυάριθμου εργατικού δυναμικού πολλών ειδικοτήτων και η παρουσία ισχυρής βιομηχανικής παραγωγικής βάσης και έρευνας και τεχνολογίας αποτελούν πλεονεκτήματα για την τροφοδότηση της ανάπτυξης.

Τα κύρια προβλήματα της περιφέρειας της Κεντρικής Μακεδονίας εστιάζονται στην ανεπάρκεια οικονομικής και κοινωνικής υποδομής, την έλλειψη εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού και τη ρύπανση του περιβάλλοντος.

Στον τομέα των **μεταφορών** υπάρχει ανεπάρκεια στη σύνδεση της Θεσσαλονίκης με τα Τουρκικά σύνορα καθώς και με τα Ιωάννινα, την Ηγουμενίτσα, την Ιταλία και την υπόλοιπη Ευρώπη. Το ενδοπεριφερειακό δίκτυο παρουσιάζει επίσης ελλείψεις, ιδιαίτερα στη Χαλκιδική ώστε να εξυπηρετήσει την τουριστική κίνηση. Ανεπάρκειες υπάρχουν και στο αεροδρόμιο και στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης.

Ελλείψεις παρουσιάζονται και στον τομέα της **παιδείας**, για υποδομή στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στη Θεσσαλονίκη και στην τριτοβάθμια για υλικοτεχνική υποδομή. Στον τομέα της **υγείας** νοσοκομειακή υποδομή απαιτείται στη Θεσσαλονίκη και υποδομή και εξοπλισμός στην περιφέρεια. Αλλά και σε ότι

αφορά στην **πρόνοια**, δεν επαρκούν οι βρεφονηπιακοί σταθμοί στα αστικά κέντρα, ενώ υπάρχουν στον τομέα αυτό και άλλες ελλείψεις.

Στον **πολιτισμό** δεν έχει γίνει διερεύνηση, αξιοποίηση και προβολή των πολιτισμικών πόρων. Παράλληλα η έντονη αστικοποίηση και η υπερσυγκέντρωση παραγωγικών δραστηριοτήτων οδήγησε σε επιβάρυνση του **περιβάλλοντος**. Έντονα προβλήματα εμφανίζει ο Θερμαϊκός Κόλπος και οι παράκτιες τουριστικές περιοχές, αλλά και οι περιοχές των λιμνών. Προβλήματα, λόγω έλλειψης σωστής διαχείρισης, παρουσιάζονται στην ύδρευση και αποχέτευση, αλλά και στην επεξεργασία αποβλήτων και τη συγκέντρωση και διάθεση απορριμμάτων.

Στον **πρωτογενή τομέα** το κύριο αρνητικό χαρακτηριστικό είναι η χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Επιπλέον άνιση είναι η κατανομή των αρδεύσεων αν και το υδάτινο δυναμικό της περιφέρειας είναι πλούσιο. Ανεπάρκειες υπάρχουν και στην υποδομή εμπορίας, μεταποίησης, μεταφοράς και διάθεσης των γεωργικών προϊόντων.

Ελλείψεις παρατηρούνται και στην υποδομή στην κτηνοτροφία, δυσλειτουργία κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και μείωση του ζωικού κεφαλαίου λόγω ασθενειών.

Ανεπαρκείς είναι και οι υποδομές εκμετάλλευσης και αξιοποίησης του δασικού πλούτου. Ενώ στην αλιεία η εκτός από τις δυσλειτουργίες και τις ελλείψεις αντιμετωπίζεται και το έντονο πρόβλημα της ρύπανσης των νερών.

Στο **δευτερογενή τομέα** οι ΒΙΠΕ παρουσιάζονται ανοχύρωτες, αφού δεν έχουν τις απαραίτητες υποδομές, αλλά και μηχανισμούς σχετικούς με την εφαρμογή έρευνας και τεχνολογίας.

Στα προβλήματα της μεταποίησης έγινε ήδη αναφορά. Αρκεί να συνοψίσουμε ότι δεν χαρακτηρίζεται από καθετοποίηση της παραγωγής, οι εδώ ανεπτυγμένοι παραγωγικοί κλάδοι φθίνουν, ενώ δεν υπάρχει οργάνωση, στήριξη και διάχυση τεχνολογίας.

Τα μεταλλεία και ορυχεία αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της ανεπαρκούς μεταφορικής υποδομής, της διάθεσης των προϊόντων τους στο εξωτερικό, της απουσίας τεχνολογίας, της μη εντατικής έρευνας για νέα κοιτάσματα και του μικρού μεγέθους. Επιπλέον δημιουργούν έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα με αρνητικές συνέπειες στον τουρισμό.

Στον **τομέα του τουρισμού** προβλήματα βιωσιμότητας αντιμετωπίζουν οι ξενοδοχειακές μονάδες, ενώ έχουν ανεπάρκεια σε υποδομές, ενώ τα παράνομα ενοικιαζόμενα δωμάτια εμποδίζουν τη σχεδιασμένη ανάπτυξη του τουρισμού και, όταν είναι αυθαίρετα, δημιουργούν περιβαλλοντικά και πολεοδομικά προβλήματα. Το πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί είναι η εποχικότητα της ζήτησης και η συγκέντρωση σε ορισμένες μόνο περιοχές της προσφοράς.

4.2.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας, πάντα όπως παρουσιάζονται στο Β' ΚΠΣ, συνοψίζονται στην ενδυνάμωση του χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης και δει της περιφέρειας ως κέντρου των Βαλκανίων, η ενίσχυση της βιομηχανίας, των ΜΜΕ και του ανθρώπινου δυναμικού και τέλος η ισόρροπη ανάπτυξη της περιφέρειας με μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος και αναβάθμισης του κοινωνικού εξοπλισμού. Οι προτεραιότητες που θέτονται είναι:

- Ενδυνάμωση του νέου ρόλου της περιφέρειας και του μητροπολιτικού χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης,

Περιλαμβάνει βελτίωση των μεταφορών στην περιοχή, δημιουργία πολιτιστικής υποδομής και ανάδειξη μνημείων της Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής, εξοπλισμό των πανεπιστημίων και των ΤΕΙ με υλικοτεχνική υποδομή.

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων,

Οι δράσεις που προτείνονται είναι η δημιουργία υπηρεσιών υποστήριξης των ΜΜΕ, η σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή, η βελτίωση και δημιουργία υποδομών (κλαδικά ινστιτούτα τροφίμων και υφαντουργίας) και τέλος η ανάπτυξη διαβαλκανικής συνεργασίας για τις ΜΜΕ.

- Βελτίωση βασικών υποδομών και ποιότητας ζωής των αστικών κέντρων,

Προβλέπεται η βελτίωση των μεταφορικών υποδομών και υποδομών με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος. Τέλος συμπεριλαμβάνονται δράσεις για τον τουρισμό με μέτρα για την άναρχη δόμηση σε παράκτιες περιοχές και για αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας.

- Αγροτική ανάπτυξη,

Για την αγροτική ανάπτυξη προβλέπονται αρδευτικά έργα, γενετική βελτίωση ζώων και προστασία δημόσιας υγείας, μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων και διαχείριση αποβλήτων, προώθηση της ποιότητας και τυποποίησης προϊόντων, της παραγωγής βιολογικών προϊόντων και προϊόντων όχι για διατροφή, αξιοποίηση γεωθερμίας για ανταγωνιστικά προϊόντα και βελτίωση και προστασία των δασών.

- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,

Θα καταρτιστούν άνεργοι και ομάδες που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό, ενώ επίσης θα προωθηθεί η συνεχιζόμενη κατάρτιση για την δημιουργία ειδικευμένου δυναμικού στους κλάδους που έχουν δυνατότητα απορρόφησης.

4.2.3. ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας- Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	8	108426	13,3 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	5	267560	32,8 %
Ανθρώπινοι Πόροι	10	216904	26,6 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	3	42638	5,2 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	20330	2,5 %
Περιβάλλον	5	88975	10,9 %
Τεχνική Βοήθεια	3	7907	1 %
Τοπική Ανάπτυξη	1	40774	5 %
Τουρισμός	2	23404	2,9 %
Γενικό Σύνολο	38	816918	100 %

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα των ανθρώπινων πόρων, ενώ ακολουθεί η αγροτική ανάπτυξη. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών (32,8%) και στη συνέχεια στους ανθρώπινους πόρους (26,6%).

Συγκριτικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να

Πηγή: ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας

διαπιστώσουμε ότι γενικά υπάρχει συμφωνία των κατευθύνσεων με το τελικό περιεχόμενο του ΠΕΠ. Αναλυτικότερα κυριαρχική είναι η σημασία των

αναπτυξιακών υποδομών στο ΠΕΠ, όπως και στις προτεραιότητες που είχαν τεθεί για την ενδυνάμωση του νέου ρόλου της περιφέρειας.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Το ΠΕΠ, όμως δεν περιέχει σημαντικό αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα αν και διαθέτει για την επίτευξή της μέτρα σε παραγωγικές επενδύσεις και παροχή υπηρεσιών σε ΜΜΕ. Συνολικά αυτές οι δύο θεματικές ενότητες περιλαμβάνουν το περίπου 7,7 % των πόρων του ΠΕΠ. Το σημείο εκείνο που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι ότι στο ΠΕΠ δεν υπάρχουν μέτρα για τη βιομηχανία.

Στις υπόλοιπες προτεραιότητες του ΚΠΣ υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ.

4.3. Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

Περιφέρεια	Δυτικής Μακεδονίας
Πληθυσμός	292751
Έκταση	9452
κ.κ. ΑΠΠ	1027983
Ανεργία	8330
Μαθητές/1000 κατ.	40,5
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	3,7
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	109024
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	217280
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,25
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	9,6

Η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας χωροθετείται στο βόρειο-δυτικό άκρο της χώρας και συνορεύει με την Αλβανία και την πρώην Γιουγκοσλαβία. Έχει έκταση 9452τ.χλμ. και το 2,85 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Είναι κυρίως ορεινή και λόγω σημαντικών ελλείψεων σε μεταφορικές υποδομές είναι σχετικά απομονωμένη από την υπόλοιπη χώρα. Οι κύριοι πόροι της είναι ο ορυκτός (μεγάλες ποσότητες λιγνίτη) και το πλούσιο υδάτινο δυναμικό (65 % των επιφανειακών υδάτων της χώρας).

Πηγή: Β' ΣΠΑ

Κατά την τελευταία εικοσαετία ο πληθυσμός της παρουσιάζει ρυθμό

αύξησης αισθητά χαμηλότερο από το μέσο όρο της χώρας, λόγω της μετανάστευσης των κατοίκων της υπαίθρου και των ορεινών περιοχών. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας το 1991 ήταν 100821, δηλαδή το 2,56 του εργατικού δυναμικού της χώρας.

Η ανεργία, που ανέβηκε κατακόρυφα τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζει (1991) ποσοστό υψηλότερο από το μέσο όρο της χώρας και ίσο με 8 %. Αυτή της η αύξηση οφείλεται κυρίως στο κλείσιμο μεταλλευτικών μονάδων και στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος της γούνας.

Το ΑΠΠ της Δυτικής Μακεδονίας αποτελεί το 3,2 % του ΑΕΠ, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΠΠ ανέρχεται στο 106 % του εθνικού μέσου όρου. Στο νομό Κοζάνης μάλιστα ξεπερνά το 130 % του μέσου όρου της χώρας.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 29,4 % του ενεργού πληθυσμού της περιφέρειας, ενώ παράγεται το 21,1 % του ΑΠΠ. Ωστόσο, αν και τόσο το υδάτινο δυναμικό όσο και τα δάση και οι βοσκότοποι καταλαμβάνουν σημαντικές εκτάσεις της περιφέρειας, οι δυνατότητες για αγροτική ανάπτυξη και απορρόφηση εργατικού δυναμικού είναι περιορισμένες.

Στο δευτερογενή τομέα εργάζεται το 33,3 % του εργατικού δυναμικού και αντιστοιχεί το 42 % του ΑΠΠ. Τα υψηλά αυτά ποσοστά οφείλονται κυρίως στις εξορυκτικές δραστηριότητες που συγκεντρώνει η περιφέρεια, στην παραγωγή

ηλεκτρικής ενέργειας, αφού το 70 % της ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας μας παράγεται στη συγκεκριμένη περιφέρεια καθώς και στη γουνοποιία.

Στον τριτογενή τομέα απασχολείται το 37,3 % του ενεργού πληθυσμού, ενώ η συμμετοχή του στο ΑΠΠ είναι κατά 36,9 %. Ωστόσο η ανάπτυξη του τουρισμού είναι υποτυπώδης αν και η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής παρέχει δυνατότητες επιπλέον ανάπτυξης, τουλάχιστον για την παροχή συμπληρωματικού εισοδήματος στους κατοίκους των ορεινών και απομονωμένων περιοχών.

Στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας έντονες είναι οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Χωρικά μπορεί να διαιρεθεί σε δύο ζώνες ανάπτυξης. Η πρώτη και περισσότερο ανεπτυγμένη χωροθετείται στις περιοχές Κοζάνη- Πτολεμαΐδα- Αμύνταιο (εργοστάσια ΔΕΗ) και Καστοριά- Αργος (γουνοποιία). Η δεύτερη ζώνη ανάπτυξης καταλαμβάνει την υπόλοιπη περιφέρεια με τις ορεινές και προβληματικές περιοχές.

4.3.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της περιφέρειας που αναφέρθηκαν στην παρουσίασή της, είναι η **ανεργία**. Το πρόβλημα είναι οξύ καθώς οφείλεται στη διάρθρωση της παραγωγικής δομής, που κυριαρχείται από τον πρωτογενή τομέα και τη μονοαπασχόληση στο δευτερογενή τομέα (ΔΕΗ). Μάλιστα αξιοσημείωτο είναι ότι αν και αναμενόταν ανάπτυξη και άλλων κλάδων της βιομηχανίας λόγω πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων από την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, κάτι τέτοιο δεν ίσχυσε στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Επιπλέον η λειτουργία της ΔΕΗ και η απασχόληση των κατοίκων ορισμένων περιοχών σε αυτήν οδηγεί σε αύξηση του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος της περιφέρειας, οδηγώντας σε λανθασμένες εντυπώσεις για το επίπεδο ανάπτυξής της. Στην πραγματικότητα η περιφέρεια, όπως προαναφέρθηκε, αντιμετωπίζει έντονες **ενδοπεριφερειακές ανισότητες**. Μεγάλο μέρος της αποτελείται από ορεινές και προβληματικές περιοχές που βρίσκονται απομονωμένες από την υπόλοιπη Ελλάδα.

Το πρόβλημα της **απομόνωσης** οφείλεται κατά κύριο λόγο στην **έλλειψη μεταφορικών υποδομών** που χαρακτηρίζει την περιφέρεια. Η περιφέρεια βρίσκεται εκτός των μεγάλων οδικών αξόνων της χώρας για τη διασύνδεσή της με αυτήν, ενώ και το εσωτερικό οδικό της δίκτυο παρουσιάζει σημαντικές αδυναμίες. Παράλληλα το σιδηροδρομικό δίκτυο, που δεν εξυπηρετεί ολόκληρη την περιοχή, είναι υποτυπώδες και τα αεροδρόμια Κοζάνης και Καστοριάς εμφανίζουν σοβαρές ελλείψεις.

Σε ότι αφορά στις **τεχνικές και κοινωνικές υποδομές** η κατάσταση δεν είναι ικανοποιητική. Η ανεπάρκεια των δικτύων ύδρευσης, αποχέτευσης καθώς και βιολογικών καθαρισμών δημιουργεί προβλήματα στο περιβάλλον με αρνητικές συνέπειες στον τουρισμό (Καστοριά).

Στον τομέα της **υγείας** η περιφέρεια υστερεί συγκριτικά με άλλες περιφέρειες, αφού υπάρχει σοβαρή ανεπάρκεια σε εξοπλισμό και εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Στον τομέα της **κατάρτισης** η απουσία ανώτατης παιδείας (μόνο ΤΕΙ), αλλά και πολυκλαδικών λυκείων συμβάλλει στην έλλειψη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού. Από την άποψη της **κοινωνικής πρόνοιας** ελλείψεις παρουσιάζονται στην πρόνοια για τους ηλικιωμένους, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τους πρόσφυγες, που μεγάλο μέρος τους εγκαταστάθηκε στη συγκεκριμένη περιφέρεια.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια είναι το **οικολογικό**. Αυτό συνδέεται κυρίως με τη λειτουργία των εργοστασίων της ΔΕΗ,

των υπολοίπων μεταποιητικών μονάδων της περιοχής και την ανεξέλεγκτη διάθεση αστικών λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων. Ένα σοβαρό ζήτημα είναι αυτό της αποκατάστασης του τοπίου και της απόδοσης των εδαφών σε περιοχές που τελείωσαν τα λιγνιτικά κοιτάσματα. Η μόλυνση της ατμόσφαιρας υπερβαίνει τα όρια ασφαλείας, ενώ τα επιφανειακά νερά έχουν επιβαρυνθεί από τα λύματα και τα απόβλητα.

Σε ότι αφορά στους παραγωγικούς τομείς και συγκεκριμένα στον **πρωτογενή τομέα** παραγωγής υπάρχουν δυνατότητες, περιορισμένες βέβαια λόγω κλιματολογικών συνθηκών, περαιτέρω ανάπτυξης. Ένα σημαντικό μειονέκτημα είναι η ελλιπής άρδευση των περιοχών, παρόλο που το υδάτινο δυναμικό είναι το πιο πλούσιο της χώρας. Ένα άλλο πρόβλημα είναι η σταδιακή αντικατάσταση καλλιέργειας ανταγωνιστικών προϊόντων (πχ κρόκος) από αροτραίες καλλιέργειες.

Στην κτηνοτροφία η περιφέρεια έχει παράδοση και φυσικό πλεονέκτημα, ωστόσο το ζωικό κεφάλαιο μειώνεται και δεν υπάρχει ο απαραίτητος εκσυγχρονισμός των κτηνοτροφικών μονάδων. Σημαντική είναι και η εκτροφή γουνοφόρων ζώων στην περιοχή, ωστόσο τελευταίως επηρεάστηκε από τις αρνητικές επιπτώσεις στον τομέα της γούνας που αντιμετωπίζει προβλήματα οργάνωσης. Ο κλάδος αυτός όμως παρουσιάζει δυνατότητες ανάπτυξης.

Στο **δευτερογενή τομέα** η γεωγραφική θέση της περιφέρειας και η έλλειψη υποδομών (ΒΙΠΕ) επηρεάζουν αρνητικά την ελκυστικότητα της περιοχής για επενδύσεις στον τομέα αυτό. Εκτός από τον τομέα της γούνας οι υπόλοιποι κλάδοι δεν αναπτύσσονται και ακόμα και οι υπάρχουσες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα βιωσιμότητας. Η εξόρυξη των μαρμάρων επίσης εμφανίζει προβλήματα καθώς το μέγεθος των κοιτασμάτων είναι μικρό και υπάρχουν ελλείψεις σε υποδομή.

Στον **τουρισμό** υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης. Όπως προαναφέρθηκε υπάρχει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά αναξιοποίητη, ωραία φύση, βιότοποι και οι υδάτινοι πόροι προσφέρουν ευκαιρίες για αθλητικό και χειμερινό τουρισμό. Ωστόσο η έλλειψη οργάνωσης και η δυσκολία πρόσβασης και το ελαττωματικό οδικό δίκτυο αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες ανάπτυξης. Η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να προσφέρει επιπλέον εισόδημα στους κατοίκους των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών συμβάλλοντας έτσι στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων.

4.3.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, όπως παραθέτονται στο Β'ΚΠΣ, μπορούν να συνοψιστούν στην άρση της απομόνωσης, στην αναδιοργάνωση του παραγωγικού ιστού, στην άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και στην προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Οι προτεραιότητες που θέτονται είναι:

- Βελτίωση υποδομών μεταφορών,

Προτείνεται βελτίωση και επέκταση του περιφερειακού οδικού δικτύου καθώς και η οδική σύνδεση με την Εγνατία με στόχο την άρση της απομόνωσης και τη μείωση του χρόνου και του κόστους των αποστάσεων.

- Ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου,

Οι δράσεις θα στοχεύουν στην αναδιάρθρωση της γεωργικής παραγωγής με δημιουργία αρδευτικών έργων, στην σύνδεση γεωργίας κτηνοτροφίας. Παράλληλα θα γίνουν προσπάθειες εκσυγχρονισμού και βελτίωσης της κτηνοτροφίας, ανάπτυξη της

αγροτικής υποδομής και βελτίωση, προστασία και αξιοποίηση των δασών. Στόχος θα είναι και η ανάδειξη του φυσικού και ιστορικού πλούτου της περιοχής για την ανάπτυξη του τουρισμού σε αυτήν. Τέλος οι δράσεις αυτές θα συνοδεύονται από κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού.

- Προστασία περιβάλλοντος και ποιότητα ζωής,

Προτείνεται η προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος από τις επιδράσεις της λειτουργίας των βιομηχανιών και των αποβλήτων και λυμάτων. Παράλληλα στοχεύεται η προστασία του φυσικού πλούτου της περιοχής.

Θέτεται ακόμα η προτεραιότητα βελτίωσης των παροχών υγείας με νέα υποδομή και βελτιώσεις και εκσυγχρονισμό της παλιάς.

- Στήριξη παραγωγικών τομέων,

Προτείνεται η υποστήριξη των ΜΜΕ με βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, διαφήμιση των προϊόντων και πιο εύκολη πρόσβαση στις νέες αγορές των ανατολικών χωρών. Ακόμα στοχεύεται η έρευνα αξιοποίησης του ορυκτού πλούτου.

- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,

Θα καταρτισθούν άνεργοι του τομέα μεταποίησης με προσανατολισμό τον τριτογενή τομέα. Επίσης θα προωθηθεί η αυτοαπασχόληση και η κατάρτιση των ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού.

4.3.3. ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας- Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	6	51197	16,8 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	5	104644	34,4 %
Ανθρώπινοι Πόροι	6	59789	19,6 %
Βιομηχανία	1	2759	0,9 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	1	15370	5 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	3798	1,2 %
Περιβάλλον	4	32550	10,7 %
Τεχνική Βοήθεια	3	4246	1,4 %
Τοπική Ανάπτυξη	2	16393	5,4 %
Τουρισμός	2	13788	4,5 %
Γενικό Σύνολο	31	304534	100 %

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης και των ανθρώπινων πόρων, ενώ ακολουθούν οι αναπτυξιακές υποδομές. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών (34,4%) και στη συνέχεια στους

Πηγή: ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας ανθρώπινους πόρους (19,6%).

Συγκριτικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυρίαρχη είναι η σημασία των αναπτυξιακών υποδομών στο ΠΕΠ, όπως και στις προτεραιότητες που είχαν τεθεί για τη βελτίωση των υποδομών μεταφορών της περιφέρειας.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου. Το ΠΕΠ περιέχει σημαντικό αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει

σημαντικό μέρος των πόρων. Συγκεκριμένα αυτή η θεματική ενότητα περιλαμβάνει το 19,6 % των πόρων του ΠΕΠ.

Στο περιβάλλον και την ποιότητα ζωής τόσο ο αριθμός των μέτρων, όσο και οι πόροι είναι ικανοποιητικοί, ενώ το ίδιο ισχύει και για την υποστήριξη των παραγωγικών τομέων. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μέτρο περιέχει δράσεις ανάπτυξης της παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ, κάτι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη των ΜΜΕ και για το λόγο αυτό η ύπαρξη του μέτρου είναι πολύ θετική.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.4. Περιφέρεια Ηπείρου

Η Ήπειρος αποτελεί το βορειοδυτικό άκρο της Ελλάδας και συνορεύει στο βορρά με την Αλβανία. Μάλιστα

Περιφέρεια	Ηπείρου
Πληθυσμός	339210
Έκταση	9203
κ.κ. ΑΠΠ	799231
Ανεργία	10484
Μαθητές/1000 κατ.	38,7
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	3,7
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	81100
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	223508
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,32
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	20,3

αποτελεί και τη μόνη δίοδο επικοινωνίας της Ελλάδας με την Αλβανία. Είναι μία από τις ακριτικές και απομονωμένες περιφέρειες, ενώ επιπλέον είναι ορεινή κατά 77 % της συνολικής της έκτασης.

Η περιφέρεια αυτή έχει έκταση 9203 τ. χλμ. και πληθυσμό που ισούται με το 3,3 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Το 67 % του πληθυσμού είναι αγροτικός, ενώ ο αστικός πληθυσμός περιορίζεται σε ποσοστό 24 % του συνολικού πληθυσμού της Ηπείρου. Σημαντικό είναι το δημογραφικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ήπειρος.

Πηγή: Β' ΣΠΑ

Η διάρθρωση κατά ομάδες ηλικιών δεν είναι η συνηθισμένη, αφού ο αριθμός των νέων ατόμων συνεχώς φθίνει. Ο πληθυσμός της Ηπείρου είναι συνεπώς γερασμένος και οι ορεινές και ημιορεινές περιοχές συνεχώς ερημώνονται, σε αντίθεση με τα αστικά κέντρα που απορροφούν τον πληθυσμό αυτό.

Η συγκέντρωση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα της περιφέρειας οδήγησε σε γρήγορη αύξηση του ποσοστού της ανεργίας που ξεπερνά κατά πολύ τον εθνικό μέσο όρο και είναι περίπου (1991) 9,8 %. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 107.428 άτομα, αποτελεί δηλαδή το 32 % του συνολικού πληθυσμού και το 2,7 % του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 39,8 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Μάλιστα το 47 % των εργαζομένων αυτών ανήκει ηλικιακά στην κατηγορία από 45-64 ετών. Ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει κατά 29,8 % στο ΑΠΠ της Ηπείρου, που αποτελεί το 72 % του εθνικού μέσου όρου. Ωστόσο ο πρωτογενής τομέας έχει ιδιαίτερη σημασία αφού αποτελεί και τη βασική πηγή πρώτης ύλης για τις μεταποιητικές μονάδες της περιφέρειας.

Στο δευτερογενή τομέα εργάζεται το 21,4 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ το ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο είναι 81100 δρχ. Η συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο ΑΠΠ είναι από τις μικρότερες στη χώρα, παρόλα τα κίνητρα που δόθηκαν για την αναστροφή αυτού του δεδομένου. Η μεταποιητική δραστηριότητα συγκεντρώνεται σε παραδοσιακούς κλάδους και δεν παρουσιάζει

ικανοποιητική αποδοτικότητα. Γενικά πάντως η μεταποίηση δεν είναι αρκετά ανεπτυγμένη.

Οι μεταφορές, επικοινωνίες, το εμπόριο, οι τράπεζες και οι ασφάλειες συμβάλλουν κατά 21,6 στο ΑΠΠ της Ηπείρου, ενώ οι άλλοι τομείς, όπως στέγαση, δημόσια διοίκηση, υγεία, παιδεία, κοινωνική ασφάλιση κτλ, προσφέρουν το 25,7 % του ΑΠΠ.

Αν και η Ήπειρος είναι μία απομονωμένη περιφέρεια, η επικοινωνία της με την υπόλοιπη Ελλάδα και Ευρώπη εξυπηρετήθηκε τα τελευταία χρόνια από το λιμάνι της Ηγουμενίτσας, γεγονός που συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της περιφέρειας.

4.4.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η περιφέρεια της Ηπείρου αντιμετωπίζει ισχυρούς περιοριστικούς παράγοντες, που εμποδίζουν την ανάπτυξή της. Η έντονη μορφολογία του εδάφους, το ηπειρωτικό κλίμα και οι περιορισμένοι πόροι επιδρούν ανασταλτικά στην ανάπτυξη. Το κόστος των επενδύσεων στην περιφέρεια είναι εξαιρετικά υψηλό, οι ελλείψεις στη μεταφορική υποδομή μεγάλες και οι αποστάσεις από τα κέντρα παραγωγής και τις αγορές ασύμφορες. Επιπλέον το γεγονός ότι συνορεύει με την Αλβανία, ότι έχει ανεπάρκεια σε εργατικό δυναμικό και δει εξειδικευμένο και ότι αυτό είναι διεσπαρμένο, δημιουργούν ένα αρνητικό οικονομικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της περιφέρειας.

Συγκεκριμένα τα προβλήματα που υπάρχουν στις **μεταφορές** υποβοηθούν στο αρνητικό αυτό κλίμα για την ανάπτυξη της περιφέρειας. Η περιφέρεια χρήζει ανάγκη δημιουργίας διαπεριφερειακών συνδέσεων κάτι που είναι δύσκολο λόγω του ορεινού όγκου της Πίνδου. Λόγω της ανυπαρξίας αυτού του άξονα μάλιστα δεν αξιοποιείται όπως πρέπει το λιμάνι της Ηγουμενίτσας, ενώ επηρεάζεται αρνητικά και ο τουρισμός. Προβλήματα υπάρχουν και στις ενδοπεριφερειακές οδικές συνδέσεις. Στον τουρισμό επιδρά αρνητικά και έλλειψη της απαραίτητης υποδομής στο αεροδρόμιο των Ιωαννίνων.

Η κατάσταση των **τηλεπικοινωνιών** απαιτεί σοβαρές βελτιώσεις. Αρκεί να αναφερθεί ότι η Ήπειρος είναι η χειρότερα εξυπηρετούμενη περιφέρεια της χώρας. Επιπλέον προβλήματα υπάρχουν και στο σύστημα αποχέτευσης των αστικών κέντρων, ενώ η απουσία του στις παραθαλάσσιες περιοχές οδηγεί στη ρύπανση της θάλασσας και των ακτών.

Στον **πρωτογενή τομέα**, η ερήμωση της περιφέρειας, έχει συμβάλλει στη σημαντική εγκατάλειψη της γεωργικής γης, ενώ ο πληθυσμός που απέμεινε και απασχολείται με γεωργικές εργασίες είναι γερασμένος. Ωστόσο το ποσοστό που εργάζεται στον πρωτογενή τομέα παραμένει υψηλό σε σχέση με αυτό της χώρας, κάτι που μπορεί να σημαίνει συνέχεια αυτής της εγκατάλειψης. Επιπλέον η ακαταλληλότητα κάποιων καλλιεργειών και έλλειψη αρκετών αρδεύσεων, εντείνουν τα προβλήματα. Παράλληλα η εκτατική αιγοπροβατοτροφία που ευνοείται από τις φυσικές συνθήκες, αντιμετωπίζει το πρόβλημα της εγκατάλειψης, αφού δεν ταιριάζει στο σύγχρονο τρόπο ζωής.

Η ανάπτυξη του **δευτερογενούς τομέα**, όπως προαναφέρθηκε, αντιμετωπίζει σημαντικούς ανασταλτικούς και περιοριστικούς παράγοντες. Η περιφέρεια δεν είναι ελκυστική για την εμφάνιση νέων επενδύσεων, παρόλα τα ισχυρά κίνητρα που δίνονται.

4.4.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας Ηπείρου, όπως παραθέτονται στο Β' ΚΠΣ, μπορούν να συνοψιστούν στη βελτίωση των μεταφορών για την άρση της απομόνωσης, στη βελτίωση της οικονομίας για την απορρόφηση ανθρώπινου δυναμικού και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής για τη μείωση της μετανάστευσης.

Οι προτεραιότητες που τέθηκαν είναι:

- Βελτίωση οικονομικών και κοινωνικών υποδομών,

Προτείνεται η σύνδεση του εθνικού δικτύου με το διευρωπαϊκό δίκτυο, σύνδεση της περιφέρειας με την περιφέρεια Θεσσαλίας και Ηπείρου- Δυτικής Μακεδονίας. Επίσης στόχος είναι και η βελτίωση και επέκταση του επαρχιακού και τοπικού δικτύου.

Προτεραιότητα δίνεται και στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και στον εκσυγχρονισμό και την επέκταση του δικτύου ύδρευσης.

- Αγροτική ανάπτυξη- ορεινοί όγκοι,

Προβλέπονται έργα αναδάσμου, βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων και έμφαση στην παραγωγή σε ελλειμματικές καλλιέργειες. Επιπλέον δράσεις θα παρεμβαίνουν στην κτηνοτροφία, την εκμετάλλευση ήπιων μορφών ενέργειας και τη βελτίωση ποιότητας των προϊόντων.

Παράλληλα στόχος είναι η συγκράτηση του πληθυσμού και δει των νέων με μέτρα που θα οδηγήσουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας που θα αποδίδουν συμπληρωματικό εισόδημα, όπως αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, πλεονεκτημάτων της περιοχής και το ενδογενές δυναμικό. Μέτρα θα ληφθούν για την αξιοποίηση των δασών και την βελτίωση της ποιότητας ζωής.

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων,

Προτείνονται ενέργειες για τη δημιουργία προώθησης των επενδύσεων σε μεταποιητικές μονάδες μέσω της δημιουργίας δομών στήριξης των ΜΜΕ με εισαγωγή νέων τεχνολογιών, διάχυση καινοτομιών και προσέγγιση έρευνας και παραγωγής.

Προτεραιότητα επίσης είναι η τουριστική ανάπτυξη με αξιοποίηση των τουριστικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,

Οι ενέργειες θα επικεντρωθούν στη συνεχή κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας που παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά στην περιφέρεια.

4.4.3. ΠΕΠ Ηπείρου- Θεματικές Ενότητες

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Ηπείρου περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης και ακολουθούν οι άνθρωποι πόροι. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα της τοπικής ανάπτυξης (21,6 %) και των αναπτυξιακών υποδομών (16,9 %) και στη συνέχεια στην αγροτική ανάπτυξη (16,7 %) και τέλος στους ανθρώπινους πόρους (16,4 %).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυριαρχική είναι η σημασία των κοινωνικών και οικονομικών υποδομών. Αν θεωρήσουμε (που στην πλειονότητα των δράσεων ισχύει) ότι μέρος των κοινωνικών και οικονομικών υποδομών περιέχονται στη θεματική ενότητα τοπική ανάπτυξη και το υπόλοιπο στις αναπτυξιακές υποδομές τότε το ίδιο ισχύει και για τη θέση των κοινωνικών και οικονομικών υποδομών στο ΠΕΠ.

ΠΕΠ Ηπείρου

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	6	57893	16,7 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	4	58757	16,9 %
Ανθρώπινοι Πόροι	5	56758	16,4 %
Βιομηχανία	1	1724	0,5 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	1	1724	0,5 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	33788	9,7 %
Περιβάλλον	4	34828	10 %
Τεχνική Βοήθεια	2	3172	0,9 %
Τοπική Ανάπτυξη	4	74826	21,6 %
Τουρισμός	2	23476	6,8 %
Γενικό Σύνολο	31	346946	100 %

Πηγή: ΠΕΠ Ηπείρου

μέτρων, όσο και οι πόροι είναι ικανοποιητικοί. Δράσεις περιλαμβάνονται στην ενότητα των παραγωγικών επενδύσεων και της βιομηχανίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μέτρο περιέχει δράσεις ανάπτυξης της παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ, κάτι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη των ΜΜΕ και για το λόγο αυτό η ύπαρξη του μέτρου είναι πολύ θετική.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.5. Περιφέρεια Θεσσαλίας

Περιφέρεια	Θεσσαλίας
Πληθυσμός	731230
Έκταση	14037
κ.κ. ΑΠΠ	957182
Ανεργία	18240
Μαθητές/1000 κατ.	39
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	3,2
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	173427
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	313585
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	27
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	25,4

Πηγή: Β' ΣΠΑ

της περιφέρειας και το 6,9 % του εργατικού δυναμικού της χώρας. Η ανεργία είναι περίπου στο ίδιο επίπεδο με αυτή του συνόλου της χώρας και έχει ποσοστό 7,4 % (χώρα:7,7 %).

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και των ορεινών όγκων της περιφέρειας. Το ΠΕΠ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων. Συγκεκριμένα αυτή η θεματική ενότητα περιλαμβάνει το 16,7 % των πόρων του ΠΕΠ.

Σε ότι αφορά στην υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων τόσο ο αριθμός των

Η περιφέρεια Θεσσαλίας καλύπτει το κεντρικό μέρος της Ελλάδας και βρίσκεται στο μέσο του οδικού άξονα Αθήνας- Θεσσαλονίκης. Γεωμορφολογικά αποτελείται κυρίως από ορεινές εκτάσεις κατά 44,9 %, πεδινές κατά 38 % και ημιορεινές κατά 17,1 %.

Η Θεσσαλία έχει έκταση 13.929 τ. χλμ. και ο πληθυσμός της, που την τελευταία δεκαετία αυξήθηκε κατά 5,1 %, αποτελεί το 7,1 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο ενεργός πληθυσμός της, 269.359 άτομα, αντιπροσωπεύει το 37 % του πληθυσμού

Το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα είναι 36,1 %, πολύ μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας (22,2 %). Ο τομέας αυτός συμβάλλει στο ΑΠΠ κατά 26,6 %. Η περιφέρεια Θεσσαλίας εμφανίζει σημαντικό πλεονέκτημα, έναντι του εθνικού μέσου όρου, στην παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα. Εν τούτοις ο τριτογενής τομέας αρχίζει να κερδίζει σημαντικά έδαφος έναντι του πρωτογενούς.

Στο δευτερογενή τομέα απασχολείται το 24,5 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ παράγεται το 29,5 % του ΑΠΠ (το ΑΠΠ είναι ίσο με το 90 % του εθνικού μέσου όρου). Χαρακτηριστικό του είναι οι τάσεις αποβιομηχάνισης και μείωσης της απασχόλησης που πλήττουν την περιφέρεια. Αυτό κυρίως οφείλεται στην καθυστέρηση εκσυγχρονισμού και προσαρμογής στις νέες συνθήκες της αγοράς.

Στον τριτογενή τομέα εργάζεται το 39,4 % του εργατικού δυναμικού. Ο τομέας αυτός συνεισφέρει κατά 39,6 % στο ΑΠΠ. Ο τουρισμός είναι ο κυριότερος κλάδος του τομέα, όμως η ανάπτυξή του είναι περιορισμένη και έχει δυνατότητες να αυξηθεί.

4.5.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η περιφέρεια Θεσσαλίας είναι μία από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες περιφέρειες της Ελλάδας με ισχυρή και υγιή οικονομία, σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες, και με ποιότητα ζωής κοντά στο μέσο όρο της χώρας. Το σημαντικό είναι ότι η περιφέρεια παρουσιάζει πληθώρα από συγκριτικά πλεονεκτήματα ικανά να την οδηγήσουν σε ανάπτυξη.

Πρώτα απ' όλα η θέση της περιφέρειας στο κέντρο της χώρας, κοντά στις αγορές και πάνω στον βασικό εθνικό οδικό άξονα, στη συνέχεια τα ανθρώπινο δυναμικό της, ο δυναμικός πρωτογενής τομέας που δεν έχει ακόμα αξιοποιηθεί πλήρως, ο σημαντικός δευτερογενής τομέας με επίκεντρο τη μεταποίηση που έχει αναπτυχθεί γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα και τέλος ο τουρισμός που είναι ήδη ανεπτυγμένος στα νησιά και το Πήλιο και δύναται να γνωρίσει επι πλέον ανάπτυξη.

Ωστόσο η ανάπτυξη αυτή που γνωρίζει η περιφέρεια δημιουργεί νέες ανάγκες, ώστε να ανταπεξέλθει στις νέες απαιτήσεις και το νέο ρόλο που καλείται να παίξει. Έτσι παρόλο που οι μεταφορικές υποδομές κρίνονται ικανοποιητικές, υπάρχει η ανάγκη βελτίωσης των διαπεριφερειακών συνδέσεων.

Στον τομέα της **εκπαίδευσης** υπάρχουν ελλείψεις σε υποδομή για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (στο Βόλο και στη Λάρισα) και το ΤΕΙ και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Στον τομέα της **υγείας** αναγκαία είναι η αναβάθμιση και η περάτωση του περιφερειακού νοσοκομείου.

Στον τομέα του **περιβάλλοντος** σοβαρά προβλήματα ρύπανσης εμφανίζονται λόγω των εκτατικών καλλιεργειών, των βιομηχανικών και αστικών αποβλήτων και της έλλειψης ειδικών χώρων υγειονομικής ταφής των απορριμμάτων.

Σε ότι αφορά στους παραγωγικούς τομείς και ειδικότερα στον **πρωτογενή τομέα** παραγωγής η περιφέρεια Θεσσαλίας έχει πολλές δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξή του, ωστόσο υπάρχουν κάποια προβλήματα που επιζητούν μέτρα αντιμετώπισης. Ένα ζήτημα είναι η ανεπάρκεια υδάτινων πόρων, η ανάγκη για αναδιάρθρωση στην παραγωγή και η ανάγκη προσαρμογής στα ζητούμενα της αγοράς. Θα πρέπει συνεπώς να υπάρξει μία νέα πολιτική αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων.

Ο γεωργικός χώρος παρουσιάζει μη ισόρροπη ανάπτυξη, αφού στις ορεινές περιοχές δεν υπάρχουν οι δυνατότητες που έχει ο Θεσσαλικός κάμπος.

Στο δευτερογενή τομέα και ειδικότερα στη μεταποίηση θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση της εσωστρέφειας και την προσαρμογή για την κάλυψη και νέων αγορών, της έλλειψης πληροφόρησης, υπηρεσιών στήριξης που θα οδηγήσουν στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών και θα ενθαρρύνουν καινοτόμες δράσεις, της έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού εξειδικευμένου και ειδικά καταρτισμένου και της απουσίας δικτύων συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των επιχειρήσεων.

Στον τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα στον **τουρισμό** οι δυνατότητες ανάπτυξης είναι μεγάλες, ωστόσο εμφανίζονται κάποια προβλήματα όπως ανεπάρκειες σε υπερτοπικές συγκοινωνίες, χαμηλό επίπεδο προσφερόμενων υπηρεσιών, ανεπαρκής τουριστική υποδομή και η ανεπαρκής ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που είναι σύμφωνες με το χαρακτήρα της περιφέρειας.

4.5.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας Θεσσαλίας, όπως παραθέτονται στο Β'ΚΠΣ, μπορούν να συνοψιστούν στην ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών προϊόντων, στην ενίσχυση του δευτερογενούς τομέα με προσανατολισμό σε καινοτόμες ενέργειες, στη βελτίωση των μεταφορών για προσπελασιμότητα παραγόμενων προϊόντων στις αγορές και στην εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής κυρίως με στόχο τη διαχείριση αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων.

Οι προτεραιότητες που τέθηκαν είναι:

- Ανάπτυξη του γεωργικού χώρου,

Στόχος είναι η μείωση του ενεργού γεωργικού πληθυσμού και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού προϊόντος με αναδιάρθρωση των γεωργικών δραστηριοτήτων και προώθηση της συλλογικής εμπορίας και διακίνησης του προϊόντος. Προτείνονται έργα υποδομής, έργα δυναμικών τομέων (θερμοκήπια, κτηνοτροφία, κτλ), προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων με δασικά έργα μετεγκαταστάσεις και επεξεργασία αποβλήτων κτηνοτροφικών μονάδων. Παράλληλα ζητείται η αναβάθμιση της ορεινής ενδοχώρας και των νησιωτικών περιοχών με ανάπτυξη τουρισμού και αλιείας.

- Βιομηχανία- μεταποίηση,

Προωθούνται οι καινοτόμες δράσεις, η δημιουργία και βελτίωση ειδικών κοινών υποδομών και υπηρεσιών για την καλύτερη οργάνωση των ΜΜΕ και δράσεις για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων και την προώθησή τους.

- Υπερτοπικά δίκτυα υποδομών,

Προτεραιότητα δίνεται στις διαπεριφερειακές διασυνδέσεις και παρακάμψεις των αστικών κέντρων.

- Προστασία περιβάλλοντος- ποιότητα ζωής,

Προτείνεται η διαχείριση των βιομηχανικών και αστικών αποβλήτων και δημιουργία χώρων υγειονομικής ταφής.

Παράλληλα κρίνεται απαραίτητος ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός.

Βελτίωση των υποδομών υγείας και του εξοπλισμού τους με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών των κατοίκων. Προβλέπονται ακόμα υποδομές για τον αθλητισμό και τον πολιτισμό, που θα σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη.

- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού,

Οι ενέργειες κατάρτισης κυρίως θα προσανατολίζονται στον πρωτογενή τομέα και τις σύγχρονες μεθόδους αγροτικής παραγωγής, αλλά θα αφορούν και το δευτερογενή τομέα και τον τριτογενή (ιδίως αγροτουρισμό).

4.5.3. ΠΕΠ Θεσσαλίας- Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Θεσσαλίας

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	9	96159	17,1 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	4	93237	16,6 %
Βιομηχανία	2	20030	3,6 %
Ανθρώπινοι Πόροι	7	108756	19,4 %
Αστική Ανάπτυξη	1	8060	1,4 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	1	62046	11,1 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	1687	0,3 %
Περιβάλλον	4	46195	8,2 %
Τοπική Ανάπτυξη	6	88103	15,7 %
Τουρισμός	2	36622	6,5 %
Γενικό Σύνολο	37	560895	100 %

Πηγή: ΠΕΠ Θεσσαλίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Θεσσαλίας περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης και ακολουθούν οι ανθρώπινοι πόροι. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των ανθρώπινων πόρων (19,4 %) και στη συνέχεια στην αγροτική ανάπτυξη (17,1 %).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι

κυριαρχική είναι η σημασία ανάπτυξης του γεωργικού χώρου. Το ίδιο ισχύει και για τη θέση της αγροτικής ανάπτυξης στο ΠΕΠ. Το ΠΕΠ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η ανάπτυξη της βιομηχανίας και της μεταποίησης της περιφέρειας. Το ΠΕΠ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων. Δράσεις περιλαμβάνονται στην ενότητα των παραγωγικών επενδύσεων και της βιομηχανίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μέτρο περιέχει δράσεις ανάπτυξης της παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ, κάτι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη των ΜΜΕ και για το λόγο αυτό η ύπαρξη του μέτρου είναι πολύ θετική.

Συγκριτικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι μεγάλη είναι η σημασία των αναπτυξιακών υποδομών στο ΠΕΠ, όπως και στις προτεραιότητες που είχαν τεθεί για τη βελτίωση των υπερτοπικών δικτύων υποδομών μεταφορών της περιφέρειας.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.6. Περιφέρεια Ιονίων Νήσων

Περιφέρεια	Ιονίων Νήσων
Πληθυσμός	191003
Έκταση	2307
κ.κ. ΑΠΠ	928284
Ανεργία	2729
Μαθητές/1000 κατ.	30,2
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	5
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	65334
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	213426
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,63
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	224,6

Πηγή: Β' ΣΠΑ

Τα Ιόνια νησιά προεκτείνονται κατά μήκος των παραλίων της Δυτικής Ελλάδας, ενώ γεωγραφικά αποτελούν τα πλησιέστερα σύνορα με τα Ιταλικά παράλια της Αδριατικής. Περιλαμβάνει συνολικά 32 νησιά, ενώ 12 από αυτά είναι κατοικημένα. Πρόβλημα αποτελεί η επικοινωνία τους, ιδιαίτερα το χειμώνα.

Η περιφέρεια αυτή έχει έκταση 2.307 τ. χλμ. και πληθυσμό που ισούται με το 1,8 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο πληθυσμός της αυξήθηκε κατά 4,6 % τη δεκαετία 1981-91.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 77.200 άτομα, αποτελεί δηλαδή το 40,4 % του συνολικού πληθυσμού και το 6,9 % του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Το ποσοστό της ανεργίας είναι ιδιαίτερα χαμηλό και ισούται με 3,6 % (1991), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας συνολικά είναι ίσο με 7,7 %. Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ είναι ίσο με το 88,4 % του εθνικού μέσου όρου.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 37,6 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει κατά 29,8 % στο ΑΠΠ των νησιών του Ιονίου, που αποτελεί το 15,7 % του εθνικού μέσου όρου. Οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα μειώνονται σταθερά. Ωστόσο ο τομέας αυτός αποτελεί το μόνο εναλλακτικό τομέα ανάπτυξης, μετά τον τουρισμό και τρόπο απόκτησης πρόσθετου εισοδήματος για τους κατοίκους και παράλληλα παρουσιάζει δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης με την εκμετάλλευση των παραδοσιακών γεωργικών προϊόντων και την ανάπτυξη νέων καλλιεργειών που παρουσιάζουν δυνατότητες. Συνεπώς η σημασία του πρωτογενούς τομέα είναι μεγάλη αφού αποτελεί μόνη απάντηση στη μονοκαλλιέργεια (τουρισμός).

Στο δευτερογενή τομέα εργάζεται το 16,2 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ η μεταποίηση συμμετέχει στο ΑΠΠ κατά 18,8 %. Οι δυνατότητες ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα είναι περιορισμένες.

Η οικονομία της περιφέρειας είναι άμεσα εξαρτημένη από τον τριτογενή τομέα και δει τον τουρισμό. Στον τριτογενή τομέα απασχολείται το 46,2 % του πληθυσμού, ενώ παράγεται το 65,5 % του ΑΠΠ. Ο τουρισμός είναι η δυναμικότερη και σημαντικότερη δραστηριότητα της οικονομίας των νησιών του Ιονίου, που απορροφά και το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων (80 % των επενδύσεων του Ν.1262/82 έως το τέλος του 1990). Ωστόσο-η τουριστική προσφορά είναι τα τελευταία χρόνια ανεξέλεγκτη με αποτέλεσμα να έχει μειωθεί η ποιότητα της τουριστικής ζήτησης.

4.6.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Ο τουρισμός κατέχει τον κυρίαρχο ρόλο στην οικονομική ζωή της περιφέρειας των νησιών του Ιονίου και ο φυσικός πλούτος είναι ο κύριος τουριστικός πόρος σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες. Ο τομέας που ακολουθεί, με μεγάλη φυσικά διαφορά στη συμβολή στο ΑΠΠ, είναι η γεωργία που φθίνει και αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα. Ωστόσο παρουσιάζει δυνατότητες ανάπτυξης.

Ωστόσο ο τουρισμός είναι ο τομέας στον οποίο μπορεί να βασισθεί η περιφέρεια για επιπλέον ανάπτυξη γιατί σε αυτόν παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα το οποίο έγκειται στους άφθονους και δισεπαρμένους χωρικά τουριστικούς πόρους, στη γεωπολιτική θέση της περιφέρειας, στην ιδιαίτερη πολιτιστική της φυσιογνωμία που αποτελεί πόλο έλξης.

Ωστόσο η περιφέρεια αντιμετωπίζει προβλήματα και ελλείψεις που χρήζουν επίλυσης και κάλυψης. Αναλυτικότερα είναι απαραίτητη η βελτίωση των αποχετευτικών δικτύων, με στόχο την προστασία του **περιβάλλοντος**, ενώ μέτρα θα πρέπει να ληφθούν και για την αντιμετώπιση της ανεπάρκειας υδάτινων πόρων. Ελλείψεις υπάρχουν και στη συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστική και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Στις **μεταφορές** απαιτείται βελτίωση του υφιστάμενου οδικού δικτύου καθώς και δημιουργία παρακαμπτηρίων οδών πόλεων και οικισμών και οδών προσπέλασης των ακτών και των αγροτικών περιοχών. Επιπλέον οι ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες δεν είναι ικανοποιητικές, κυρίως κατά τη χειμερινή περίοδο και δεν υπάρχει σύνδεση των νησιών μεταξύ τους. Τα αεροδρόμια της Κέρκυρας και της Κεφαλληνίας δυσκολεύονται να εξυπηρετήσουν το επιβατικό κοινό κατά τις περιόδους τουριστικής αιχμής.

Το δίκτυο **ηλεκτρικής ενέργειας**, που μεταφέρεται από την ηπειρωτική Ελλάδα παρόλο που υπάρχουν ενεργειακοί πόροι, παρουσιάζει πρόβλημα ποιοτικής εξυπηρέτησης για τους νομούς Ζακύνθου και Κεφαλληνίας (συνδέονται με μία μόνο γραμμή).

Στον τομέα της **υγείας** απαιτείται νοσοκομειακή υποδομή στην Κέρκυρα και Ζάκυνθο, ενώ στον τομέα της **εκπαίδευσης** κτιριακή υποδομή για το Πανεπιστήμιο του Ιονίου.

Σε ότι αφορά στις παραγωγικές δραστηριότητες και συγκεκριμένα στον **πρωτογενή τομέα** υπάρχει ανεπάρκεια υδάτινων πόρων, αύξηση τιμής γης λόγω τουρισμού και περιορισμός καλλιεργειών σε λίγα γόνιμα εδάφη. Επιπλέον η προστασία των δασών και των αλιευτικών πεδίων είναι ανεπαρκής, όπως και η αξιοποίησή τους. Ελλείψεις υπάρχουν και σε υποδομή, γίνεται χρήση αναχρονιστικών μεθόδων λειτουργίας μονάδων υδατοκαλλιέργειας, ενώ δεν υπάρχουν δυνατότητες παραγωγής ζωοτροφών και δεν υπάρχει οργάνωση και επέκταση της κτηνοτροφίας.

Στο **δευτερογενή τομέα** δεν υπάρχουν πρώτες ύλες, υποδομή και οργάνωση ενώ το κόστος μεταφοράς και το μικρό μεταβαλλόμενο μέγεθος τοπικής αγοράς αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάπτυξη του.

Στον **τουρισμό** τα προβλήματα κυρίως σχετίζονται με την επιβάρυνση του περιβάλλοντος λόγω της ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης που δεν συνοδεύτηκε από τη δημιουργία των αναγκαίων υποδομών. Ελλείψεις υπάρχουν στον τομέα της αποχέτευσης και του βιολογικού καθαρισμού των λυμάτων στις τουριστικές περιοχές χαλάνε την εικόνα του τουριστικού προϊόντος και θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία. Επιπλέον η ανοργάνωτη αύξηση καταλυμάτων χαμηλών προδιαγραφών και η πτώση της ποιότητας των υπηρεσιών εντείνουν τις αρνητικές επιπτώσεις από την επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Τα κύρια προβλήματα του τουριστικού τομέα αφορούν τη χαμηλή δαπάνη ανά τουρίστα, την εξάρτηση από μία μόνο αγορά και τη μικρή τουριστική περίοδο αφού δεν υπάρχουν υποδομές για εναλλακτικό τουρισμό που θα επιφέρει ζήτηση κατά μεγαλύτερες περιόδους του έτους.

4.6.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας των νησιών του Ιονίου, όπως παραθέτονται στο Β'ΚΠΣ, μπορούν να συνοψιστούν στη βελτίωση του περιβάλλοντος και ανάπτυξη του τουρισμού, στην ενίσχυση του γεωργικού τομέα ως εναλλακτικής συνιστώσας για ανάπτυξη μετά τον τουρισμό και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής για τη διατήρηση του πληθυσμού.

Οι προτεραιότητες που τέθηκαν είναι:

- Ορθολογική ανάπτυξη τουρισμού- βελτίωση του περιβάλλοντος,

Με παρεμβάσεις στις υποδομές, δράσεις για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της ιστορικής κληρονομιάς. Παράλληλα τα μέτρα θα στοχεύουν στην προσέλκυση τουριστών υψηλών εισοδημάτων, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και την επέκταση της τουριστικής περιόδου.

- Ανάπτυξη παραγωγικού ιστού και αγροτικού χώρου,

Με μικρό αριθμό σημειακών παρεμβάσεων στη γεωργία και αλιεία, ενέργειες οριζόντιου χαρακτήρα υποστήριξης αγροτικών δραστηριοτήτων και προστασία των φυσικών πόρων.

- Βελτίωση ποιότητας ζωής- διατήρηση του πληθυσμού στις εσωτερικές περιοχές και στα μικρά νησιά,

Προτείνονται παρεμβάσεις στις βασικές υποδομές για την καταπολέμηση της απομόνωσης των μικρών νησιών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων (ύδρευση, αποχέτευση και βιολογικοί καθαρισμοί, παροχές υγείας).

- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού,

Προτεραιότητα δίνεται στη συνεχιζόμενη κατάρτιση και στη στήριξη της γεωργίας και αλιείας και των βιοτεχνιών χειροτεχνίας.

4.6.3. ΠΕΠ Ιονίων Νήσων- Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Ιονίων Νήσων

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	5	15560	6,8 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	2	54747	24 %
Ανθρώπινοι Πόροι	5	63980	28 %
Βιομηχανία	1	1000	0,4 %
Περιβάλλον	3	18633	8,2 %
Τεχνική Βοήθεια	3	2786,8	1,2 %
Τοπική Ανάπτυξη	5	50220	22 %
Τουρισμός	3	21496	9,4 %
Γενικό Σύνολο	27	228423	100 %

Πηγή: ΠΕΠ Ιονίων Νήσων

(28%), στις αναπτυξιακές υποδομές (24 %) και στη συνέχεια στην τοπική ανάπτυξη (22 %).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυρίαρχη είναι η σημασία της ορθολογικής ανάπτυξης του

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Ιονίων Νήσων περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης, της τοπικής ανάπτυξης και των ανθρώπινων πόρων. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκαν στην ενότητα των ανθρώπινων πόρων

τουρισμού και της βελτίωσης του περιβάλλοντος. Το ΠΕΠ περιέχει 6 συνολικά μέτρα για τουρισμό και περιβάλλον το μέρος των πόρων που διαθέτει σε αυτές τις θεματικές ενότητες είναι αρκετά ικανοποιητικό (17,6 %). Ωστόσο ένα μέρος των δράσεων της τοπικής ανάπτυξης σχετίζεται με τον στόχο αυτό του ΚΠΣ.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η ανάπτυξη του παραγωγικού ιστού και του αγροτικού χώρου της περιφέρειας. Το ΠΕΠ περιέχει μεγάλο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων (σε σχέση με τις δυνατότητες ανάπτυξης του τομέα στην περιφέρεια αυτή). Δράσεις περιλαμβάνονται στην ενότητα της βιομηχανίας, της τοπικής ανάπτυξης και φυσικά της αγροτικής ανάπτυξης.

Συγκριτικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι μεγάλη είναι η σημασία των αναπτυξιακών υποδομών στο ΠΕΠ, όπως και στις προτεραιότητες που είχαν τεθεί για βελτίωση ποιότητας ζωής- διατήρηση του πληθυσμού στις εσωτερικές περιοχές και στα μικρά νησιά με προτεινόμενες παρεμβάσεις στις υποδομές.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.7. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Περιφέρεια	Δυτικής Ελλάδας
Πληθυσμός	702027
Έκταση	11350
κ.κ. ΑΠΠ	903220
Ανεργία	22477
Μαθητές/1000 κατ.	35,1
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	2,7
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	139090
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	276210
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,36
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	19,9

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποτελεί το βόρειο-δυτικό τμήμα της Πελοποννήσου και το δυτικότερο κομμάτι της Στερεάς Ελλάδας. Τα δύο αυτά τμήματα που αποτελούν τη Δυτική Ελλάδα δε συνδέονται φυσικά, ενώ η μόνη σύνδεση Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδας, με τον Ισθμό της Κορίνθου) είναι χωροθετημένη εκτός της περιφέρειας. Στην περιφέρεια η επικοινωνία των δύο αυτών τμημάτων γίνεται με ferry boats μέσω του πορθμού Ρίου-

Πηγή: Β' ΣΠΑ

Αντιρίου και αντιμετωπίζονται προβλήματα διακοπής της σε περιόδους κακοκαιρίας.

Η Δυτική Ελλάδα κατέχει έκταση 11350 τ. χλμ., δηλαδή ίση με το 8,6 % της Ελληνικής Επικράτειας. Ο πληθυσμός της, 702.027, αντιστοιχεί στο 6,8 % του πληθυσμού της χώρας. Ο πληθυσμός αυξήθηκε σημαντικά κατά την τελευταία δεκαετία και μάλιστα μεγάλη αύξηση εμφάνισε η ηλικιακή ομάδα από 0-14 ετών. Το 42 % του πληθυσμού είναι αστικός, το 16 % ημιαστικός και το 43 % αγροτικός. Σημαντική είναι και η αύξηση της αστικοποίησης και παράλληλη εγκατάλειψη της υπαίθρου. Η πυκνότητα που παρουσιάζει είναι 62 κάτοικοι ανά τ. χλμ.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός είναι το 33,8 % του συνολικού. Η ανεργία, 8,6 % είναι υψηλότερη του μέσου όρου της χώρας και ακολουθεί αυξητική πορεία. Το ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν της Δυτικής Ελλάδας είναι το 5,8 % του ΑΕΠ. Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ ανέρχεται σε 81,7 % του εθνικού μέσου όρου. Επιπλέον οι δείκτες ευημερίας της περιφέρειας υπολείπονται σημαντικά των μέσων εθνικών.

Το 46,9 % του ενεργού πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα. Σε αυτόν παράγεται το 23,1 % του ΑΠΠ. Ο πρωτογενής τομέας αντιμετωπίζει

προβλήματα χαμηλής παραγωγικότητας, λόγω διαρθρωτικών προβλημάτων και έλλειψης βασικών υποδομών.

Στο δευτερογενή τομέα απασχολείται το 19,3 % του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας. Ο τομέας αυτός συμβάλει κατά 29,2 % στο ΑΠΠ. Η βιομηχανία αντιμετωπίζει μεγάλη κρίση. Παρουσιάζει διαρθρωτικά προβλήματα, μη υιοθέτηση συγχρόνων μεθόδων παραγωγής και απουσία βασικών υποδομών. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 14 % των βιομηχανιών και βιοτεχνιών έχει κλείσει και η ανεργία έχει αυξηθεί έντονα.

Στον τριτογενή τομέα απασχολείται το 33,8 % του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας. Σε αυτόν παράγεται το 47,7 % του ΑΠΠ. Η έλλειψη βασικών υποδομών έχει επιδράσει και στον τριτογενή τομέα αρνητικά με αποτέλεσμα να είναι αποδυναμωμένος και να μην αξιοποιούνται όσο θα έπρεπε οι τουριστικοί πόροι που δίνουν τη δυνατότητα για επιπλέον ανάπτυξη.

Έντονα είναι και τα προβλήματα στο περιβάλλον που προέκυψαν λόγω της αστικοποίησης και της ανεξέλεγκτης ανάπτυξης.

Έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες εμφανίζει η περιφέρεια λόγω του τρόπου διάρθρωσης και ανάπτυξης της οικονομίας της και λόγω της έλλειψης σύνδεσης μεταξύ των δύο τμημάτων της, της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας.

4.7.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Όπως προαναφέρθηκε η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας υστερεί σημαντικά έναντι του εθνικού μέσου όρου, αλλά επιπλέον χαρακτηρίζεται από έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες με την άνιση κατανομή των οικονομικών μεγεθών μεταξύ των τριών νομών που περιλαμβάνει. Ιδιαίτερα υστερεί ο νομός Αιτωλοακαρνανίας, ενώ ακολουθεί ο νομός Ηλείας.

Ωστόσο η περιφέρεια εμφανίζει και κάποιες σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης λόγω κάποιων συγκριτικών πλεονεκτημάτων που έχει έναντι των άλλων περιφερειών. Το πρώτο θετικό χαρακτηριστικό της Δυτικής Ελλάδας σχετίζεται με την γεωγραφική της θέση, αφού χωροθετείται σε στρατηγικό σημείο στον Ελληνικό χώρο ενώνοντας τη Βόρεια με τη Νότια Ελλάδα και τις δυτικές νησιωτικές περιοχές της χώρας με την ηπειρωτική Ελλάδα. Επιπλέον όμως δίνει διέξοδο προς τη Δυτική Ευρώπη και τις Κοινοτικές Αγορές μέσω Ιταλίας. Αν και αυτός ο ρόλος θα μπορούσε να ανατεθεί και σε άλλες περιφέρειες η Δυτική Ελλάδα έχει το πλεονέκτημα ότι κατέχει σημαντικές λιμενικές εγκαταστάσεις, κυρίως στην Πάτρα, αλλά και στο Αίγιο, την Κυλλήνη και το Κατάκωλο. Παράλληλα το οδικό δίκτυο που συνδέει την Πάτρα με την Αθήνα και με τη Νότια και Δυτική Ελλάδα είναι καλής ποιότητας, ενώ με τη ζεύξη Ρίου- Αντιρίου που σχεδιάζεται το πλεονέκτημα των μεταφορών θα ισχυροποιηθεί. Επιπλέον υπάρχει και η σιδηροδρομική διασύνδεση που μπορεί να εξυπηρετήσει τις επικοινωνίες.

Παρόλο όμως αυτών των πλεονεκτημάτων της η περιφέρεια αντιμετωπίζει προβλήματα και ελλείψεις σε τομείς όπως της **οδοποιίας, των επικοινωνιών, της ύδρευσης, αποχέτευσης και περιβαλλοντικής προστασίας.**

Σχετικά με τους παραγωγικούς τομείς και ειδικότερα τον **πρωτογενή τομέα** διαρθρωτικά προβλήματα όπως ο μικρός και κατατεμαχισμένος κλήρος, το μικρό ποσοστό αρδευόμενης γης και η παραγωγή παραδοσιακά καλλιεργούμενων προϊόντων με μικρή, σήμερα, ζήτηση είναι ανασταλτικά για την ανάπτυξη του. Το

αποτέλεσμα αυτών των χαρακτηριστικών είναι η παραγωγικότητα του τομέα να είναι εξαιρετικά χαμηλή.

Στο **δευτερογενή τομέα** οι επιδόσεις της περιφέρειας είναι χαμηλές, ενώ στο Νομό Αχαΐας που είχε τη μεγαλύτερη ανάπτυξη στη βιομηχανία ο κλάδος φθίνει και παρουσιάζονται σημεία αποβιομηχάνισης. Οι κλάδοι που υπήρχαν είναι αυτοί που τώρα βρίσκονται σε ύφεση σε όλες τις Κοινοτικές Χώρες.

Ωστόσο το εργατικό δυναμικό, λόγω της βιομηχανικής ανάπτυξης που προϋπήρξε, είναι εξειδικευμένο και εξοικειωμένο στις νέες μεθόδους παραγωγής και την τεχνολογία. Αυτό δίνει στην περιφέρεια δυνατότητες ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα. Επιπλέον υπάρχει και το πλεονέκτημα της ύπαρξης κεφαλαίου (μηχανημάτων, κτιρίων, κτλ.) που μένει άνεργο ή υποαπασχολείται και μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Θα πρέπει βέβαια αυτό να γίνει πριν να επέλθει η απαξίωσή του.

Στον **τουρισμό** η ανάπτυξη της περιφέρειας είναι πολύ χαμηλή και η υποδομή ανεπαρκής. Ωστόσο υπάρχουν διαθέσιμοι αναξιοποίητοι τουριστικοί (φυσικοί και πολιτιστικοί) πόροι. Αλλά και η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη και αστικοποίηση επέφερε περιβαλλοντικά προβλήματα που δρουν ανασταλτικά στην ανάπτυξη του κλάδου.

4.7.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, όπως παραθέτονται στο Β'ΚΠΣ, μπορούν να συνοψιστούν στην άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και επιδίωξη ισόρροπης ανάπτυξης, στη βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού πλαισίου στην πολιτιστική και περιβαλλοντική αναβάθμιση και τη σωστή διαχείριση φυσικών πόρων.

Οι προτεραιότητες που τέθηκαν είναι:

- Ανάδειξη της Δυτικής Ελλάδας σε πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη,

Προτείνονται η δημιουργία υποδομής μεταφορών, υπηρεσιών και κατάρτισης που θα σχετίζονται με τον τομέα των μεταφορών και υποδομή για το Πανεπιστήμιο και ΤΕΙ με στόχο την υποστήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων με έμφαση κυρίως στην έρευνα και τεχνολογία.

- Βελτίωση ποιότητας ζωής- περιβάλλον και τουρισμός,

Τα έργα θα σχετίζονται με τη διαχείριση του πόσιμου νερού, των αποβλήτων και απορριμμάτων, τη βελτίωση της περίθαλψης και την εξυπηρέτηση των εργαζομένων πληθυσμών.

Δράσεις θα υπάρξουν για την αξιοποίηση τουριστικών και πολιτιστικών πόρων και τη βελτίωση του οδικού δικτύου.

- Αγροτική και παράκτια ανάπτυξη,

Με στόχο τη συγκράτηση του πληθυσμού στις μειονεκτικές περιοχές και την αγροτική ανάπτυξη με αύξηση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού προϊόντος και της αλιείας θα υπάρξουν δράσεις αναδασμού και βελτίωσης των αρδεύσεων, των αγροτικών υποδομών, προώθησης νέων επιλεκτικών καλλιεργειών, βελτίωσης της ζωικής παραγωγής και στήριξης της αλιείας. Προβλέπονται ακόμα μέτρα που θα δημιουργήσουν θέσεις εργασίας, συμπληρωματικών εισοδημάτων, βελτίωσης συνθηκών διαβίωσης και προστασία και αξιοποίηση των δασών.

- Αναβάθμιση και αναθέρμανση ζωνών βιομηχανικής παραγωγής,

Θα συμπεριληφθούν ενέργειες για την αναθέρμανση του δευτερογενή τομέα με βελτίωση των υποδομών, κίνητρα για μονάδες υψηλής τεχνολογίας και επαναλειτουργία μονάδων που κρίνονται βιώσιμες. Προβλέπονται ακόμα υπηρεσίες στήριξης ΜΜΕ και επαγγελματικής κατάρτισης ανέργων.

- Ανθρώπινοι πόροι,

Συνεχιζόμενη κατάρτιση που θα επικεντρωθεί σε ανανέωση μεθόδων αγροτικής παραγωγής, στον τομέα της αλιείας. Ενώ η κατάρτιση των ανέργων θα σχετίζεται με τον δευτερογενή τομέα, το εμπόριο και τον τουρισμό.

4.7.3. ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας - Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	7	51997	10,4 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	4	79818	15,9 %
Ανθρώπινοι Πόροι	8	105771	21,1 %
Βιομηχανία	1	3369	0,7 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	1	108525	21,6 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	4964	1 %
Περιβάλλον	2	55507	11 %
Τεχνική Βοήθεια	3	4657	0,9 %
Τοπική Ανάπτυξη	3	54052	10,8 %
Τουρισμός	2	32940	6,6 %
Γενικό Σύνολο	32	501600	100 %

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα αγροτικής ανάπτυξης. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα των παραγωγικών επενδύσεων (21,6%) και μετά των ανθρώπινων πόρων (21,1 %) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές

Πηγή: ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας (15,9 %).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυριαρχική είναι η σημασία των μεταφορικών υποδομών, υποδομών κατάρτισης και στήριξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων για την ανάδειξη της Δυτικής Ελλάδας σε πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη. Το ίδιο ισχύει και για τη θέση των αναπτυξιακών υποδομών, ανθρώπινων πόρων και των παραγωγικών επενδύσεων στο ΠΕΠ. Το ΠΕΠ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η βελτίωση ποιότητας ζωής, το περιβάλλον και ο τουρισμός της περιφέρειας. Το ΠΕΠ περιέχει το 4 μέτρα σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων (17,6%).

Στην αγροτική ανάπτυξη, που έπεται στους στόχους του ΚΠΣ, το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας περιλαμβάνει 7 μέτρα και διαθέτει το 10,4 % των πόρων του.

Δράσεις περιλαμβάνονται στην ενότητα της βιομηχανίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μέτρο περιέχει δράσεις ανάπτυξης της παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ, κάτι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη των ΜΜΕ και για το λόγο αυτό η ύπαρξη του μέτρου είναι πολύ θετική.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.8. Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας

Περιφέρεια	Στερεάς Ελλάδας
Πληθυσμός	578876
Έκταση	15549
κ.κ. ΑΠΠ	1269757
Ανεργία	13931
Μαθητές/1000 κατ.	33,3
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	2
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	367542
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	285051
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,3
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	47,5

Η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας έχει έκταση 15.549 τ.χλμ. και πληθυσμό (578.876 κατοίκους το 1991) ίσο με το 5,64 % της χώρας. Το 47,4 % της επιφάνειάς της είναι ορεινό, το 31,8 % ημιορεινό και το 20,8 % πεδινό.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της είναι 189.100 άτομα (1989) και αντιστοιχεί στο 33 % του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας και στο 5,1 % του εργατικού δυναμικού της χώρας. Η ανεργία, που ωστόσο είναι χαμηλότερη από το μέσο όρο της χώρας, αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια. Το ΑΠΠ της περιφέρειας σε σχέση με το ΑΕΠ αντιπροσωπεύει το 125 % του εθνικού μέσου όρου.

Πηγή: Β' ΣΠΑ

Το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα είναι 38,5 % του οικονομικά

ενεργού πληθυσμού. Ο πρωτογενής τομέας συμμετέχει κατά 18 % στην παραγωγή του ΑΠΠ.

Στο δευτερογενή τομέα απασχολείται το 30,3 % του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας και παράγεται το 47,8 % του ΑΠΠ. Στον τομέα αυτό υπάρχει μεγάλη παραγωγική απόδοση ανά απασχολούμενο, μεγαλύτερη από τον εθνικό μέσο όρο.

Στον τριτογενή τομέα απασχολείται το 31,2 % του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας. Ο τριτογενής τομέας συμμετέχει κατά 34 % στην παραγωγή του ΑΠΠ.

Η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας παρουσιάζει μεγάλη ανομοιογένεια, με περιοχές σε βιομηχανική παρακμή, ορεινές και απομονωμένες περιοχές και άλλες με σοβαρά πλεονεκτήματα. Λόγω της γειτνίασής της με την Αττική ο τουρισμός εμφανίζεται ανεπτυγμένος σε κάποιες περιοχές, επιπλέον απορροφάται η παραγωγή του πρωτογενούς τομέα. Ωστόσο διαθέτονται στην πρωτεύουσα υδάτινοι πόροι και ανθρώπινο δυναμικό. Επιπλέον ο βασικός εθνικός οδικός άξονας που διασχίζει την περιφέρεια αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα, αφού οδηγεί στην ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων και του τουρισμού.

Η περιφέρεια, όπου είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένες οι παραγωγικές δραστηριότητες αντιμετωπίζει προβλήματα περιβαλλοντικά, λόγω μόλυνσης από βιομηχανικά απόβλητα, λύματα κτηνοτροφικών μονάδων και ελαιοτριβείων και της μη οργανωμένης αστικής ανάπτυξης.

4.8.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας επηρεάζεται έντονα από τη γειτνίασή της με την περιφέρεια Αττικής. Η Αττική αποτελεί σημαντική αγορά που απορροφά τα παραγόμενα προϊόντα της Στερεάς Ελλάδας, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της. Ωστόσο η γειτνίαση της με την Αττική δημιουργεί επιβαρύνσεις στο περιβάλλον, τις συγκοινωνίες και επικοινωνίες, ενώ παράλληλα οδηγεί στην απώλεια ανθρώπινου δυναμικού που καταλήγει να απασχολείται στην πρωτεύουσα και απώλεια υδάτινων πόρων.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια στις **μεταφορές** είναι έντονα αφού δεν υπάρχουν οι οδοί που να υποστηρίζουν την Εθνική Οδό, ενώ οι υπόλοιποι

δρόμοι έχουν ανάγκη βελτιώσεων. Ανεπαρκής είναι και η υπάρχουσα λιμενική υποδομή σε σχέση με την συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση που παρατηρείται. Το σιδηροδρομικό δίκτυο χρήζει βελτιώσεων, ενώ το μόνο αεροδρόμιο της περιφέρειας βρίσκεται στη Σκύρο.

Οι **τηλεπικοινωνίες** στην περιφέρεια βρίσκονται σε χειρότερη κατάσταση από ότι στην υπόλοιπη Ελλάδα και κατά την τουριστική περίοδο η κατάσταση γίνεται χειρότερη.

Σε ότι αφορά στην **εκπαίδευση** ελλείψεις υπάρχουν σε αίθουσες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Επιπλέον υπάρχουν και στην επαγγελματική κατάρτιση, αφού τα προγράμματα που λειτουργούν δεν επαρκούν.

Στην **υγεία** χρειάζεται επί πλέον υποδομή, ενώ επίσης και στην **πρόνοια** κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία παιδικών σταθμών και η λειτουργία προγραμμάτων για την κοινωνική ένταξη ειδικών και ευπαθών ομάδων.

Προβλήματα εμφανίζει και ο τομέας της **ύδρευσης και αποχέτευσης**, αφού δεν υπάρχουν σύγχρονα δίκτυα, ενώ επιπλέον απουσιάζουν τα συστήματα βιολογικού καθαρισμού στις πόλεις και τις τουριστικές περιοχές.

Επιπλέον όπως προαναφέρθηκε λόγω της γειννίασης της Στερεάς Ελλάδας με την Αττική σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις έχουν εμφανιστεί στο **περιβάλλον**. Η αυξανόμενη απορρόφηση υδάτινων πόρων, η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η συγκέντρωση του παραγωγικού πληθυσμού στις ακτές, σε συνδυασμό με τον φόρτο από την τουριστική κίνηση στις εν λόγω περιοχές, συντελεί σε σταδιακή υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Σχετικά με τις παραγωγικές δραστηριότητες και συγκεκριμένα τον **πρωτογενή τομέα** θα πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης. Τα προβλήματα του τομέα σχετίζονται με τον πολυτεμαχισμό και το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, τη μη ορθολογική διαχείριση του υδάτινου δυναμικού και τις αδυναμίες στη διαχείριση, διάθεση και εμπορία της παραγωγής.

Στην κτηνοτροφία επικρατούν οι εσταβλισμένες κτηνοτροφικές μονάδες που αναπτύσσονται παράλληλα και συμπληρωματικά προς τη φυτική παραγωγή. Ελεύθερη βοσκή παρατηρείται μόνο στους ορεινούς όγκους της Ευρυτανίας. Τα προβλήματα του κλάδου αφορούν την επιβάρυνση του περιβάλλοντος από τις πτηνό-κτηνοτροφικές μονάδες, την ελλιπή πρόσβαση σε ορεινές περιοχές, τις αδυναμίες στα δίκτυα προμήθειας και αποθήκευσης ζωοτροφών καθώς και συγκέντρωσης, αποθήκευσης και εμπορίας των προϊόντων, ενώ η μη ελκυστικότητα του επαγγέλματος για τους νέους των ορεινών περιοχών οδηγεί στην εγκατάλειψή της.

Η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας έχει άφθονο Δασικό πλούτο και δυνατότητα αξιοποίησης πολλαπλών δασικών πόρων. Ωστόσο ο βαθμός χρησιμοποίησης τους είναι πολύ χαμηλός και ενδέχονται με καλύτερο προγραμματισμό και διαχείριση περαιτέρω αξιοποίηση. Τα προβλήματα που υπάρχουν αφορούν σε έλλειψη υποδομής, χρήση παρωχημένης τεχνολογίας και μικρή προβολή ώστε να διαφημιστούν οι δυνατότητες αναψυχής που το δάσος παρέχει.

Στον τομέα της αλιείας οι ιχθυοκαλλιέργειες παρουσιάζουν σημαντική ανάπτυξη με δυνατότητες και επιπλέον άνθησης, ωστόσο οι ιχθυοκαλλιέργειες εσωτερικών υδάτων όσο και η αλιεία ανοικτής θάλασσας δεν είναι σχεδόν καθόλου ανεπτυγμένες παρά τις δυνατότητες που υπάρχουν.

Στο **δευτερογενή τομέα** και συγκεκριμένα στον τομέα των ορυχείων-μεταλλείων η περιφέρεια είναι πλούσια με πολλές εξορυκτικές επιχειρήσεις. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται κάμψη λόγω ελαττωμένης ζήτησης.

Στη βιομηχανία-βιοτεχνία η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας είναι σημαντικά ανεπτυγμένη εκτός από τους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας. Σημαντικότερος είναι ο κλάδος των μετάλλων και στη συνέχεια ειδών διατροφής και ποτών, ύφανσης, ξύλου και επίπλων. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται είναι το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, η χωρική διασπορά τους (δεν υπάρχουν ΒΙΠΕ εκτός από τη Λαμία) με αποτέλεσμα το αυξημένο κόστος λειτουργίας και τη δύσκολη αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η κακή διοίκηση και διαχείριση και ο παρωχημένος εξοπλισμός.

Στον **τουρισμό** υπάρχουν πλούσιοι πόροι για πολύμορφη ανάπτυξή του, αφού η περιφέρεια διαθέτει παραθαλάσσιες και ορεινές περιοχές, ιστορικό-πολιτιστικούς χώρους και ιαματικά κέντρα. Ωστόσο η μη ικανοποιητική κατάσταση του οδικού δικτύου, η περιορισμένη προσπελασιμότητα περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, η μικρή τουριστική περίοδος, η άναρχη και ανεξέλεγκτη δόμηση των παραλιακών περιοχών, η έλλειψη μαρίνων και η απουσία συνδυασμένης εκμετάλλευσης πολλών τουριστικών πόρων, δεν επιτρέπουν την πλήρη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων τουριστικής ανάπτυξης.

4.8.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, όπως παραθέτονται στο Β'ΚΠΣ, μπορούν να συνοψιστούν στην άρση της γεωγραφικής απομόνωσης των περισσότερων μειονεκτικών περιοχών, τη βελτίωση των συγκοινωνιών και ενίσχυση της οικονομίας κατά της βιομηχανικής παρακμής, την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.

Οι προτεραιότητες που τέθηκαν είναι:

- Συγκράτηση του πληθυσμού και άρση της απομόνωσης των μειονεκτικών περιοχών, μέσω ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης.

- Βελτίωση των συγκοινωνιών, ενίσχυση της οικονομίας με τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε άλλους τομείς εκτός του πρωτογενούς,

Προτείνονται μέτρα όπως η βελτίωση του οδικού δικτύου και των τηλεπικοινωνιών που θα ευνοήσουν την ανάπτυξη του τουρισμού και του δευτερογενούς τομέα. Επιπλέον στόχος είναι η δημιουργία υπηρεσιών στήριξης των ΜΜΕ, η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός και η δημιουργία μηχανισμών βοήθειας και μεταφοράς τεχνογνωσίας. Επιπλέον δράσεις θα προτιμηθούν για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

- Ανάπτυξη του γεωργικού τομέα,

Ο γεωργικός τομέας είναι πολύ σημαντικός, αφού από αυτόν εξαρτάται η οικονομία των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Για το λόγο αυτό προτείνονται η προστασία και ορθολογική αξιοποίηση των αγροτικών πόρων με ορθολογική αξιοποίηση των νερών για άρδευση και προστασία των εδαφικών πόρων, η επεξεργασία των αποβλήτων των κτηνοτροφικών μονάδων, η υποστήριξη τομέων παραγωγής με συγκριτικό πλεονέκτημα και η ανάπτυξη εναλλακτικών απασχολήσεων και πηγών εισοδήματος (αγροτουρισμός).

- Περιβάλλον- ποιότητα ζωής,

Προβλέπονται η διαχείριση των αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων, ο πολεοδομικός και χωροταξικός σχεδιασμός, η επέκταση και εκσυγχρονισμός του δικτύου ύδρευσης και των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας.

- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,
Στοχεύεται η παροχή συνεχιζόμενης κατάρτισης στη βιομηχανία, τον τριτογενή τομέα και τον αγροτοτουρισμό.

4.8.3. ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας - Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	4	88917	14,3 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	2	69068	11,1 %
Ανθρώπινοι Πόροι	6	78555	12,6 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	123776	19,9 %
Περιβάλλον	4	52221	8,4 %
Τεχνική Βοήθεια	2	4955	0,8 %
Τοπική Ανάπτυξη	8	162172	26 %
Τουρισμός	2	43334	7 %
Γενικό Σύνολο	29	622998	100 %

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα της τοπικής ανάπτυξης και ακολουθεί η ενότητα ανθρώπινοι πόροι. Επιπλέον το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα της τοπικής ανάπτυξης (26%) και μετά της παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ (19,9 %) και στη συνέχεια στους

Πηγή: ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας

ανθρώπινους πόρους (12,6%).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυριαρχική είναι η συγκράτηση του πληθυσμού και άρση της απομόνωσης των μειονεκτικών περιοχών. Το ίδιο ισχύει και στο ΠΕΠ της Στερεάς Ελλάδας, αφού η θέση της τοπικής ανάπτυξης στο ΠΕΠ είναι η κυρίαρχη. Το ΠΕΠ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και το μεγαλύτερο μέρος των πόρων.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η βελτίωση των συγκοινωνιών, ενίσχυση της οικονομίας με τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε άλλους τομείς εκτός του πρωτογενούς. Το ΠΕΠ περιέχει μεγάλο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων, αφού τόσο οι ανθρώπινοι πόροι, όσο και οι αναπτυξιακές υποδομές συγκεντρώνουν πλήθος δράσεων.

Στην αγροτική ανάπτυξη, που έπεται στους στόχους του ΚΠΣ, το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας περιλαμβάνει 4 μέτρα και διαθέτει το 14,3 % των πόρων του. Ικανοποιητικός αριθμός δράσεων περιλαμβάνεται και στον τομέα του περιβάλλοντος.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.9. Περιφέρεια Αττικής

Περιφέρεια	Αττικής
Πληθυσμός	3522769
Έκταση	3808
κ.κ. ΑΠΠ	1170590
Ανεργία	141897
Μαθητές/1000 κατ.	43,9
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	7
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	220151
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	22989
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,37
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	20,3

Πηγή: Β' ΣΠΑ

εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού της Αττικής αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας. Το 1991 η ανεργία έφτασε το 9,9% που είναι πολύ μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας, ενώ πλήττει κυρίως τους νέους κάτω των 25 ετών. Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ της Αττικής αποτελεί το 105 % του αντίστοιχου εθνικού μέσου όρου, ενώ το ΑΠΠ της περιφέρειας συνεισφέρει κατά 36 % στο συνολικό ΑΕΠ.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται μόλις το 1,2 % του ενεργού πληθυσμού της περιφέρειας. Ο τομέας αυτός συνεισφέρει το 2,22 % στο ΑΠΠ. Μάλιστα ο τομέας συνεχώς περιορίζεται λόγω της έντονης οικοπεδοποίησης που επιπλέον ευθύνεται και για την καταστροφή των δασών.

Στο δευτερογενή τομέα εργάζεται το 29,6 % του εργατικού δυναμικού. Ο τομέας αυτός συμβάλλει κατά 26,17 % του ΑΠΠ. Η περιφέρεια Αττικής είναι το μεγαλύτερο βιομηχανικό και βιοτεχνικό κέντρο της χώρας με έντονη εξειδίκευση στους δυναμικούς κλάδους της Ελληνικής οικονομίας. Μάλιστα συγκεντρώνει το 38,5 % των μεταποιητικών μονάδων της χώρας. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί τάσεις αποβιομηχάνισης.

Στον τριτογενή τομέα απασχολείται το 69,2 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιφέρειας. Ο τομέας αυτός συνεισφέρει το 71,61 % στο ΑΠΠ. Μάλιστα ο τομέας αυτός είναι ο μόνο που εμφανίζει αυξητικές τάσεις, κυρίως στο εμπόριο, τα τραπεζικά ιδρύματα και τις υπηρεσίες. Ωστόσο ο τουρισμός κατά την τελευταία δεκαετία παρουσίασε πτωτικές τάσεις στη ζήτηση.

Σε ότι αφορά στις μεταφορικές υποδομές, η περιφέρεια βρίσκεται στο κέντρο που ενώνει τις δύο εθνικές οδούς, το σιδηροδρομικό δίκτυο, ενώ εξυπηρετεί τις γύρω περιφέρειες τόσο στις αερομεταφορές, όσο και με τα λιμάνια της. Αν και είναι λοιπόν εξοπλισμένη με μεταφορική υποδομή, λόγω της υπερφόρτωσης του δικτύου εντοπίζονται φαινόμενα κορεσμού και δυσλειτουργιών.

Ο τομέας με τα μεγαλύτερα προβλήματα είναι το περιβάλλον, όπου η έντονη ατμοσφαιρική ρύπανση, λόγω της οδικής κυκλοφορίας και της βιομηχανίας, δημιουργεί το φαινόμενο του νέφους. Παράλληλα υπάρχει πρόβλημα διαχείρισης των απορριμμάτων και μόλυνσης των υδάτων από τα βιομηχανικά απόβλητα. Επιπλέον η ανεξέλεγκτη και άναρχη οικιστική ανάπτυξη, που δημιουργήθηκε χωρίς την απαραίτητη υποδομή επιβαρύνει ακόμα περισσότερο το περιβάλλον.

Η περιφέρεια Αττικής αποτελείται από την ευρύτερη αστική περιοχή της Αθήνας καθώς και 8 νησιά μικρού μεγέθους. Καταλαμβάνει μόλις το 2,8 % της συνολικής επιφάνειας της χώρας ενώ σε αυτήν κατοικεί το 35 % (3.522.769 κατοίκους) του συνολικού Ελληνικού πληθυσμού. Η μέση πυκνότητα είναι 925 κάτοικοι/τ.χλμ., όμως στο κέντρο της Αθήνας φτάνει τους 7.090 κατοίκους/τ.χλμ.

Ο ενεργός πληθυσμός της Αττικής είναι 1.304.000 άτομα και αντιστοιχεί στο 45,7 % του συνολικού πληθυσμού. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το υψηλό επίπεδο

4.9.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στην Αθήνα, οδήγησε σε μία άναρχη ανάπτυξη που δεν συνοδεύτηκε από την κάλυψη των αναγκών σε υποδομή. Συνεπώς σήμερα αντιμετωπίζεται η ανάγκη συμπλήρωσης τεχνικής και κοινωνικής υποδομής, ξεκινώντας από τις μεταφορές.

Στις **μεταφορές** υπάρχει έλλειψη περιφερειακού οδικού δικτύου, λεωφόρων ταχείας κυκλοφορίας, ανισόπεδων κόμβων, ενώ τόσο στο κέντρο, όσο και στο δακτύλιο εμφανίζεται κορεσμός του δικτύου. Προβλήματα και ελλείψεις χαρακτηρίζουν και τα μέσα μαζικής μεταφοράς, τα οποία καλούνται καθημερινά να εξυπηρετήσουν μεγάλο ποσοστό των μετακινήσεων προσώπων και αγαθών. Ελλείψεις παρουσιάζουν και τα λιμάνια Λαυρίου, Ραφήνας, Ελευσίνας, ενώ το λιμάνι του Πειραιά καλείται να εξυπηρετήσει τόσο την εμπορευματική κίνηση όσο και την επιβατική. Στο αεροδρόμιο του Ελληνικού υπάρχει πρόβλημα εξυπηρέτησης της κίνησης κυρίως σε περιόδους τουριστικής αιχμής. Ανεπάρκειες υπάρχουν και στο σιδηροδρομικό δίκτυο που έχει ανάγκη από ανισόπεδους κόμβους, σταθμούς εξυπηρέτησης επιβατών και εμπορευμάτων. Τέλος δεν υπάρχει διεθνές εμπορευματικό κέντρο.

Έργα χρειάζονται στον τομέα της **ύδρευσης**, για την αντιμετώπιση της λειψυδρίας. Στην **υγεία** χρειάζονται επιπλέον κλίνες και στην **πρόνοια** βρεφονηπιακοί σταθμοί. Στην **εκπαίδευση** είναι απαραίτητη η δημιουργία νέων αιθουσών και η απόκτηση τεχνολογικού εξοπλισμού. Όπως προαναφέρθηκε σημαντικά μέτρα θα πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση των έντονων **περιβαλλοντικών** προβλημάτων που αντιμετωπίζει η πρωτεύουσα και που χρήζουν αμέσου λύσεως.

Όπως προαναφέρθηκε η περιφέρεια Αττικής αποτελεί το σημαντικότερο βιομηχανικό και βιοτεχνικό κέντρο της χώρας μας, περιλαμβάνοντας το 38,5 % του συνόλου των μονάδων του δευτερογενούς τομέα. Ωστόσο υπάρχουν κάποια προβλήματα που αναστέλλουν την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Ο **πρωτογενής τομέας** είναι αυτός με την μικρότερη συμβολή στην παραγωγή του ΑΠΠ και το μικρότερο ποσοστό εργατικού δυναμικού. Ωστόσο είναι εξαιρετικά σημαντικός για τη διατήρηση του κοινωνικού ιστού της περιοχής. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι από το σύνολο της γεωργικής γης καλλιεργούμενο είναι μόνο το 32%. Το υπόλοιπο χαρακτηρίζεται ως βοσκότοποι ή δάση. Οι αρδευόμενες εκτάσεις καλύπτουν μόνο το 15 % των καλλιεργούμενων εδαφών, ποσοστό πολύ μικρότερο από της υπόλοιπης χώρας. Ωστόσο η απόδοση ανά απασχολούμενο στον πρωτογενή τομέα στην περιφέρεια είναι μεγαλύτερη από αυτή που ισχύει για το σύνολο της χώρας και ο γεωργικός κλήρος κατά μέσο όρο επίσης μεγαλύτερος.

Οι καλλιέργειες που συναντώνται κυρίως στην περιοχή σχετίζονται με την ανθοκομία και την κηπουρική και λιγότερο με την καλλιέργεια της αμπέλου, κυρίως οινοστάφυλα. Αυτό που ωστόσο έχει μεγάλη σημασία είναι το γεγονός ότι η παραγωγή γεωργικών προϊόντων εμφανίζει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης λόγω της μεγάλης απορρόφησης νωπών προϊόντων που οφείλεται στο πληθυσμιακό μέγεθος της πρωτεύουσας. Τα τελευταία όμως χρόνια παρουσιάζεται μείωση του τομέα λόγω της έντονης οικοπεδοποίησης που προκαλεί μείωση της καλλιεργούμενης επιφάνειας της περιφέρειας.

Στην κτηνοτροφία παρατηρείται μία σταθερότητα τα τελευταία χρόνια με εξαίρεση τα βοοειδή που λόγω ασθενειών φθίνουν. Αντίθετα αναπτύσσεται η μελισσοκομία λόγω γενικότερης ανάπτυξης του κλάδου και των μέτρων προστασίας της μέλισσας που λήφθηκαν.

Στο δευτερογενή τομέα, όπου η περιφέρεια παρουσιάζεται ισχυροποιημένη έναντι των άλλων περιφερειών, τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται επιβράδυνση στην ανάπτυξη λόγω μέτρων που τέθηκαν για την προώθηση των επενδύσεων σε άλλες περιφέρειες. Το αποτέλεσμα ήταν κλάδοι που στο διεθνή χώρο αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα (κλωστοϋφαντουργία και ένδυμα) να χρεοκοπήσουν ή να αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα.

Γενικά η βιομηχανία της περιφέρειας περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων μικρού μεγέθους με προβληματικές οικονομίες κλίμακας, πεπαλαιωμένο μηχανολογικό εξοπλισμό για παραγωγή και αντιρύπανση, έλλειψη management και οργάνωσης δικτύων εμπορίας, ποιοτικού ελέγχου προϊόντων, σχεδιασμού και προβολής των εξαγωγικών προϊόντων, ενώ επιπλέον παρουσιάζεται υποαπασχόληση του τεχνικού εξοπλισμού και του εργατικού δυναμικού με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής των προϊόντων. Προβλήματα ακόμα εμφανίζονται στο δανεισμό, αφού δεν υπάρχουν εναλλακτικά χρηματοοικονομικά εργαλεία.

Τα προβλήματα αυτά είναι τόσο προβλήματα που εμφανίζει σε εθνικό επίπεδο η βιομηχανία, όσο και προβλήματα που προέκυψαν λόγω της εθνικής πολιτικής, της πολιτικής χρήσεων γης και των πολεοδομικών ρυθμίσεων που απαγόρευσαν την επέκταση της βιομηχανίας για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος και αποφυγής των οχλήσεων, αφού δεν υπήρχε η υποδομή που θα άμβλυε τα προβλήματα αυτά.

Στον τριτογενή τομέα, τον κλάδο που συμβάλλει περισσότερο στο ΑΠΠ και που απασχολεί το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού, συμπεριλαμβάνονται οι κλάδοι των μεταφορών-επικοινωνιών, εμπορίου, τραπεζών, κατοικίας, ασφαλειών, τουρισμού, δημόσιας διοίκησης, υγείας, εκπαίδευσης και διαφόρων υπηρεσιών.

Στον τομέα των μεταφορών η κατάσταση τα τελευταία χρόνια επιδεινώθηκε, όπως προαναφέρθηκε. Για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία η βελτίωση του δικτύου και επέκτασή του. Μάλιστα η αντιμετώπιση του προβλήματος απαιτεί τη δημιουργία έργων πρωτοποριακού, για τα Ελληνικά δεδομένα, χαρακτήρα. Μέτρα επίσης απαιτούνται για τη βελτίωση των τηλεπικοινωνιών, αν και η περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερο επίπεδο από την υπόλοιπη Ελλάδα.

Στον τομέα του εμπορίου παρατηρείται συνεχώς αυξανόμενη δραστηριότητα. Χαρακτηριστικό του κλάδου είναι οι μονάδες μικρού μεγέθους, ωστόσο τα τελευταία χρόνια μεγαλύτερη ανάπτυξη χαρακτηρίζει τις μεγάλου μεγέθους εμπορικές επιχειρήσεις από ότι τις μικρού μεγέθους.

Στον τουρισμό και για τις ηπειρωτικές περιοχές της περιφέρειας υπάρχει έλλειψη δυναμισμού που οδήγησε στη μείωση της ζήτησης του τουριστικού προϊόντος. Αυτό οδήγησε την πολιτεία στη λήψη μέτρων για την απαγόρευση νέων επενδύσεων στον κλάδο που θεωρείται πια κορεσμένος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των διαθέσιμων τουριστικών κλινών, ενώ οι τουριστικές μονάδες που παρέμειναν λειτουργούν με μεγάλο κόστος, αφού η πληρότητα την τελευταία πενταετία υπολογίζεται σε ποσοστό 35 %.

4.9.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας Αττικής, όπως παραθέτονται στο Β' ΚΠΣ, μπορούν να συνοψιστούν στην αναδιοργάνωση της χωροθέτησης των οικονομικών δραστηριοτήτων και στήριξή τους και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της λειτουργικότητας των υποδομών.

Οι προτεραιότητες που τέθηκαν είναι:

- Αστικό περιβάλλον και ποιότητα ζωής,

Προτεραιότητα δίνεται στη συμπλήρωση του αστικού δικτύου αποχέτευσης ακαθάρτων στην κατασκευή συμπληρωματικού διυλιστηρίου νερού και επέκταση του κεντρικού δικτύου ύδρευσης, στη δημιουργία χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, στη δημιουργία έργων προστασίας των αστικών περιοχών από πλημμύρες και τη διευθέτηση ρεμάτων καθώς και σε έργα αναδάσωσης και βελτίωσης δασών.

- Στήριξη και επαναχωροθέτηση του παραγωγικού τομέα,

Προβλέπονται σημαντικά έργα υποδομής που θα υποστηρίξουν την ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων προωθώντας τις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε υποβαθμισμένες περιοχές, την ενίσχυση της τουριστικής και πολιτιστικής δραστηριότητας, την ενθάρρυνση της έρευνας και τη συσχέτισή της με τις παραγωγικές δραστηριότητες, την εξυγίανση του πρωτογενούς τομέα και την αντιμετώπιση των οχλήσεων μεταξύ ζωνών οικιστικής ανάπτυξης και αγροτικού χώρου.

- Αναβάθμιση κυκλοφορίας και μεταφορών,

Στόχος είναι η αποσυμφόρηση του αστικού κέντρου, η μείωση του χρόνου διαδρομής και η καλύτερη εξυπηρέτηση της μεταφοράς εμπορευμάτων. Παράλληλα ζητείται η καλύτερη κάλυψη των φόρτων στα λιμάνια και αεροδρόμια.

- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,

Προτεραιότητα θα δοθεί σε προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης κυρίως σε θέματα προηγμένης τεχνολογίας, καταπολέμησης της ανεργίας και αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, ενώ ειδικά μέτρα για την δημιουργία εναλλακτικής απασχόλησης θα ληφθούν σε περιοχές έντονης ανεργίας και βιομηχανικής παρακμής (Λαύριο).

4.9.3. ΠΕΠ Αττικής - Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Αττικής

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (ΚΕCΥ'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	2	31299	3,3 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	3	306256	32,6 %
Ανθρώπινοι Πόροι	4	258755	27,6 %
Περιβάλλον	5	165064	17,6 %
Τεχνική Βοήθεια	2	8723	0,9 %
Τοπική Ανάπτυξη	4	137338	14,6 %
Τουρισμός	1	31035	3,3 %
Γενικό Σύνολο	21	938470	100 %

Πηγή: ΠΕΠ Αττικής

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Αττικής περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα του περιβάλλοντος και ακολουθεί η ενότητα ανθρώπινοι πόροι και τοπική ανάπτυξη. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα των

αναπτυξιακών υποδομών (32,6%) και μετά των ανθρώπινων πόρων (27,6 %) και στη συνέχεια του περιβάλλοντος (17,6 %).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυριαρχική είναι η σημασία του αστικού περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής, ωστόσο όπως διαπιστώνεται δεν έχουν κατηγοριοποιηθεί μέτρα στη θεματική ενότητα αστικού περιβάλλοντος παρόλο που υπάρχουν σχετικές

δράσεις. Αυτό οφείλεται στο γεγονός της συνύπαρξης δράσεων για το αστικό περιβάλλον με δράσεις σχετικές γενικά με το περιβάλλον και μάλιστα οι τελευταίες ήταν και οι επικρατούσες. Αποτέλεσμα ήταν να κατηγοριοποιηθούν όλες στην ενότητα περιβάλλον. Όπως προαναφέρθηκε η θεματική ενότητα περιβάλλον στην περιφέρεια της Αττικής περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων και μεγάλο ποσοστό χρηματοδότησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες η Αττική είναι η περιφέρεια με τα περισσότερα κονδύλια στο ΠΕΠ της για το περιβάλλον.

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η στήριξη και επαναχωροθέτηση του παραγωγικού τομέα. Τα μέτρα που λήφθηκαν στο ΠΕΠ με αυτόν τον προσανατολισμό ταξινομήθηκαν μερικά στη θεματική ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών, του περιβάλλοντος και τα περισσότερα στην τοπική ανάπτυξη, που αποκλειστικά σχεδόν αποτελείται από μέτρα που στοχεύουν σε αυτήν την κατεύθυνση. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει η ενότητα της βιομηχανίας και της παροχής υπηρεσιών στις ΜΜΕ, κάτι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη των ΜΜΕ και για το λόγο αυτό η ανυπαρξία του μέτρου είναι αρνητική.

Στην αναβάθμιση κυκλοφορίας και μεταφορών, που έπεται στους στόχους του ΚΠΣ, το ΠΕΠ Αττικής περιλαμβάνει 3 μέτρα και διαθέτει το 36,2 % των πόρων του.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.10. Περιφέρεια Πελοποννήσου

Περιφέρεια	Πελοποννήσου
Πληθυσμός (1991)	605663
Έκταση	15490
κ.κ. ΑΠΠ	1042652
Ανεργία	12495
Μαθητές/1000 κατ.	32
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	2,9
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	137093
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	360582
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,35
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	47,4

Πηγή: Β'ΣΠΑ 1994-99

Η περιφέρεια Πελοποννήσου, αποτελούμενη από τους νομούς Αργολίδας, Αρκαδίας, Κορινθίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας, αποτελεί μία από τις δεκατρείς διοικητικές χωρικές ενότητες στις οποίες διαιρέθηκε η χώρα με το νόμο Ν.1262/ 1986. Έδρα της περιφέρειας Πελοποννήσου είναι η Τρίπολη, ενώ συνολικά περιλαμβάνει 31 Δήμους και 854 Κοινότητες.

Ο πληθυσμός της εν λόγω περιφέρειας, κατά την απογραφή της ΕΣΥΕ το 1991, ήταν 605.663 κάτοικοι σε συνολική έκταση 15.490 Km², δηλαδή ποσοστό ίσο με το 5,9 % του Ελληνικού πληθυσμού αντιστοιχεί στο 11,7 % της

συνολικής έκτασης της χώρας. Παράλληλα θα πρέπει να σημειωθεί ότι από το 1961 μέχρι και την τελευταία απογραφή (1991) ο πληθυσμός της περιφέρειας παρουσίασε μείωση κατά 10 % περίπου, σε αντίθεση με αυτόν της χώρας που αυξήθηκε κατά 19 % περίπου. Ωστόσο κατά την δεκαετία 1981-1991 ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού ακολούθησε ανοδική πορεία λόγω της μετακίνησης πληθυσμού από άλλες περιφέρειες, μετά από δύο δεκαετίες συνεχούς πτώσης.

Η μεγαλύτερη έκταση της περιφέρειας είναι ορεινή, οι ορεινοί όγκοι καλύπτουν το 50,1 %, ενώ το πεδινό τμήμα αποτελεί μόλις το 21,5 %. Από τη μορφολογία του εδάφους μπορεί να ερμηνευτεί και η σχετικά χαμηλή συμβολή του πρωτογενούς τομέα στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν. Αναλυτικότερα το ακαθάριστο

εγχώριο προϊόν της περιφέρειας ήταν το 1991 631,5 δις. δραχμές (ίσο με το 5,6 % του συνολικού της χώρας) και ο πρωτογενής τομέας συνέβαλε στο να παραχθεί το 28,7 %, όταν η συμβολή του δευτερογενή ήταν 30,2 % και του τριτογενή 41,1 %.

Σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία του 1991 το μέσο ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα για τους κατοίκους της περιφέρειας ανέρχεται σε 1.043.000 δρχ. ίσο με το 91,4 % του αντίστοιχου μέσου εισοδήματος των κατοίκων της χώρας, ενώ το ύψος του κατά κεφαλήν εισόδημα παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογα με τις περιοχές της περιφέρειας. Συγκεκριμένα υψηλότερη είναι η τιμή του στο Νομό Κορινθίας (1.160.000 δρχ.) και χαμηλότερη στο Νομό Λακωνίας (870.000 δρχ.).

Το ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια Πελοποννήσου είναι αρκετά χαμηλότερο από εκείνο της χώρας και περιορίζεται στο 5,6 του συνόλου του εργατικού δυναμικού, ενώ το σύνολο των απασχολούμενων φτάνει τα 210.165 άτομα, δηλαδή ποσοστό ίσο με το 6.6 % του συνόλου των απασχολούμενων της Ελλάδας. Από αυτούς το 45,5 % απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, το 21,3 % στο δευτερογενή τομέα και το 33,2 % στον τριτογενή.

Για τη δημιουργία μίας σαφούς εικόνας σε ότι αφορά στην αναπτυξιακή κατάσταση που επικρατεί στην περιφέρεια και την καλύτερη αντίληψη των επιτακτικών αναγκών της, ώστε να εξασφαλιστούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων, αλλά και μία σταθερή ανοδική αναπτυξιακή πορεία, ακολουθεί η παρουσίαση ορισμένων σημαντικών δεικτών ανάπτυξης.

Ο αριθμός κατοικιών που καταγράφηκε στην περιφέρεια κατά το 1986 ήταν 263.418, δηλαδή υπάρχει μία αναλογία περίπου 456,6 κατοικίες ανά χίλιους κατοίκους, ποσοστό που υπερέχει στο αντίστοιχο μέσο όρο της χώρας. Η περιοχή συγκεντρώνει το 6,58 των κατοικιών της χώρας.

Την ίδια εποχή ο αριθμός αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης ανά κάτοικο ήταν ο χαμηλότερος συγκριτικά με αυτούς των άλλων περιφερειών και η αναλογία ίση με 8,2 αυτοκίνητα ανά 100 κατοίκους. Ο μέσος όρος του ιδίου δείκτη για ολόκληρη τη χώρα ήταν περίπου διπλάσιος (16,7 αυτοκίνητα/100 κατοίκους).

Επιπλέον την ίδια χρονική περίοδο η περιφέρεια υπολείπονταν σε τηλεφωνική κάλυψη σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, αφού ο ανάλογος δείκτης ήταν ίσος με μία αντιστοιχία 38,2 τηλεφωνικών συσκευών ανά εκατό κατοίκους, ενώ στο σύνολο της χώρας ήταν 46/ 100 κατοίκους.

Παράλληλα και σε ότι αφορά στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας ανά κάτοικο η περιφέρεια κατατάχθηκε έβδομη το 1989, με ετήσια κατά κεφαλήν κατανάλωση για οικιακή χρήση ίση με 660 KWH έναντι 889 της χώρας.

Προβλήματα γίνονται αισθητά και στον τομέα παροχής ιατρικής περίθαλψης αφού σε 1000 κατοίκους αντιστοιχούν 1,4 γιατροί, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος για την Ελληνική Επικράτεια είναι ίσος με 3,4. Συγκεκριμένα η περιφέρεια Πελοποννήσου έρχεται δωδέκατη στην κατάταξη των περιφερειών σε αυτόν τον τομέα, γεγονός έντονα δυσμενές εφ' όσον βρίσκεται σε χειρότερη κατάταξη από ορισμένες νησιωτικές περιοχές. Επιπλέον σε ότι αφορά στην νοσοκομειακή υποδομή στην περιφέρεια υπάρχει η αντιστοιχία 2,83 κλινών ανά 1000 κατοίκους, όταν για το σύνολο της χώρας υπάρχουν 5 κλίνες ανά 1000 κατοίκους.

Σε ότι αφορά στις ολοκληρωμένες επενδύσεις που έγιναν κατά το χρονικό διάστημα 1982 με 1991 στο πλαίσιο των αναπτυξιακών νόμων 1262/ 1982 και 1892/ 1990 υπολογίστηκαν στα 24.983 εκατ. δρχ., που αντιστοιχεί σε ποσοστό ίσο με το 5,8 % του συνόλου των επενδύσεων της χώρας. Αναλυτικότερα το 9,18 % των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στην περιφέρεια αφορούσαν επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα, ενώ το ίδιο ποσοστό για το σύνολο της χώρας ήταν 9,2 %. Στο

δευτερογενή τομέα αναφέρονταν το 68,33 % των επενδύσεων έναντι 48,78 % για τη χώρα και στον τριτογενή τομέα το 22,49 % ενώ για το σύνολο της χώρας το ποσοστό ήταν ίσο με το 42,1 %.

Οι δημόσιες επενδύσεις που έγιναν στην περιοχή κατά το χρονικό διάστημα από το 1988 ως το 1991 ήταν ύψους 192.600 εκ. δρχ. σε τιμές 1989, ποσοστό ίσο με το 7,8 % του συνόλου της χώρας. Οι κατά κεφαλή δημόσιες επενδύσεις ανήλθαν σε 318.000 δρχ. στην περιφέρεια Πελοποννήσου, ενώ στο σύνολο της χώρας ήταν 240.000 δρχ.

4.10.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η περιφέρεια Πελοποννήσου, κατά το πλείστον γεωργική, παρουσιάζει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης τόσο λόγω των φυσικών της πόρων όσο και λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Η περιφέρεια αποτελείται από σημαντικό βαθμό εύφορων περιοχών, σημαντικό υδάτινο δυναμικό και κλίμα ιδανικό για την αγροτική ανάπτυξη της βάσει του ανταγωνισμού, δηλαδή με δυναμικές καλλιέργειες που παράγουν προϊόντα ποιότητας (για παράδειγμα θερμοκηπίων). Ωστόσο υπάρχει το πρόβλημα της διάρθρωσης των καλλιεργειών στο οποίο απαιτείται επίλυση και υιοθέτηση νέων καλλιεργειών με υψηλή ζήτηση.

Προβλήματα λόγω του κατακερματισμού της γης και της απουσίας οικονομικών κλίμακας των καλλιεργειών και χαμηλής παραγωγικότητας εμφανίζει ο **πρωτογενής τομέας**. Επιπλέον δεν υπάρχει επαρκής υποδομή και οργάνωση της έρευνας και της εκπαίδευσης στον τομέα. Δεν εφαρμόζεται συστηματική εκμετάλλευση των δασών και του αλιευτικού δυναμικού (με επιπλέον δημιουργία υδατοκαλλιεργειών). Τέλος δεν υπάρχει η κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα.

Στο **δευτερογενή τομέα** κάποια προβλήματα που αντιμετωπίζονται σχετίζονται με αυτά του γεωργικού τομέα αφού οι περισσότερες από τις βιομηχανίες είναι γεωργικές. Στασιμότητα χαρακτηρίζει τις επενδύσεις στο δευτερογενή τομέα, λόγω ανυπαρξίας ανάλογης στρατηγικής. Θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί το σημαντικό πρόβλημα της μόλυνσης της ατμόσφαιρας και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος στη Μεγαλόπολη από τη λειτουργία των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της ΔΕΗ.

Στον τομέα του **τουρισμού** η περιφέρεια Πελοποννήσου έχει να παρουσιάσει σημαντικά πλεονεκτήματα λόγω των πλούσιων φυσικών πόρων (όμορφα τοπία, παραλίες) που διαθέτει, αλλά και επειδή διαθέτει πολλούς και σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Ωστόσο το χαμηλό επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών καθώς και η χαμηλή παραγωγικότητα της πλειονότητας των τουριστικών μονάδων αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα της τουριστικής ανάπτυξης. Επιπλέον η έλλειψη υποδομής (αεροδρομίων, κτλ) συμβάλλει αρνητικά στην έλξη τουριστών.

Στις **υποδομές** οι περισσότεροι νομοί της περιφέρειας εμφανίζουν ελλείψεις (εκτός από το νομό Κορινθίας). Μετά από την κατασκευή του αυτοκινητοδρόμου Κορίνθου Τριπόλεως η απομόνωση των νομών Αρκαδίας, Μεσσηνίας και Λακωνίας περιορίστηκε, ωστόσο ενδοπεριφερειακά υπάρχουν ακόμα κάποια προβλήματα. Εκσυγχρονισμός απαιτείται και στις τηλεπικοινωνίες της περιφέρειας, ενώ υποδομές χρειάζονται και στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού.

Προβλήματα εμφανίζονται και στα **αστικά κέντρα** της περιφέρειας όπου παρουσιάζονται ελλείψεις σε υποδομές, ελεύθερους χώρους, αθλοπαιδιές, χώρους στάθμευσης, δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης και άλλα. Τα προβλήματα αυτά είναι ιδιαίτερα οξυμένα σε τουριστικές περιοχές κατά την περίοδο αιχμής. Η περιφέρεια αντιμετωπίζει και σημαντικά **οικολογικά προβλήματα**. Τα αστικά λύματα, η ανεξέλεγκτη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων και τα βιομηχανικά απόβλητα (καθώς και η μόλυνση του αέρα από τη ΔΕΗ στη Μεγαλόπολη) αποτελούν τις πηγές της οικολογικής υποβάθμισης μερικών περιοχών. Πρόβλημα αντιμετωπίζουν οι θαλάσσιοι κόλποι (κυρίως Αργολικός και Κορινθιακός) καθώς και η περιοχή της Μεγαλόπολης.

4.10.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Σύμφωνα με το Β' ΚΠΣ οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας αφορούν στην αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού, αύξηση της παραγωγικότητας του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, μείωση των ανισοτήτων στην περιφέρεια με βελτίωση της ποιότητας ζωής, ώστε να συγκρατηθεί ο πληθυσμός και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Οι τομείς παρέμβασης που προβλέπονται συνοπτικά είναι:

- Τουριστική ανάπτυξη,

Επιδιώκεται η επιτάχυνση μίας ισόρροπης τουριστικής ανάπτυξης που θα οδηγήσει σε νέες θέσεις απασχόλησης και αύξηση του ΑΕΠ μέσω της αύξησης της μέσης διάρκειας διαμονής των τουριστών και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Το αναγκαίο είναι η αξιοποίηση των τουριστικών πόρων, η βελτίωση των τουριστικών υποδομών, αλλά και του οδικού δικτύου για την προσπελασιμότητα της περιφέρειας, η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ο σχεδιασμός της μελλοντικής εικόνας των αστικών περιοχών. Τέλος απαραίτητη είναι και η κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα του τουρισμού καθώς και η προβολή και στήριξη του τουριστικού προϊόντος.

- Υποστήριξη δευτερογενή τομέα,

Στόχος είναι η ενίσχυση των επενδύσεων κυρίως προσανατολισμένες σε νέες τεχνολογίες, για το λόγο αυτό προτείνονται υπηρεσίες στήριξης ΜΜΕ και κίνητρα επενδύσεων.

- Ανάπτυξη της υπαίθρου και στήριξη της γεωργίας,

Προτεραιότητα είναι αύξηση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού προϊόντος με εγγειοβελτιωτικά έργα, αναδασμό, βελτίωση κτηνοτροφίας, καλλιέργειες με προϊόν υψηλής ποιότητας με χρήση ήπιων μορφών ενέργειας και εφαρμογή έρευνας στον αγροτικό τομέα.

Επιπλέον στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές για την ανάδειξη και διατήρηση του κοινωνικού ιστού και πολιτιστικού χαρακτήρα της υπαίθρου και συγκράτηση του πληθυσμού. Αυτό θα επιτευχθεί με τη δημιουργία θέσεων εργασίας που θα δίνουν συμπληρωματικό εισόδημα με την αξιοποίηση του δασικού πλούτου και της αλιείας.

- Βασικές υποδομές- ποιότητα ζωής και

Έμφαση δίνεται στην οδική κάλυψη της νότιας Πελοποννήσου με στόχο τη μεταφορά προσώπων και προϊόντων με λιγότερο κόστος και σε μικρότερο χρονικό διάστημα.

Στόχος είναι και η βελτίωση των υποδομών της υγείας καθώς και έργα για την προστασία του περιβάλλοντος και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Για παράδειγμα

προτείνονται η διαχείριση των υδάτινων πόρων και των απορριμμάτων, καθώς και έργα ύδρευσης.

- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού

Μέτρα απαραίτητα είναι η καταπολέμηση της ανεργίας και του αποκλεισμού, καθώς επίσης και η συνεχιζόμενη κατάρτιση σε νέες τεχνολογίες, οργάνωση-διαχείριση ΜΜΕ, στη γεωργία, τον τουρισμό (αγροτουρισμό) και την αλιεία.

4.10.3. ΠΕΠ Πελοποννήσου - Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Πελοποννήσου

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	5	40031	9,1 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	2	52370	11,9 %
Ανθρώπινοι Πόροι	7	78979	17,9 %
Αστική Ανάπτυξη	1	8864	2 %
Βιομηχανία	1	2836	0,6 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	2	71351	16,2 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	2368	0,5 %
Περιβάλλον	3	27591	6,3 %
Τεχνική Βοήθεια	3	4653	1,1 %
Τοπική Ανάπτυξη	3	60707	13,8 %
Τουρισμός	3	90550	20,6 %
Γενικό Σύνολο	31	440300	100 %

Πηγή: ΠΕΠ Πελοποννήσου

διαπιστώσουμε ότι κυρίαρχη είναι η τουριστική ανάπτυξη. Το ίδιο ισχύει και στο ΠΕΠ της Πελοποννήσου, αφού η θέση του τουρισμού στο ΠΕΠ είναι η κυρίαρχη. Το ΠΕΠ περιέχει 3 μέτρα σε αυτόν τον τομέα που τους αντιστοιχεί το μεγαλύτερο μέρος των πόρων (20,6 %).

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η υποστήριξη δευτερογενή τομέα. Το ΠΕΠ περιέχει μεγάλο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει σημαντικό μέρος των πόρων (17,3 %), αφού τόσο η βιομηχανία, όσο και οι παραγωγικές επενδύσεις συγκεντρώνουν πλήθος δράσεων. Επιπλέον υπάρχει και το σημαντικό μέτρο της ανάπτυξης της παροχής υπηρεσιών για τις ΜΜΕ.

Στην ανάπτυξη της υπαίθρου και στήριξη της γεωργίας, που έπεται στους στόχους του ΚΠΣ, το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας περιλαμβάνει 5 μέτρα στην αγροτική ανάπτυξη και διαθέτει το 9,1 % των πόρων του. Ικανοποιητικός αριθμός δράσεων περιλαμβάνεται και στον τομέα της τοπικής ανάπτυξης.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Πελοποννήσου περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα αγροτικής ανάπτυξης. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα του τουρισμού (20,6%) και στη συνέχεια στους ανθρώπινους πόρους (17,9%).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να

4.11. Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Περιφέρεια	Νήσων Βορείου Αιγαίου
Πληθυσμός	198241
Έκταση	3836
κ.κ. ΑΠΠ	771193
Ανεργία	5888
Μαθητές/1000 κατ.	30,2
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	3,1
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	67887
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	171952
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,35
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	72,5

Πηγή: Β' ΣΠΑ

διαβίωσης δύσκολες. Μάλιστα ελλείψεις κάνουν το πρόβλημα πιο οξύ.

Ο ενεργός πληθυσμός είναι το 32 % του συνολικού, ενώ αντιπροσωπεύει το 1,7 % του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Η ανεργία είναι μεγαλύτερη του εθνικού μέσου όρου και ίση με 8,76 % (1991) και παρουσιάζει έντονα ανοδικές τάσεις. Το ΑΠΠ είναι χαμηλό και αυξάνει με μικρούς ρυθμούς. Αντιστοιχεί στο 70 % (1991) του μέσου όρου της χώρας .

Ο πιο σημαντικός τομέας της οικονομίας της περιφέρειας είναι ο πρωτογενής στον οποίο απασχολείται το 31,1 % του εργατικού δυναμικού. Ο τομέας αυτός συμβάλει στην παραγωγή του ΑΠΠ κατά 15 %. Στις καλλιέργειες εμφανίζονται τάσεις μονοκαλλιέργειας (ελαιόλαδο- Λέσβος, μαστίχα- Χίος, κρασί- Σάμος), ενώ μόλις το 7,2 % των καλλιεργήσιμων εδαφών αρδεύεται. Γενικότερα υπάρχει ανεπάρκεια υποδομών στον πρωτογενή τομέα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται συνεχής εγκατάλειψη της αγροτικής ζωής, λόγω του τουρισμού, που προσλαμβάνει το εργατικό δυναμικό και οδηγεί σε αυξήσεις στη γαιοπρόσοδο. Σε ότι αφορά στην αλιεία υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά η έλλειψη υποδομών, ανθρώπινου δυναμικού, το υπερβολικό κόστος μεταφορών και η έλλειψη οργάνωσης και προώθησης των προϊόντων αναστέλλουν την ανάπτυξη.

Ο δευτερογενής τομέας απασχολεί το 22 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ συμμετέχει στο ΑΠΠ κατά 24 %. Στη μεταποίηση, όπως και στην αλιεία, υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά η έλλειψη υποδομών, ανθρώπινου δυναμικού, το υπερβολικό κόστος μεταφορών και η έλλειψη οργάνωσης και προώθησης των προϊόντων αναστέλλουν την εξέλιξή της.

Ο τριτογενής τομέας απασχολεί το 47 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ συμμετέχει στο ΑΠΠ κατά 61 %. Ο τουρισμός τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει άνοδο, με αύξηση του αριθμού των κλινών και ποσοστό πληρότητας 50 % (1990). Ωστόσο το τουριστικό ρεύμα παραμένει περιορισμένο και η τουριστική περίοδος σχετικά μικρή, λόγω της έλλειψης υποδομής που να απευθύνεται σε τουρίστες υψηλού εισοδήματος.

Το περιβάλλον της περιφέρειας είναι αξιόλογο και αρκετά ικανοποιητικά διατηρημένο.

Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου καταλαμβάνει το Βόρειο-Ανατολικό τμήμα του Αιγαίου. Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 189.000 κατοίκους, ενώ το 71,9 % του πληθυσμού είναι αγροτικός και μόλις το 28,1 % είναι αστικός. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο πληθυσμός παρουσιάζει τάσεις μείωσης και γήρανσης.

Η περιφέρεια είναι σχετικά απομονωμένη, λόγω της απόστασής της από το κέντρο, τις μη αποτελεσματικές τηλεπικοινωνίες, τα προβλήματα των μεταφορών (ιδίως το χειμώνα) και τροφοδοσίας σε βασικά αγαθά. Μάλιστα αυτή η απομόνωση κάνει τις συνθήκες που υπάρχουν σε κοινωνικές υποδομές

4.11.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Όπως προαναφέρθηκε, το κυριότερο στοιχείο που εμποδίζει την ανάπτυξη της περιφέρειας είναι η απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα και κατά συνέπεια τις αγορές, αλλά και η δυσκολία στην προσπελασιμότητά της και τα προβλήματα στις επικοινωνίες. Επιπλέον ο νησιωτικός χαρακτήρας, η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των νησιών της περιφέρειας, η εγγύτητά της με την Τουρκία, κάνουν το κόστος εισαγωγής και εξαγωγής απαγορευτικό, τη ροή ανθρώπων και αγαθών δύσκολη και το επενδυτικό κλίμα αρνητικό. Αυτό εντείνεται και λόγω της έλλειψης εργατικού δυναμικού και μάλιστα εξειδικευμένου, της έλλειψης οργάνωσης των τοπικών φορέων, της αποσπασματικότητας των μέτρων πολιτικής και της ανεπάρκειας διατιθέμενων πόρων. Αρα, αν και υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης, οι ανασταλτικοί παράγοντες που περιγράφησαν κάνουν τις προσπάθειες αξιοποίησής τους πολύ δύσκολες. Θα πρέπει ακόμα να επισημανθεί ότι το ασθενές πλέγμα των αστικών κέντρων δε συμβάλλει στην προώθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Αναλυτικότερα και σε ότι αφορά στις **μεταφορές** σοβαρές ελλείψεις επισημαίνονται στο οδικό δίκτυο, σε λιμενικές και αερομεταφορικές υποδομές. Ανεπάρκειες εντοπίζονται και στο δίκτυο των οικισμών λόγω της ελλιπούς **τεχνικής υποδομής** (δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης) και της αυθαίρετης περιαστικής δόμησης.

Σημαντικά είναι τα προβλήματα στον τομέα της **υγείας**, όπου υπάρχει έλλειψη σε εξειδικευμένο προσωπικό, τεχνικό εξοπλισμό, ασθενοφόρα και μονάδες εντατικής θεραπείας. Επίσης ανεπάρκειες εμφανίζει η **εκπαίδευση**, με ελλιπή εξοπλισμό, διδακτικό προσωπικό και υποδομή.

Σε ότι αφορά στις παραγωγικές δραστηριότητες και αρχικά στον **πρωτογενή τομέα** τα κύρια χαρακτηριστικά είναι η εγκατάλειψη της αγροτικής γης που λόγω τουρισμού έχει υψηλή γαιοπρόσοδο, η καλλιέργεια περιορισμένου αριθμού καλλιεργειών, η χαμηλή παραγωγικότητα λόγω του μικρού ποσοστού αρδευόμενων εκτάσεων και η εγκατάλειψη και μη εκμετάλλευση των δασών.

Προβλήματα υπάρχουν και στην αιγοπροβατοτροφία λόγω της ανεπαρκούς καλλιέργειας ζωοτροφών και της μικρής χορτοπαραγωγικής ικανότητας των βοσκοτόπων σε συνδυασμό με το μικρό μέγεθος των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Ακόμα και στον τομέα της αλιείας, όπου οι δυνατότητες ανάπτυξης είναι μεγάλες υπάρχουν σημαντικοί ανασταλτικοί παράγοντες. Η παράκτια αλιεία είναι αδύναμη και οι υδατοκαλλιέργειες σε αρχικό στάδιο λόγω της ανεπαρκούς προστασίας του αλιευτικού πλούτου, της υπερεκμετάλλευσης των αλιπέδων και συνεπώς της εξάντλησης των αποθεμάτων. Η έλλειψη επαρκούς υποδομής, νέων αλιευτικών πλοίων, οργάνωσης συνεταιριστικών εκμεταλλεύσεων, κατάρτισης και πληροφόρησης των εργαζόμενων (κυρίως σε υδατοκαλλιέργειες) και ειδικών μελετών για την αλιείας είναι τα κυριότερα προβλήματα του κλάδου.

Στο **δευτερογενή τομέα** η δύσκολη πρόσβαση των αγορών της ηπειρωτικής Ελλάδας, η ανεπάρκεια πρώτων υλών και εργατικού δυναμικού, το μεγάλο ενεργειακό κόστος και το ιδιοκτησιακό καθεστώς που δεν επιτρέπει την αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου είναι τα σημαντικότερα προβλήματα στην ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα παραγωγής.

Στον τουρισμό το μικρό μέγεθος ξενοδοχειακών μονάδων που παρουσιάζει ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών και προβλήματα διαχείρισης καθώς και η χωροθέτηση των τουριστικών μονάδων, η ανεπάρκεια υποδομών μεταφορικών,

επικοινωνίας, ύδρευσης, αποχέτευσης και βιολογικού καθαρισμού υποβαθμίζουν την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος και αναστέλλουν την ανάπτυξη του τομέα.

4.11.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Σύμφωνα με το Β' ΚΠΣ οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου αφορούν στην ανάπτυξη του τουρισμού, τη βελτίωση των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και την αξιοποίηση των τουριστικών πόρων, στη στήριξη επιλεγμένων κλάδων του πρωτογενούς τομέα και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης για τη συγκράτηση κυρίως του αγροτικού πληθυσμού.

Οι τομείς παρέμβασης που προβλέπονται συνοπτικά είναι:

- Τουρισμός,

Προτείνεται η βελτίωση των μεταφορικών υποδομών για την εξυπηρέτηση του τουριστικού ρεύματος, η δημιουργία τουριστικών υποδομών, η αξιοποίηση των τουριστικών πόρων και η βελτίωση της ξενοδοχειακής υποδομής.

- Αγροτική Ανάπτυξη,

Οι δράσεις αφορούν στις αγροτικές υποδομές και για την αλιεία, με προώθηση γεωργικών προϊόντων, αναβάθμιση του αγροτικού χώρου και προστασία των δασών, δημιουργία 3 αλιευτικών καταφυγίων και εγκαταστάσεων χειρισμού και εναποθήκευσης των ψαριών.

- Μεταποιητικός τομέας,

Στόχος είναι η υποστήριξη του τομέα και τη δημιουργία ελκυστικού κλίματος επενδύσεων με τη βελτίωση των οικονομικών υποδομών και δράσεις υπέρ των ΜΜΕ με εισαγωγή τεχνολογίας, διάδοση καινοτομίας και προώθηση των προϊόντων.

- Βελτίωση ποιότητας ζωής και περιβάλλοντος,

Βελτίωση των υποδομών υγείας, πολεοδομικές δράσεις και προστασίας περιοχών φυσικού κάλλους, βελτιώσεις στο δίκτυο ύδρευσης, αποχέτευσης, δημιουργία βιολογικών καθαρισμών και χώρων διάθεσης απορριμμάτων.

- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού,

Στόχος η συνεχιζόμενη κατάρτιση για ανέργους στον τουριστικό τομέα και δει στον αγροτουρισμό, ενώ θα ενθαρρυνθούν προσπάθειες ανέργων για αυτοαπασχόληση.

4.11.3. ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου - Θεματικές Ενότητες

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα αγροτικής ανάπτυξης. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα του τουρισμού (26,3%) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές (22,2%).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυρίαρχη είναι η τουριστική ανάπτυξη. Το ίδιο ισχύει και στο ΠΕΠ του Βορείου Αιγαίου, αφού η θέση του τουρισμού στο ΠΕΠ είναι η κυρίαρχη. Το ΠΕΠ περιέχει 5 μέτρα σε αυτόν τον τομέα που τους αντιστοιχεί το μεγαλύτερο μέρος των πόρων (26,3 %). Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η αγροτική ανάπτυξη. Το ΠΕΠ περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει το 8,5 % των πόρων του ΠΕΠ.

ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	6	27776	8,5 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	3	72761	22,2 %
Ανθρώπινοι Πόροι	8	68464	20,9 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	1	12650	3,9 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	4335,8	1,3 %
Περιβάλλον	5	24620	7,5 %
Τοπική Ανάπτυξη	3	30968	9,4 %
Τουρισμός	5	86374	26,3 %
Γενικό Σύνολο	32	327949	100 %

Πηγή: ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου

δράσεις υπάρχουν και στην τοπική ανάπτυξη.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

Στο μεταποιητικό τομέα αφού τόσο η βιομηχανία, που έπεται στους στόχους του ΚΠΣ, το ΠΕΠ περιλαμβάνει δράσεις στη θεματική ενότητα των παραγωγικών επενδύσεων. Επιπλέον υπάρχει και το σημαντικό μέτρο της ανάπτυξης της παροχής υπηρεσιών για τις ΜΜΕ.

Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος του Βορείου Αιγαίου το ΠΕΠ περιλαμβάνει 5 μέτρα στο περιβάλλον ενώ κάποιες

4.12. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Περιφέρεια	Νήσων Νοτίου Αιγαίου
Πληθυσμός	257522
Έκταση	5286
κ.κ. ΑΠΠ	1030988
Ανεργία	3088
Μαθητές/1000 κατ.	32
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	6,6
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	78215
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	135223
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,33
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	391,7

Πηγή: Β' ΣΠΑ

περίπου 258.000 κάτοικοι και παρουσίασε αυξητικές τάσεις (11 %) κατά τη χρονική περίοδο 1981-1991. Το ΑΠΠ ανά κάτοικο της περιφέρειας αποτελεί το 115 % του μέσου εθνικού όρου, ενώ η ανεργία ανέρχεται σε ποσοστό 2,6 %, χωρίς ωστόσο να κατανέμεται ισόρροπα χωρικά και χρονικά, αφού η απασχόληση συγκεντρώνεται κατά την τουριστική περίοδο.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 8 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ παράγεται το 9 % του ΑΠΠ. Οι δυνατότητες ανάπτυξης του τομέα

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου περιλαμβάνει 78 νησιά, από τα οποία 43 κατοικημένα, και πλήθος νησίδων και βραχονησίδων. Θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι τα κατοικημένα νησιά δεν έχουν τον ίδιο βαθμό ανάπτυξης, αλλά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε 3 ή και τέσσερις κατηγορίες ανάπτυξης. Αναλυτικά στοιχεία ανάπτυξης δεν υπάρχουν για κάθε νησί, ωστόσο συνολικά η περιφέρεια παρουσιάζεται ανεπτυγμένη, κάτι που κυρίως οφείλεται στη τουριστική μεγάλη ανάπτυξη των δημοφιλέστερων στους τουρίστες νησιών (Ρόδος, Κως, Μύκονος, Θήρα).

Ο πληθυσμός της περιφέρειας είναι

αυτού είναι περιορισμένες λόγω στενότητας σε φυσικούς πόρους (εύφορα εδάφη, υδάτινο δυναμικό).

Στο δευτερογενή τομέα απασχολείται το 25 % του εργατικού δυναμικού, ενώ ο τομέας αυτός συμμετέχει κατά 20 % στο ΑΠΠ. Συνεπώς η βιομηχανία είναι περιορισμένης σημασίας για την οικονομία του Νοτίου Αιγαίου. Η γεωγραφική απομόνωση των νησιών και το μικρό μέγεθος της τοπικής αγοράς αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάπτυξη της μεταποίησης. Εξαιρέση αποτελούν ΜΜΕ που σχετίζονται με τον τουρισμό και τα ναυπηγεία της Σύρου (που αντιμετωπίζουν προβλήματα).

Ο κυριότερος οικονομικός τομέας, δηλαδή ο τουρισμός, συγκεντρώνει το 64 % του εργατικού δυναμικού και συμβάλει κατά 71 % στο ΑΠΠ. Αυτός οφείλεται για τη συνεχή ανάπτυξη της περιφέρειας, ωστόσο η ανάπτυξή του δημιουργεί πρόσθετες ανάγκες σε μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ύδρευση, επεξεργασία υγρών αποβλήτων και διάθεση των στερεών αποβλήτων.

4.12.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι μία ευαίσθητη παραμεθόρια περιοχή που μπορεί να αποτελέσει πύλη διασύνδεσης με την Ασία και τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Συνολικά όπως προαναφέρθηκε είναι ανεπτυγμένη, όμως τα 43 κατοικημένα νησιά που περιλαμβάνει διακρίνονται σε 3 τουλάχιστον βασικές κατηγορίες:

- νησιά που αντιμετωπίζουν βασικά προβλήματα ανάπτυξης και εμφανίζουν μείωση πληθυσμού, απουσία βασικών υποδομών, γεωγραφική απομόνωση και μικρή αξιοποίηση φυσικών πόρων,
- νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά, ενώ διαθέτουν και πόρους ανεκμετάλλετους που δύναται να αξιοποιηθούν,
- νησιά με μεγάλη τουριστική ανάπτυξη σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Σίγουρα ο τουρισμός είναι η σημαντικότερη παραγωγική δραστηριότητα στο Νότιο Αιγαίο, με δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης. Η μεγάλη ανάπτυξη του τουρισμού στηρίζει την ανάπτυξη της περιφέρειας, δημιουργεί όμως και μεγάλες ανάγκες σε υποδομές για την εξυπηρέτηση του τουριστικού ρεύματος σε περιόδους τουριστικής αιχμής. Αυτό δημιουργεί προβλήματα, εφόσον για το υπόλοιπο χρονικό διάστημα οι υποδομές υπολειπονται.

Η υπερσυγκέντρωση του τουρισμού οξύνει τα προβλήματα υδροδότησης, που αντιμετωπίζει ολόκληρη η περιφέρεια κάνοντας επιτακτική την ανάγκη για **ορθολογική διαχείριση του διαθέσιμου υδάτινου δυναμικού** με ειδικά έργα τεχνικής υποδομής. Προβλήματα εντοπίζονται και στα συστήματα **αποχέτευσης** και στη διαχείριση των **απορριμμάτων**. Παράλληλα, ελλείπει πολεοδομικού σχεδιασμού και σχεδιασμού χρήσεων γης και δραστηριοτήτων, έχουν δημιουργηθεί σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα καθώς και υποβάθμιση του τοπίου εξαιτίας της **ανεξέλεγκτης αυθαίρετης δόμησης** που είναι σύνθηρες φαινόμενο στην περιοχή.

Επίσης σημαντικές είναι και οι ανάγκες για δημιουργία ή βελτίωση των **μεταφορών**, ιδιαίτερα των λιμενικών εγκαταστάσεων και των αεροδρομίων που εξυπηρετούν τον τουρισμό. Ανεπαρκής είναι και η υποδομή και ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας των εσωτερικών μεταφορών, των επικοινωνιών και των κοινωνικών υπηρεσιών,

Σε ότι αφορά στους παραγωγικούς τομείς και αρχικά στον πρωτογενή τομέα η έλλειψη εύφορων εδαφών και υδατικού δυναμικού καθώς και το υψηλό κόστος

μεταφοράς εφοδίων και προϊόντων έχουν ανασταλτικά αποτελέσματα για την ανάπτυξη του τομέα. Η έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού και εξειδικευμένου δυναμικού σε νέες μεθόδους παραγωγής συνδράμει στα προβλήματα ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα. Σε ότι αφορά στα δάση η ανάγκη προστασίας και επέκτασής τους είναι μεγάλη.

Στην κτηνοτροφία τα προβλήματα εντοπίζονται στη μη ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων λόγω ιδιοκτησιακού καθεστώτος, την ανεπάρκεια υποδομών και την έλλειψη νερού. Με τη λήψη μέτρων θα διατηρηθεί η κτηνοτροφία και θα αναπτυχθεί η μελισσοκομία.

Στην αλιεία οι περιβαλλοντικές πιέσεις που εμφανίζονται στο Αιγαίο λόγω υπεραλίευσης, χρήσης ασύδοτης αλιευτικής πρακτικής και κατάχρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος από τα διερχόμενα πλοία και σκάφη αναψυχής δημιουργούν προβλήματα. Επιπλέον η απουσία υποδομής και σύγχρονου αλιευτικού στόλου μειώνουν τα περιθώρια ανάπτυξης του τομέα της αλιείας.

Περιορισμένες είναι και οι δυνατότητες ανάπτυξης της **μεταποίησης** λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης των νησιών, του μικρού μεγέθους της τοπικής αγοράς, της έλλειψης πρώτων υλών και των ελλείψεων στις μεταφορές.

Στον **τουρισμό** τα προβλήματα σχετίζονται με τις ελλείψεις σε υποδομές (που προαναφέρθηκαν), με τις οργανωτικές αδυναμίες στις μεταφορές, με την απουσία ελέγχου των καταλυμάτων και την απουσία εξειδικευμένου στον τουρισμό ανθρώπινου δυναμικού. Οι δυνατότητες ανάπτυξης είναι μεγάλες στις 2 πρώτες κατηγορίες νησιών, ενώ στην τρίτη δε θα πρέπει να υπάρξει περαιτέρω ανάπτυξη (ποσοτική), αλλά ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών για προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδήματος.

4.12.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Σύμφωνα με το Β' ΚΠΣ οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου αφορούν στη συγκράτηση του τουριστικού ρεύματος και προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδήματος για την αύξηση των κερδών από τον τουρισμό, στη διατήρηση πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα στα σημερινά επίπεδα, στην αξιοποίηση του ενδογενούς ανθρώπινου δυναμικού μέσω προγραμμάτων κατάρτισης και στην προστασία του περιβάλλοντος από την τουριστική πίεση και την αξιοποίηση των τουριστικών πόρων.

Οι τομείς παρέμβασης που προβλέπονται συνοπτικά είναι:

- Τουρισμός,

Στόχος είναι η ανάπτυξη ναυτικού τουρισμού στο Αιγαίο, ο οποίος αφορά τουρίστες υψηλών εισοδημάτων. Για το λόγο αυτό προτείνεται η δημιουργία δικτύου μαρίνων, κέντρων επισκευής σκαφών αναψυχής και καταφυγίων. Επίσης προτείνεται η αξιοποίηση των φυσικών πόρων.

- Παραγωγικοί τομείς,

Προτείνεται η ενίσχυση καλλιεργειών υψηλής προστιθέμενης αξίας, η ανάπτυξη υποδομών αλιείας, η προστασία δασικών εκτάσεων και άλλων πλουτοπαραγωγικών πόρων. Επιπλέον επιλέγονται η ενίσχυση των μεταφορών που θα προωθήσουν τις ΜΜΕ και τις μεταφορές των προϊόντων, η δημιουργία 5 ελικοδρομιών και η βελτίωση και κατασκευή νέων οδών.

- Περιβάλλον και ποιότητα ζωής,

Προβλέπεται βελτίωση του δικτύου ύδρευσης, αποχέτευσης, επεξεργασία υγρών αστικών αποβλήτων και η διαχείριση των αστικών απορριμμάτων, ενώ

βελτιώσεις της ποιότητας ζωής συμπεριλαμβάνονται στις δράσεις με πολεοδομικό σχεδιασμό και αναδείξεις ιστορικών κέντρων πόλεων.

- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,

Στόχος η κατάρτιση κυρίως στον τομέα του τουρισμού, με ιδιαίτερη προσοχή στους ανέργους.

4.12.3. ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου - Θεματικές Ενότητες

ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	3	12026	3,2 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	4	88220	23,2 %
Ανθρώπινοι Πόροι	7	70530	18,6 %
Βιομηχανία	1	5000	1,3 %
Παραγωγικές Επενδύσεις	2	16000	4,2 %
Περιβάλλον	3	21150	5,6 %
Τεχνική Βοήθεια	3	4473,3	1,2 %
Τοπική Ανάπτυξη	3	37700	9,9 %
Τουρισμός	5	124900	32,9 %
Γενικό Σύνολο	31	379999	100 %

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα του τουρισμού. Επιπλέον το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στην ενότητα του τουρισμού (32,9%) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές (23,2%).

Σχετικά με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να

Πηγή: ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

διαπιστώσουμε ότι κυρίαρχη είναι η τουριστική ανάπτυξη. Το ίδιο ισχύει και στο ΠΕΠ του Νοτίου Αιγαίου, αφού η θέση του τουρισμού στο ΠΕΠ είναι η κυρίαρχη. Το ΠΕΠ περιέχει 5 μέτρα σε αυτόν τον τομέα που τους αντιστοιχεί το μεγαλύτερο μέρος των πόρων (32,9 %).

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων. Το ΠΕΠ περιέχει 6 συνολικά μέτρα, 3 στην αγροτική ανάπτυξη, 2 στις παραγωγικές επενδύσεις και 1 στη βιομηχανία, σε αυτόν τον τομέα και διαθέτει το 8,7 % των πόρων του ΠΕΠ.

Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος του Νοτίου Αιγαίου το ΠΕΠ περιλαμβάνει 3 μέτρα στο περιβάλλον ενώ κάποιες δράσεις υπάρχουν και στην τοπική ανάπτυξη.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.13. Περιφέρεια Κρήτης

Περιφέρεια	Κρήτης
Πληθυσμός (1991)	536580
Έκταση	8336
κ.κ. ΑΠΠ	947389
Ανεργία	8043
Μαθητές/1000 κατ.	35,9
Νοσοκομ. κλίνες/1000 κατ.	4,9
ΑΠΠ μεταποίησης/ άτομο	68706
ΑΠΠ γεωργίας/ άτομο	290570
οδικό δίκτυο/ τ. χλμ.	0,48
τουρ. κλίνες/1000 κατ.	154,9

Πηγή: Β' ΣΠΑ

ποσοστό ανεργίας της Κρήτης ήταν 4 %, πολύ μικρότερο δηλαδή από το μέσο όρο της χώρας (7,7 %). Το χαμηλό επίπεδο ανεργίας οφείλεται κυρίως στην ταχεία ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα. Ωστόσο το ποσοστό της ανεργίας που καταγράφηκε δεν αποδίδει εξολοκλήρου την πραγματικότητα, αφού δεν λαμβάνει υπόψη την εποχιακή ανεργία και την ετεροαπασχόληση.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην Κρήτη αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια και από το 84 % του μέσου όρου της χώρας που αντιπροσώπευε το 1981 έφτασε στο 96 % το 1989.

Ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει στο συνολικό ΑΠΠ της Κρήτης κατά 28,4 % (1991). Η αγροτική ανάπτυξη ευνοείται λόγω κλιματολογικών συνθηκών τόσο σε παραδοσιακές γεωργικές καλλιέργειες, όσο και σε νέες και δυναμικές καλλιέργειες.

Η συμβολή του δευτερογενούς τομέα στο ΑΠΠ (16,3 %) συνεχώς περιορίζεται. Ο μόνος κλάδος με ιδιαίτερη σημασία είναι η μεταποίηση των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, που εμφανίζει σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης. Επίσης ο τομέας των κατασκευών ακολουθεί ανοδική πορεία.

Ο τριτογενής τομέας γνώρισε εντυπωσιακή ανάπτυξη κατά τα τελευταία χρόνια. Κυρίως αυτό οφείλεται στον τουρισμό, που γνωρίζει ανάπτυξη λόγω του μεγάλου αριθμού αφίξεων τουριστών. Μάλιστα οι ξενοδοχειακές κλίνες αυξήθηκαν κατά 53 % την τελευταία πενταετία, όταν στην υπόλοιπη Ελλάδα η αύξηση έφτασε μόλις το 25%.

4.13.1. Προβλήματα και Δυνατότητες

Οι πλούσιοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της Κρήτης σε συνδυασμό με τις βελτιώσεις που πραγματοποιήθηκαν στις μεταφορές και στην υποδομή γενικότερα της περιφέρειας οδήγησαν σε δυναμική ανάπτυξη της γεωργίας και του τουρισμού. Ωστόσο υπάρχουν δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης της οικονομίας του νησιού.

Η υγιής οικονομική και κοινωνική δομή που έχει δημιουργηθεί, αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα της περιφέρειας, όπως και οι ευνοϊκές δημογραφικές εξελίξεις. Παράλληλα η συγκέντρωση σημαντικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ερευνητικών κέντρων δίνει στην περιφέρεια τη δυνατότητα ανάπτυξης κλάδων προηγμένης τεχνολογίας. Επιπλέον οι τοπικές αποταμιεύσεις παρουσιάζονται ικανές να στηρίξουν την μελλοντική ανάπτυξη με ιδιωτικές επενδύσεις.

Το νησί της Κρήτης καλύπτει το 6,3 % της συνολικής Ελληνικής επικράτειας και συγκεντρώνει το 5,2 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού είναι από τους μεγαλύτερους της χώρας (3,5 % στη δεκαετία του '80) και αυτό οφείλεται στο υψηλό ποσοστό γεννητικότητας.

Η απασχόληση τη δεκαετία 1981-1991 εμφάνισε μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 1 %, δηλαδή πολύ μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο της χώρας, ενώ στον τριτογενή τομέα το ποσοστό αυτό ήταν ακόμα μεγαλύτερο (2,7 %). Το 1991 το

Παρόλα τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες της Κρήτης να αναπτυχθεί, υπάρχουν και ανασταλτικοί παράγοντες που πηγάζουν από το γεγονός ότι δεν υπήρξε ορθολογικός σχεδιασμός της ανάπτυξης και η απαραίτητη υποδομή, ώστε δεν εντοπίζεται ισόρροπη χωρικά ανάπτυξη, αλλά επικεντρώνεται στο βόρειο τμήμα του νησιού. Συνεπώς το κύριο πρόβλημα είναι η ανεπαρκής οργάνωση και υποδομή.

Σε ότι αφορά στις **μεταφορές** το οδικό δίκτυο είναι ελλιπές, αφού ο βόρειος άξονας δεν είναι ολοκληρωμένος στην ανατολή και τη δύση ενώ στο νότο η απουσία του δικτύου είναι έντονη. Επιπλέον υπάρχει ανάγκη και στο αγροτικό οδικό δίκτυο κυρίως του νότου. Στις αερομεταφορές δεν έχει ολοκληρωθεί το σύστημα των αερολιμένων, ενώ στα δύο υπάρχοντα αεροδρόμια υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε εξοπλισμό.

Οι **επικοινωνίες** παρουσιάζονται ανεπαρκείς κυρίως λόγω των αυξημένων αναγκών κατά τις περιόδους τουριστικής αιχμής. Σε ότι αφορά στην **ενέργεια** το πρόβλημα επικεντρώνεται στην οριακή λειτουργία των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, που έχει αρνητικές συνέπειες στην ανάπτυξη του νησιού. Ελλείψεις εντοπίζονται και στις **αστικές υποδομές** (δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης, βιολογικοί καθαρισμοί, απορρίμματα, μεταφορές-επικοινωνίες).

Σε ότι αφορά στους παραγωγικούς τομείς στον **πρωτογενή τομέα** υπάρχει σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα που κυρίως σχετίζεται με τα πρώιμα κηπευτικά. Ωστόσο το ποσοστό των καλλιεργειών αυτών έναντι του συνόλου είναι μικρότερο από το ανάλογο της χώρας και θα πρέπει να αυξηθεί, ώστε να αξιοποιηθεί όπως πρέπει το πλεονέκτημα της περιφέρειας. Σε αυτό θα συντελέσουν η αύξηση των αρδεύσεων, η βελτίωση και δημιουργία αγροτικού οδικού δικτύου, η καλύτερη οργάνωση της διακίνησης και εμπορίας των νωπών αγροτικών προϊόντων, η ταχεία αναδιάρθρωση της παραγωγής και η έλλειψη κατιρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού.

Άλλα προβλήματα του πρωτογενή τομέα είναι η ακαταλληλότητα των θέσεων εγκατάστασης των κτηνοτροφικών μονάδων και η απουσία βιολογικών καθαρισμών για την επεξεργασία των αποβλήτων τους, που δημιουργεί προβλήματα στο **περιβάλλον**, η έλλειψη σε υποδομή διακίνησης αλιευμάτων, ο αναχρονιστικός αλιευτικός στόλος και το μη καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Στο **δευτερογενή τομέα** αναγκαία είναι η δημιουργία νέων βιομηχανικών περιοχών και πάρκων η οποία καθυστερεί λόγω ελλείψεως χωροταξικού σχεδιασμού και βιομηχανικής υποδομής. Παράλληλα το μικρό μέγεθος και η εποχική λειτουργία των μονάδων, το χαμηλό τεχνολογικό επίπεδο, η απόσταση από την υπόλοιπη Ελλάδα και η συγκέντρωση του μεγαλύτερου αριθμού των μονάδων στο Ηράκλειο το οποίο δεν πληροί τις απαραίτητες προϋπόθεσης σε υποδομή.

Στον **τουρισμό** τελευταίως δημιουργήθηκε αναντιστοιχία μεταξύ της ανάπτυξης καταλυμάτων και απαραίτητων έργων υποδομής που θα έπρεπε να τα συνοδεύουν, όπως μεταφορές και επικοινωνίες, ύδρευση, αποχέτευση και βιολογικός καθαρισμός λυμάτων. Ένα ακόμα σοβαρό ζήτημα με αρνητικές επιπτώσεις στον τουρισμό είναι αυτό της συγκέντρωσης αυθαίρετης δόμησης και ανάπτυξης στις κορεσμένες περιοχές των βορείων παραλίων του νησιού. Παράλληλα όμως στο νότο η ανάπτυξη του τουρισμού είναι πολύ περιορισμένη. Έντονη είναι η έλλειψη τουριστικών υπηρεσιών και η συμμετοχή τοπικών φορέων στην παροχή τους, καθώς επίσης και τουριστικής υποδομής που θα κάνει πιο αποδοτική τη λειτουργία των τουριστικών μονάδων. Στην αναστολή της τουριστικής ανάπτυξης συμβάλλουν και προβλήματα των αστικών περιοχών που έχουν σαν αποτέλεσμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και των συνθηκών διαβίωσης στις πόλεις.

4.13.2. Στόχοι και Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη

Σύμφωνα με το Β' ΚΠΣ οι στόχοι για την ανάπτυξη της περιφέρειας της Κρήτης αφορούν στην ανάδειξη της Κρήτης σε οικονομικό, ερευνητικό και πολιτιστικό κέντρο στην ΝΑ Μεσόγειο,, στην ορθολογική ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων και δει του πρωτογενούς και τριτογενούς τομέα όπου εμφανίζει συγκριτικό πλεονέκτημα και στην περιβαλλοντική προστασία και βελτίωση της ποιότητας ζωής στο νησί.

Οι τομείς παρέμβασης που προβλέπονται συνοπτικά είναι:

- Ενίσχυση της έρευνας και αξιοποίησή της στην παραγωγή,

Λόγω της ανάπτυξης του ερευνητικού τομέα που η Κρήτη διαθέτει στοχεύεται να αποκτήσει μεγαλύτερη εξειδίκευση και να γίνει κέντρο ανάπτυξης και διάχυσης νέων τεχνολογιών, εξειδικευμένης μάθησης και συναλλαγών και να συνδεθεί με την παραγωγή και τις ανάγκες της. Για την πραγματοποίηση αυτού του σχεδίου προτείνεται η εγκατάσταση 20 επιχειρήσεων στο τεχνολογικό πάρκο για να λαμβάνουν μέρος σε ερευνητικά προγράμματα, πρότυπα πειραματικά σχέδια, εισαγωγή καινοτομιών.

- Βελτίωση οικονομικών και κοινωνικών υποδομών,

Προβλέπεται δημιουργία αποκεντρωμένου συστήματος μεταφορών, σημαντικές επεμβάσεις σε λιμάνια και στην υποδομή τους για την εξυπηρέτηση συνδυασμένων διεθνών μεταφορών καθώς και στο αεροδρόμιο Ηρακλείου για βελτίωση των μεταφορών επιβατών και γεωργικών προϊόντων και του αεροδρομίου της Σητείας ώστε να μπορεί να δέχεται μεγάλα αεροσκάφη.

Βελτιώσεις περιλαμβάνονται και για τον τομέα της υγείας και του περιβάλλοντος για την άνοδο της ποιότητας ζωής. Επέκταση θα γίνει στο δίκτυο ύδρευσης, ενώ θα αναβαθμιστεί και το δομημένο περιβάλλον με ένταξη των ιστορικών κέντρων στη σημερινή λειτουργία της πόλης και διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών στοιχείων.

- Τουριστική αναβάθμιση,

Στόχος είναι η ανάδειξη των φυσικών και των ιστορικών- πολιτιστικών πόρων του νησιού. Θα προωθηθούν νέες μορφές τουρισμού, θα αναβαθμιστούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες, ενώ προσοχή θα δοθεί και στην προβολή του τουριστικού προϊόντος. Όλες οι δράσεις θα στοχεύουν στην προσέλκυση τουριστών υψηλών εισοδημάτων και στην αύξηση των διανυκτερεύσεων. Επιπλέον στις δράσεις θα συμπεριληφθούν έργα αποχέτευσης, βιολογικοί καθαρισμοί και η συλλογή και διάθεση απορριμμάτων.

- Αγροτική και τοπική ανάπτυξη,

Προβλέπεται αύξηση της ανταγωνιστικότητας των παραδοσιακών καλλιεργειών και ανάπτυξη νέων δυναμικών ανταγωνιστικών καλλιεργειών και συγχρόνων μεθόδων παραγωγής.

Στην κτηνοτροφία στόχος είναι η προστασία των καταναλωτών και του ζωικού κεφαλαίου. Σε ότι αφορά στα δάση στόχος είναι η προστασία και αξιοποίησή τους. Επιπλέον ζητούμενη είναι η εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων που θα τονώσουν την τοπική οικονομία αξιοποιώντας τους τοπικούς συντελεστές παραγωγής, δημιουργώντας νέες πηγές εισοδήματος, στηρίζοντας το αγροτικό εισόδημα και συγκρατώντας τον τοπικό πληθυσμό και βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής.

- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,

Η κατάρτιση θα εστιαστεί κυρίως στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα, ενώ επίσης σύμφωνα με τις ανάγκες θα αφορά τη μεταποίηση και ορισμένους κλάδους του τριτογενή τομέα.

4.13.3. ΠΕΠ Κρήτης - Θεματικές Ενότητες

Πίνακας Συνολικού Κόστους
ΠΕΠ Κρήτης

Θεματική Ενότητα	Αριθμός Μέτρων	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους στο ΠΕΠ
Αγροτική Ανάπτυξη	4	56563	13 %
Αναπτυξιακές Υποδομές	3	100962	23,2 %
Ανθρώπινοι Πόροι	6	101271	23,3 %
Αστική Ανάπτυξη	1	1724	0,4 %
Βιομηχανία	1	21517	4,9 %
Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	1	24986	5,7 %
Περιβάλλον	4	42726	9,8 %
Τεχνική Βοήθεια	2	3791	0,9 %
Τοπική Ανάπτυξη	2	28676	6,6 %
Τουρισμός	2	53120	12,2 %
Γενικό Σύνολο	26	435336	100 %

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ Κρήτης περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρωπίνους πόροι και ακολουθούν οι ενότητες αγροτική ανάπτυξη και περιβάλλον. Επιπλέον το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων στην περιφέρεια δόθηκε στους ανθρώπινους πόρους (23,3%) και στη συνέχεια στις αναπτυξιακές υποδομές (23,2%).

Πηγή: ΠΕΠ Κρήτης

κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κυριαρχική είναι η ενίσχυση της έρευνας και η αξιοποίησή της στην παραγωγή. Για το λόγο αυτό το ΠΕΠ Κρήτης περιλαμβάνει το μέτρο παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ, με ποσοστό χρηματοδότησης 5,7 %. Επιπλέον υψηλό είναι και το ποσοστό των ανθρωπίνων πόρων 23,2% όπου υπάρχουν μέτρα για την κατάρτιση σε έρευνα και ακόμα πόροι για υλικοτεχνική υποδομή για ερευνητικά ιδρύματα και πανεπιστήμια.

Παράλληλα η θέση του τουρισμού στο ΠΕΠ είναι η σημαντική. Το ΠΕΠ περιέχει 2 μέτρα σε αυτόν τον τομέα που τους αντιστοιχεί μεγάλο τμήμα των πόρων (12,2 %).

Στη συνέχεια στόχος του ΚΠΣ ήταν η αγροτική και τοπική ανάπτυξη. Το ΠΕΠ περιέχει 6 συνολικά μέτρα, 4 στην αγροτική ανάπτυξη και 2 στην τοπική ανάπτυξη, ενώ συνολικά για την προώθηση του στόχου διατίθεται το 19,6 % των πόρων του ΠΕΠ.

Γενικά υπάρχει συμφωνία με τη βαρύτητα που δόθηκε στις θεματικές ενότητες του ΠΕΠ με τις προτεραιότητες του ΚΠΣ.

4.14. Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκαν τα κύρια χαρακτηριστικά των δεκατριών περιφερειών και επισημάνθηκαν τα εντονότερα προβλήματα και οι περιορισμοί που επιδρούν ανασταλτικά στην ανάπτυξή τους. Παράλληλα εντοπίστηκαν και οι δυνατότητες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα τους που θα πρέπει αξιοποιηθούν όσο το δυνατόν σωστότερα.

Συνοπτικά μπορεί να αναφερθεί ότι, όπως προκύπτει από την ανάλυση που προηγήθηκε, οι Ελληνικές περιφέρειες παρουσιάζουν σημαντικές ανομοιογένειες σε

ότι αφορά στις δυνατότητες ανάπτυξής τους, αν και τα κύρια γνωρίσματά τους και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι περίπου όμοια.

Χαρακτηριστικό του Ελληνικού χώρου είναι οι έντονες περιφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες που κυρίως οφείλονται στην απομόνωση κάποιων ορεινών απομακρυσμένων περιοχών και στην απόσταση κάποιων άλλων από τον κεντρικό άξονα ανάπτυξης του Ελληνικού χώρου. Το φαινόμενο της απομόνωσης είναι ωστόσο κοινό γνώρισμα του Ελληνικού χώρου, όχι μόνο λόγω των γεωγραφικών του χαρακτηριστικών (έντονοι ορεινοί όγκοι, νησιωτικές απομονωμένες περιοχές), αλλά κυρίως λόγω της έλλειψης σε μεταφορικές υποδομές και επικοινωνιακές, ικανές να άρουν την απομόνωση και να οδηγήσουν σε ισόρροπη ανάπτυξη του χώρου.

Ένα πρόβλημα που εντοπίστηκε και σχετίζεται με το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης ορισμένων απομονωμένων περιοχών, την έλλειψη ευκαιριών για τους νέους ανθρώπους, την ανεργία και άλλα παρόμοια μειονεκτήματα, είναι η μετανάστευση των νέων προς τα αστικά κέντρα, με αποτέλεσμα τη μείωση της δημογραφικής βάσης των ευαίσθητων περιοχών της υπαίθρου και την ερήμωσή τους.

Ένα επίσης κοινό χαρακτηριστικό των δεκατριών περιφερειών που εξετάστηκαν είναι το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας του οικονομικού ιστού. Έντονη εμφανίστηκε η ανάγκη, σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες, για αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού με έμφαση στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε περιοχής, αφού μέχρι τώρα δεν έχουν γίνει ολοκληρωμένες εντατικές προσπάθειες για την αξιοποίησή τους.

Εκτός όμως από τα γενικά αυτά ζητήματα που χρήζουν αντιμετώπισης για την ανάπτυξη των περιφερειών, προβλήματα κοινά υπάρχουν και σε εξίσου σημαντικούς τομείς όπως αυτά που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής των κατοίκων, το περιβάλλον, τις αστικές και τουριστικές περιοχές, την υγεία, την κατάρτιση-εκπαίδευση και το ανθρώπινο δυναμικό. Συνοπτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι τα κυριότερα και συχνότερα εμφανιζόμενα προβλήματα του Ελληνικού χώρου αφορούν σε σημαντικές ελλείψεις σε υποδομές κυρίως μεταφορικές, ύδρευσης και αποχέτευσης, διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων, υγείας και παιδείας.

Σε ότι αφορά στους στόχους και τις προτεραιότητες που τέθηκαν από το Β' ΚΠΣ για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και των ελλείψεων των περιφερειών, αλλά και για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους και την επίτευξη της επιθυμητής ανάπτυξής τους, θα πρέπει να αναφερθεί ότι παρουσιάζουν σημαντικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Αναλυτικότερα μπορεί να σημειωθεί ότι έχουν επισημανθεί οι τομείς που απαιτούν ανάπτυξη και εξυγίανση. Ωστόσο δεν έχουν τεθεί σαφείς προτεραιότητες, αλλά γίνεται μία προσπάθεια στροφής προς όλες τις δραστηριότητες που μπορούν να αναπτυχθούν σε κάθε περιφέρεια, χωρίς να έχει γίνει ιεράρχηση βάσει της εφικτότητας ανάπτυξης του κάθε τομέα.

Μάλιστα ίσως να ήταν αποτελεσματικότερο οι παρεμβάσεις για ανάπτυξη να στραφούν σε ορισμένους τομείς με σαφή πλεονεκτήματα, ώστε τα αποτελέσματα να είναι εντονότερα αφενός λόγω της συγκέντρωσης των προσπαθειών σε μικρότερα πεδία και αφετέρου λόγω της συγκέντρωσης των κονδυλίων σε αυτές τις κατευθύνσεις. Αυτή η πρόταση ίσως να παρουσιάζεται ως αποσπασματική προσπάθεια ανάπτυξης των περιφερειών, σε ορισμένες όμως εξ αυτών συγκεντρώνει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα, όπως για παράδειγμα στη Δυτική Ελλάδα (εκτός της περιοχής Πάτρας) και την Ήπειρο. Σε αυτές τις περιφέρειες οι προτάσεις για ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα εμφανίζουν σημαντικά προβλήματα πραγματοποίησης και όχι μόνο λόγω της έλλειψης ειδικών υποδομών. Η απουσία

επιχειρηματικού επενδυτικού ενδιαφέροντος είναι πραγματικότητα για τις περιφέρειες αυτές, τόσο λόγω της απομόνωσης, όσο και λόγω της ασθενικής έως τώρα ανάπτυξης στον τομέα αυτό, δεδομένα που η ύπαρξή τους σε συνδυασμό με τις κατάλληλες παρεμβάσεις θα μπορούσε να φέρει ουσιαστική ανάπτυξη της βιομηχανίας και βιοτεχνίας. Επιπλέον στις περιοχές αυτές απουσιάζει το ανθρώπινο δυναμικό που μπορεί να στελεχωσει και να εργαστεί στο βιομηχανικό τομέα, ενώ με σεμινάρια κατάρτισης δύο ή τριών μηνών δεν επιτυγχάνεται εύκολα εξειδίκευση σε ένα τομέα που δεν υπάρχει πρόσφατη εμπειρία.

Αυτά τα παραδείγματα δεν στοχεύουν στο να προωθήσουν ως μόνη σωστή προτεραιότητα την ανάπτυξη των υπαρχόντων ανεπτυγμένων τομέων της περιφερειακής οικονομίας. Σκοπός τους, είναι να επισημάνουν την ανάγκη εκκίνησης και τροφοδότησης της ανάπτυξης μίας περιφέρειας από τους τομείς που παραδοσιακά αναπτύχθηκαν και στους οποίους υπάρχει ήδη εμπειρία και υποτυπώδης έστω υποδομή. Έτσι η τοπική οικονομία θα αναθερμανθεί, θα εφοδιαστεί ο χώρος με τις απαραίτητες αναπτυξιακές υποδομές και το αποτέλεσμα θα είναι να οδηγηθεί η περιοχή σε παράλληλη ανάπτυξη των άλλων οικονομικών κλάδων. Αυτό που ζητείται δεν είναι ο αποκλεισμός μέτρων ανάπτυξης άλλων τομέων της οικονομίας, αλλά η σαφής προώθηση των εφικτότερων λύσεων για την ανάπτυξη των περιφερειών. Το ζητούμενο είναι η αποφυγή δημιουργίας υποδομής που θα μείνει ανεκμετάλλευτη, ενώ τα κονδύλια θα μπορούσαν να αποδώσουν με τη σωστότερη κατανομή τους.

Ένα άλλο ζητούμενο είναι η ανάγκη παράθεσης ολοκληρωμένων προτάσεων για την ανάπτυξη ενός τομέα ή στόχου. Ωστόσο αυτό δε γίνεται στο Β' ΚΠΣ. Φυσικά αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί και να επεξηγηθεί, λόγω του χαρακτήρα του ΚΠΣ, το οποίο δίνει κατευθύνσεις και όχι τις ακριβείς προτάσεις ανάπτυξης. Όμως σε κάθε προτεραιότητα που θέτει, με σαφή τίτλο μάλιστα, ενσωματώνει και προτάσεις διαφορετικού περιεχομένου, δηλαδή παρατίθενται ανάμικτα και χωρίς ιδιαίτερο λόγο στόχοι που θα έπρεπε να υπάρχουν υπό διαφορετικούς τίτλους.

Στην ουσία το πρόβλημα δεν έγκειται μόνο στη μπερδεμένη παράθεσή τους, αλλά στο γεγονός ότι σε κάθε περιφέρεια, υπό διαφορετικές θεματικές ενότητες-προτεραιότητες, επαναλαμβάνονται σταθερά παρεμβάσεις που δεν έχουν απαραίτητα προσαρμοστεί στις ανάγκες της κάθε περιφέρειας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την πρόταση παρεμβάσεων χωρίς να εξεταστεί υπό ποια μορφή θα έπρεπε να προωθηθούν σε κάθε περιφέρεια και όχι ενός σχεδίου ολοκληρωμένης ανάπτυξης τομέων σχετικών με τις οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες και δυνατότητες της περιφέρειας.

Επιπλέον θα πρέπει να αναφερθεί ότι πολλές προτάσεις του Β' ΚΠΣ κυρίως στηρίχθηκαν στις προτεραιότητες και στο πλαίσιο προώθησης κάποιων δράσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέτοιες δράσεις κυρίως αφορούν στην κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού και λιγότερο στην έρευνα και τεχνολογία. Για παράδειγμα δράσεις κατάρτισης προτείνονται συνεχώς σε κάθε περιφέρεια, ακόμα και σε αυτές με συγκριτικά πλεονεκτήματα στο ανθρώπινο δυναμικό, όπου αυτό παρουσιάζεται ιδιαίτερα εξειδικευμένο. Σε τέτοιες περιπτώσεις ίσως ήταν προτιμότερη η διάθεση των κονδυλίων σε άλλους τομείς που αντιμετωπίζουν όντως προβλήματα ή η επιλεκτική πρόταση σχεδίων κατάρτισης. Εξ'άλλου για την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού υπάρχουν και άλλοι τρόποι συνεργασίας και συγχρηματοδότησης με την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως με συμμετοχή σε προγράμματα αποκεντρωμένης συνεργασίας, όπου κυρίως προωθείται η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και τεχνολογίας.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η θεώρηση των 13 ΠΕΠ και όχι του Β' ΚΠΣ, ωστόσο θεωρώντας το ως πηγή δημιουργίας τους οδηγηθήκαμε στην επισήμανση κάποιων προβλημάτων που παρουσιάζει γενικά και βάσει πάντα υποκειμενικών κριτηρίων. Τη σχέση των μέτρων των ΠΕΠ με τους στόχους του Β' ΚΠΣ για την κάθε περιφέρεια εξετάσαμε στο κεφάλαιο αυτό ακριβώς βασιζόμενοι στο ρόλο του Β' ΚΠΣ για την κατάρτιση των ΠΕΠ. Αυτή η συσχέτιση αναζητήθηκε με μία μη λεπτομερή ή πλήρη ανάλυση, αφού αυτός δεν είναι στόχος της παρούσας μελέτης.

Αρχικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι στόχος ήταν στο κεφάλαιο αυτό να υπάρξει πλήρης ανάλυση της αντιστοιχίας των μέτρων των ΠΕΠ με τους στόχους του Β' ΚΠΣ, ώστε να φανεί κατά πόσο ο προγραμματισμός της υλοποίησης του Β' ΚΠΣ ήταν αποτελεσματικός, ωστόσο αυτό δεν κατέστη εφικτό, λόγω της απουσίας σαφών προτεραιοτήτων από το Β' ΚΠΣ και της αναφοράς πληθώρας στόχων ίσης αξίας (βάσει του κειμένου αυτού). Αυτό το στοιχείο του Β' ΚΠΣ απέτρεψε την εφαρμογή μοντέλου πολυμεταβλητής ανάλυσης, παρόμοιου με αυτό που παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο και που στρέφεται στην ποιοτική αξιολόγηση των ΠΕΠ. Στο μοντέλο αυτό σταθμίζονται ανάλογα με τη βαρύτητα, που κάθε φορά τους δίνεται, οι διάφορες θεματικές ενότητες- προτεραιότητες και κάθε μέτρο βαθμολογείται βάσει της αποδοτικότητάς του και της αποτελεσματικότητάς του στον εν λόγω τομέα.

Για τους λόγους αυτούς η ανάλυση περιορίστηκε στην αξιολόγηση της κάλυψης των στόχων του Β' ΚΠΣ από τα μέτρα των ΠΕΠ μέσω της κατηγοριοποίησης των μέτρων σε θεματικές ενότητες. Στη συνέχεια εξετάστηκαν ο αριθμός μέτρων ενός ΠΕΠ στην κάθε θεματική ενότητα και το ποσοστό χρηματοδότησής της, ως μέσα εντοπισμού της βαρύτητας του κάθε στόχου στο κάθε ΠΕΠ.

Με την ανάλυση σε θεματικές ενότητες έγινε σαφές ότι, με μικρές αποκλίσεις και διαφοροποιήσεις, τα μέτρα των ΠΕΠ συμφωνούν με τις προτεραιότητες που έθεσε το Β' ΚΠΣ. Συνεπώς τα μέτρα των ΠΕΠ κατά μεγάλο ποσοστό προωθούν τους στόχους του Β' ΚΠΣ συγχρόνως με τις ασάφειες και τις αστοχίες του, οι σημαντικότερες των οποίων επισημάνθηκαν προηγουμένως. Ωστόσο θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην αρχή διαφαίνεται ότι οι ασάφειες και οι αστοχίες αυτές φαίνονται να εκλείπουν στα ΠΕΠ. Μετά όμως από λεπτομερή ανάλυση προκύπτει ότι τα ζητήματα αυτά αναπαράγονται ή καλύπτονται υπό εντυπωσιακών τίτλων των μέτρων ή πολύ απλά δεν μπορούν να διακριθούν λόγω μη αναλυτικής περιγραφής τους:

- Θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα ΠΕΠ περιλαμβάνουν μέτρα που κατά κύριο λόγο ο τίτλος τους αποδεικνύει ότι αποτελούν τμήματα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων ανάπτυξης ενός τομέα που εμπεριέχεται στον τίτλο του υποπρογράμματος στο οποίο ανήκουν. Ωστόσο αυτό καταρρίπτεται στις περισσότερες των περιπτώσεων.
- Βέβαια το μεγαλύτερο πρόβλημα των ΠΕΠ είναι ότι στην πλειονότητά τους δεν αναφέρουν τι στόχους έχουν, ανά τομέα τι θέλουν να επιτύχουν και για ποιους λόγους προτείνουν τις συγκεκριμένες παρεμβάσεις- μέτρα. Όπου υπάρχει η εν λόγω ανάλυση είναι όχι απλώς ελλιπής, αλλά αναφορική και χωρίς καμία αιτιολόγηση.
- Αλλά και σε επίπεδο μέτρου δεν υπάρχει επαρκής αιτιολόγηση της αναγκαιότητάς του, του πλαισίου των δράσεων στο οποίο θα συμμετέχει και της συμβολής του. Συγκεκριμένα στην πλειονότητα των ΠΕΠ περιγράφονται κάποιοι γενικοί στόχοι για κάθε μέτρο και δίνονται (όταν δίνονται) κάποιοι δείκτες της συμβολής του μέτρου. Για παράδειγμα στις οδικές μεταφορές αναφέρεται ως στόχος η

προσπέλαση σε αγορές, χρόνος μείωσης διαδρομής και μείωση κόστους, ενώ δείκτης είναι τα χιλιόμετρα οδικού δικτύου που θα κατασκευαστούν.

- Επιπλέον δεν αναφέρονται εκτενώς οι δράσεις που συμπεριλαμβάνονται σε κάθε μέτρο, κάτι που κάνει δύσκολη την αξιολόγησή τους, που συνήθως βασίζεται στους τίτλους των μέτρων.
- όμως οι τίτλοι των μέτρων δεν είναι κατατοπιστικοί, αφού όπου υπάρχει αναφορά σε κάποιες από τις δράσεις που περιλαμβάνει ένα μέτρο, το συμπέρασμα είναι ότι είτε δε σχετίζονται όλες πλήρως με τον τίτλο του μέτρου είτε ότι είναι ασυμβίβαστες σε κάποιες περιπτώσεις μεταξύ τους.
- Τέλος αυτό που αξίζει να επισημανθεί είναι ότι στο σύνολο των 13 ΠΕΠ ελάχιστες ως μηδενικές παρουσιάζονται οι δράσεις που εμπεριέχουν το στοιχείο της πρωτοτυπίας, της καινοτομίας και της προσπάθειας οι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν να συνδεθούν με τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας, ώστε να προταθούν μέτρα με διαφορετικές δράσεις στο πλαίσιο επίτευξης ίδιων ζητούμενων. Μάλιστα στα 13 ΠΕΠ επαναλαμβάνονται, ως να έγινε αντιγραφή τους, ίδιοι τίτλοι μέτρων και ίδιες δράσεις.

Όπως γίνεται φανερό από τις επισημάνσεις που προηγήθηκαν τόσο η αξιολόγηση με τις θεματικές ενότητες που παρατέθηκε στο κεφάλαιο αυτό, όσο και η πολυμεταβλητή ανάλυση του επόμενου κεφαλαίου παρουσίασαν ιδιαίτερες δυσκολίες. Ωστόσο αν και στην πολυμεταβλητή αξιολόγηση τα προβλήματα αυτά ελαχιστοποιήθηκαν, η μελέτη βάσει των θεματικών ενοτήτων δεν οδήγησε σε λεπτομερή συμπεράσματα ακριβώς εξαιτίας αυτών των θεμάτων. Όπου τα προβλήματα αυτά ήταν οξυμένα η ανάλυση βασίστηκε απευθείας στα μέτρα των ΠΕΠ και στην αναζήτηση δράσεων σχετικών με κάθε στόχο του Β' ΚΠΣ που είχαν διασπαρθεί σε διάφορες θεματικές ενότητες.

Στο επόμενο κεφάλαιο ακολουθεί η αξιολόγηση των ΠΕΠ βάσει των μέτρων που συμπεριέλαβαν και της αποτελεσματικότητάς τους και της ευστοχίας τους να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες της περιφέρειας στην οποία αναφέρονται και να την οδηγήσουν σε ανάπτυξη. Εκεί τα στοιχεία που παρατέθηκαν στο κεφάλαιο αυτό για την κάθε περιφέρεια θα αξιοποιηθούν και θα οδηγήσουν στην αξιολόγηση των ΠΕΠ.

5. Επάρκεια των συμπεριλαμβανομένων δράσεων στα ΠΕΠ σε σχέση με τις ανάγκες και τα προβλήματα των περιφερειών

Στα κεφάλαια που προηγήθηκαν παρουσιάστηκαν οι δεκατρείς περιφέρειες με τα σημαντικότερα προβλήματά τους, τις ελλείψεις τους σε τεχνική και κοινωνική υποδομή και τις δυνατότητες που παρουσιάζουν βάσει των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων. Παράλληλα παρατέθηκαν οι στόχοι και οι προτεραιότητες που το Β' ΚΠΣ έθεσε για την κάθε περιφέρεια και τα μειονεκτήματα που αυτοί παρουσιάζουν συνολικά στο σύνολο των περιφερειών. Επιπλέον τα μέτρα των δεκατριών ΠΕΠ ομαδοποιήθηκαν σε 11 θεματικές ενότητες ανάλογα με τους στόχους και το αντικείμενο των δράσεων που περιλαμβάνουν. Επιπλέον εντοπίστηκαν οι τομείς στους οποίους το κάθε ΠΕΠ δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα βάσει του αριθμού των μέτρων και του ποσοστού των πόρων που διατέθηκε ανά θεματική ενότητα.

Ωστόσο η ανάλυση αυτή που προηγήθηκε δεν έκανε δυνατή τη συναγωγή συμπερασμάτων για την αποτελεσματικότητα των μέτρων του κάθε ΠΕΠ για την ανάπτυξη της κάθε περιφέρειας. Αυτό επιχειρείται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο το οποίο στοχεύει στην αξιολόγηση των δεκατριών ΠΕΠ βάσει της ευστοχίας των μέτρων τους στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιφερειών, στο να εκλείψουν οι ελλείψεις σε τεχνική και κοινωνική υποδομή σε αυτές και στη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων και συγκριτικών πλεονεκτημάτων της κάθε περιφέρειας.

Για την αξιολόγηση των μέτρων των δεκατριών ΠΕΠ χρησιμοποιείται η πολυμεταβλητή μέθοδος αξιολόγησης, η οποία συγκεντρώνει σημαντικά πλεονεκτήματα λόγω ακριβώς του γεγονότος ότι δε βασίζεται σε μία μόνο μεταβλητή, αλλά σε πληθώρα μεταβλητών. Αυτό αποτελεί πλεονέκτημα γιατί με τη συγκεκριμένη μέθοδο είναι δυνατόν να ληφθούν υπόψη αντικρουόμενα συμφέροντα και στόχοι. Κατά συνέπεια τα σύνθετα προβλήματα του περιφερειακού σχεδιασμού μπορούν να αντιμετωπιστούν και να αξιολογηθούν με την πολυμεταβλητή ανάλυση (Nijkamp, 1975: Concordance Analysis).

Εφαρμόζοντας την πολυμεταβλητή μέθοδο αξιολόγησης, στο κεφάλαιο αυτό καταλήγουμε σε συμπεράσματα για την απόδοση του κάθε μέτρου του κάθε ΠΕΠ στους διάφορους τομείς ανάπτυξης της κάθε περιφέρειας, οι οποίοι χρησιμοποιούνται ως τα κριτήρια της πολυμεταβλητής ανάλυσης. Επιπλέον η αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη και το ποσοστό των πόρων που αντιστοιχεί στη χρηματοδότηση του κάθε μέτρου. Με τον τρόπο αυτό, εκτός από μία εσωτερική ποιοτική αξιολόγηση των μέτρων του κάθε ΠΕΠ, αξιολογείται και η κατανομή των πόρων στα μέτρα και ανάλογα με την ποιοτική τους απόδοση, υπάρχουν προτάσεις για την ανακατανομή των πόρων στα μέτρα ή ακόμα και για την απόρριψη μέτρων από το ΠΕΠ. Όλα αυτά στοχεύουν στην αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων των ΠΕΠ, οι οποίες συνολικά εξετάζονται για κάθε ένα από τα 13 ΠΕΠ, και που υπολογίζονται βάσει της βέλτιστης αξιοποίησης των διατιθέμενων για την κάθε περιφέρεια πόρων.

5.1. Μεθοδολογία αξιολόγησης των 13 ΠΕΠ

Όπως προαναφέρθηκε τα 13 ΠΕΠ αξιολογήθηκαν βάσει πολυμεταβλητής ανάλυσης. Τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν στην πολυμεταβλητή ανάλυση είναι:

- Τουριστική Ανάπτυξη
- Αγροτική Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου

- Αγροτική Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιστικότητας
- Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ
- Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας Βιομηχανικών Μονάδων
- Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ
- Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης
- Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών
- Ειδικές Υποδομές
- Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτυξιακών Προβλημάτων
- Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης
- Περιβάλλον

Τα κριτήρια αυτά επιλέχθηκαν βάσει των σημερινών δεδομένων και των τάσεων της περιφερειακής ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό, για παράδειγμα η αγροτική ανάπτυξη διαχωρίστηκε σε δύο κατηγορίες, στην αγροτική ανάπτυξη παραδοσιακού τύπου και στην αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας. Η πρώτη μορφή αγροτικής ανάπτυξης βασίζεται σε εκτατικές καλλιέργειες, μεγάλες αρδεύσιμες εκτάσεις με καλλιέργεια αγαθών που δεν είναι ανταγωνιστικά και στις περισσότερες περιπτώσεις δεν προωθούνται από τη νέα ΚΑΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη δεύτερη κατηγορία εμπίπτουν μορφές καλλιεργειών όπως θερμοκηπιακές, νωπών κηπευτικών προϊόντων, βιολογικές καλλιέργειες και γενικότερα καλλιέργειες με έντονη ζήτηση στην Ευρωπαϊκή αγορά και κατά συνέπεια υψηλές τιμές. Όπως γίνεται φανερό η αγροτική ανάπτυξη παραδοσιακού τύπου μειονεκτεί αφού προωθεί έναν κλάδο που φθίνει, δεν έχει δηλαδή την απαραίτητη ζήτηση και υψηλά έσοδα για τους παραγωγούς και τους εργαζόμενους σε αυτήν. Αντίθετα η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας είναι ιδιαίτερα αποδοτική μακροπρόθεσμα και για το λόγο αυτό ευνοήθηκε κατά την στάθμιση των κριτηρίων ως πιο επιθυμητή μορφή από την παραδοσιακή.

Πάντα με στόχο τις σύγχρονες τάσεις για ανάπτυξη επιλέχθηκε και ο διαχωρισμός του δευτερογενούς τομέα σε τρεις τομείς, τη βιομηχανία, τις ΜΜΕ και τις υπηρεσίες στήριξης ΜΜΕ. Ο διαχωρισμός αυτός βασίστηκε στο γεγονός ότι η σύγχρονη τάση ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα στηρίζεται στις ΜΜΕ. Η παραδοσιακή βιομηχανία που χαρακτηρίζεται από τις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες φθίνει σε διεθνές επίπεδο και οι παραδοσιακοί κλάδοι βρίσκονται σε ύφεση. Διαφαίνεται ότι μακροπρόθεσμα οι μονάδες που θα επιφέρουν ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα είναι οι ΜΜΕ και μάλιστα εκείνες με ένταση τεχνολογίας και εφαρμογή καινοτομιών. Για τους λόγους αυτούς είναι προτιμότερη η ανάπτυξη που θα σχετίζεται με τις ΜΜΕ και θα προωθηθεί από υπηρεσίες στήριξης ΜΜΕ. Ωστόσο επειδή σε πολλές περιπτώσεις υπάρχουν οι υποδομές της παραδοσιακής βιομηχανίας θεωρήθηκε σκόπιμο να μην υποβαθμιστούν οι προσπάθειες ανασυγκρότησής της, με το σκεπτικό ότι αυτή η αναθέρμανση μπορεί με την κατάλληλη στρατηγική να οδηγήσει και σε ανάπτυξη των ΜΜΕ.

Η διαίρεση που έγινε στις περιπτώσεις που περιγράφησαν δεν υιοθετήθηκε στον τομέα του τουρισμού. Υπήρχε αρχικά η σκέψη για το διαχωρισμό του τουριστικού κλάδου σε παραδοσιακές μορφές τουρισμού και σε εναλλακτικό τουρισμό. Ωστόσο επειδή ο τουρισμός όλων των μορφών μπορεί να επιφέρει την ανάπτυξη, αλλά και λόγω των κλιματολογικών χαρακτηριστικών της χώρας μας που ευνοεί τον καλοκαιρινό τουρισμό σε παραθαλάσσιες περιοχές, όσο και τον εναλλακτικό τουρισμό, θεωρήθηκε απαραίτητη η ανάπτυξη άλλων μορφών τουρισμού ως συμπληρωματικών. Μάλιστα αυτός ο τουρισμός δίνει την δυνατότητα για την

αύξηση σε πολλές περιπτώσεις της τουριστικής περιόδου και εκτός καλοκαιρινών μηνών αυξάνοντας έτσι το εισόδημα από τον τουριστικό τομέα.

Διαχωρισμός έγινε και στις υποδομές, σε αυτές που αφορούν χωρικά μόνο τη συγκεκριμένη περιφέρεια ονομαζόμενες ειδικές υποδομές και σε αυτές που αναφέρονται στην ανάπτυξη ολόκληρου του Ελληνικού χώρου χαρακτηριζόμενες ως αναπτυξιακές.

Το κριτήριο της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και της προώθησης της απασχόλησης είναι από τα σημαντικότερα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των ΠΕΠ. Αυτό οφείλεται στις τεράστιες και ανησυχητικές διαστάσεις που έχει λάβει το φαινόμενο της ανεργίας και της υποαπασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και στους έντονους αυξητικούς ρυθμούς που τα τελευταία χρόνια εμφανίζει στη χώρα μας. Συνεπώς η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού είναι πολύ σημαντική συνιστώσα για την ανάπτυξη των περιφερειών και ως τέτοια εκλήφθηκε.

Η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης είναι ένα από τα πιο σύνθετα κριτήρια, αφού δεν έχει μία μόνο διάσταση, αλλά σχετίζεται με ότι επηρεάζει τη ζωή των κατοίκων της κάθε περιφέρειας. Μπορεί να λάβει τη μορφή αυξήσεων στο εισόδημα των κατοίκων, βελτίωσης των κοινωνικών υποδομών, αλλά και των τεχνικών, των μεταφορών, όταν συμβάλλουν στη μείωση των χρόνων διαδρομής, της ορθολογικής ανάπτυξης του αστικού περιβάλλοντος, μείωσης των ρύπων και των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων, καθώς και πολλά άλλα, που ποικίλουν ανάλογα με το χαρακτήρα και τις παρεμβάσεις του κάθε μέτρου.

Σε ότι αφορά στο κριτήριο το σχετικό με το περιβάλλον, θα πρέπει να τονιστεί η σημασία του για τη χώρα μας, η οποία αν και δεν γνωρίζει τις ίδιες δυσμενείς περιβαλλοντικές συνθήκες των χωρών της βόρειας Ευρώπης, ωστόσο αντιμετωπίζει το ζήτημα της έντονης επιβάρυνσής του. Στη χώρα μας τα κύρια περιβαλλοντικά προβλήματα πηγάζουν από την απουσία ορθολογικής διαχείρισης των αστικών και βιομηχανικών στερεών και υγρών αποβλήτων. Βέβαια υπάρχουν και άλλα σημαντικά προβλήματα που αφορούν τους υδροβιότοπους και γενικά τους βιοτόπους, καθώς και στα αστικά κέντρα το νέφος που δημιουργούν η κίνηση των αυτοκινήτων, οι βιομηχανίες, οι εγκαταστάσεις θέρμανσης, και άλλες πηγές. Ωστόσο η διαχείριση των αποβλήτων είναι το σημαντικότερο ζήτημα, αφού σε αυτόν, τον πρώτο σε ιεράρχηση τομέα που χρήζει διαχείρισης, δεν έχουν έως τώρα ληφθεί μέτρα. Βέβαια στο περιβάλλον συμπεριλαμβάνεται και η πολιτιστική μας κληρονομιά, ενώ επίσης μέτρα όπως η μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων από επιβαρημένες περιβαλλοντικά περιοχές, η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνισμού που περιορίζει τη χρήση λιπασμάτων και τις ανεξέλεγκτες αρδεύσεις, και άλλα παρόμοια θεωρήθηκε ότι είναι ευνοϊκά για το περιβάλλον.

Παράλληλα ένα ακόμη κριτήριο, λήφθηκε υπόψη κατά την αξιολόγηση, όπου αυτό κρίθηκε απαραίτητο. Αυτό ονομάστηκε γενικά αντιμετώπιση ειδικών αναπτυξιακών προβλημάτων και κατά περίπτωση συμπεριέλαβε σημαντικά προβλήματα της εκάστοτε περιφέρειας, τα οποία δεν ήταν δυνατόν να καλυφθούν από το περιεχόμενο των άλλων κριτηρίων της αξιολόγησης. Τα προβλήματα που κυρίως συμπεριλήφθηκαν υπό αυτό τον τίτλο αφορούν κυρίως την απομόνωση κάποιων περιφερειών ή τμημάτων τους καθώς επίσης και των νησιωτικών περιοχών, την ερήμωση της υπαίθρου και γενικότερα την απώλεια πληθυσμού (μετανάστευση), την εμφάνιση στην περιφέρεια έντονων περιφερειακών ανισοτήτων. Σε πολλές περιφέρειες δεν εντοπίστηκαν ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα εκτός αυτών που ήταν δυνατόν να συμπεριληφθούν στα υπόλοιπα κριτήρια και για το λόγο αυτό το

κριτήριο αυτό δε βαθμολογήθηκε. Αναλυτικότερα και για τις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας, Αττικής, Κρήτης και Θεσσαλίας δεν συμπεριλήφθηκαν ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι σε κάποιες από αυτές δεν υπάρχουν ιδιάζοντα προβλήματα (πχ Αττική- περιβαλλοντική επιβάρυνση και κυκλοφορικός φόρτος, Κεντρική Μακεδονία-περιβαλλοντική επιβάρυνση). Στις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων το πρόβλημα αναφέρεται ως νησιωτικές απομονωμένες περιοχές. Στις περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου μεγαλύτερα είναι τα προβλήματα της εγκατάλειψης της υπαίθρου και των ορεινών περιοχών, ενώ στη Δυτική Ελλάδα εμφανίζονται έντονες και οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Στη Δυτική Μακεδονία το πρόβλημα είναι η απομόνωση και οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες, στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη η απομόνωση, το δημογραφικό και οι διασυνοριακές σχέσεις, στη Ήπειρο η ερήμωση, η απομόνωση και οι ορεινοί όγκοι και τέλος στη Στερεά Ελλάδα η απομόνωση ορισμένων περιοχών και οι ορεινοί όγκοι.

Οι δώδεκα αυτοί τομείς που συνοπτικά περιγράφησαν αποτέλεσαν τα κριτήρια της πολυμεταβλητής ανάλυσης, βάσει των οποίων αξιολογήθηκαν τα μέτρα όλων των ΠΕΠ. Για τη βαθμολόγηση δημιουργήθηκε μία μήτρα με τα μέτρα και τα κριτήρια και ανάλογα με το περιεχόμενό του, κάθε μέτρο κρίνονταν ως προς τη συμβολή του σε κάθε έναν από τους τομείς. Η βαθμολογία είχε κλίμακα και αρνητική και θετική και κυμαίνονταν από -2 έως 2. Το -2 ήταν ο βαθμός που αντιστοιχούσε στο μέτρο με την αρνητικότερη επιρροή σε κάθε κριτήριο, ενώ το 2 χρησιμοποιήθηκε για τα ευνοϊκότερα εκ των μέτρων. Το μηδέν συμβόλιζε την απουσία επιρροής του συγκεκριμένου μέτρου σε κάποιον τομέα.

Θα πρέπει να γίνει αναφορά σε ορισμένα σημαντικά προβλήματα που προέκυψαν κατά τη βαθμολόγηση των μέτρων. Στο προηγούμενο κεφάλαιο (στα συμπεράσματα) αναφέρθηκαν κάποια μειονεκτήματα των ΠΕΠ που κυρίως αφορούν στην ελλιπή πληροφορία που παρέχεται σε αυτά για τον τρόπο που τα μέτρα θα επιφέρουν την ανάπτυξη και ειδικότερα σε ελλιπή περιγραφή των δράσεων που περιλαμβάνει το κάθε μέτρο. Αυτό ακριβώς αποτέλεσε το σημαντικότερο δίλημμα της αξιολόγησης των μέτρων, αφού η περιγραφή τους ήταν αποσπασματική και μάλιστα σε ορισμένα από αυτά δεν υπήρχαν ούτε καν ενδείξεις για τις δράσεις που θα περιλάμβαναν (και για την χρηματοδότησή τους). Σε αυτές τις περιπτώσεις αξιολογήθηκαν ως ουδέτερα με βαθμολογία 0 και απόδοση 0.

Επιπλέον θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε αρκετά από τα μέτρα και στην αξιολόγησή τους βάσει κάποιων εκ των κριτηρίων, παρουσιάστηκαν διλήμματα. Ο λόγος της ύπαρξης αυτών των προβλημάτων εντοπίζεται στο γεγονός ότι ορισμένες από τις δράσεις κάποιου μέτρου ήταν θετικές για ένα κριτήριο και οι υπόλοιπες αρνητικές. Αυτό επέφερε στο προσκήνιο ένα σημαντικό ζήτημα προς επίλυση, το οποίο κατά περίπτωση αντιμετωπίστηκε βάσει υιοθέτησης των σημαντικότερων από τις επιπτώσεις των δράσεων, ή της πλειοψηφούσας ομάδας. Σε περιπτώσεις που το θέμα δεν ήταν δυνατόν να λυθεί τοιουτοτρόπως, το μέτρο αξιολογήθηκε ως ουδέτερο.

Σε κάποιες επίσης περιπτώσεις τα προτεινόμενα μέτρα αξιολογήθηκαν αυστηρά και αυτό λόγω της εμπειρικής γνώσης για την απόσταση μεταξύ θεωρίας και πράξης, δηλαδή πραγματικότητας και στόχου που επιδιώκεται. Για παράδειγμα μέτρα που πρότειναν την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού αν και θεωρούνταν σε κάποιες περιφέρειες πολύ σημαντικά, ωστόσο δε βαθμολογήθηκαν τόσο ευνοϊκά όσο και θα έπρεπε, λόγω των έως τώρα αποτελεσμάτων που είχαν στη χώρα μας ανάλογα προγράμματα και που δεν ήταν αρκετά ικανοποιητικά. Ένα πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αφορά μέτρα που προτείνουν την εγκατάσταση μίας δραστηριότητας ή

υποδομής, η οποία, ελλείψει στοιχείων, δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επιβαρύνουσα για το περιβάλλον, αλλά για την εγκατάστασή της στη χώρα μας δεν απαιτείται μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή προέγκριση χωροθέτησης. Στην περίπτωση αυτή και λόγω της έως τώρα εμπειρίας, το μέτρο λήφθηκε ως αρνητικό για το περιβάλλον.

Τέλος το σημαντικότερο ίσως στοιχείο το οποίο θα πρέπει να επισημανθεί για τη βαθμολόγηση των μέτρων των ΠΕΠ είναι ότι έγινε χωρίς να βασιστεί στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της κάθε περιφέρειας. Μόνο τρόπο βαθμολόγησης αποτέλεσε η επίπτωση του κάθε μέτρου στο κάθε ένα από τα κριτήρια, χωρίς να συμπεριληφθεί η κρισιμότητα των κριτηρίων για την κάθε περιφέρεια. Αυτό έγινε σκόπιμα αφού το στοιχείο της περιφέρειας συμπεριλήφθηκε αργότερα, με τη στάθμιση των κριτηρίων ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε περιφέρειας, ώστε να μην ληφθούν διπλά υπόψη οι ανάγκες της περιφέρειας.

Μετά τη βαθμολόγηση κάθε μέτρου των δεκατριών ΠΕΠ, με γνώμονα την επιρροή του περιεχομένου του σε κάθε ένα από τα κριτήρια που τέθηκαν, ακολούθησε η στάθμιση των δώδεκα κριτηρίων σε κάθε περιφέρεια βάσει των αναγκών της. Σε αυτό το στάδιο συνυπολογίστηκε στην αξιολόγηση ο παράγοντας χαρακτηριστικά, ανάγκες και δυνατότητες της κάθε περιφέρειας, όπως αυτά εντοπίστηκαν στο κεφάλαιο 4.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν η εξής:

Από το κεφάλαιο 4 και κυρίως τις ενότητες με τίτλο Προβλήματα και Δυνατότητες, εντοπίστηκαν τα κυριότερα προβλήματα και ελλείψεις κάθε μίας εκ των 13 περιφερειών, καθώς και τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και οι τομείς με δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη.

Στη συνέχεια ακολούθησε η ιεράρχηση των κριτηρίων, που επιλέχθηκαν και βαθμολογήθηκαν για το κάθε μέτρο, βάσει της βαρύτητάς τους για την ανάπτυξη της κάθε περιφέρειας. Βέβαια λήφθηκαν υπόψη και οι σύγχρονες τάσεις της περιφερειακής ανάπτυξης σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της κάθε περιφέρειας. Δηλαδή ευνοήθηκαν στην ιεράρχηση οι τρόποι ανάπτυξης που μπορούν να αποφέρουν μακροχρόνια αποτελέσματα και όχι βραχυπρόθεσμες μεταβολές και στη συνέχεια παρακμή.

Συνεπώς η επιλογή των συντελεστών στάθμισης των κριτηρίων που βαθμολογήθηκαν, δεν προέκυψε από τους στόχους και τις προτεραιότητες του ΚΠΣ 1994-99, γιατί όπως προαναφέρθηκε αυτοί δεν καταγράφονται με σαφήνεια αλλά απλώς αναφέρονται ανιεράρχητοι και πολλοί σε αριθμό (κάτι που δείχνει ότι δεν έγινε επιλογή των κρισιμότερων). Η ιεράρχηση πραγματοποιήθηκε εξ αρχής στη μελέτη αυτή, λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα και τις δυνατότητες των περιφερειών που περιγράφησαν στο ΣΠΑ 1994-99 και την εμπειρία που έχει καταγραφεί σε θέματα περιφερειακής ανάπτυξης. Φυσικά η στάθμιση περιέχει υποκειμενικά κριτήρια, αφού προτεραιότητα δόθηκε, μετά από τομείς στους οποίους η κάθε περιφέρεια αντιμετωπίζει μείζονα προβλήματα, στους τομείς που παρουσιάζουν μεγαλύτερες δυνατότητες ανάπτυξης (δηλαδή είτε σε συγκριτικά πλεονεκτήματα, είτε σε ήδη ανεπτυγμένους κλάδους της οικονομίας που απαιτούν εξυγίανση) και που μπορούν να αποδώσουν όχι τόσο βραχυπρόθεσμα αλλά κυρίως μακροπρόθεσμα.

Θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι δεν υπάρχει αναντιστοιχία στις κατευθύνσεις του ΚΠΣ 1994-99 για τις περιφέρειες και στη στρατηγική ανάπτυξής τους που επιλέχθηκε για τη στάθμιση των κριτηρίων στο συγκεκριμένο μοντέλο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι προτεραιότητες του Β'ΚΠΣ προτείνουν την

ανάπτυξη των ίδιων τομέων (ίσως μερικών παραπάνω τομέων), με διαφορετική βαρύτητα σε κάθε έναν, αν μπορεί να θεωρηθεί ως βαρύτητα η παράθεσή τους στο κείμενο του Β'ΚΠΣ με μία σειρά (μπερδεμένη και που πουθενά δεν υποστηρίζεται ότι αποτελεί ιεράρχηση).

Τελικά προέκυψαν οι συντελεστές στάθμισης που χρησιμοποιήθηκαν στο μοντέλο και κυμαίνονται από 0-1. Το 1 χρησιμοποιήθηκε για τα πιο σημαντικά κριτήρια για την ανάπτυξη μιας περιφέρειας, ενώ το 0 αποτέλεσε ένδειξη ότι το κριτήριο- τομέας δεν απαιτούσε, δεν συνέφερε ή δεν μπορούσε να αναπτυχθεί.

Στη συνέχεια ακολουθεί μία συνοπτική παρουσίαση των συντελεστών στάθμισης που υιοθετήθηκαν για κάθε κριτήριο του μοντέλου σε κάθε περιφέρεια. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι αυτό είναι το πιο σημαντικό στάδιο της αξιολόγησης, ίσως ακόμα σημαντικότερο από την αξιολόγηση του κάθε μέτρου μεμονωμένα. Σε αυτό το σημείο καθορίζονται οι πραγματικοί στόχοι ανάπτυξης των περιφερειών, διαδικασία που επηρεάζει την αξιολόγηση όχι απλώς ενός μέτρου, αλλά ολόκληρου του ΠΕΠ.

Για την συναγωγή συμπερασμάτων, μετά τη στάθμιση των κριτηρίων υπολογίστηκε το άθροισμά τους για κάθε μέτρο. Βάσει του αθροίσματος ενός υποδείγματος άριστου μέτρου για το κάθε ΠΕΠ (δηλαδή μέτρο με την άριστη βαθμολογία σε όλα τα κριτήρια, το οποίο σταθμίστηκε βάσει των συντελεστών που υιοθετήθηκαν για κάθε κριτήριο) υπολογίστηκε η εκατοστιαία απόδοση του κάθε μέτρου, ώστε να είναι δυνατόν να γίνουν συγκρίσεις μεταξύ των αποδόσεων των μέτρων ενός ΠΕΠ, αλλά και μεταξύ των μέτρων των 13 ΠΕΠ. Φυσικά η τελευταία σύγκριση είναι δυνατή μεταξύ των μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη ότι η απόδοση του κάθε μέτρου υπολογίστηκε βάσει των απαιτήσεων της περιφέρειας στην οποία το συγκεκριμένο ΠΕΠ αναφέρεται.

Για να ολοκληρωθεί ωστόσο η αξιολόγηση, η απόδοση του κάθε μέτρου παρουσιάζεται μαζί με το ποσοστό των πόρων που αντιστοιχούν σε αυτό, ώστε να ληφθεί υπόψη και η χρηματοδότηση και να είναι δυνατόν να εντοπιστούν τα μέτρα που μειώνουν τις αναπτυξιακές επιδόσεις του κάθε ΠΕΠ και αναλόγως την περίπτωση να μπορούν να προταθούν λύσεις που θα τις αυξήσουν.

Τέλος για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης υπολογίζονται οι αναπτυξιακές επιδόσεις του κάθε ΠΕΠ, λαμβάνοντας υπόψη την ποιοτική ανάλυση της απόδοσης των μέτρων και τους πόρους, δηλαδή βάσει της βέλτιστης αξιοποίησης των διατιθέμενων για την κάθε περιφέρεια πόρων. Έτσι υπάρχει η δυνατότητα συγκριτικής θεώρησης των αναπτυξιακών επιδόσεων των 13 ΠΕΠ.

Στη συνέχεια περιγράφονται για το κάθε ΠΕΠ ξεχωριστά οι συντελεστές στάθμισης που χρησιμοποιήθηκαν και τα τελικά αποτελέσματα από την εφαρμογή της αξιολόγησης των ΠΕΠ βάσει της πολυμεταβλητής ανάλυσης.

5.2.1. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,7
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0,5
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,7
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,7
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,7
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,8
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,7
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	1
Περιβάλλον	0,8

Όπως φαίνεται στο διπλανό πίνακα, και σύμφωνα με την ανάλυση που παρατέθηκε στο 4.1. και 4.1.1., οι σημαντικότεροι τομείς για την ανάπτυξη της περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είναι η βελτίωση των οριζόντιων υποδομών (αφού όπως αναφέρθηκε η Θράκη είναι αποκομμένη από την υπόλοιπη Ελλάδα λόγω ελλείψεων στο οδικό της δίκτυο και τις επικοινωνίες), η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και η απομόνωση σε συνδυασμό με το

δημογραφικό πρόβλημα.

Λόγω της σημαντικής ελλείψεως σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και στελέχη ικανά για τη διοίκηση των επιχειρήσεων της περιφέρειας (όπου υπάρχουν και σημαντικά κίνητρα για επενδύσεις), ακολουθεί σε βαρύτητα το κριτήριο της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού. Έπονται οι υπηρεσίες στήριξης των ΜΜΕ επειδή η περιοχή συγκεντρώνει πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη των ΜΜΕ (αν μάλιστα βελτιωθούν οι μεταφορές και επικοινωνίες) και το περιβάλλον που είναι εύθραυστο αφού οι σπουδαίοι υγροβιότοποι που υπάρχουν στην περιφέρεια μολύνονται από τις γείτονες χώρες. Οι υπόλοιποι τομείς ακολουθούν με ίσους συντελεστές στάθμισης, εκτός από την αγροτική ανάπτυξη παραδοσιακού τύπου, η οποία δεν προτιμάται λόγω των γνωρισμάτων της που περιγράφησαν στην προηγούμενη ενότητα. Ωστόσο αν και σε άλλες περιφέρειες έχει συντελεστή κοντά στο μηδέν, στην περιφέρεια αυτή επιλέχθηκε ως συντελεστή της το 0,5 λόγω της ανάπτυξης της περιφέρειας παραδοσιακά σε αυτόν τον τομέα και των μειωμένων δυνατοτήτων της για άλλες καλλιέργειες (πχ θερμοκήπια, νωπά προϊόντα, κτλ.).

Μετά από τη στάθμιση των βαθμολογημένων μέτρων του ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης υπολογίστηκε η απόδοση του κάθε μέτρου. Αυτή παρουσιάζεται, στον πίνακα 5.1. που ακολουθεί, μαζί με το κόστος του κάθε μέτρου και το ποσοστό του στο συνολικό κόστος του ΠΕΠ. Επιπλέον εμφανίζεται το ποσοστό των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ συνολικά, δηλαδή το ποσοστό αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων του ΠΕΠ.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η απόδοση που παρουσιάζουν τα μέτρα δεν συμπίπτει με την αναγκαιότητα πραγματοποίησης του κάθε μέτρου, αλλά υποδεικνύει κατά πόσο ένα μέτρο επηρεάζει μεγάλο αριθμό από τους 12 τομείς. Συνεπώς μέτρα με χαμηλή απόδοση, μπορεί να είναι αναγκαία για την περιφέρεια, αλλά να αφορούν ένα μόνο τομέα, για παράδειγμα την ποιότητα ζωής. Ωστόσο το στοιχείο αυτό δεν υποβαθμίζει την ποιότητα της πληροφορίας η οποία αφορά την απόδοση των μέτρων και που λαμβάνεται από την αξιολόγηση. Μάλιστα τέτοιες περιπτώσεις μέτρων μπορεί να εντοπιστούν, να διαχωριστούν από τα μη απαραίτητα μέτρα και να συμπεριληφθούν στο ΠΕΠ. Όμως όταν το ΠΕΠ έχει χαμηλές αναπτυξιακές επιδόσεις, οι πόροι που διατίθενται σε τέτοια μέτρα θα πρέπει να είναι μειωμένοι, όπως θα πρέπει μέτρα χαμηλής απόδοσης, που δεν είναι απαραίτητα, να

παραληφθούν. Όλα αυτά όμως θα παρουσιαστούν αναλυτικότερα κατά την αξιολόγηση του κάθε ΠΕΠ.

Κάτι ακόμα που θα πρέπει να αναφερθεί πριν την αξιολόγηση είναι ότι σημαντικός δείκτης για την απόρριψη ενός μέτρου δεν είναι μόνο η χαμηλή του απόδοση. Στην πραγματικότητα είναι ο συνδυασμός χαμηλής απόδοσης και υψηλής χρηματοδότησής του. Τα ΠΕΠ που εμφανίζουν μικρές αναπτυξιακές επιδόσεις περιέχουν μέτρα χαμηλής απόδοσης και υψηλού κόστους. Ιδανικό είναι να συνδυάζεται χαμηλή απόδοση με χαμηλό κόστος και υψηλή απόδοση με μεγάλο ποσοστό χρηματοδότησης στα μέτρα ενός ΠΕΠ. Αυτό το στοιχείο μπορεί να διαφανεί με τη σύγκριση της μέσης απόδοσης των μέτρων ενός ΠΕΠ και του ποσοστού των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ. Όταν η μέση απόδοση των μέτρων είναι χαμηλότερη τότε το ΠΕΠ είναι επιτυχημένο, εφόσον βέβαια η αποδοτικότητά του δεν είναι χαμηλή.

Το ποσοστό αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων του ΠΕΠ, που περιγράφεται ως αναπτυξιακές επιδόσεις ισούται με 41,05 %. Ωστόσο το ποσοστό αυτό δεν είναι ακριβώς το πραγματικό αφού επηρεάζεται από τη μηδενική απόδοση του μέτρου 01601. Αφαιρώντας το συγκεκριμένο μέτρο οι συνολικές αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ υπολογίστηκαν σε 44,13 %. Μηδενική είναι και η απόδοση του μέτρου 01107, ωστόσο δεν επηρεάζει τις συνολικές αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ αφού δεν περιλαμβάνει δεσμευμένους πόρους. Τα δύο αυτά μέτρα παρουσιάζουν μηδενική απόδοση κατά σύμβαση αφού αξιολογήθηκαν ως ουδέτερα σε όλους τους τομείς, επειδή δεν υπήρχε περιγραφή των δράσεών τους.

Η απόδοση των μέτρων του ΠΕΠ σύμφωνα με την πολυμεταβλητή ανάλυση παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις, ενώ η μέση απόδοση των μέτρων ότι ΠΕΠ είναι 36,71 % συμπεριλαμβανομένων και των δύο μέτρων με τη μηδενική απόδοση που προαναφέρθηκαν. Στην πραγματικότητα χωρίς να συμπεριληφθούν τα δύο αυτά μέτρα η μέση απόδοση των μέτρων είναι 39,43 %, μικρότερη δηλαδή από το ποσοστό των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ που είναι 44,13 %. Το γεγονός αυτό είναι θετικό επειδή υπάρχει μία μικρή ένδειξη ότι κάποια μέτρα μικρής απόδοσης έχουν μικρότερο κόστος από τα μέτρα με μεγαλύτερη απόδοση. Ωστόσο οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ είναι χαμηλές όπως και η μέση απόδοση των μέτρων.

Σε μία προσπάθεια για τον εντοπισμό του λόγου στον οποίο οφείλονται οι χαμηλές αναπτυξιακές επιδόσεις του συγκεκριμένου ΠΕΠ μελετήσαμε τις αποδόσεις των μέτρων και διαπιστώσαμε μόλις 3 μέτρα με απόδοση πάνω από 70 %, και 8 μέτρα με απόδοση πάνω από 40 %. Συγκεκριμένα από τα 8 αυτά μέτρα μόνο ένα παρουσιάζει απόδοση μεγαλύτερη από 50 %. Συνεπώς το πρόβλημα των μικρών αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης δεν οφείλεται σε ένα σύνολο μέτρων χαμηλής απόδοσης, ή σε μερικά μέτρα χαμηλής απόδοσης με μεγάλο κόστος, αλλά στη χαμηλή απόδοση του συνόλου σχεδόν των μέτρων του ΠΕΠ. Αυτό εξακριβώθηκε και με μία προσπάθεια αύξησης των αναπτυξιακών επιδόσεων μέσω του αποκλεισμού 6 μέτρων με τη χαμηλότερη απόδοση. Το αποτέλεσμα δεν ήταν ωστόσο έντονα διαφοροποιημένο αφού οι νέες αναπτυξιακές επιδόσεις υπολογίστηκαν 47,75%, δηλαδή χαμηλότερες από το 50 %.

Συνεπώς η χαμηλή απόδοση του συνόλου σχεδόν των μέτρων του ΠΕΠ οφείλεται για τις χαμηλές αναπτυξιακές επιδόσεις του και για τη βελτίωση τους κρίνεται απαραίτητη μία ριζική αναδιάρθρωση του ΠΕΠ με νέα μέτρα μεγαλύτερη απόδοσης. Με τα ήδη υπάρχοντα μέτρα οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ δεν πλησιάζουν τον επιθυμητό στόχο που θα πρέπει να μην απέχει πολύ από την πλήρη αξιοποίηση των πόρων που διατίθενται για το ΠΕΠ.

Πίνακας 5.1.: ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 41,05 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο Σύνολο του ΠΕΠ
01101	Υποδομές Οδικών Μεταφορών	14,2	74,73 %	124171	18,22%
01102	Βελτίωση Λιμενικών Υποδομών	13,6	71,57 %	8966	1,32%
01103	Βελτίωση Υποδομών Αεροδρομίων	10,2	53,68 %	3103	0,46%
01104	Δράσεις Ανάπτυξης Μεταποίησης	6,8	35,78 %	35849	5,26%
01105	Έρευνα Υπεδάφους, Έρευνα-Τεχνολογία	3,1	16,31 %	8621	1,27%
01106	Κατάρτιση	6,6	34,73 %	1034	0,15%
01107	Συμπληρωματικές Ενέργειες	0	0 %	0	0,00%
01201	Στήριξη Ορθολογικής Διάρθρωσης Κλάδων Παραγωγής	9,2	48,42 %	9172	1,35%
01202	Εγγειοβελτιωτικά	4,6	24,21 %	70362	10,32%
01203	Δασικά	9,1	47,89 %	17242	2,53%
01204	Αλιευτικά	6,6	34,73 %	15517	2,28%
01205	Κτηνιατρικά & Βελτίωση Ζωικού Κεφαλαίου	4,4	23,15 %	6897	1,01%
01206	Μετεγκαταστάσεις & Χειρισμός Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων	5,7	30 %	11495	1,69%
01207	Εξοικονόμηση Υδάτινου Δυναμικού	5,1	26,84 %	15690	2,30%
01208	Κατάρτιση στην Αγροτική Ανάπτυξη	7,8	41,05 %	4138	0,61%
01301	Δράσεις Ανάπτυξης Τουρισμού	8,2	43,15 %	40693	5,97%
01302	Διατήρηση & Αξιοποίηση Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	5,7	30 %	25862	3,79%
01303	Υγεία- Πρόνοια	6,3	33,15 %	75862	11,13%
01304	Κατάρτιση	8,1	42,63 %	1034	0,15%
01401	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	7,2	37,89 %	47931	7,03%
01402	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	9,1	47,89 %	19654	2,88%
01403	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	5,8	30,52 %	7243	1,06%
01404	Υποδομή Δομών Κατάρτισης & Ενεργειών Κοινωνικού Αποκλεισμού	7,2	37,89 %	5518	0,81%
01501	Βασική Υποδομή	14,2	74,73 %	15517	2,28%
01502	Ποιότητα Ζωής	7,3	38,42 %	40690	5,97%
01503	Στήριξη Τοπικής Οικονομίας	8,8	46,31 %	14138	2,07%
01601	Ολοκλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων ΠΕΠ 89-93	0	0 %	47586	6,98%
01701	Μέτρα Ε.Τ.Π.Α.	4,5	23,68 %	5532	0,81%
01702	Μέτρα Ε.Κ.Τ.	2,9	15,26 %	1964	0,29%

5.2.2. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,7
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0,3
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,7
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,7
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,7
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,8
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,6
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	0,8
Ειδικές Υποδομές	0,8
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	0
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,7
Περιβάλλον	1

Η Κεντρική Μακεδονία δεν αντιμετωπίζει ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα. Όπως φαίνεται στο διπλανό πίνακα, και σύμφωνα με την ανάλυση που παρατέθηκε στο 4.2. και 4.2.1., το σημαντικότερο πρόβλημα της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας είναι το οικολογικό, αφού η ποιότητα του περιβάλλοντος έχει υποβαθμιστεί λόγω τόσο των υγρών και στερεών αποβλήτων των αστικών κέντρων και των βιομηχανικών μονάδων, όσο και

της ανεξέλεγκτης χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στις αγροτικές περιοχές. Οι υδάτινοι αποδέκτες (θάλασσα, υδροβιότοποι) και το έδαφος παρουσιάζουν έντονα σημάδια ρύπανσης. Για το λόγο αυτό, στην προσπάθεια για ανάπτυξη, καίριο τίθεται το ζήτημα της αντιμετώπισης του οικολογικού προβλήματος.

Σημαντική είναι για την ανάπτυξη της Κεντρικής Μακεδονίας και η περαιτέρω βελτίωση των οριζόντιων υποδομών και των ειδικών υποδομών, αν και η περιφέρεια δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως απομονωμένη ή όχι εξοπλισμένη. Ωστόσο η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων, κυρίως στη Θεσσαλονίκη, δημιούργησε ανάγκες για επιπλέον υποδομές για την αποσυμφόρηση των υπαρχόντων και την κάλυψη των ελλείψεων που η έντονη ζήτηση δημιούργησε.

Παράλληλα με τις υποδομές ανάγκη ανάπτυξης και λειτουργίας παρουσιάζεται και στις υπηρεσίες στήριξης ΜΜΕ. Η περιφέρεια κατέχει σημαντική θέση στις εξαγωγές μεταποιητικών προϊόντων, ωστόσο κάποιοι κλάδοι βρίσκονται σε ύφεση και άλλοι αντιμετωπίζουν προβλήματα αναχρονιστικού τεχνολογικού εξοπλισμού και μεθόδων παραγωγής και προώθησης των προϊόντων τους. Για να επιβιώσουν οι ΜΜΕ και να αναπτυχθούν νέοι κλάδοι που θα εισαγάγουν καινοτομίες και θα είναι έντασης έρευνας και τεχνολογίας θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα οργανωμένο δίκτυο υπηρεσιών στήριξης των ΜΜΕ.

Σε ότι αφορά στη διάρθρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων η Κεντρική Μακεδονία είναι ιδιαίτερα ευνοημένη, αφού μπορεί να αναπτύξει τόσο τον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό, όσο και το δευτερογενή τομέα που αναφέρθηκε. Για το λόγο αυτό έπονται η αγροτική ανάπτυξη, φυσικά με τη μορφή που βασίζεται στον ανταγωνισμό και που εμφανίζει μειωμένες επιβαρύνσεις στο περιβάλλον, και ο τουρισμός. Η αγροτική ανάπτυξη παραδοσιακού τύπου δεν προτιμάται και για το λόγο αυτό δεν υιοθετείται παρά μόνο σε συγκεκριμένες, μεμονωμένες περιπτώσεις, όπου είναι ήδη ανεπτυγμένη και υπάρχει δυσκολία στην άμεση αναδιάρθρωση των καλλιεργειών.

Τέλος σε ότι αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό, η περιφέρεια, όπως προαναφέρθηκε, παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα, αφού είναι και άφθονο και αρκετά καταρτισμένο. Συνεπώς αν και υιοθετείται η λήψη μέτρων για την κατάρτιση, δεν αποτελεί προτεραιότητα στο μοντέλο αξιολόγησης.

Μετά από τη στάθμιση των βαθμολογημένων μέτρων του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας υπολογίστηκε η απόδοση του κάθε μέτρου. Ο μέσος όρος της απόδοσης των μέτρων υπολογίστηκε σε 35,2 %, και το συμπέρασμα είναι ότι το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας περιλαμβάνει μέτρα χαμηλής απόδοσης. Μάλιστα τα 15 μόνο μέτρα εκ των 38 έχουν ποσοστό απόδοσης μεγαλύτερο από 40 %, από τα οποία μόνο 3 υπερβαίνουν το 50 % και μόνο το ένα από αυτά έχει ποσοστό πάνω από 60 % (συγκεκριμένα 64,1 %). Συνεπώς πρόκειται για ένα ΠΕΠ που απαρτίζεται από μέτρα εξαιρετικά χαμηλής απόδοσης και σε αυτό οφείλονται και οι χαμηλές του αναπτυξιακές επιδόσεις (40,18 %).

Σε μια προσπάθεια εντοπισμού των πραγματικών αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ και των παραμέτρων που επιφέρουν πτωτικό αποτέλεσμα σε αυτές, μελετήσαμε αναλυτικότερα την απόδοση των μέτρων και τη χρηματοδότησή τους. Για το σωστότερο υπολογισμό της μέσης απόδοσης των μέτρων και των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας δεν λήφθηκαν υπόψη τα μέτρα 02701 και 02702, που παρουσιάζουν μηδενική απόδοση κατά σύμβαση, αφού δεν αναλύονται στο κείμενο του ΠΕΠ οι δράσεις που περιλαμβάνουν. Με τη διαγραφή τους η μέση απόδοση των μέτρων γίνεται 37,16 % και οι αναπτυξιακές επιδόσεις 41,78 %.

Σε μία ακόμα προσπάθεια για να μελετηθούν οι δυνατότητες βελτίωσης του ποσοστού των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ διαγράφηκαν πέντε ακόμη μέτρα με τις χαμηλότερες αποδόσεις σε σχέση με το κόστος τους, η μέση απόδοση των μέτρων έφτασε στο 39,74 %, ενώ οι αναπτυξιακές επιδόσεις 46,87 %. Και από αυτήν την προσπάθεια έγινε εμφανές το αρχικό συμπέρασμα ότι το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας χρήζει βελτιώσεων και μάλιστα ριζικών, με υιοθέτηση νέων αποδοτικότερων μέτρων.

Πίνακας 5.2.: ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 40,18 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο Σύνολο του ΠΕΠ
02101	Παρεμβάσεις στον Τομέα των Μεταφορών	5,4	34,61 %	42553	5,21%
02102	Λιμάνι Θεσσαλονίκης	7,6	48,71 %	8580	1,05%
02103	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	4,2	26,92 %	25137	3,08%
02104	Αναβάθμιση Κεντρικών Εξυπηρετήσεων Υγείας	5,8	37,18 %	31914	3,91%
02105	Πολιτιστική Αναβάθμιση	4	25,64 %	15603	1,91%
02201	Αύξηση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ & Νέα Χρηματοδοτικά Μέσα	5,6	35,89 %	20330	2,49%
02202	Εκσυγχρονισμός-Ολοκλήρωση της Επιχειρησιακής Υποδομής	9	57,69 %	25531	3,13%
02203	Υποστήριξη Καινοτομιών & Σύνδεση Έρευνας με Παραγωγή	7	44,87 %	16717	2,05%
02204	Ανάπτυξη Διαβαλκανικής Συνεργασίας	7	44,87 %	8510	1,04%
02205	Κατάρτιση	4,8	30,76 %	1773	0,22%

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο Σύνολο του ΠΕΠ
02301	Βελτίωση των Μεταφορικών Υποδομών	10	64,10 %	159943	19,58%
02302	Αναβάθμιση των Υποδομών Υγείας- Πρόνοιας	3,6	23,07 %	52415	6,42%
02303	Διαχείριση Περιβάλλοντος	7,7	49,36 %	19785	2,42%
02304	Πολιτιστική Ανάδειξη	6	38,46 %	14007	1,71%
02305	Ανάδειξη Τουριστικών Περιοχών	7,2	46,15 %	17730	2,17%
02306	Ιαματικές Πηγές	6,6	42,30 %	5674	0,69%
02401	Εγγειοβελτιωτικά	3,5	22,43 %	24925	3,05%
02402	Ζωικό Κεφάλαιο	5,4	34,61 %	16548	2,03%
02403	Μετεγκατάσταση Πτηνο-Κτηνοτροφικών Μονάδων & Χειρισμός Αποβλήτων	6,8	43,58 %	13799	1,69%
02404	Βασικές Υποδομές (Αγροτικός Εξηλεκτρισμός- Ύδρευση	6,2	39,74 %	7693	0,94%
02405	Δάση	6,2	39,74 %	11341	1,39%
02406	Αγροτική Τοπική Ανάπτυξη (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.)	8,8	56,41 %	18078	2,21%
02407	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	7,6	48,71 %	11664	1,43%
02408	Γεωργικά Ιδρύματα	6,8	43,59 %	5118	0,63%
02409	Αγροτικές Υποδομές Τοπικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.)	6,2	39,74 %	17716	2,17%
02410	Κατάρτιση	5,3	33,97 %	2480	0,30%
02501	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	4,2	26,92 %	54255	6,64%
02502	Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	2,6	16,66 %	24200	2,96%
02503	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	2,6	16,66 %	10747	1,32%
02504	Ανάπτυξη Δομών Επαγγελματικής Κατάρτισης	3,4	21,79 %	8865	1,09%
02601	Βασικές Υποδομές	6,9	44,23 %	40774	4,99%
02602	Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	6,9	44,23 %	25781	3,16%
02603	Υποστήριξη της Τοπικής Οικονομίας & Παραγωγικών Επενδύσεων	7,6	48,71 %	17411	2,13%
02701	Έργα Ε.Τ.Π.Α	0	0	30953	3,79%
02702	Έργα Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	0	0	461	0,06%
02801	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Τ.Π.Α.	2	12,82 %	6307	0,77%
02802	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	4	25,64 %	800	0,10%
02803	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Κ.Τ.	4,2	26,92 %	800	0,10%

Μάλιστα ακόμα και με προσπάθεια ανακατανομής των πόρων του ΠΕΠ, δηλαδή μεγαλύτερα κονδύλια στα αποδοτικότερα μέτρα και μείωση πόρων στα λιγότερο αποδοτικά, το αποτέλεσμα δε θα έφτανε το επιθυμητό. Αυτό είναι ευνόητο αφού στο ΠΕΠ δε συμπεριλαμβάνονται μέτρα με μεγάλες αποδόσεις.

5.2.3. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,8
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0,5
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,8
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,8
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,8
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,8
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,8
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,9
Περιβάλλον	1

Όπως φαίνεται στο διπλανό πίνακα, και σύμφωνα με την ανάλυση που παρατέθηκε στο 4.3. και 4.3.1., τα σημαντικότερα προβλήματα της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας αφορούν στην απομόνωση της περιφέρειας και τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες που συνθέτουν τα ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα της περιφέρειας, την έλλειψη υποδομών και την οικολογική υποβάθμιση. Συγκεκριμένα η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

είναι γεωγραφικά απομονωμένη από την υπόλοιπη Ελλάδα, ενώ η κατάσταση επιδεινώνεται από την έλλειψη μεταφορικών υποδομών. Ωστόσο το ιδιαίτερο πρόβλημα της περιοχής είναι περιβαλλοντικό και οφείλεται στη λειτουργία της πλειοψηφίας των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και στο ζήτημα που τίθεται για αποκατάσταση των λιγνιτικών πεδίων των οποίων τα κοιτάσματα εξαντλήθηκαν.

Έπονται σε βαρύτητα τα θέματα της έλλειψης εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού και της χαμηλής ποιότητας διαβίωσης. Ακολουθούν σε προτεραιότητα η ανάγκη ανάπτυξης του αγροτικού τομέα βάσει ανταγωνιστικότητας, της βιομηχανίας και ΜΜΕ, αλλά και των υπηρεσιών υποστήριξης των ΜΜΕ καθώς επίσης και της τουριστικής ανάπτυξης.

Μετά από τη στάθμιση των βαθμολογημένων μέτρων του ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας μετρήθηκε η απόδοση του κάθε μέτρου. Ο μέσος όρος της απόδοσης των μέτρων υπολογίστηκε σε 41,424 %, όταν οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ είναι 45,46 % και το συμπέρασμα είναι ότι το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας εμπεριέχει δυνατότητες περαιτέρω βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων του. Αυτό διαφαίνεται από τη μέση απόδοση των μέτρων που είναι λίγο σχετικά μικρότερη από τις αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ.

Για να διαπιστωθεί η ύπαρξη δυνατοτήτων βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ μελετήθηκε η επίδραση των μέτρων σε αυτές. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας περιλαμβάνει 9 μέτρα με απόδοση μεγαλύτερη του 50 % και 7 μέτρα μεταξύ 40 % και 50 %. Ωστόσο κάποια μέτρα έχουν πολύ μικρή απόδοση. Μέτρα όπως το 03201, δηλαδή τα αρδευτικά, με σημαντικό κόστος και πολύ μικρή απόδοση, μειώνουν τις αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ. Διαγράφοντας το συγκεκριμένο μέτρο η μέση απόδοση των μέτρων έγινε 42,37 % και οι αναπτυξιακές επιδόσεις έφτασαν το 48,04 %.

Πίνακας 5.3.: ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 45,46 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
03101	Εθνικό Οδικό Δίκτυο	13	64,35 %	63830	20,96%
03102	Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο	9,7	48,02 %	15202	4,99%
03103	Αεροδρόμια	7,1	35,15 %	3536	1,16%
03201	Αρδευτικά	2,6	12,87 %	22350	7,34%
03202	Μετεγκατάσταση Κτην. Μονάδων & Κατασκευή Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Αποβλήτων	7,1	35,15 %	3546	1,16%
03203	Δασικά Έργα	10,5	51,98 %	7092	2,33%
03204	Αναδασμός- Παράλληλα Έργα Αναδασμού	7,8	38,61 %	1418	0,47%
03205	Αγροτουρισμός	12,4	61,38 %	2533	0,83%
03206	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικής Παραγωγής	8,9	44,06 %	4782	1,57%
03207	Τουριστική Ανάπτυξη	8,8	43,56 %	11255	3,70%
03208	Βελτίωση Υποδομών Αγροτικού Χώρου	10,4	51,48 %	12545	4,12%
03209	Συμπληρωματικές Ενέργειες Αγροτικής Ανάπτυξης	10,4	51,48 %	3010	0,99%
03210	Ενέργειες Κατάρτισης	8,5	42,08 %	1418	0,47%
03301	Προστασία Περιβάλλοντος	7,1	35,15 %	10331	3,39%
03302	Υγεία	7,1	35,15 %	16381	5,38%
03303	Πολιτισμός	8,2	40,59 %	4304	1,41%
03401	Αξιοποίηση Πόρων Υπεδάφους	3,6	17,82 %	2759	0,91%
03402	Οικονομικές Υποδομές	12	59,40 %	6206	2,04%
03403	Ενέργειες Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	9,6	47,52 %	3798	1,25%
03404	Ιδιωτικές Επενδύσεις	9,6	47,52 %	15370	5,05%
03501	Βασικές Υποδομές	13	64,35 %	5198	1,71%
03502	Περιβάλλον & Ποιότητα Ζωής	7,1	35,14 %	14369	4,72%
03503	Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	10,7	52,97 %	11195	3,68%
03601	Υποδομές Εκπαίδευσης	7,2	35,64 %	26347	8,65%
03602	Δομές Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης	7,2	35,64 %	3546	1,16%
03603	Ενέργειες Συνεχιζόμενης Κατάρτισης για Ανέργους	5,6	27,72 %	9118	2,99%
03604	Ενέργειες Καταπολέμησης του Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	5,6	27,72 %	2979	0,98%
03701	Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Δράσεων Ε.Τ.Π.Α.	4,7	23,26 %	2127	0,70%
03702	Στήριξη- Παρακολούθηση & Δημοσιότητα Προγραμμάτων Ε.Κ.Τ.	5,6	27,72 %	1419	0,47%
03703	Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Δράσεων Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	6,3	31,18 %	700	0,23%
03801	Συνεχιζόμενα Έργα Α' ΚΠΣ	12	59,40 %	15870	5,21%

Συνεπώς μία παράληψη των αρδευτικών έργων μπορεί να επιφέρει σημαντική βελτίωση των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ. Υπάρχουν και άλλα μέτρα που η παράληψή τους ή η μείωση του κόστους τους μπορεί να κάνει το ΠΕΠ αποτελεσματικότερο. Ωστόσο κάποια από τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητα (αντίθετα με τα αρδευτικά έργα που δεν αποτελούν συνιστώσα της αγροτικής ανάπτυξης, αλλά της ανάπτυξης επεκτατικών κυρίως καλλιεργειών) και θα πρέπει πρώτα να μελετηθεί η δυνατότητα μείωσης της χρηματοδότησής τους και αύξησης αυτών με τις μεγάλες αποδόσεις. Τέτοια μέτρα είναι κυρίως αυτά που αφορούν την κατάρτιση, την υγεία, και άλλα.

Συνεπώς το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας παρουσιάζει και αυτό χαμηλές σχετικά αναπτυξιακές επιδόσεις, ωστόσο εμφανίζει και μεγαλύτερες, από τα προηγούμενα ΠΕΠ, δυνατότητες βελτίωσης αν ανακατανεμηθούν οι πόροι στα μέτρα και κάποια μέτρα παραληφθούν.

5.2.4. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Ηπείρου

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,8
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,9
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,8
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,6
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,8
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	1
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,8
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	1
Περιβάλλον	0,8

Η περιφέρεια Ηπείρου αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα σε αρκετούς τομείς.

Η ερήμωση των ορεινών και μη ανεπτυγμένων περιοχών, η απομόνωση που τη χαρακτηρίζει λόγω της γεωμορφολογίας και της θέσης της σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα και οι έντονοι ορεινοί όγκοι που την καλύπτουν σχεδόν στο σύνολό της, αποτελούν τα ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα της.

Σημαντική είναι η συμβολή της έλλειψης σε μεταφορικές υποδομές στην ένταση του φαινομένου της απομόνωσης, αφού οι συνδέσεις της περιφέρειας με την υπόλοιπη Ελλάδα δεν είναι ανεπτυγμένες. Ωστόσο εξίσου σημαντικό είναι το ζήτημα της έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού και δει καττρισμαμένου, αφού η περιφέρεια αποδυναμώνεται σε ότι αφορά στη δημογραφική της βάση (κυρίως η ύπαιθρος) και το δυναμικό που παραμένει είναι γερασμένο και ανειδίκευτο. Τέλος σημαντικό πρόβλημα είναι και οι δύσκολες και μη ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης στην περιφέρεια.

Επονται το ζήτημα της αγροτικής ανάπτυξης βάσει ανταγωνιστικότητας πάντα, αφού αυτή η μορφή είναι και η προτιμότερη για μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και ταιριάζει περισσότερο στη γεωμορφολογία της περιφέρειας. Στη συνέχεια ακολουθούν ο τουρισμός και οι ΜΜΕ, ενώ οι βιομηχανίες δεν θεωρείται ότι μπορούν και είναι εύστοχο να αναπτυχθούν στην Ήπειρο. Παράλληλα προωθούνται οι ειδικές υποδομές που θα ευνοήσουν την ανάπτυξη των παραγωγικών κυρίως δραστηριοτήτων και οι δράσεις για το περιβάλλον.

Πίνακας 5.4.: ΠΕΠ Ηπείρου: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 47,69 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (ΚΕCΥ'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
04101	Οδοποιία	11,4	64,04 %	46524	13,41%
04102	Λιμάνια	13	73,03 %	3448	0,99%
04103	Αεροδρόμια	9,6	53,93 %	690	0,20%
04104	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις	7,8	43,82 %	9828	2,83%
04105	Προστασία & Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	14,2	79,77 %	5000	1,44%
04106	Υγεία Πρόνοια	8,2	46,06 %	14828	4,27%
04201	Αρδευτικά	0,2	1,12 %	32884	9,48%
04202	Δασικά Έργα	8	44,94 %	13793	3,98%
04203	Ιδιωτικές Επενδύσεις- Προστασία Περιβάλλοντος	9,8	55,05 %	12759	3,68%
04204	Δράσεις στην Κτηνοτροφία	2,9	16,29 %	2759	0,80%
04205	Αναδασμοί- Παράλληλα Έργα- Αγροτικός Εξηλεκτρισμός	2	11,23 %	3448	0,99%
04206	Ανάπτυξη Ήπιων Μορφών Τουρισμού	11,8	66,29 %	5414	1,56%
04207	Βασικές Υποδομές στους Ορεινούς Όγκους	12	67,41 %	36896	10,63%
04208	Κτιριακή Υποδομή στη Γεωργία	8,2	46,06 %	4483	1,29%
04209	Βελτίωση Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	9,6	53,93 %	7930	2,29%
04210	Επαγγελματική Κατάρτιση	8,5	47,75 %	3103	0,89%
04211	Συνοδευτικές Ενέργειες	0	0 %	0	0,00%
04301	Ενίσχυση & Δομές Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	9,2	51,68 %	33788	9,74%
04302	Ενίσχυση Καινοτόμων Δραστηριοτήτων (Ερευνα & Τεχνολογία)	8,8	49,44 %	1724	0,50%
04303	Επιχειρησιακή Έρευνα Αξιοποίησης Ορυκτού Πλούτου	4,8	26,96 %	1724	0,50%
04304	Βελτίωση Τουριστικών & Πολιτισμικών Υποδομών	9,2	51,68 %	18062	5,21%
04401	Αρχική Κατάρτιση	6,6	37,07 %	28620	8,25%
04402	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	8,5	47,75 %	7793	2,25%
04403	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	6	33,70 %	2414	0,70%
04501	Βασικές Υποδομές	13	73,03 %	22414	6,46%
04502	Βελτίωση Ποιότητα Ζωής	8	44,94 %	7241	2,09%
04503	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	9,3	52,24 %	7586	2,19%
04601	Ε.Τ.Π.Α.	0	0 %	8095	2,33%
04602	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	2,2	12,35 %	526	0,15%
04701	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	0	0 %	2482	0,72%
04702	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	0	0 %	690	0,20%

Μετά από τη στάθμιση των βαθμολογημένων μέτρων του ΠΕΠ Ηπείρου μετρήθηκε η απόδοση του κάθε μέτρου. Ο μέσος όρος της απόδοσης των μέτρων υπολογίστηκε σε 40,376 %, όταν οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ είναι 47,69 % και το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι το ΠΕΠ Ηπείρου εμπεριέχει δυνατότητες περαιτέρω βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων του.

Για την καλύτερη μελέτη των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ Ηπείρου θα πρέπει να διαγραφούν τα μέτρα με τη μηδενική κατά σύμβαση απόδοση, λόγω έλλειψης στοιχείων, δηλαδή των 04601, 04701, 04702 και 04211. Η νέα μέση απόδοση των μέτρων, δηλαδή η πραγματική, είναι 46,36 %, ενώ το ποσοστό των αναπτυξιακών επιδόσεων του είναι 49,29 %. Αν τώρα με στόχο αφαιρέσουμε και τα αρδευτικά που έχουν τη μικρότερη απόδοση και υψηλή χρηματοδότηση τα αποτελέσματα είναι εντυπωσιακά και το ποσοστό των αναπτυξιακών επιδόσεων προσεγγίζει το 54,52 %, ενώ η μέση απόδοση των μέτρων το 49 % περίπου.

Συνεπώς το ΠΕΠ Ηπείρου έχει μία ιδιαίτερα ικανοποιητική απόδοση σε σχέση με τα προηγούμενα ΠΕΠ, ωστόσο δύναται να υποστεί περαιτέρω βελτίωση. Αρκεί να βρεθεί η χρυσή τομή και να ανακατανομηθούν οι πόροι στα μέτρα λαμβάνοντας υπόψη κυρίως την απόδοση τους, πάντα σε σχέση με τις ανάγκες της περιφέρειας.

5.2.5. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Θεσσαλίας

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	1
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0,6
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	1
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,9
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,9
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,9
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	0,8
Ειδικές Υποδομές	0,9
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	0
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,8
Περιβάλλον	1

Στην περιφέρεια Θεσσαλίας δεν υπάρχουν ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα. Οι προτεραιότητες που πρέπει να τεθούνε αφορούνε στην τουριστική ανάπτυξη, την αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας που πρέπει να υποκαταστήσει την παραδοσιακή αγροτική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

Στη συνέχεια βαρύτητα πρέπει να δοθεί στο δευτερογενή τομέα και τις ειδικές υποδομές

που θα ενισχύσουν τις παραγωγικές δραστηριότητες. Μικρότερες παρεμβάσεις απαιτούνται και στην ποιότητα ζωής των κατοίκων και στη βελτίωση των αναπτυξιακών υποδομών.

Οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ Θεσσαλίας είναι εξαιρετικά μικρές και ίσες με 33,71 % και το συγκεκριμένο ΠΕΠ είναι το λιγότερο αποδοτικό μεταξύ των 13 ΠΕΠ και μάλιστα με διαφορά από το αμέσως επόμενο. Η μέση απόδοση των μέτρων είναι μόλις 31,64 %. Στην πραγματικότητα και μόνο αυτά τα στοιχεία είναι αρκετά για να καταλήξουμε ότι το ΠΕΠ Θεσσαλίας θα έπρεπε να σχεδιαστεί εξ αρχής, ώστε να επιτυγχάνει μεγαλύτερες αναπτυξιακές επιδόσεις και να αξιοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους που του αντιστοιχούν.

Πίνακας 5.5.: ΠΕΠ Θεσσαλίας: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 33,71 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
05101	Εγγειοβελτιωτικά Έργα	0,70	3,61	52319	9,33%
05102	Ενέργειες Κτηνιατρικής Προστασίας & Γενετικής Βελτίωσης Ζωικού Κεφαλαίου	5,20	26,80 %	5840	1,04%
05103	Μετεγκαταστάσεις Πτηνο-κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	5,40	27,84 %	5393	0,96%
05104	Ήπιες Μορφές Ενεργείας	9,20	47,42 %	4856	0,87%
05105	Βελτίωση Υποδομής Τομέα Εκκοκκιστηρίων & Εκμηχάνισης Βαμβακιού	4,50	23,20 %	3696	0,66%
05106	Τεχνική Υποστήριξη Συνεταιρισμών	6,40	32,99 %	1076	0,19%
05107	Υποδομές Υποστήριξης Γεωργίας & Αλιείας	3,60	18,56 %	12580	2,24%
05108	Φυτογυειονομική Προστασία	7,40	38,14 %	1618	0,29%
05109	Συμπληρωματικές Δράσεις Αγροτικού Τομέα	0,00	0,00 %	6834	1,22%
05110	Οδικά Δίκτυα	8,70	44,85 %	18040	3,22%
05111	Αξιοποίηση Δασικού Πλούτου	8,40	43,30 %	7340	1,31%
05112	Αγροτουρισμός	7,20	37,11 %	5600	1,00%
05113	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	5,20	26,80 %	4298	0,77%
05201	Προώθηση Νέων Παραγωγικών Επενδύσεων	8,60	44,33 %	62046	11,06%
05202	Εκσυγχρονισμός Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας	8,90	45,88 %	5867	1,05%
05203	Έρευνα και Τεχνολογία	6,20	31,96 %	1687	0,30%
05204	Συμπληρωματικές Δράσεις Βιομηχανίας- Βιοτεχνίας	6,20	31,96 %	14163	2,53%
05301	Υπερτοπικές Οδικές Συνδέσεις	10,10	52,06 %	71823	12,81%
05302	Μικρά Οδικά Έργα	4,30	22,16 %	22009	3,92%
05303	Αερομεταφορές Και Λιμάνια	11,10	57,22 %	9949	1,77%
05304	Συνενώσεις Δήμων & Κοινοτήτων	3,40	17,53 %	10117	1,80%
05401	Πολεοδομικές Εφαρμογές	6,50	33,51 %	8060	1,44%
05402	Υδρευση- Αποχέτευση- Διαχείριση Απορριμμάτων	5,50	28,35 %	15724	2,80%
05403	Προστασία Φυσικών Πόρων Οικοσυστημάτων- Ενέργειες Αντιρρύπανσης	5,40	27,84 %	4552	0,81%
05404	Υγεία- Πρόνοια	3,40	17,53 %	21582	3,85%
05405	Τουρισμός- Πολιτισμός	8,30	42,78 %	31022	5,53%
05406	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	4,60	23,71 %	2150	0,38%
05501	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης	5,00	25,77 %	59857	10,67%
05502	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	3,40	17,53 %	13729	2,45%

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
05503	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	3,40	17,53 %	6388	1,14%
05504	Ολοκληρωμένες Δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης	3,40	17,53 %	2148	0,38%
05601	Βασικές Υποδομές	11,80	60,82 %	26009	4,64%
05602	Ποιότητα Ζωής	5,50	28,35 %	20526	3,66%
05603	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας & Αξιοποίηση Τουριστικών Πόρων	14,80	76,29 %	9780	1,74%
05701	Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Τ.Π.Α.	1,80	9,28 %	6406	1,14%
05702	Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Κ.Τ.	1,80	9,28 %	752	0,13%
05801	Βελτίωση Υποδομών	11,80	60,82 %	5059	0,90%

Σε μία αναλυτικότερη προσπάθεια να διαγνωσθούν τα κύρια προβλήματα που προκαλούν τις χαμηλές αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ, διαγράφηκε το μέτρο 05109, το οποίο είχε μηδενική απόδοση και οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ έγιναν 34,13 %, ενώ η μέση απόδοση των μέτρων 32,52 %. Επειδή ωστόσο τα αποτελέσματα αυτά δεν ήταν ικανοποιητικά αποφασίστηκε να αφαιρεθούν και τα εγγειοβελτιωτικά στα οποία αντιστοιχεί μικρή απόδοση και σημαντική χρηματοδότηση. Μετά από την παράληψή τους οι αναπτυξιακές επιδόσεις αυξήθηκαν στο 37,31 % και η μέση απόδοση 33,34 %. Η βελτίωση ήταν σημαντική, όμως όχι ικανή για να είναι ικανοποιητική η αποτελεσματικότητα του ΠΕΠ. Παράλληλα τυχόν δοκιμές αναχρηματοδότησης των μέτρων του ΠΕΠ δεν είχαν τα επιθυμητά αποτελέσματα, αφού τα μέτρα του ΠΕΠ Θεσσαλίας έχουν στην πλειονότητά τους χαμηλές αποδόσεις.

Συνεπώς μία προσπάθεια βελτίωσης του ΠΕΠ με ανακατανομή πόρων δε μπορεί να αποφέρει τα ζητούμενα αποτελέσματα και άρα μόνη λύση είναι το ΠΕΠ Θεσσαλίας να επανασχεδιαστεί συμπεριλαμβάνοντας μέτρα υψηλών αποδόσεων.

5.2.6. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Ιόνιων Νήσων

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	1
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,9
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,9
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,9
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,9
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,9
Περιβάλλον	1

Οι προσπάθειες για ανάπτυξη της περιφέρειας των νήσων του Ιονίου θα πρέπει να εστιαστούν αρχικά στον τουρισμό, που αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής, στη βελτίωση των οριζόντιων υποδομών (που συντελούν στη μείωση της απομόνωσης), σε μέτρα αντιμετώπισης της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών και τέλος στη βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος (που εδώ αποτελεί και τουριστικό πόρο).

Πίνακας 5.6.: ΠΕΠ Ιονίων Νήσων: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 56,26 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
06101	Μεταφορές	13,0	69,1 %	33780	14,79%
06102	Βελτίωση Περιβάλλοντος	9,4	50,0 %	13600	5,95%
06103	Αξιοποίηση Πολιτιστικού & Αρχιτεκτονικού Πλούτου	8,5	45,2 %	510	0,22%
06104	Υποδομές Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού	11,4	60,6 %	17586	7,70%
06105	Συμπληρωματικές Ενέργειες Τουρισμού	6,6	35,1 %	3400	1,49%
06201	Αγροτική Οδοποιία (πριν Ε.Τ.Π.Α-τώρα FEOGA)	5,4	28,7 %	5500	2,41%
06202	Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες FEOGA	5,4	28,7 %	1110	0,49%
06203	Μετεγκατάσταση & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων FEOGA	5,4	28,7 %	1433,334	0,63%
06204	Δασικά Έργα	5,7	30,3 %	3447	1,51%
06205	Αρδευτικά FEOGA	2,6	13,8 %	1733	0,76%
06206	Αλιεία Ε.Τ.Π.Α.	7,2	38,3 %	3770	1,65%
06207	Βιομηχανία Ε.Τ.Π.Α.	6,3	33,5 %	1000	0,44%
06301	Βασικές Υποδομές	14,0	74,5 %	12300	5,38%
06302	Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	8,5	45,2 %	29000	12,70%
06303	Υποδομές Μικρών Νησιών	14,0	74,5 %	13800	6,04%
06304	Πολιτιστικές & Αθλητικές Υποδομές	8,5	45,2 %	6900	3,02%
06401	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	7,4	39,4 %	20500	8,97%
06402	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	9,3	49,5 %	1200	0,53%
06403	Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	9,4	50,0 %	12280	5,38%
06404	Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	5,6	29,8 %	1000	0,44%
06501	Υποδομές	12,0	63,8 %	12000	5,25%
06502	Προστασία Περιβάλλοντος	8,5	45,2 %	3600	1,58%
06503	Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	13,0	69,1 %	5220	2,29%
06601	Ολοκλήρωση Έργων του Π.Ε.Π. 89-93	15,0	79,8 %	20967,248	9,18%
06701	Ε.Τ.Π.Α.	3,7	19,7 %	1742,552	0,76%
06702	Ε.Κ.Τ.	3,6	19,1 %	320	0,14%
06703	Ε.Α.Π.Τ.Α	2,7	14,4 %	724,2	0,32%

Ως στόχος έπεται η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας (με επιλεγμένες παρεμβάσεις), η ανάπτυξη των ΜΜΕ και κατά συνέπεια και των υπηρεσιών υποστήριξής τους, η δημιουργία ειδικών υποδομών (κυρίως τουριστικών) και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων. Τόσο η βιομηχανία, όσο και η παραδοσιακού τύπου αγροτική ανάπτυξη δεν αποτελούν τομείς που μπορούν και πρέπει να αναπτυχθούν στην περιφέρεια αυτή.

Σε ότι αφορά στο ποσοστό των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ, ισούται με 56,26 % και είναι το υψηλότερο από αυτά των προηγούμενων ΠΕΠ που εξετάστηκαν.

Η μέση απόδοση των μέτρων είναι αρκετά χαμηλότερη και ίση με 43,8 %. Ωστόσο υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ και αυτή θα εξεταστεί στη συνέχεια.

Σε μία προσπάθεια αύξησης των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων διαγράφηκαν τα αρδευτικά έργα που παρουσιάζουν χαμηλή απόδοση και οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ προσέγγισαν το 57,06 %, ενώ η μέση απόδοση των μέτρων το 46,4 %. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι με ορισμένες παρεμβάσεις στα μέτρα και στη χρηματοδότησή τους είναι δυνατόν οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ των νησιών του Ιονίου να αυξηθούν.

Γενικά πάντως το ΠΕΠ των νησιών του Ιονίου είναι αρκετά αποτελεσματικό και μάλιστα το αποτελεσματικότερο εξ αυτών που μελετήθηκαν έως τώρα. Επιπλέον μπορεί με συνεχή αξιολόγηση να βελτιωθεί και να προσαρμοστεί καλύτερα στις ανάγκες της περιφέρειας.

5.2.7. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,8
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0,6
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,8
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,9
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,9
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,9
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,9
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,9
Περιβάλλον	0,9

Τα σημαντικότερα ζητήματα προς επίλυση στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι αυτό των έντονων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και της έλλειψης αναπτυξιακών υποδομών και δει μεταφορικών. Έπονται η ανάπτυξη της βιομηχανίας και των ΜΜΕ και των υπηρεσιών στήριξης προς αυτές, ενώ επίσης σε ότι αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό εντοπίζονται ανάγκες αξιοποίησης του και προώθησης της απασχόλησης, παράλληλα

με το θέμα της βελτίωσης της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος. Η τουριστική ανάπτυξη αποτελεί τομέα λίγο μικρότερης προτεραιότητας, όπως και η αγροτική ανάπτυξη.

Τα αποτελέσματα της στάθμισης των βαθμολογημένων τομέων παρουσιάζονται στον πίνακα 5.7 που ακολουθεί. Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας έχει αναπτυξιακές επιδόσεις ίσες με 48,43 % και μέση απόδοση μέτρων 39,3 %. Φυσικά σε σχέση με τα υπόλοιπα ΠΕΠ, το συγκεκριμένο ΠΕΠ συγκαταλέγεται κοντά στο μέσο ποσοστό αναπτυξιακών επιδόσεων. Ωστόσο 14 από τα 32 μέτρα του έχουν απόδοση μικρότερη από 40 %, γεγονός που δημιουργεί προβληματισμό. Τα υπόλοιπα μέτρα έχουν αρκετά ικανοποιητικές αποδόσεις, αλλά το ΠΕΠ απαιτεί βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πόρων που δεσμεύει.

Σε μία προσπάθεια αύξησης των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ διαγράφηκαν τα μέτρα 07801, 07802, 07803 και 07104 που παρουσιάζουν μηδενική, κατά σύμβαση, απόδοση και αυξήθηκε η μέση απόδοση των μέτρων σε 44,9 % και οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ σε 49,23%.

Συνεπώς οι πραγματικές αναπτυξιακές επιδόσεις που πλησιάζουν το 50 % είναι αρκετά ικανοποιητικές, απαιτούνται βέβαια προσπάθειες για την περαιτέρω αύξησή

τους μέσω της ανακατανομής μέρους των πόρων από τα μέτρα χαμηλής απόδοσης σε μέτρα υψηλής.

Πίνακας 5.7.: ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας: Απόδοση μέτρων

Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ **48,43 %**

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
07101	Βασικές Υποδομές	15,6	74,28 %	65772	13,11%
07102	Ανθρώπινο Δυναμικό	3,6	17,14 %	12595	2,51%
07103	Υποδομές Εξυπηρέτησης Επιβατών-Εμπορευμάτων	7,1	33,81 %	4548	0,91%
07104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	0	0	3448	0,69%
07105	Επαγγελματική Κατάρτιση	3,6	17,14 %	821	0,16%
07201	Προστασία Περιβάλλοντος-Υδρεύσεις, Αποχετεύσεις, Βιολογικοί Καθαρισμοί	7,9	37,62 %	15506	3,09%
07202	Υγεία- Πρόνοια	7,3	34,76 %	39859	7,95%
07203	Πολιτισμός- Τουρισμός	9,9	47,14 %	29492	5,88%
07204	Επαρχιακή & Κοινοτική Οδοποιία	13,6	64,76 %	45453	9,06%
07301	Εγγειοβελτιωτικά- Αναδασμός	9,3	44,28 %	23033	4,59%
07302	Βελτίωση Αγροτικών Υποδομών	8,4	40 %	7931	1,58%
07303	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	10,8	51,42 %	5518	1,10%
07304	Αγροτουρισμός	12,2	58,09 %	3448	0,69%
07305	Ζωική Παραγωγή	9,3	44,28 %	3218	0,64%
07306	Δασικά	12,2	58,09 %	6207	1,24%
07307	Αλιεία	9,3	44,28 %	4125	0,82%
07308	Κατάρτιση	7,2	34,28 %	579	0,12%
07401	Αρχική Κατάρτιση (Υποδομές Β'Βάθμιας Εκπαίδευσης)	7,4	35,23 %	26936	5,37%
07402	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	9,2	43,81 %	13929	2,78%
07403	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	5,6	26,66 %	9316	1,86%
07404	Συνοδευτικές Ενέργειες (στα μέτρα 2 & 3)	7,4	35,24 %	1736	0,35%
07501	Προώθηση Παραγωγικών Επενδύσεων	10	47,62 %	108525	21,64%
07502	Στήριξη Υπηρεσιών σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	11	52,38 %	4964	0,99%
07503	Βελτίωση των Βιομηχανικών Υποδομών	9,9	47,14 %	3369	0,67%
07601	Βασικές Υποδομές	13,6	64,76 %	3901	0,78%
07602	Περιβάλλον	9	42,85 %	40001	7,97%
07603	Ενίσχυση Τοπικής Αυτοδιοίκησης	7,9	37,62 %	4698	0,94%
07701	Ε.Τ.Π.Α.	18,3	87,14 %	6050	1,21%
07702	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	7,5	35,71 %	1965	0,39%
07801	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	0	0 %	690	0,14%
07802	Ε.Κ.Τ.	0	0 %	821	0,16%
07803	Ε.Τ.Π.Α.	0	0 %	3146	0,63%

5.2.8. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,9
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,9
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,7
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,7
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,7
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,8
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	0,9
Ειδικές Υποδομές	0,8
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,7
Περιβάλλον	1

Η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας αντιμετωπίζει ένα ειδικό αναπτυξιακό πρόβλημα που σχετίζεται με την απομόνωση ορισμένων, ορεινών και φτωχών περιοχών. Το πρόβλημα αυτό μαζί με το οικολογικό είναι οι δύο τομείς που χρήζουν ιδιαίτερης σημασίας. Η γειτνίαση της περιφέρειας με την Αττική σε συνδυασμό με την έντονη ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων έχουν επιφέρει έντονες αρνητικές

περιβαλλοντικές επιπτώσεις που θα πρέπει να περιοριστούν και να ληφθούν μέτρα για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος.

Σε ότι αφορά στους παραγωγικούς τομείς, προτεραιότητα δόθηκε στην ανάπτυξη του τουρισμού και του αγροτικού τομέα, όχι με την παραδοσιακή έννοια, αλλά που συνδέεται με την ανταγωνιστικότητα. Ούτως ή άλλως η περιφέρεια εμφανίζεται τουριστικά ανεπτυγμένη, όπως και γεωργικά, ωστόσο στόχος είναι η εξυγίανση των τομέων και η ανάπτυξή τους με σύγχρονη προστασία του περιβάλλοντος. Εξίσου σημαντική είναι και η ανάγκη για βελτίωση των οριζόντιων υποδομών, που θα βοηθήσει την ανάπτυξη της περιοχής.

Οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας, μετά τη βαθμολόγηση των μέτρων και τη στάθμιση των διαφόρων τομέων, υπολογίστηκαν στο 54 % και είναι οι υψηλότερες που συναντήθηκαν ανάμεσα στις περιφέρειες που ήδη εξετάστηκαν. Η μέση απόδοση των μέτρων υπολογίστηκε σε 49,6 %.

Το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας περιλαμβάνει μέτρα αρκετά υψηλής απόδοσης και μάλιστα το 13 μέτρα από τα 29 έχουν απόδοση αρκετά μεγαλύτερη από 50 %. Φυσικά υπάρχουν και μέτρα χαμηλής απόδοσης, όπως και στα υπόλοιπα ΠΕΠ. Χαρακτηριστικό είναι ότι μερικά από τα μέτρα που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία είναι και αυτά που σχετίζονται με την εκπαίδευση- κατάρτιση, την υγεία, την πρόνοια και άλλα. Αυτά τα μέτρα σίγουρα είναι απαραίτητα και δεν μπορεί να υπάρξει άρνηση της σημασίας τους. Ωστόσο τα μέτρα αυτά επηρεάζουν ένα ή δύο από τους τομείς που εξετάζονται και οι οποίοι βαθμολογούνται και όχι το σύνολο των τομέων. Για το λόγο αυτό η απόδοσή τους είναι χαμηλότερη. Επιπλέον τα μέτρα που αφορούν στην κατάρτιση, επειδή στην Ελλάδα όσα έως τώρα πραγματοποιήθηκαν δε μπορούν να χαρακτηριστούν ως ικανοποιητικής αποτελεσματικότητας, βαθμολογήθηκαν σε αυτή τη μελέτη εξ αρχής αυστηρά. Αυτό δεν έγινε για να μην προτιμηθούν, αλλά για να υπάρξει μία επιλεκτική προώθηση τέτοιων προγραμμάτων, κάτι που θα οδηγήσει σε μείωση του κόστους και σε αύξηση των αποτελεσμάτων.

Πίνακας 5.8.: ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 54 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECUS)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
08101	Διαμόρφωση Σχεδίου Στήριξης	5,0	27,5%	885	0,14%
08102	Βασικές Υποδομές	13,8	75,8%	52055	8,36%
08103	Στήριξη Παραγωγικού Περιβάλλοντος	9,2	50,5%	54475	8,74%
08104	Ανθρώπινο Δυναμικό	5,0	27,5%	1770	0,28%
08201	Αγροτική Υποδομή & Υποστηρικτικές Ενέργειες	6,8	37,4%	45187	7,25%
08202	Ανάπτυξη & Προστασία Δασών	12,1	66,5%	13900	2,23%
08203	Υποστήριξη Κτηνοτροφίας	7,5	41,2%	3389	0,54%
08204	Μετεγκατάσταση Κτηνοτροφικών Μονάδων & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	8,3	45,6%	6318	1,01%
08205	Ανάπτυξη Αγροτουρισμού	12,2	67,0%	9333	1,50%
08206	Συμπληρωματικές Ενέργειες	7,8	42,9%	26441	4,24%
08207	Κατάρτιση	6,8	37,4%	1770	0,28%
08301	Μεταφορές	12,8	70,3%	38780	6,22%
08302	Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	9,4	51,6%	123776	19,87%
08303	Τουρισμός	8,4	46,2%	34001	5,46%
08401	Υποδομές Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	6,6	36,3%	29041	4,66%
08402	Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	7,5	41,2%	13053	2,10%
08403	Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	5,0	27,5%	2301	0,37%
08501	Υποδομές Ύδρευσης- Αποχέτευσης- Αποβλήτων	6,7	36,8%	18463	2,96%
08502	Κοινωνικές Υποδομές	4,2	23,1%	30620	4,91%
08503	Προστασία & Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	14,2	78,0%	2124	0,34%
08601	Βασικές Υποδομές	15,8	86,8%	26891	4,32%
08602	Ποιότητα Ζωής	9,4	51,6%	25316	4,06%
08603	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	13,6	74,7%	5460	0,88%
08701	Συμπλήρωση Υποδομών Ε.Τ.Π.Α. 1989-93	15,8	86,8%	30288	4,86%
08702	Συμπλήρωση Ε.Α.Π.Τ.Α. 1989-93	10,4	57,1%	1755	0,28%
08703	Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Ευρυτανίας 1989-93	11,2	61,5%	17897	2,87%
08704	Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Φωκίδας 1989-93	6,6	36,3%	2754	0,44%
08801	Στήριξη Μέτρων Περιφερειακής Ανάπτυξης	4,6	25,3%	3716	0,60%
08802	Στήριξη Μέτρων Ανάπτυξης Ανθρώπινων Πόρων	5,0	27,5%	1239	0,20%

Συνεπώς οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας μπορούν να βελτιωθούν με ανακατανομή πόρων από τα χαμηλής απόδοσης μέτρα στα υψηλής απόδοσης. Με αυτό τον τρόπο θα υπάρχουν πολλές δράσεις στους τομείς προτεραιότητας, ενώ στους υπόλοιπους οι δράσεις θα είναι επιλεκτικές ώστε να εξασφαλίζουν την πραγματική βελτίωση της κατάστασης στην οποία βρίσκονται.

5.2.9. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Αττικής

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,5
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,9
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,9
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,9
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,9
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	0
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,9
Περιβάλλον	1

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι για την περιφέρεια Αττικής δεν περιλήφθηκε στην κατηγορία-τομέα: ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα και για το λόγο αυτό ο τομέας αυτός σταθμίστηκε με συντελεστή 0. Ωστόσο στην πραγματικότητα ένα πλήθος προβλημάτων που αντιμετωπίζει η περιφέρεια θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν. Για παράδειγμα η έντονη επιβάρυνση του περιβάλλοντος, ή η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού

και δραστηριοτήτων που δημιουργεί την ανάγκη για επιπλέον υποδομές, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα, όμως εμπεριέχονται σε άλλα κριτήρια και για το λόγο αυτό δεν θεωρήθηκε αναγκαίο να ληφθούν μεμονωμένα υπόψη. Μάλιστα τα κριτήρια περιβάλλον και οριζόντιες υποδομές σταθμίστηκαν με το μέγιστο δυνατό συντελεστή. Όλα τα υπόλοιπα κριτήρια θεωρήθηκαν πολύ σημαντικά, δηλαδή αυτά που σχετίζονται με το δευτερογενή τομέα και την ανάπτυξή του (κυρίως τις ΜΜΕ), με την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού (αφού η ανεργία είναι ιδιαίτερα αυξημένη), με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και τις ειδικές υποδομές που σχετίζονται με την τροφοδότηση της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Ωστόσο, όπως φαίνεται και από τον παραπάνω πίνακα το κριτήριο της τουριστικής ανάπτυξης σταθμίστηκε με συντελεστή μηδενικό. Ο λόγος για αυτή την επιλογή εξηγείται και στο 4.9.1., όπου αναφέρεται ότι η ζήτηση είναι περιορισμένη και παρουσιάζει πτωτική τάση, ενώ οι υπάρχουσες τουριστικές μονάδες λειτουργούν με μεγάλο κόστος, αφού η πληρότητα την τελευταία πενταετία υπολογίζεται σε ποσοστό 35 %. Συνεπώς δεν επιδιώκεται η δημιουργία πρόσθετης τουριστικής υποδομής, αφού κάτι τέτοιο θα ήταν άτοπο.

Και η αγροτική ανάπτυξη παραδοσιακού τύπου δεν προωθείται, όπως και στις υπόλοιπες περιφέρειες. Στην Αττική υπάρχει και ο πρόσθετος λόγος της αδυναμίας ανάπτυξης εκτατικών καλλιεργειών τόσο λόγω υψηλής γαιοπροσόδου και έλλειψης γης, όσο και επειδή η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνισμού είναι πιο αποδοτική. Αφού λοιπόν ο αγροτικός τομέας δε δύναται να αναπτυχθεί, ουσιαστικά προτιμότερο είναι να υπάρξουν δράσεις προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης απόδοσης και απόκτησης μεγαλύτερου κατά κεφαλήν εισοδήματος. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται ότι δε θα εξαλειφθεί η αγροτική δραστηριότητα στην περιφέρεια. Προς αυτήν την κατεύθυνση στρέφονται και οι δράσεις αγροτικής ανάπτυξης βάσει ανταγωνισμού στο ΠΕΠ. Βέβαια ο συντελεστής στάθμισης είναι 0,5 επειδή οι δυνατότητες ανάπτυξης του τομέα είναι περιορισμένες και ο πραγματικός στόχος είναι η διατήρηση των υπάρχοντων δραστηριοτήτων και όχι η περαιτέρω ανάπτυξη.

Σε ότι αφορά στις αναπτυξιακές επιδόσεις των μέτρων του ΠΕΠ Αττικής, που υπολογίστηκαν μετά από τη στάθμιση που περιγράφηκε, είναι οι μεγαλύτερες μεταξύ

αυτών των 13 ΠΕΠ. Το ενδιαφέρον σημείο είναι ότι η μέση απόδοση των μέτρων είναι χαμηλότερη από αυτή πολλών άλλων ΠΕΠ, μόλις 40,96 %.

Πίνακας 5.9.: ΠΕΠ Αττικής: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 70,56 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (ΚΕCΥ'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
09101	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί	6,50	41,14%	32993	4,62%
09102	Διαχείριση Απορριμμάτων	7,40	46,84%	31345	4,39%
09103	Αντιπλημμυρική Προστασία & Ανάπλαση Ακτών	6,50	41,14%	56467	7,90%
09104	Υγεία- Πρόνοια	3,60	22,78%	103334	14,47%
09105	Συμπληρωματικές Ενέργειες	0,00	0,00%	0	0,00%
09201	Μεταφορές	14,80	93,67%	231414	32,40%
09202	Αναμόρφωση Παραγωγικού Περιβάλλοντος	11,00	69,62%	9583	1,34%
09203	Ειδικές Παρεμβάσεις Υποβαθμισμένων Περιοχών	2,00	12,66%	21134	2,96%
09204	Τουρισμός- Πολιτισμός	6,50	41,14%	31035	4,34%
09205	Έρευνα & Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	9,00	56,96%	51152	7,16%
09206	Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Α	4,80	30,38%	4323	0,61%
09207	Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Β	6,50	41,14%	26976	3,78%
09301	Αρχική Κατάρτιση- Υποδομές Παιδείας	9,60	60,76%	106896	14,96%
09302	Συνεχιζόμενη εκπαίδευση	7,80	49,37%	31035	4,34%
09303	Ανεργία- Κοινωνικός Αποκλεισμός	3,60	22,78%	17490	2,45%
09401	Βασικές Υποδομές	10,70	67,72%	61603	8,62%
09402	Ποιότητα Ζωής	6,50	41,14%	44259	6,20%
09403	Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	12,80	81,01%	3449	0,48%
09501	Τεχνική Βοήθεια Ε.Τ.Π.Α.	2,70	17,09%	6980	0,98%
09502	Τεχνική Βοήθεια Ε.Κ.Τ.	3,60	22,78%	1743	0,24%
09601	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.	0,00	0,00%	65259	9,14%

Τα μέτρα μέτρων 09601 και 09105 θεωρήθηκε ότι έχουν μηδενική απόδοση λόγω της έλλειψης στοιχείων για τις δράσεις που περιλαμβάνουν. Μετά από διαγραφή των μέτρων αυτών, για πιο αξιόπιστο υπολογισμό των αναπτυξιακών επιδόσεων, υπολογίστηκε στο 77,65 % και η μέση απόδοση των μέτρων του ΠΕΠ στο 45,27 %.

Οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ Αττικής είναι ίσως και οι ιδανικότερες, αφού στην πραγματικότητα ξεπερνούν το 75 % και μάλιστα αυτό κατορθώνεται με ένα σύνολο μέτρων μέσης απόδοσης περίπου στο 50 %. Αυτό φανερώνει ότι το ΠΕΠ αποτελείται από μέτρα μεγάλης απόδοσης και μικρότερης (όπως για την ανεργία, για τις υποβαθμισμένες περιοχές, την υγεία και πρόνοια και άλλους τέτοιους ευαίσθητους τομείς) που όμως είναι απαραίτητα για την περιφέρεια και τους κατοίκους της.

Οι υψηλές αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ, παρόλη τη μικρότερη μέση απόδοση των μέτρων του, οφείλονται στον τρόπο κατανομής των πόρων του ΠΕΠ. Το

αξιοσημείωτο είναι ότι στο συγκεκριμένο ΠΕΠ υπάρχει ικανοποιητική αξιοποίηση των πόρων του ΠΕΠ, αφού το μεγαλύτερο μέρος των πόρων κατανέμεται σε μέτρα υψηλής απόδοσης, ενώ τα μέτρα χαμηλής απόδοσης έχουν μικρότερο κόστος καλύπτοντας επιλεκτικά τις πιο απαραίτητες και αποτελεσματικές δράσεις.

5.2.10. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Πελοποννήσου

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,9
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,9
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,7
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,7
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,7
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,9
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	1
Περιβάλλον	1

Οι μεγαλύτερες ανάγκες και προβλήματα της περιφέρειας Πελοποννήσου, βάσει της ανάλυσης που περιλήφθηκε στο 4.10.1., εστιάζονται στην εγκατάλειψη των ορεινών περιοχών (που στα κριτήρια περιλαμβάνεται στα ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα), στον τομέα του περιβάλλοντος, των συνθηκών διαβίωσης και των αναπτυξιακών υποδομών.

Στη συνέχεια οι προσπάθειες για ανάπτυξη θα πρέπει να ενταθούν στους τομείς

του τουρισμού, της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και των ειδικών υποδομών και της αγροτικής ανάπτυξης βάσει ανταγωνιστικότητας, όπου η περιφέρεια δύναται να στηρίζει την ανάπτυξή της. Ωθηση, σε μικρότερο βαθμό, θα πρέπει να δοθεί και στο δευτερογενή τομέα.

Σε ότι αφορά στις αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου υπολογίστηκαν στο 50,98%, δηλαδή το ΠΕΠ καταλαμβάνει αρκετά ικανοποιητική θέση στην ιεράρχηση των ΠΕΠ βάσει των αναπτυξιακών επιδόσεων τους. Η μέση απόδοση των μέτρων του ΠΕΠ μετρήθηκε στο 46,82 %. Από αυτή την πρώτη μελέτη των δύο αυτών μεγεθών μπορούμε αρχικά να διαγνώσουμε ότι το ΠΕΠ έχει δυνατότητες βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων του.

Για να υπολογιστούν οι πραγματικές αναπτυξιακές επιδόσεις και η μέση απόδοση των μέτρων του ΠΕΠ θα πρέπει επιπλέον να διαγραφεί το μέτρο 10701, που κατά σύμβαση εκλήφθηκε να έχει μηδενική απόδοση λόγω έλλειψης στοιχείων για τις δράσεις που περιλαμβάνει. Οι νέες αναπτυξιακές του επιδόσεις είναι 52,14 % και η μέση απόδοση 48,38 %.

Συγκεκριμένα 12 από τα 31 μέτρα που περιλαμβάνει το ΠΕΠ έχουν απόδοση μεγαλύτερη από 50 %, ενώ 6 από αυτά παρουσιάζουν αποδόσεις μεγαλύτερες από 60%. Τέσσερα μέτρα παρουσιάζουν απόδοση μικρότερη από 30 % και αυτά σχετίζονται είτε με την κατάρτιση, είτε την υγεία, την κοινωνική πρόνοια, την ανεργία, δηλαδή πρόκειται για μέτρα που αφορούν σε ευαίσθητους φορείς.

Συνεπώς τα μέτρα του ΠΕΠ Πελοποννήσου είναι γενικά αρκετά ικανοποιητικά από άποψη απόδοσης, ενώ κάποια από αυτά που δεν μπορούν να χαρακτηριστούν έτσι είναι αναγκαία για την ανάπτυξη της περιφέρειας. Ίσως βέβαια κάποια μέτρα να χρήζουν νέου σχεδιασμού των δράσεών τους, ωστόσο το κυριότερο για τη βελτίωση των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ είναι η σωστότερη κατανομή των πόρων στα μέτρα.

Πίνακας 5.10.: ΠΕΠ Πελοποννήσου: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ 50,98 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Ποσοστό Απόδοσης του μέτρου	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
10101	Συγκοινωνιακές Υποδομές Τουριστικής Ανάπτυξης	7,4	38,14%	58900	13,38%
10102	Τουρισμός- Αρχαιολογικοί Χώροι	10,4	53,61%	30942	7,03%
10103	Χωροταξική & Πολεοδομική Ανασυγκρότηση- Αναπλάσεις Πόλεων	8,5	43,81%	8864	2,01%
10104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	7,4	38,14%	708	0,16%
10105	Επαγγελματική Κατάρτιση	5,6	28,87%	666	0,15%
10201	Υπηρεσίες σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	6,6	34,02%	2368	0,54%
10202	Υποδομές Βιομηχανικών Περιοχών	8,5	43,81%	2836	0,64%
10203	Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων	9,4	48,45%	51251	11,64%
10301	Εγγειοβελτιωτικά	10,4	53,61%	17724	4,03%
10302	Βελτίωση Κτηνοτροφίας	9,5	48,97%	5045	1,15%
10303	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	11,4	58,76%	6880	1,56%
10304	Εργαστήρια & Κέντρα Γεωργικής Έρευνας & Προστασίας	7,6	39,18%	1772	0,40%
10305	Ενίσχυση Παραγωγικών Δραστηριοτήτων στον Αγροτικό Χώρο	12,7	65,46%	20100	4,57%
10306	Υποδομές Αγροτικής Ανάπτυξης	11,4	58,76%	8610	1,96%
10307	Βελτίωση & Προστασία Δασών	12,3	63,40%	12060	2,74%
10308	Άρση Συγκοινωνιακής Απομόνωσης Εσωτερικών Περιοχών	9,2	47,42%	19508	4,43%
10309	Κατάρτιση	7,4	38,14%	532	0,12%
10401	Βασικές Υποδομές Μεταφορών	14	72,16%	42555	9,67%
10402	Υποδομές Υγείας	7,6	39,18%	39716	9,02%
10403	Κοινωνική Πρόνοια	3,8	19,59%	3545	0,81%
10404	Υδρεύσεις- Διαχείριση Απορριμμάτων	8,5	43,81%	8864	2,01%
10501	Υποδομές Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	7,6	39,18%	19320	4,39%
10502	Καταπολέμηση της Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	9	46,39%	12400	2,82%
10503	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	5,8	29,90%	2800	0,64%
10601	Βασικές Υποδομές	15	77,32%	22666	5,15%
10602	Προστασία Περιβάλλοντος	10,5	54,12%	6667	1,51%
10603	Στήριξη Τοπικής Οικονομίας	14	72,16%	18533	4,21%
10701	Έργα Ε.Τ.Π.Α.	0	0,00%	9815	2,23%
10801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	11	56,70%	3186	0,72%
10802	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	13,3	68,56%	1067	0,24%
10803	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	5,8	29,90%	400	0,09%

5.2.11. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Νήσων Βορείου Αιγαίου

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,9
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,8
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,5
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,5
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,8
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	1
Περιβάλλον	0,8

Το ειδικό αναπτυξιακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια των νησιών του Βορείου Αιγαίου είναι η απομόνωση που αποτελεί χαρακτηριστικό των περισσότερων Ελληνικών νησιωτικών περιοχών. Η απομόνωση σε συνδυασμό με την ανάγκη για αναπτυξιακές υποδομές (λιμάνια, αεροδρόμια, και άλλα) και βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης είναι πρωταρχικοί στόχοι στην ανάπτυξη της περιφέρειας.

Εξίσου σημαντικά, με ελάχιστα μικρότερο συντελεστή στάθμισης, είναι η τουριστική ανάπτυξη, που αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας, και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, που στη συγκεκριμένη περιφέρεια είναι ανεκπαίδευτο και παρουσιάζει σταθερή μείωση λόγω της ανεργίας και των χαμηλής ποιότητας συνθηκών διαβίωσης.

Επόμενοι στόχοι για την ανάπτυξη των νήσων του Βορείου Αιγαίου είναι το περιβάλλον, κυρίως με την αξιοποίηση και προστασία των τουριστικών πόρων, η δημιουργία ειδικών υποδομών και δει τουριστικών και η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας, ως πηγή πρόσθετου εισοδήματος και ασφαλιστική δικλείδα εναντίον της «μονοκαλλιέργειας».

Μικρή σημασία δίνεται και στην ανάπτυξη των ΜΜΕ με επιλεγμένες παρεμβάσεις και σε τομείς με παράδοση.

Σε ότι αφορά στην αναπτυξιακή επιδότηση του ΠΕΠ των νήσων του Βορείου Αιγαίου, υπολογίστηκε στο 46,35 %, ενώ η μέση απόδοση των μέτρων στο 34,89 %. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μέση απόδοση των μέτρων είναι ιδιαίτερα χαμηλή με 4 εκ των 32 μέτρων να ξεπερνούν το 50 %, δύο να έχουν απόδοση ίση με 50 % και τα υπόλοιπα αρκετά χαμηλότερη.

Σε ότι αφορά στη σχέση απόδοσης μέτρων και αναπτυξιακών επιδόσεων ΠΕΠ, δηλαδή στο βαθμό αξιοποίησης των πόρων, θα πρέπει να αναφερθεί ότι αν και η μέση απόδοση των μέτρων είναι ιδιαίτερα χαμηλή, οι πόροι είναι έτσι κατανομημένοι που οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ είναι σαφώς ικανοποιητικότερες.

Συνεπώς αυτό που θεωρείται σαφώς ως η καλύτερη λύση για τη βελτίωση του ΠΕΠ, είναι η μετατροπή των μέτρων τοιουτοτρόπως ώστε να εξασφαλίζεται η βελτίωση της απόδοσής τους. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ των νησιών του Βορείου Αιγαίου.

Πίνακας 5.11.: ΠΕΠ Νήσων Βορείου Αιγαίου: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις **46,35 %**

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECUS)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
11101	Βελτίωση και Δημιουργία Υποδομών Υποδοχής, Εξυπηρέτ. & Προσπέλασης	9,4	57,32%	61344	18,71%
11102	Ανάδειξη Πολιτιστικής Κληρονομιάς & Αξιοποίηση Τουριστικών Περιοχών	7,1	43,29%	21858,667	6,67%
11103	Προβολή- Διαφήμιση Τουρισμού	3,7	22,56%	1225,405	0,37%
11104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	4,8	29,27%	1797,271	0,55%
11201	Γεωργικές Υποδομές	0,3	1,83%	9655,17	2,94%
11202	Δάση	5,3	32,32%	3521,46	1,07%
11203	Ενίσχυση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	3,5	21,34%	1223,42	0,37%
11204	Ενίσχυση Γεωργικής Παραγωγής	8,6	52,44%	2758,62	0,84%
11205	Αλιεία	1,2	7,32%	5617,24	1,71%
11206	Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας- Εμπορία- Αξιοποίηση Αγρ. Προϊόντων	7,2	43,90%	5000	1,52%
11207	Ανάδειξη-Αξιοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών	5,4	32,93%	3589,03	1,09%
11208	Κατάρτιση	7,8	47,56%	667	0,20%
11301	Υποδομές Υποστήριξης, Βελτίωση- Εκσυγχρονισμός, Νέες Επενδύσεις στις ΜΜΕ, Έρευνα, Εντοπισμός & Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	8,2	50,00%	12650	3,86%
11302	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ, Ενέργειες Προβολής-Προώθ. Προϊόντων ΜΜΕ	2	12,20%	4335,82	1,32%
11401	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	5,8	35,37%	28400	8,66%
11402	Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	3,8	23,17%	12200	3,72%
11403	Αποκλεισμός Από την Αγορά Εργασίας	3,8	23,17%	2802,3	0,85%
11501	Μεταφορές	10,6	64,63%	53053	16,18%
11502	Υγεία- Πρόνοια	9,6	58,54%	17021	5,19%
11503	Υδρεύσεις-Αποχ/σεις-Βιολ. Καθαρισμοί	7,9	48,17%	12014	3,66%
11504	Προστασία & Βελτίωση Οικιστικού- Φυσικού Περιβάλλοντος	7,9	48,17%	2500	0,76%
11601	Βασικές Υποδομές	5,1	31,10%	18708,75	5,70%
11602	Προστασία Περιβάλλοντος	4,5	27,44%	5094,971	1,55%
11603	Έργα & Ενέργειες Στήριξης της Τοπικής Οικονομίας	8,2	50,00%	11657,259	3,55%
11701	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις	6,1	37,20%	1421,99	0,43%
11702	Μεταφορές (Λιμάνια- Αεροδρόμια- Οδοί)	11,3	68,90%	16317,53	4,98%
11703	Αρχική Κατάρτιση (Ε.Τ.Π.Α.)	5,4	32,93%	3165,38	0,97%
11704	Υγεία- Πρόνοια	6,7	40,85%	3077,67	0,94%
11705	Αθλητισμός_ Πολιτισμός	4,6	28,05%	602,28	0,18%
11706	Τουρισμός	3,7	22,56%	148,39	0,05%
11801	Ε.Τ.Π.Α.	1,8	10,98%	3390	1,03%
11802	Ε.Κ.Τ.	1,8	10,98%	1131	0,34%

5.2.12. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Νήσων Νοτίου Αιγαίου

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,9
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,9
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,6
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,8
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,9
Αντιμέτωπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	1
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,8
Περιβάλλον	1

Το ειδικό αναπτυξιακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια των νησιών του Νοτίου Αιγαίου, όπως και του Βορείου Αιγαίου, είναι η απομόνωση που αποτελεί χαρακτηριστικό των περισσότερων Ελληνικών νησιωτικών περιοχών. Η απομόνωση, ανάγκη για αναπτυξιακές υποδομές βελτίωσης του περιβάλλοντος, κυρίως με την αξιοποίηση και προστασία των τουριστικών πόρων, είναι πρωταρχικοί

στόχοι στην ανάπτυξη της περιφέρειας.

Εξίσου σημαντικά, με ελάχιστα μικρότερο συντελεστή στάθμισης, είναι η τουριστική ανάπτυξη, που αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας, η δημιουργία ειδικών υποδομών και συγκεκριμένα τουριστικών και η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας, ως πηγή πρόσθετου εισοδήματος και ασφαλιστική δικλείδα εναντίον της «μονοκαλλιέργειας» του τουρισμού.

Επόμενοι στόχοι για την ανάπτυξη των νήσων του Βορείου Αιγαίου είναι η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και των χαμηλής ποιότητας συνθηκών διαβίωσης.

Μικρή σημασία δίνεται και στην ανάπτυξη των ΜΜΕ με επιλεγμένες παρεμβάσεις και σε τομείς με παράδοση.

Σε ότι αφορά στην αναπτυξιακή επίδοση του ΠΕΠ των νήσων του Νοτίου Αιγαίου, υπολογίστηκε στο 47,60 %, ενώ η μέση απόδοση των μέτρων στο 41,83 %.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μέση απόδοση των μέτρων δεν είναι ιδιαίτερα υψηλή με κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα τη συνύπαρξη μέτρων ιδιαίτερα υψηλής απόδοσης με μέτρα πολύ χαμηλής απόδοσης, που ωστόσο έχουν σχέση με την κατάρτιση, την ύδρευση, τα δάση και άλλους ευαίσθητους τομείς, καθώς επίσης και δράσεις του τουρισμού που δεν συγκεντρώνουν υψηλή βαθμολογία αν και είναι απαραίτητες για την αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της περιφέρειας.

Για την καλύτερη μελέτη της αναπτυξιακής επίδοσης διαγράφηκε το μέτρο 12701 με τη μηδενική (κατά σύμβαση) απόδοση και οι νέες αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ, που πλησιάζουν περισσότερο την πραγματικότητα υπολογίστηκαν σε 48,97 %, ενώ η νέα μέση απόδοση σε 43,225.

Η μικρή διαφορά μεταξύ μέσης απόδοσης των μέτρων και των αναπτυξιακών επιδόσεων, φανερώνει περιθώρια βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων με καλύτερη κατανομή των πόρων του ΠΕΠ.

Πίνακας 5.12.: ΠΕΠ Νήσων Νοτίου Αιγαίου: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις 47,60 %

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (ΚΕCΥ'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
12101	Μαρίνες	6,2	50%	80800	21,26%
12102	Κέντρα Επισκευής & Διαχείμησης Σκαφών Αναψυχής	5,1	41,12%	10000	2,63%
12103	Δίκτυο Καταφυγίων Σκαφών Αναψυχής	4,3	34,67%	17000	4,47%
12104	Ανάδειξη Πολιτισμικού Τουρισμού	6	48,38%	12000	3,16%
12105	Συμπληρωματικές Ενέργειες- Προβολή	5	40,32%	5100	1,34%
12106	Εκπαίδευση	5,9	47,58%	700	0,18%
12107	Δράσεις Τουριστικής Υποδομής Ιδιωτικού Τομέα	1,8	14,51%	10000	2,63%
12201	Αλιευτικά Καταφύγια	3,5	28,22%	1500	0,39%
12202	Δάση- Αγροτικές Υποδομές	2,7	21,77%	7826	2,06%
12203	Μέθοδοι Εντατικής Καλλιέργειας	6,8	54,83%	2700	0,71%
12204	Στήριξη Μεταποίησης	2,8	22,58%	5000	1,32%
12205	Θαλάσσιες Μεταφορές	10	80,64%	20000	5,26%
12206	Εναέριες Μεταφορές	6,2	50%	31000	8,16%
12207	Χερσαίες Μεταφορές	5,3	42,74%	26520	6,98%
12301	Υποδομές- Εξοπλισμοί Εκπαίδευσης	5,2	41,93%	18000	4,74%
12302	Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	2,4	19,35%	13500	3,55%
12303	Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	2,4	19,35%	1350	0,36%
12304	Ανάπτυξη Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης	2,8	22,58%	1500	0,39%
12401	Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί- Απορρίμματα	8	64,51%	13500	3,55%
12402	Υδρεύσεις	3,4	27,42%	5000	1,32%
12403	Κοινωνικές Υποδομές	8	64,51%	34480	9,07%
12501	Βασικές Υποδομές	6	48,38%	26000	6,84%
12502	Προστασία Περιβάλλοντος	7,1	57,26%	2650	0,70%
12503	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	10,9	87,90%	7200	1,89%
12601	Βασικές Υποδομές	10,8	87,09%	4500	1,18%
12602	Υποστήριξη Πρωτοβουλιών Ιδιωτικού Τομέα	8	64,51%	6000	1,58%
12603	Ενέργειες Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	3,2	25,80%	1000	0,26%
12701	Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων Α' Κ.Π.Σ.	0	0%	10700	2,82%
12801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	4,4	35,48%	4083,3	1,07%
12802	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	2,4	19,35%	250	0,07%
12803	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.Π.	4,2	33,87%	140	0,04%

5.2.13. Αξιολόγηση του ΠΕΠ Κρήτης

Κριτήριο	Συντελ. Στάθμισης
Τουριστική Ανάπτυξη	0,9
Αγρ. Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	0
Αγρ. Ανάπτ. βάσει Ανταγωνιστικότητας	0,9
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	0,8
Ενίσχυση Ανταγων. Βιομηχ. Μονάδων	0,8
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	0,8
Αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	0,9
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	1
Ειδικές Υποδομές	0,9
Αντιμετώπιση Ειδ. Αναπτ. Προβλημάτων	0
Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης	0,8
Περιβάλλον	0,9

Ειδικό αναπτυξιακό πρόβλημα στην περιφέρεια Κρήτης δεν υφίσταται. Η ανάγκη για αναπτυξιακές υποδομές είναι πρωταρχικός στόχος στην ανάπτυξη της περιφέρειας.

Εξίσου σημαντικά, με ελάχιστα μικρότερο συντελεστή στάθμισης, είναι η τουριστική ανάπτυξη και η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας, που αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας, η δημιουργία ειδικών υποδομών, η

αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την αξιοποίησή του ως τουριστικού πόρου.

Επόμενοι στόχοι για την ανάπτυξη της Κρήτης είναι η βελτίωση της ποιότητας των συνθηκών διαβίωσης και η ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα με έμφαση στις ΜΜΕ.

Πρέπει τέλος να αναφερθεί ότι δεν προωθείται η ανάπτυξη παραδοσιακού τύπου του αγροτικού τομέα λόγω του συγκριτικού στην ανάπτυξη μορφών όπως θερμοκηπιακή καλλιέργεια, βιοκαλλιέργεια και άλλες, στις οποίες η ζήτηση και η απόδοση είναι μεγαλύτερες.

Σε ότι αφορά στην αναπτυξιακή επίδοση του ΠΕΠ της Κρήτης, υπολογίστηκε στο 49,95 %, ενώ η μέση απόδοση των μέτρων στο 38,03 %. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μέση απόδοση των μέτρων είναι ιδιαίτερα χαμηλή.

Η σχέση απόδοσης μέτρων και αναπτυξιακής επίδοσης ΠΕΠ, δηλαδή ο βαθμός αξιοποίησης των πόρων, είναι ιδιάζων, αφού αν και η μέση απόδοση των μέτρων είναι ιδιαίτερα χαμηλή, οι πόροι είναι έτσι κατανομημένοι που η αναπτυξιακή επίδοση του ΠΕΠ είναι σαφώς ικανοποιητικότερη.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μέση απόδοση των μέτρων δεν είναι ιδιαίτερα υψηλή με κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα τη συνύπαρξη μέτρων υψηλής απόδοσης με μέτρα χαμηλής απόδοσης, που ωστόσο έχουν σχέση με την κατάρτιση, το περιβάλλον, την υγεία πρόνοια και άλλους ευαίσθητους τομείς, καθώς επίσης και δράσεις του τουρισμού και της αγροτικής ανάπτυξης βάσει ανταγωνισμού που δεν συγκεντρώνουν υψηλή βαθμολογία αν και είναι απαραίτητες για την αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της περιφέρειας.

Για την καλύτερη μελέτη των αναπτυξιακών επιδόσεων διαγράφηκε το μέτρο 13701 με τη μηδενική (κατά σύμβαση) απόδοση και η νέα αναπτυξιακή επίδοση του ΠΕΠ, που πλησιάζει περισσότερο την πραγματικότητα, υπολογίστηκε σε 51,74 %, ενώ η νέα μέση απόδοση σε 39,39 %.

Η έντονη διαφορά μεταξύ μέσης απόδοσης των μέτρων και των αναπτυξιακών επιδόσεων, φανερώνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων με καλύτερη κατανομή των πόρων του ΠΕΠ.

Πίνακας 5.13.: ΠΕΠ Κρήτης: Απόδοση μέτρων
Αναπτυξιακές επιδόσεις **49,95 %**

A/A	Μέτρο	Συνολικοί Βαθμοί	Βαθμολογία με μέγιστο το 100	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	% Κόστους μέτρου στο ΠΕΠ
13101	Ανάπτυξη & Διάχυση Ε&Τ Δραστηριοτήτων	13,60	78,16%	24986	5,74%
13102	Υποδομές Διεθνούς Εμπορίου & Διεύρυνση Αγορών	11,30	64,94%	10000	2,30%
13103	Προσαρμογή Δευτερογενούς Παραγωγής	8,40	48,28%	21517	4,94%
13201	Τουριστικές Υποδομές- Πολιτιστικός Τουρισμός	9,90	56,90%	48465	11,13%
13202	Διαχείριση Υπηρεσιών στον Τουρισμό- Πολιτισμό. Νέες Μορφές Τουρισμού	5,20	29,89%	4655	1,07%
13203	Περιβάλλον	6,10	35,06%	4207	0,97%
13204	Κατάρτιση	7,00	40,23%	1725	0,40%
13301	Χωροταξικός- Πολεοδομικός Σχεδιασμός	12,90	74,14%	1724	0,40%
13302	Υποδομές Μεταφορών	14,00	80,46%	75923	17,44%
13303	Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	6,10	35,06%	62069	14,26%
13304	Περιβάλλον	7,90	45,40%	23514	5,40%
13401	Αγροτικές Υποδομές	5,20	29,89%	24301	5,58%
13402	Ενισχύσεις Δυναμικών Καλλιεργειών Υπό Κάλυψη	5,20	29,89%	13254	3,04%
13403	Βελτίωση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	6,80	39,08%	2306	0,53%
13404	Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις στην Ύπαιθρο	9,70	55,75%	16702	3,84%
13405	Προστασία Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	7,90	45,40%	2758	0,63%
13406	Κατάρτιση	5,20	29,89%	2068	0,48%
13501	Υποδομές Αρχικής & Συνεχιζόμενης Κατάρτισης	5,40	31,03%	20481	4,70%
13502	Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	6,80	39,08%	9755	2,24%
13503	Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	3,40	19,54%	5173	1,19%
13601	Βασικές Υποδομές	7,00	40,23%	17909	4,11%
13602	Προστασία Περιβάλλοντος & Βελτίωση Ποιότητας Ζωής	7,90	45,40%	12247	2,81%
13603	Ενίσχυση της Τοπικής Οικονομίας	11,30	64,94%	10767	2,47%
13701	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.	0,00	0,00%	15039	3,45%
13801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	4,30	24,71%	2412	0,55%
13802	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	3,40	19,54%	1379	0,32%

5.3. Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρατέθηκε η αξιολόγηση των 13 ΠΕΠ βάσει μέτρησης της κάλυψης των αναγκών της κάθε περιφέρειας από τα μέτρα του αντίστοιχου ΠΕΠ. Παράλληλα η απόδοση των μέτρων του κάθε ΠΕΠ χρησιμοποιήθηκε ως κριτήριο για την αξιολόγηση της αξιοποίησης των κατανεμημένων πόρων.

Η προσέγγιση αυτή, χάρη στον εντοπισμό των αναπτυξιακών επιδόσεων των ΠΕΠ και των μέσων αποδόσεων των μέτρων του, έδωσε τη δυνατότητα για να εντοπιστούν οι αδυναμίες των ΠΕΠ και να υπάρξουν προτάσεις για τη βελτίωσή τους. Επιπλέον και εξίσου σημαντικό για την παρούσα μελέτη είναι ότι με την πολυμεταβλητή ανάλυση δόθηκε η δυνατότητα συγκριτικής θεώρησης των ΠΕΠ βάσει των αναπτυξιακών επιδόσεων τους.

Σύμφωνα με την ανάλυση που προηγήθηκε και βάσει των αναπτυξιακών επιδόσεων που υπολογίστηκαν για το κάθε ΠΕΠ, τα 13 ΠΕΠ μπορούν να ιεραρχηθούν κατά αύξουσα σειρά ως εξής: Θεσσαλίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Νήσων Βορείου Αιγαίου, Νήσων Νοτίου Αιγαίου, Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας, Κρήτης, Πελοποννήσου, Στερεάς Ελλάδας

Ιονίων Νήσων και Αττικής.

Αναλυτικότερα οι αναπτυξιακές επιδόσεις των ΠΕΠ και η μέση απόδοση των έργων τους παρουσιάζονται (κατά αύξουσα σειρά) στον πίνακα 5.14., όπου παραθέτονται σημαντικές παρατηρήσεις για τα προβλήματα των ΠΕΠ και προτάσεις για αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων τους.

Πίνακας 5.14.: Αναπτυξιακές επιδόσεις των 13 ΠΕΠ

ΠΕΠ	Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ	Μέση απόδοση μέτρων	Παρατηρήσεις
Θεσσαλίας	33,71%	31,64%	Απαιτείται επανασχεδιασμός του συγκεκριμένου ΠΕΠ, λόγω εξαιρετικά χαμηλής απόδοσης των μέτρων του.
Κεντρικής Μακεδονίας	40,18%	35,20%	Απαιτείται αναδιάρθρωση του ΠΕΠ με εισαγωγή νέων μέτρων μεγαλύτερης απόδοσης, διαγραφή μέτρων χαμηλής απόδοσης και με ανακατανομή πόρων σε μέτρα υψηλότερης απόδοσης που θα παραμείνουν ως αναγκαία.
Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	41,05%	36,71%	Απαιτείται αναδιάρθρωση του ΠΕΠ με εισαγωγή νέων μέτρων μεγαλύτερης απόδοσης και με ανακατανομή πόρων σε μέτρα υψηλότερης απόδοσης που θα παραμείνουν ως αναγκαία.
Δυτικής Μακεδονίας	45,46%	41,42%	Προτείνεται η διαγραφή μέτρων χαμηλής απόδοσης όπως τα αρδευτικά και διατήρηση άλλων που αφορούν ευαίσθητους τομείς, ωστόσο θα πρέπει να γίνει ανακατανομή των πόρων με στόχο την αύξηση της αναπτυξιακής επίδοσης του ΠΕΠ.
Νήσων Βορείου Αιγαίου	46,35%	34,89%	Για τη βελτίωση του ΠΕΠ, προτείνεται η μετατροπή των μέτρων ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η βελτίωση της απόδοσής τους. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ των νησιών του Βορείου Αιγαίου.

ΠΕΠ	Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ	Μέση απόδοση μέτρων	Παρατηρήσεις
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	47,60%	41,83%	Η μικρή διαφορά μεταξύ μέσης απόδοσης των μέτρων και των αναπτυξιακών επιδόσεων, φανερώνει περιθώρια βελτίωσης της των αναπτυξιακών επιδόσεων με καλύτερη κατανομή των πόρων του ΠΕΠ.
Ηπείρου	47,69%	40,37%	Προτείνεται η διαγραφή των αρδευτικών και, ωστόσο θα πρέπει να γίνει ανακατανομή των πόρων με στόχο την αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ.
Δυτικής Ελλάδας	48,43%	39,30%	Απαιτούνται προσπάθειες για την περαιτέρω αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων μέσω της ανακατανομής μέρους των πόρων από τα μέτρα χαμηλής απόδοσης σε μέτρα υψηλής.
Κρήτης	49,95%	38,03%	Προτείνεται η βελτίωση των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ βάσει σωστότερης κατανομής των πόρων.
Πελοποννήσου	50,98%	46,82%	Κάποια μέτρα του ΠΕΠ Πελοποννήσου χρήζουν νέου σχεδιασμού των δράσεών τους, ωστόσο το κυριότερο για τη βελτίωση των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ είναι η σωστότερη κατανομή των πόρων στα μέτρα.
Στερεάς Ελλάδας	54,00%	49,58%	Οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας μπορούν να βελτιωθούν με ανακατανομή πόρων από χαμηλής απόδοσης μέτρα σε υψηλής απόδοσης, ώστε να υπάρχουν περισσότερες δράσεις στους τομείς προτεραιότητας, ενώ στους υπόλοιπους να είναι επιλεκτικές.
Ιονίων Νήσων	56,26%	43,75%	Με ορισμένες παρεμβάσεις στα μέτρα και στη χρηματοδότησή τους είναι δυνατόν οι αναπτυξιακές επιδόσεις του ΠΕΠ των νησιών του Ιονίου να αυξηθούν και να φτάσουν σε ικανοποιητικά επίπεδα.
Αττικής	70,56%	40,96%	Ικανοποιητική είναι η αξιοποίηση των πόρων του ΠΕΠ, αφού το μεγαλύτερο μέρος τους κατανέμεται σε μέτρα υψηλής απόδοσης, ενώ τα μέτρα χαμηλής απόδοσης έχουν μικρότερο κόστος καλύπτοντας επιλεκτικά τις πιο απαραίτητες και αποτελεσματικές δράσεις.
Σύνολο	48,63%	40,04%	Η μέση αναπτυξιακή επίδοση των 13 ΠΕΠ είναι αρκετά χαμηλή, όπως και η μέση απόδοση των μέτρων. Γενικά υπάρχει η ανάγκη επανασχεδιασμού των μέτρων και δράσεων και ανακατανομής των πόρων στα μέτρα.

Από τον πίνακα αυτό αποκαλύπτεται ότι στις περισσότερες περιπτώσεις των ΠΕΠ, για τη βελτίωση των αναπτυξιακών επιδόσεων τους απαιτείται παρόμοια

αντιμετώπιση. Προτείνονται είτε αναδιάρθρωση των μέτρων του ΠΕΠ, με διαγραφή των λιγότερο αποδοτικών και αντικατάσταση της λειτουργίας τους από άλλα μέτρα με δράσεις μεγαλύτερης απόδοσης, είτε με ανακατανομή των πόρων του ΠΕΠ. Συνήθως σε περιπτώσεις που η μέση απόδοση των μέτρων είναι ικανοποιητική, διατηρούνται και προτείνεται ανακατανομή των πόρων. Στις περισσότερες όμως προγράμματα προτείνεται συνδυασμός της αναδιάρθρωσης με την ανακατανομή των πόρων. Βέβαια υπάρχει και η περίπτωση (πχ ΠΕΠ Θεσσαλίας) όπου απαιτείται πλήρης επανασχεδιασμός του ΠΕΠ.

Σε επίπεδο μέτρων θα πρέπει να αναφερθεί ότι η απόδοση που παρουσιάζουν δεν συμπίπτει απλώς με την αναγκαιότητα πραγματοποίησης του κάθε μέτρου, αλλά υποδεικνύει κατά πόσο ένα μέτρο επηρεάζει μεγάλο αριθμό από τους 12 τομείς που υιοθετήθηκαν ως καθοριστικοί για την ανάπτυξη των περιφερειών. Συνεπώς μέτρα με χαμηλή απόδοση, μπορεί να είναι αναγκαία για την περιφέρεια, αλλά να αφορούν ένα μόνο τομέα, για παράδειγμα την ποιότητα ζωής. Ωστόσο το στοιχείο αυτό δεν υποβαθμίζει την ποιότητα της πληροφορίας, που λαμβάνεται από την αξιολόγηση και η οποία αφορά την απόδοση των μέτρων.

Χαρακτηριστικό είναι ότι μερικά από τα μέτρα που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία είναι και αυτά που σχετίζονται με την εκπαίδευση- κατάρτιση, την υγεία, την πρόνοια και άλλα. Αυτά τα μέτρα σίγουρα είναι απαραίτητα και δεν μπορεί να υπάρξει μη αποδοχή της σημασίας τους. Ωστόσο δεν επηρεάζουν παρά ένα ή δύο από τους τομείς που εξετάζονται και στους οποίους βαθμολογούνται και όχι το σύνολό τους. Για το λόγο αυτό η απόδοσή τους είναι χαμηλότερη.

Τέτοιες περιπτώσεις μέτρων μπορεί να εντοπιστούν, να διαχωριστούν από τα μη απαραίτητα μέτρα και να συμπεριληφθούν στο ΠΕΠ. Όμως όταν το ΠΕΠ έχει χαμηλή αναπτυξιακή επίδοση, οι πόροι που διατίθενται σε τέτοια μέτρα θα πρέπει να είναι μειωμένοι, όπως θα πρέπει μέτρα χαμηλής απόδοσης, που δεν είναι απαραίτητα, να παραληφθούν.

Συνεπώς το δίλημμα είναι τεράστιο. Προς χάριν των αναπτυξιακών επιδόσεων θα πρέπει να παραμερίζονται ενέργειες που αφορούν ευαίσθητους τομείς όπως υγεία, κατάρτιση, κτλ ή να υποβιβάζεται η συμμετοχή τους στο ΠΕΠ.

Επιπλέον τα μέτρα που προτείνονται σε πολλές περιπτώσεις δε βαθμολογήθηκαν βάσει της συμβολής τους στην ανάπτυξη, αλλά λήφθηκε υπόψη και η προηγούμενη εμπειρία από τα αποτελέσματα τέτοιων μέτρων. Παράδειγμα αποτελούν τα μέτρα που αφορούν στην κατάρτιση. Επειδή στην Ελλάδα όσα τέτοια προγράμματα πραγματοποιήθηκαν δε μπορούν να χαρακτηριστούν ως ικανοποιητικών επιδόσεων, τα μέτρα αυτού του τομέα βαθμολογήθηκαν εξ αρχής αυστηρά. Αυτό δεν έγινε για να μην προτιμηθούν, αλλά για να υπάρξει μία επιλεκτική προώθηση τέτοιων προγραμμάτων, κάτι που θα οδηγήσει σε μείωση του κόστους και σε αύξηση των αποτελεσμάτων.

Εκτός όμως από αυτές τις ιδιαίσους κατηγορίες μέτρων υπάρχουν και αυτά που συναντώνται σε αρκετές περιφέρειες και παρουσιάζουν σε όλες χαμηλές αποδόσεις γιατί δε θεωρούνται ότι επιδρούν θετικά στην ανάπτυξη της περιφέρειας. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελούν τα αρδευτικά έργα, τα οποία θεωρούνται κατά κύριο λόγο αρνητικά γιατί ευνοούν την αγροτική ανάπτυξη παραδοσιακού τύπου, η οποία δεν είναι ιδιαίτερα αποδοτική και συμφέρουσα μακροπρόθεσμα, ενώ παράλληλα επιβαρύνουν το περιβάλλον (υδάτινο δυναμικό, οπτική ρύπανση, κτλ). Εκτός λοιπόν από περιπτώσεις ιδιαίσους (όπως στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με το δίκτυο και τους ταμιευτήρες που θα ανεξαρτητοποιήσουν το υδάτινο δυναμικό των ποταμών από τη χρήση του στις γείτονες χώρες) τα αρδευτικά έργα

είναι τα πρώτα μέτρα που μπορούν να διαγραφούν για την αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων.

Κάτι ακόμα που θα πρέπει να αναφερθεί είναι ότι σημαντικός δείκτης για την απόρριψη ενός μέτρου δεν είναι μόνο η χαμηλή του απόδοση. Στην πραγματικότητα είναι ο συνδυασμός χαμηλής απόδοσης και υψηλής χρηματοδότησής του. Τα ΠΕΠ που εμφανίζουν μικρή αναπτυξιακή επίδοση περιέχουν μέτρα χαμηλής απόδοσης και υψηλού κόστους. Ιδανικό είναι να συνδυάζεται χαμηλή απόδοση με χαμηλό κόστος και υψηλή απόδοση με μεγάλο ποσοστό χρηματοδότησης.

Αυτό το στοιχείο μπορεί να διαφανεί με τη σύγκριση της μέσης απόδοσης των μέτρων ενός ΠΕΠ και των αναπτυξιακών επιδόσεων του ΠΕΠ. Όταν η μέση απόδοση των μέτρων είναι αρκετά χαμηλότερη τότε το ΠΕΠ είναι επιτυχημένο, εφόσον βέβαια η αποδοτικότητά του δεν είναι χαμηλή.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ΠΕΠ Αττικής, του οποίου η αναπτυξιακή επίδοση είναι ίσως και η ιδανικότερη, αφού στην πραγματικότητα ξεπερνάει το 75 % και μάλιστα αυτό κατορθώνεται με ένα σύνολο μέτρων μέσης απόδοσης περίπου στο 50%. Αυτό φανερώνει ότι το ΠΕΠ αποτελείται από μέτρα μεγάλης απόδοσης και μικρότερης (όπως για την ανεργία, για τις υποβαθμισμένες περιοχές, την υγεία και πρόνοια και άλλους τέτοιους ευαίσθητους τομείς) που όμως είναι απαραίτητα για την περιφέρεια και τους κατοίκους της.

Η μεγάλη η αναπτυξιακή επίδοση του ΠΕΠ, παρόλη τη μικρότερη μέση απόδοση των μέτρων του, οφείλεται στον τρόπο κατανομής των πόρων του ΠΕΠ. Το αξιοσημείωτο είναι ότι στο συγκεκριμένο ΠΕΠ υπάρχει ικανοποιητική αξιοποίηση των πόρων του ΠΕΠ, αφού το μεγαλύτερο μέρος των πόρων κατανέμεται σε μέτρα υψηλής απόδοσης, ενώ τα μέτρα χαμηλής απόδοσης έχουν μικρότερο κόστος καλύπτοντας επιλεκτικά τις πιο απαραίτητες και αποτελεσματικές δράσεις.

6. Παρουσίαση του ποσοστού υλοποίησης των προβλεπόμενων από τα ΠΕΠ έργων

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται μία προσπάθεια για την εξέταση του ποσοστού υλοποίησης των ΠΕΠ. Αν και θα ήταν ακόμα πιο ενδιαφέρουσα μία εξέταση του ποσοστού υλοποίησης σε επίπεδο μέτρου κάτι τέτοιο είναι πολύ δύσκολο αν όχι αδύνατον αφού τέτοια στοιχεία ικανά να στηρίξουν μία τέτοια ανάλυση είναι δύσκολο αν όχι αδύνατο να συγκεντρωθούν. Για το λόγο αυτό στο συγκεκριμένο κεφάλαιο επικεντρωνόμαστε στην απορρόφηση των κονδυλίων σε επίπεδο περιφέρειας, δηλαδή ΠΕΠ.

Ο ρυθμός απορρόφησης των πόρων που διατίθενται για την υλοποίηση του ΚΠΣ είναι παράμετρος εξαιρετικά σημαντική αφού παρουσιάζει την πορεία της υλοποίησης των έργων που προτείνονται από το κάθε ΠΕΠ. Στόχος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αλλά και της Ελλάδας είναι η γρήγορη πορεία προς την ανάπτυξη. Τα έργα των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σχεδιάστηκαν, προγραμματίστηκαν και χρηματοδοτούνται ως μέσα που θα επιταχύνουν τις αναπτυξιακές διαδικασίες και θα μειώσουν όλους τους ανασταλτικούς παράγοντες που επιδρούν σε αυτήν. Ωστόσο γνωρίζουμε σήμερα ότι για την εξασφάλιση της επιτυχίας κάθε δράσης θα πρέπει αυτή να υπόκειται εξαρχής σε λεπτομερή σχεδιασμό και προγραμματισμό και η υλοποίησή της να γίνεται πάντα βάσει του επιχειρησιακού αυτού σχεδιασμού. Είναι λοιπόν φανερό ότι ο στόχος δεν είναι τα έργα αυτά να πραγματοποιηθούν όσο το δυνατόν γρηγορότερα, αλλά να υλοποιηθούν στο πλαίσιο του αρχικού προγράμματος. Το στοιχείο αυτό είναι πολύ σημαντικό από πολλές απόψεις. Καθυστερήσεις στην υλοποίηση σημαίνει επιπλέον κόστος, τόσο για την ολοκλήρωση του έργου όσο και από την αργοπορία στη λειτουργία του μέτρου. Εκτός όμως από κόστος η καθυστέρηση στην εκτέλεση των έργων μεταφράζεται σε αργοπορία στην εκκίνηση της αναπτυξιακής διαδικασίας που επιτυγχάνεται από τη λειτουργία τους. Για το λόγο αυτό ο ρυθμός υλοποίησης των ενεργειών που περιλαμβάνουν τα ΠΕΠ είναι μία σημαντική συνιστώσα η οποία επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη στην αξιολόγηση τους.

6.1. Παρουσίαση της απορρόφησης ανά περιφέρεια

Στοιχεία για την απορρόφηση των πόρων του περιφερειακού σκέλους του ΚΠΣ 1994-99 υπάρχουν μέχρι το πέρας των 9 πρώτων μηνών του 97. Τα στοιχεία αυτά που λήφθηκαν από τη Γραμματεία της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΥΠΕΘΟ, δημοσιεύτηκαν τον Οκτώβριο του 1997. Όπως προαναφέρθηκε αναφέρονται στην απορρόφηση των κονδυλίων σε επίπεδο περιφέρειας ενώ επίσης υπάρχουν στοιχεία για την χρηματοδότηση ανά ταμείο στο σύνολο του περιφερειακού σκέλους.

Στον πίνακα 6.1 παρουσιάζεται η δημόσια δαπάνη και η απορρόφησή της για την περίοδο 1994 έως τον 9ο του 1997 για κάθε μία περιφέρεια και στο σύνολο των περιφερειών. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία οι δαπάνες από την αρχή του 94 μέχρι και τον 9ο του 97 αντιπροσωπεύουν το 63% των δεσμεύσεων κατά μέσο όρο για το σύνολο των περιφερειών. Παράλληλα αποτελούν το 40 % της συνολικής δημόσιας δαπάνης για το χρονικό διάστημα 1994-99. Επιπλέον οι δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν αυτήν την περίοδο απέχουν σημαντικά από τις προβλεπόμενες δαπάνες για το 1994-97.

Θα πρέπει να διευκρινισθεί ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η χρηματοδότηση των 13 ΠΕΠ. Οι συνολικοί πόροι του Περιφερειακού Σκέλους που θα διατεθούν για την κάθε περιφέρεια καθορίζονται όπως περιγράφηκε στο κεφάλαιο 2. Στη συνέχεια

αυτοί οι πόροι διανέμονται ανά υποπρόγραμμα και ανά έτος ανάλογα με τις ανάγκες υλοποίησης των δράσεων. Οι πόροι που συμφωνήθηκε να διατίθενται κάθε έτος δεσμεύονται, ώστε να προχωράει κανονικά η υλοποίηση βάσει του αρχικού σχεδίου. Δεν χορηγούνται δηλαδή τα χρήματα συνολικά στην αρχή της περιόδου πραγματοποίησης.

Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο είναι οι έντονες διακυμάνσεις που εμφανίζει η απορρόφηση των πόρων μεταξύ των περιφερειών και που έχουν εύρος από 38 % έως 73% . Μεγάλες διαπεριφερειακές διακυμάνσεις παρουσιάζει και το ποσοστό υλοποίησης των ΠΕΠ που κυμαίνεται από 23 % έως και 46 % (μέχρι τον 9ο 1997). Διαφορές εμφανίζονται και στην εφαρμογή του επιχειρησιακού προγράμματος των περιφερειών, όπου και υπάρχουν καθυστερήσεις υλοποίησης της τάξεως του 10,5 % το ελάχιστο και 30,5 % το μέγιστο ανάλογα με την περιφέρεια. Συνολικά πάντως τα ΠΕΠ έχουν κατά μέσο όρο πραγματοποιηθεί κατά 37 %, έχει δαπανηθεί το 60 % των δεσμεύσεων του 94-97, ενώ παρατηρείται καθυστέρηση υλοποίησης κατά 17 % στην εφαρμογή του επιχειρησιακού προγράμματος.

Συγκεκριμένα και για κάθε περιφέρεια τα αναλυτικά στοιχεία τόσο για τις δημόσιες δαπάνες όσο και για τους συνολικούς πόρους παρουσιάζονται στους πίνακες 6.1., 6.2., 6.3., 6.4., 6.5. και 6.6. συνολικά για το χρονικό διάστημα 1994-97, και κατά έτος. Στη συνέχεια αναλύεται η χρηματοδότηση της κάθε περιφέρειας και συμπεράσματα προκύπτουν για τους ρυθμούς υλοποίησης των ΠΕΠ. Οι περιφέρειες παρουσιάζονται ξεκινώντας από αυτήν που εμφανίζει τις μεγαλύτερες καθυστερήσεις στην εφαρμογή του επιχειρησιακού της προγράμματος. Προτιμήθηκε να δοθεί βάση σε αυτό το μέγεθος γιατί όπως πιο πάνω αναφέρθηκε η συνέπεια στον επιχειρησιακό σχεδιασμό είναι το σημαντικότερο για την επιτυχία του προγράμματος. Θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι εφόσον δεν υπάρχουν στοιχεία για την πορεία κάθε μέτρου χωριστά, έχει γίνει η υπόθεση ότι όλα τα έργα κάθε ΠΕΠ προχωράνε παράλληλα, με τον ίδιο ρυθμό και συνεπώς ότι ισχύει συνολικά για το κάθε ΠΕΠ ισχύει και για κάθε έργο του ΠΕΠ.

Η περιφέρεια με τη μεγαλύτερη απόκλιση από την προγραμματιζόμενη πορεία του ΠΕΠ της είναι η Πελοπόννησος. Αυτό σημαίνει ότι οι δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν κατά το 1994-97 απείχαν από τις προβλεπόμενες για το χρονικό διάστημα 1994-97 κατά 30,5 %. Μάλιστα κατά το ίδιο χρονικό διάστημα χρησιμοποιήθηκε μόλις το 38 % των δεσμεύσεων που έγιναν για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα.

Η αμέσως επόμενη περιφέρεια με έντονη απόκλιση από την προβλεπόμενη πορεία του ΠΕΠ (25,5 %) είναι η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκη. Στη συγκεκριμένη περιφέρεια αν και συγκριτικά με άλλες περιφέρειες έχει υλοποιηθεί μέτριο τμήμα των έργων του ΠΕΠ (37 % κοντά στο μέσο όρο των περιφερειών) και ένα επίσης μέτριο τμήμα των δεσμεύσεων έχει δαπανηθεί (59 %), το αποτέλεσμα δεν κρίνεται ικανοποιητικό αφού το σχέδιο υλοποίησης δεν προχωράει όπως είχε σχεδιαστεί.

Η Δυτική Ελλάδα με ποσοστό 21 % εμφανίζει και αυτή καθυστερήσεις βάσει του αρχικού προγράμματος. Έχει επίσης χαμηλό βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων (47 %) καθώς και ποσοστό υλοποίησης των έργων αφού έχει πραγματοποιηθεί μόλις το 29 % του συνόλου των δράσεων που περιλαμβάνει το ΠΕΠ (βάσει πάντα του ποσοστού των δαπανών στο συνολικό κόστος 1994-99 με υπόθεση εργασίας ότι το ποσοστό δαπάνης αντιστοιχεί σε ανάλογο ποσοστό υλοποίησης).

Η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας ακολουθεί με απόκλιση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα κατά 20 %, 29 % ποσοστό υλοποίησης των δράσεων του ΠΕΠ και 48 % βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων.

Η Κρήτη με ποσοστό 19 % εμφανίζει και αυτή καθυστερήσεις βάσει του αρχικού προγράμματος. Έχει όμως αρκετά υψηλό βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων (71 %) καθώς και ποσοστό υλοποίησης των έργων αφού έχει πραγματοποιηθεί το 44 % του συνόλου των δράσεων που περιλαμβάνει το ΠΕΠ.

Η περιφέρεια της Θεσσαλίας ακολουθεί με απόκλιση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα κατά 17,6 %, έχει ικανοποιητικό, συγκριτικά με τις άλλες περιφέρειες, (43 %) ποσοστό υλοποίησης των δράσεων του ΠΕΠ καθώς και 69 % βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων.

Η περιφέρεια των νησιών του Νοτίου Αιγαίου με ποσοστό 16,7 % εμφανίζει και αυτή καθυστερήσεις βάσει του αρχικού προγράμματος. Έχει αρκετά χαμηλό βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων (47 %) καθώς και ποσοστό υλοποίησης των έργων αφού έχει πραγματοποιηθεί το 29 % του συνόλου των δράσεων που περιλαμβάνει το ΠΕΠ.

Η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας με ποσοστό 16,4 % εμφανίζει και αυτή καθυστερήσεις βάσει του αρχικού προγράμματος. Έχει χαμηλό βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων (49 %) καθώς και ποσοστό υλοποίησης των έργων αφού έχει πραγματοποιηθεί το 32 % του συνόλου των δράσεων που περιλαμβάνει το ΠΕΠ.

Η περιφέρεια των Νησιών του Βορείου Αιγαίου ακολουθεί με μικρότερη απόκλιση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα κατά 13,6 %, έχει χαμηλό, συγκριτικά με τις άλλες περιφέρειες, (33 %) ποσοστό υλοποίησης των δράσεων του ΠΕΠ καθώς και 53 % βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων.

Η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με ποσοστό 12,9 % εμφανίζει και αυτή μικρότερες καθυστερήσεις βάσει του αρχικού προγράμματος. Έχει μαζί με την περιφέρεια Αττικής το υψηλότερο, συγκριτικά με τις άλλες περιφέρειες, (46 %) ποσοστό υλοποίησης των δράσεων του ΠΕΠ καθώς και τον υψηλότερο (73 %) βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων μεταξύ των περιφερειών.

Η περιφέρεια Ηπείρου ακολουθεί με μικρή σχετικά απόκλιση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα κατά 11,5 %, έχει υψηλό, συγκριτικά με τις άλλες περιφέρειες, (44 %) ποσοστό υλοποίησης των δράσεων του ΠΕΠ καθώς και 71 % βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων, δηλαδή εκ των υψηλότερων μεταξύ των περιφερειών.

Η περιφέρεια των Νησιών του Ιονίου με ποσοστό 10,9 % εμφανίζει και αυτή μικρές καθυστερήσεις βάσει του αρχικού προγράμματος. Έχει αρκετά χαμηλό βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων (48 %) καθώς και ποσοστό υλοποίησης των έργων αφού έχει πραγματοποιηθεί το 30 % του συνόλου των δράσεων που περιλαμβάνει το ΠΕΠ.

Η περιφέρεια Αττικής ακολουθεί με τη μικρότερη απόκλιση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα κατά 10,5 %, έχει το υψηλότερο (μαζί με την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας), συγκριτικά με τις άλλες περιφέρειες, (46 %) ποσοστό υλοποίησης των δράσεων του ΠΕΠ καθώς και τον υψηλότερο (73 %) βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων μεταξύ των περιφερειών.

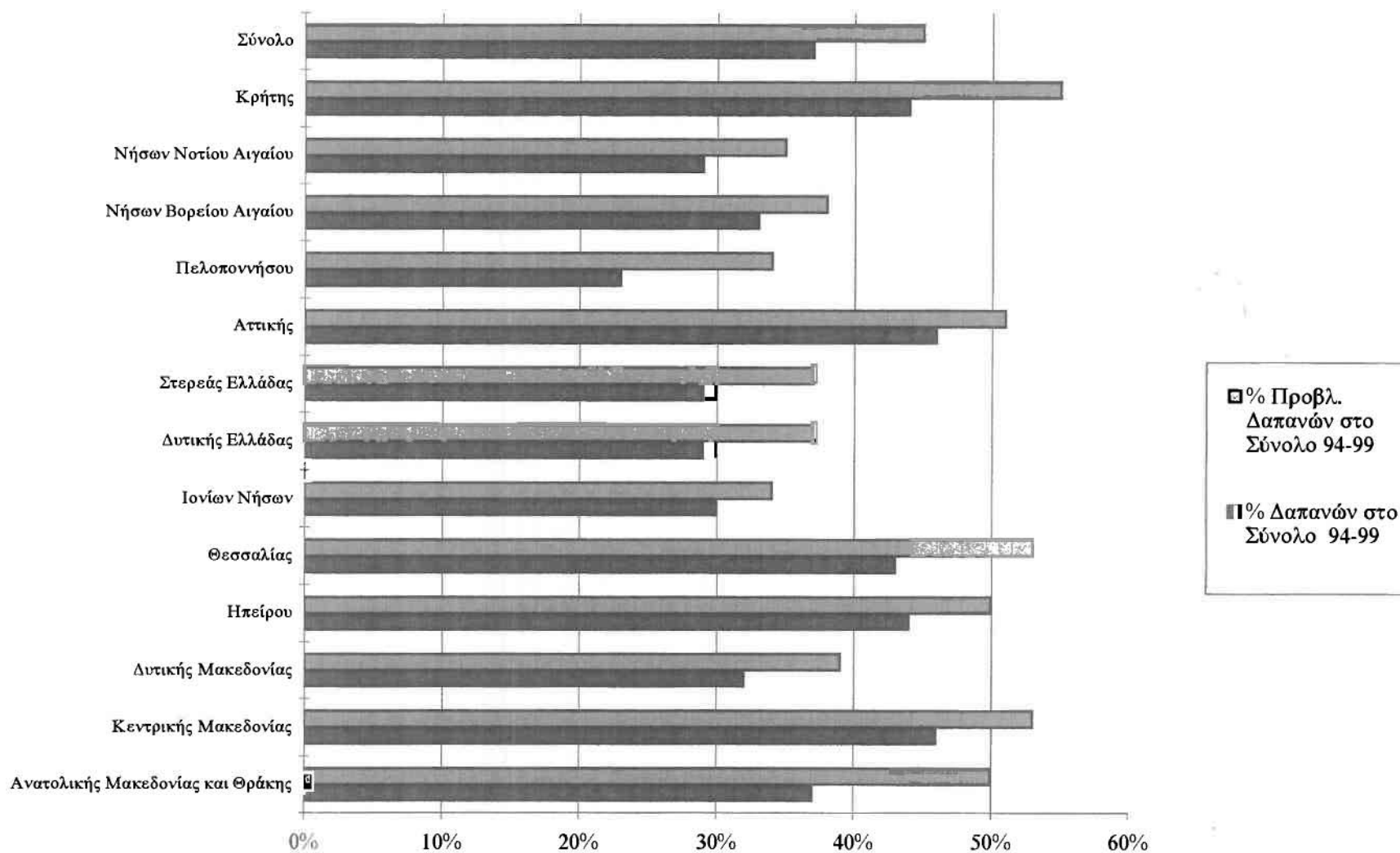
Πίνακας 6.1.: Περιφερειακό Σκέλος (Δημόσια Δαπάνη σε χιλιάδες ECU) για την Περίοδο 1994- 9/1997

Περιφέρεια	Συνολική Δημόσια Δαπάνη 1994-99	Δεσμεύσεις 94- 9/97	Δαπάνες 94- 9/97	% Δαπανών στις Δεσμεύσεις	% Δαπανών στο Σύνολο 94-99	Προβλεπ. Δαπάνες 94- 97	% Προβλ Δαπανών στις Δεσμεύσεις	% Δαπανών στο Σύνολο 94-99
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	659065	411918	247807	60 %	38 %	318207	77 %	48 %
Κεντρικής Μακεδονίας	787179	492268	358105	73 %	45 %	406826	83 %	52 %
Δυτικής Μακεδονίας	325329	216880	106610	49 %	33 %	127310	59 %	39 %
Ηπείρου	315330	197080	147491	75 %	47 %	165583	84 %	53 %
Θεσσαλίας	501064	313166	226750	72 %	45 %	277291	89 %	55 %
Ιονίων Νήσων	227600	142255	68583	48 %	30 %	76940	54 %	34 %
Δυτικής Ελλάδας	414267	258421	141186	55 %	34 %	175527	68 %	42 %
Στερεάς Ελλάδας	495720	304258	164062	54 %	33 %	207403	68 %	42 %
Αττικής	954721	596722	437621	73 %	46 %	488329	82 %	51 %
Πελοποννήσου	381334	238334	96279	40 %	25 %	136627	57 %	36 %
Νήσων Βορείου Αιγαίου	280267	175168	105467	60 %	38 %	122070	70 %	44 %
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	298800	186751	111706	60 %	37 %	134125	72 %	45 %
Κρήτης	416400	260268	183259	70 %	44 %	227277	87 %	55 %
Σύνολο	6057076	3793489	2394926	63 %	40 %	2863515	75 %	47 %

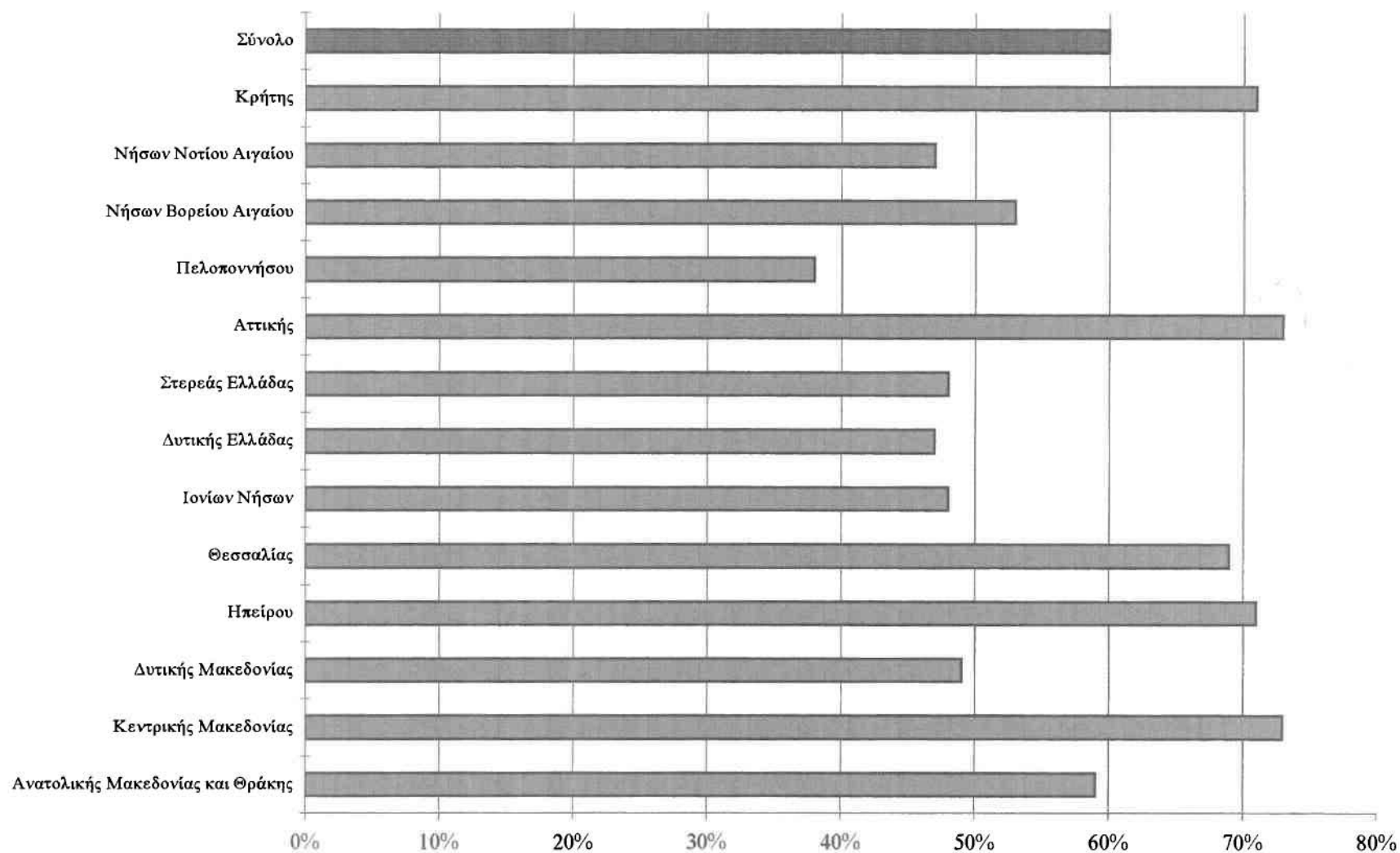
Πίνακας 6.2.: Συνολικό Κόστος, Περιφερειακό Σκέλος (σε χιλιάδες ECU) για την Περίοδο 1994- 9/1997

Περιφέρεια	Συνολικό Κόστος 1994-99	Δεσμεύσεις 94- 9/97	Δαπάνες 94- 9/97	% Δαπανών στις Δεσμεύσεις	% Δαπανών στο Σύνολο 94-99	Προβλεπ. Δαπάνες 94- 97	% Προβλ. Δαπανών στις Δεσμεύσεις	% Προβλ. Δαπανών στο Σύνολο 94-99
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	688928	431918	255875	59 %	37 %	343575	80 %	50 %
Κεντρικής Μακεδονίας	816918	510025	373967	73 %	46 %	429614	84 %	53 %
Δυτικής Μακεδονίας	340958	226598	110791	49 %	32 %	132491	58 %	39 %
Ηπείρου	346946	216840	153410	71 %	44 %	173346	80 %	50 %
Θεσσαλίας	560892	350559	243632	69 %	43 %	295746	84 %	53 %
Ιονίων Νήσων	228173	142622	68527	48 %	30 %	76884	54 %	34 %
Δυτικής Ελλάδας	513867	320670	149852	47 %	29 %	189827	59 %	37 %
Στερεάς Ελλάδας	623029	383827	182675	48 %	29 %	228251	59 %	37 %
Αττικής	972109	606950	442731	73 %	46 %	494760	82 %	51 %
Πελοποννήσου	440234	275146	103260	38 %	23 %	148567	54 %	34 %
Νήσων Βορείου Αιγαίου	327948	204967	108944	53 %	33 %	126094	62 %	38 %
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	380000	237501	111706	47 %	29 %	134125	56 %	35 %
Κρήτης	435713	272264	192836	71 %	44 %	238274	88 %	55 %
Σύνολο	6675715	4179887	2498206	60 %	37 %	3011554	72 %	45 %

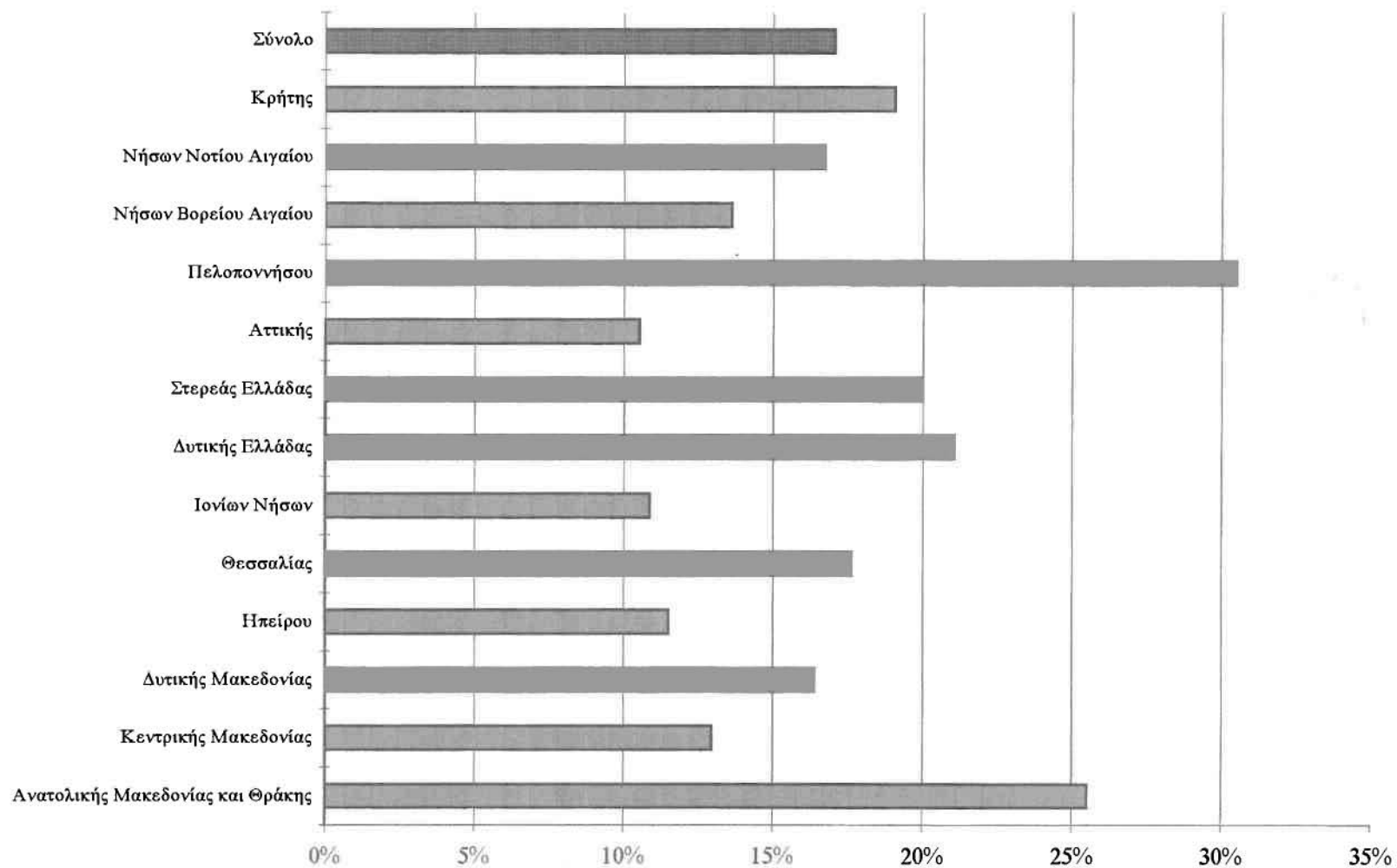
Συγκριτική παρουσίαση του ποσοστού των δαπανών του 1994-9/97 στο συνολικό κόστος για τη χρονική περίοδο 1994-99 και του ποσοστού των προβλεπόμενων δαπανών του 1994-97 στο συνολικό κόστος

Ποσοστό απορρόφησης των δεσμεύσεων του 1994-97 στο διάστημα 1994-9/97

Ποσοστό καθυστέρησης της υλοποίησης των έργων του ΠΕΠ σε σχέση με το επιχειρησιακό πρόγραμμα για το 1994-97

Πίνακας 6.3.: Δημόσια Δαπάνη, Περιφερειακό Σκέλος
 Δεσμεύσεις (σε χιλιάδες ECU) για τα έτη 1994 και 1995

Περιφέρεια	Δεσμεύσεις 94	Δαπάνες 94	% Δαπανών στις Δεσμεύσεις	Δεσμεύσεις 95	Δαπάνες 95	% Δαπανών στις Δεσμεύσεις
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	97107	51201	53 %	97189	58393	60 %
Κεντρικής Μακεδονίας	116625	57566	49 %	117456	114205	97 %
Δυτικής Μακεδονίας	43399	22065	51 %	41851	34142	82 %
Ηπείρου	46291	18681	40 %	46654	50960	109 %
Θεσσαλίας	75159	36799	49 %	73658	75846	103 %
Ιονίων Νήσων	34142	7406	22 %	33459	30023	90 %
Δυτικής Ελλάδας	58032	17293	30 %	54467	44670	82 %
Στερεάς Ελλάδας	66657	40670	61 %	70864	49193	69 %
Αττικής	141662	37608	27 %	135087	151375	112 %
Πελοποννήσου	57200	11986	21 %	56056	28070	50 %
Νήσων Βορείου Αιγαίου	42040	11579	28 %	41200	44034	107 %
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	44819	9578	21 %	43925	31477	72 %
Κρήτης	61867	22152	36 %	61733	68876	112 %
Σύνολο	885000	344584	39 %	873599	781264	89 %

Πίνακας 6.4.: Δημόσια Δαπάνη, Περιφερειακό Σκέλος
 Δεσμεύσεις (σε χιλιάδες ECU) για τα έτη 1996 και 1997

Περιφέρεια	Δεσμεύσεις 96	Δαπάνες 96	% Δαπ. στις Δεσμ.	Δεσμεύσεις 97	Δαπάνες 9μήνου 97	Προβλ. Δαπάνες Έτους
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	106239	89313	84 %	111383	48900	119300
Κεντρικής Μακεδονίας	125176	108480	87 %	133011	77854	126575
Δυτικής Μακεδονίας	82444	33583	41 %	49181	16820	37520
Ηπείρου	50845	50860	100 %	53290	26990	45082
Θεσσαλίας	79669	76341	96 %	84680	37764	88305
Ιονίων Νήσων	36188	23991	66 %	38466	7163	15520
Δυτικής Ελλάδας	75436	54536	72 %	70486	24687	59028
Στερεάς Ελλάδας	81725	45540	56 %	85012	28659	72000
Αττικής	158620	163721	103 %	161353	84917	135625
Πελοποννήσου	60632	33125	55 %	64446	23098	63446
Νήσων Βορείου Αιγαίου	44562	32259	72 %	47366	17595	34198
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	47509	41320	87 %	50498	29331	51750
Κρήτης	66268	63342	96 %	70400	28889	72907
Σύνολο	1015313	816411	80 %	1019577	452667	921256

Πίνακας 6.5.: Συνολικό Κόστος, Περιφερειακό Σκέλος
Δεσμεύσεις (σε χιλιάδες ECU) για τα έτη 1994 και 1995

Περιφέρεια	Δεσμεύσεις 94	Δαπάνες 94	% Δαπανών στις Δεσμεύσεις	Δεσμεύσεις 95	Δαπάνες 9μήνου 95	% Δαπανών στις Δεσμεύσεις
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	99852	51201	51 %	102178	58393	57 %
Κεντρικής Μακεδονίας	117041	57566	49 %	121907	117924	97 %
Δυτικής Μακεδονίας	45743	22065	48 %	44828	34154	76 %
Ηπείρου	51033	18681	37 %	51302	51133	100 %
Θεσσαλίας	84133	36799	44 %	82453	75921	92 %
Ιονίων Νήσων	34142	7406	22 %	33591	30023	89 %
Δυτικής Ελλάδας	72972	17293	24 %	69108	45483	66 %
Στερεάς Ελλάδας	85754	40670	47 %	89578	49193	55 %
Αττικής	143685	37643	26 %	137470	152237	111 %
Πελοποννήσου	66035	11986	18 %	64715	28115	43 %
Νήσων Βορείου Αιγαίου	49191	11579	24 %	48210	44266	92 %
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	56999	9578	17 %	55861	31477	56 %
Κρήτης	64667	22153	34 %	64585	70057	108 %
Σύνολο	971247	344620	35 %	965786	788376	82 %

Πίνακας 6.6.: Συνολικό Κόστος, Περιφερειακό Σκέλος
Δεσμεύσεις (σε χιλιάδες ECU) για τα έτη 1996 και 1997

Περιφέρεια	Δεσμεύσεις 96	Δαπάνες 96	% Δαπ. στις Δεσμ.	Δεσμεύσεις 97	Δαπάνες 9μήνου 97	Προβλ. Δαπάνες Έτους
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	112303	97381	87 %	117585	48900	136600
Κεντρικής Μακεδονίας	130830	118240	90 %	140247	80237	135884
Δυτικής Μακεδονίας	84489	36352	43 %	51538	18220	39920
Ηπείρου	55872	52894	95 %	58633	30702	50638
Θεσσαλίας	89182	81781	92 %	94791	49131	101245
Ιονίων Νήσων	36291	23935	66 %	38598	7163	15520
Δυτικής Ελλάδας	91272	56788	62 %	87318	30288	70263
Στερεάς Ελλάδας	101968	57576	56 %	106527	35236	80812
Αττικής	161363	166934	103 %	164432	85917	137946
Πελοποννήσου	69996	35331	50 %	74400	27828	73135
Νήσων Βορείου Αιγαίου	52143	34732	67 %	55423	18367	35517
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	60420	41320	68 %	64221	29331	51750
Κρήτης	69330	69457	100 %	73682	31169	76607
Σύνολο	1115459	872721	78 %	1127395	492489	1005837

6.2. Παρουσίαση της απορρόφησης ανά ταμείο και της ιδιωτικής χρηματοδότησης

Έχοντας εξετάσει την πορεία της απορρόφησης των κονδυλίων για κάθε μία περιφέρεια και κατά επέκταση και την πορεία της υλοποίησης των ΠΕΠ, σε μία προσπάθεια αναλυτικότερης προσέγγισης της πορείας εφαρμογής των επιχειρησιακών προγραμμάτων εξετάζουμε τις απορρόφησης κατά ταμείο. Στον πίνακα 6.7. εμφανίζονται οι μέχρι τον 9ο του '97 δαπάνες, οι προβλεπόμενες μέχρι το 97 καθώς και οι δεσμεύσεις μέχρι την αυτή χρονική στιγμή, αλλά και το συνολικό κόστος.

Από τα ταμεία το ΕΤΠΑ παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό πραγματοποιημένων δαπανών στις δεσμεύσεις του 1994-97 (64 %). Επιπλέον αρκετά ικανοποιητικό ποσοστό των έργων έχει υλοποιηθεί (40 %), ενώ η απόκλιση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα είναι περιορισμένη και ίση με 16 %. Το ΕΚΤ και το ΕΓΤΠΕ παρουσιάζουν μεγαλύτερες αποκλίσεις (48 % και 22 % αντίστοιχα), καθώς επίσης και μικρότερο βαθμό απορρόφησης των δεσμεύσεων (21 % και 47 % αντίστοιχα), ενώ το ποσοστό υλοποίησης των έργων τους είναι αρκετά μικρότερο από του ΕΤΠΑ (48 % και 22 % αντίστοιχα). (πίνακας 6.7.)

Από αυτά τα στοιχεία γίνεται εμφανές ότι τα έργα που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ είναι αυτά που υλοποιούνται με τους γρηγορότερους ρυθμούς και που έχουν τη μεγαλύτερη απορρόφηση κονδυλίων. Ακολουθούν τα έργα που υπόκεινται στη χρηματοδότηση του ΕΓΤΠΕ και τέλος τα έργα που αφορούν το ΕΚΤ.

Αν τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στους πίνακες 6.1, 6.3. και 6.4. συγκριθούν με αυτά που παραθέτονται στους πίνακες 6.2., 6.5. και 6.6. μπορούμε να βγάλουμε ορισμένα πρώτα συμπεράσματα για την ιδιωτική χρηματοδότηση των ΠΕΠ των 13 περιφερειών. Κάποια επιπλέον στοιχεία για την ιδιωτική χρηματοδότηση συγκεντρώνονται στον πίνακα 6.8. που ακολουθεί.

Η ιδιωτική χρηματοδότηση των ΠΕΠ αποτελεί ένα πολύ μικρό ποσοστό του συνολικού κόστους που απαιτείται. Συνολικά το ποσοστό αυτό δεν υπερβαίνει το 9 %, ενώ από περιφέρεια σε περιφέρεια διαφέρει. Μάλιστα στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων είναι πολύ μικρό με ποσοστό που τείνει στο 0 %. Το υψηλότερο ποσοστό ιδιωτικής χρηματοδότησης εμφανίζεται στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου (21 %) όπου και οι ιδιωτικές επενδύσεις αφορούν τον τομέα της τουριστικής ανάπτυξης. Ακολουθεί η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας (20 %) όπου το μεγαλύτερο τμήμα της ιδιωτικής χρηματοδότησης σχετίζεται με επενδύσεις σε ΜΜΕ, ενώ το ίδιο ισχύει και για τη Δυτική Ελλάδα που το ποσοστό ιδιωτικής χρηματοδότησης φτάνει το 19 %. Οι υπόλοιπες περιφέρειες εμφανίζουν πολύ χαμηλότερα ποσοστά ιδιωτικής χρηματοδότησης με τα μικρότερα στην Αττική (2 %), όπου επιπλέον επενδύσεις δεν προωθούνται ως στρατηγική ανάπτυξης και στα Ιόνια νησιά, που προαναφέρθηκε.

Τα χαμηλά αυτά ποσοστά ιδιωτικών πόρων στο συνολικό κόστος των ΠΕΠ γίνονται ακόμα χαμηλότερα αν εξετασθούν τα ποσοστά των ιδιωτικών πόρων που δαπανήθηκαν στο σύνολο των δαπανών του 1994-9/97. Μάλιστα το μέγιστο ποσοστό είναι 10 % στη Στερεά Ελλάδα, το αμέσως επόμενο 7 % στην Πελοπόννησο και στη Θεσσαλία. Το άξιον απορίας είναι ότι η μόνη περιφέρεια, εκτός από τα Ιόνια Νησιά στα οποία δεν είχε προγραμματιστεί ιδιωτική χρηματοδότηση, είναι του Νοτίου Αιγαίου στην οποία προβλέπονταν η μεγαλύτερη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην υλοποίηση του ΠΕΠ. Μάλιστα οι ιδιωτικοί αυτοί πόροι θα διανεμόνταν κατά έτος και στον τομέα των τουριστικών επενδύσεων. Ωστόσο στην περίοδο 94-9/97 δεν πραγματοποιήθηκαν καθόλου ιδιωτικές επενδύσεις.

Αυτό το στοιχείο είναι πολύ σημαντικό αφού το υποπρόγραμμα της τουριστικής ανάπτυξης του Νοτίου Αιγαίου βασίζονταν στον προγραμματισμό πάνω από το ήμισυ στις ιδιωτικές επενδύσεις και συνεπώς σημαίνει πιθανή αποτυχία του υποπρογράμματος. Επιπλέον θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην πλειονότητά της η

ιδιωτική χρηματοδότηση των ΠΕΠ αφορά κυρίως 1 μέτρο που σχετίζεται ανάλογα με την περιφέρεια είτε με τον τουρισμό είτε με επενδύσεις σε ΜΜΕ και βιομηχανία. Όταν λοιπόν η επενδυτική τάση που προβλέπει το ΠΕΠ δεν εμφανίζεται, το πρόβλημα είναι μεγάλο αφού διακυβεύεται η επιτυχία του συγκεκριμένου μέτρου. Άρα το ποσοστό των ιδιωτικών πόρων που απορροφάται κατά την υλοποίηση των ΠΕΠ αποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο, αφού και από αυτό εξαρτάται η ανάπτυξη κυρίως κάποιου παραγωγικού τομέα.

6.3. Συμπεράσματα

Συνεπώς σε ότι αφορά στην απορρόφηση και την υλοποίηση των 13 ΠΕΠ της χώρας μας θα πρέπει να αναφερθεί ότι έχουν ποσοστά ιδιαίτερα χαμηλά και τα έργα προχωρούν με αργούς ρυθμούς. Αυτό ακριβώς γίνεται αντιληπτό όταν κατά μέσο όρο έχει δαπανηθεί για την υλοποίησή τους έως το 1997 το 37 % του Περιφερειακού Σκέλους. Μάλιστα στη χειρότερη περίπτωση (περιφέρεια Πελοποννήσου) στα 3 από τα 5 χρόνια διάρκειας των προγραμμάτων πραγματοποιήθηκε μόλις το 23 % των προγραμματισμένων δράσεων (υποθέτοντας ότι αυτό ισχύει αφού δαπανήθηκε το 23 % του συνολικού κόστους).

Η μικρή αυτή απόδοση αποδεικνύεται εφόσον το ανώτατο ποσοστό απορρόφησης των δεσμεύσεων είναι το 73 % και στην περίπτωση της Πελοποννήσου φτάνει μόλις το 38 %. Αυτό μεταφράζεται σε αποτυχία εκμετάλλευσης των ευκαιριών που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη, τουλάχιστον μέχρι τώρα. Επιπλέον δείχνει ότι δύσκολα σε περιπτώσεις όπως της Πελοποννήσου, θα γίνει δυνατή η ολοκλήρωση του ΠΕΠ στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα και τέλος ότι χωρίς τον απαραίτητο προγραμματισμό δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν οι στόχοι του ΚΠΣ 1994-99.

Μάλιστα σε αυτό το σημείο υπονομεύεται ολόκληρη η αναπτυξιακή διαδικασία από την έλλειψη σωστών επιχειρησιακών προγραμμάτων και πιστής εφαρμογής τους.

Θα πρέπει ακόμα να υπογραμμιστεί ότι σε κάποιες από τις περιφέρειες η υλοποίηση προχωρεί ομαλότερα από ότι σε άλλες με πρώτες την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και της Αττικής, δηλαδή τις περιφέρειες των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων της χώρας μας. Επίσης αρκετά ικανοποιητική πορεία ακολουθούν τα ΠΕΠ Ηπείρου, Κρήτης και Θεσσαλίας. Τα ΠΕΠ των υπόλοιπων περιφερειών παρουσιάζουν χαμηλό ποσοστό υλοποίησης, που δύσκολα θα καλυφθεί μέχρι το 1999.

Να σημειωθεί ότι μία τέτοια καθυστέρηση, ακόμα και αν καλυφθεί, στη συνέχεια έχει εξαιρετική σημασία γιατί λαμβάνεται υπόψη από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η χώρα μας κινδυνεύει να χάσει μέρος των κονδυλίων. Συγκεκριμένα σχεδιάζεται για το επόμενο ΚΠΣ να λαμβάνεται υπόψη το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των ΠΕΠ. Ανάλογα με την πορεία απορρόφησης των κονδυλίων θα αφαιρούνται ή όχι πόροι από τη χρηματοδότηση των ΠΕΠ. Δηλαδή στην περίπτωση που σε ένα ΠΕΠ δεν χρησιμοποιηθεί το σύνολο των δεσμεύσεων στο προκαθορισμένο, από το επιχειρηματικό σχέδιο, χρονικό διάστημα, το υπόλοιπο των μη χρησιμοποιημένων πόρων δε θα είναι διαθέσιμο προς χρήση του ΠΕΠ στην επόμενη χρονική περίοδο, αλλά θα παρακρατείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό για τη χώρα μας μεταφράζεται σε σημαντικό κίνδυνο απώλειας πόρων, αφού σχεδόν πάντα υπάρχουν καθυστερήσεις στην απορρόφηση των κονδυλίων. Για το λόγο αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η θεώρηση της πορείας απορρόφησης των κονδυλίων από τα ΠΕΠ, σε βαθμό που να αποτελεί κριτήριο αξιολόγησής τους.

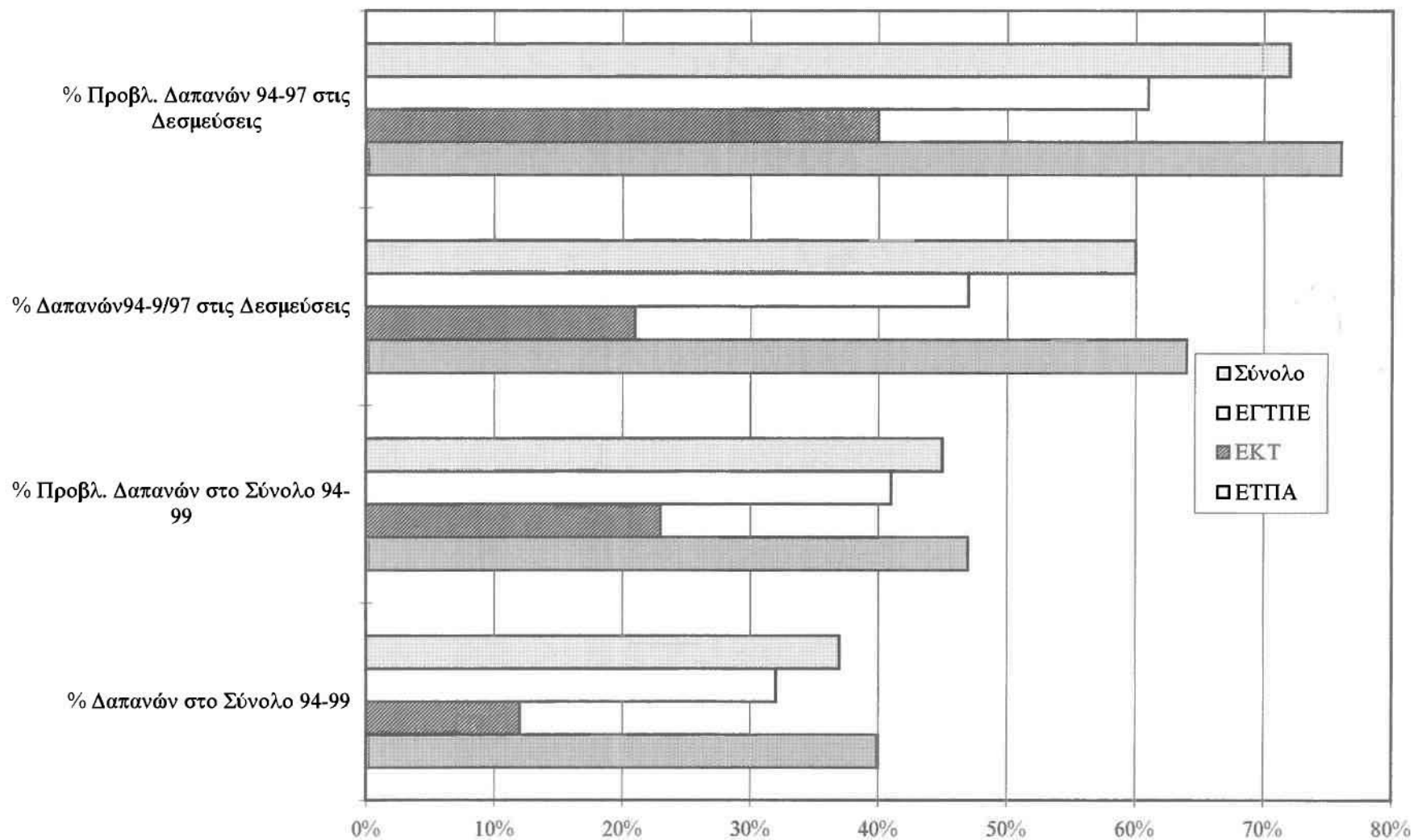
Πίνακας 6.7.: Συνολικό Κόστος, Περιφερειακό Σκέλος
Δεσμεύσεις ανά Ταμείο (σε χιλιάδες ECU) για το 1994-9/97

	ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	ΕΓΤΠΕ	Σύνολο
Συνολικό Κόστος 94-99	5.566.622	312.923	796.170	6.675.715
Δεσμεύσεις 94-97	3.459.959	183.267	536.661	4.179.887
Δαπάνες 94-97	2.205.803	38.070	254.333	2.498.206
% Δαπανών στις Δεσμεύσεις	64 %	21 %	47 %	60 %
% Δαπανών στο Σύνολο 94-99	40 %	12 %	32 %	37 %
Προβλεπόμενες Δαπάνες 94-97	2.612.697	72.731	326.126	3.011.554
% Προβλ. Δαπανών στις Δεσμεύσεις	76 %	40 %	61 %	72 %
% Προβλ. Δαπανών στο Σύνολο 94-99	47 %	23 %	41 %	45 %

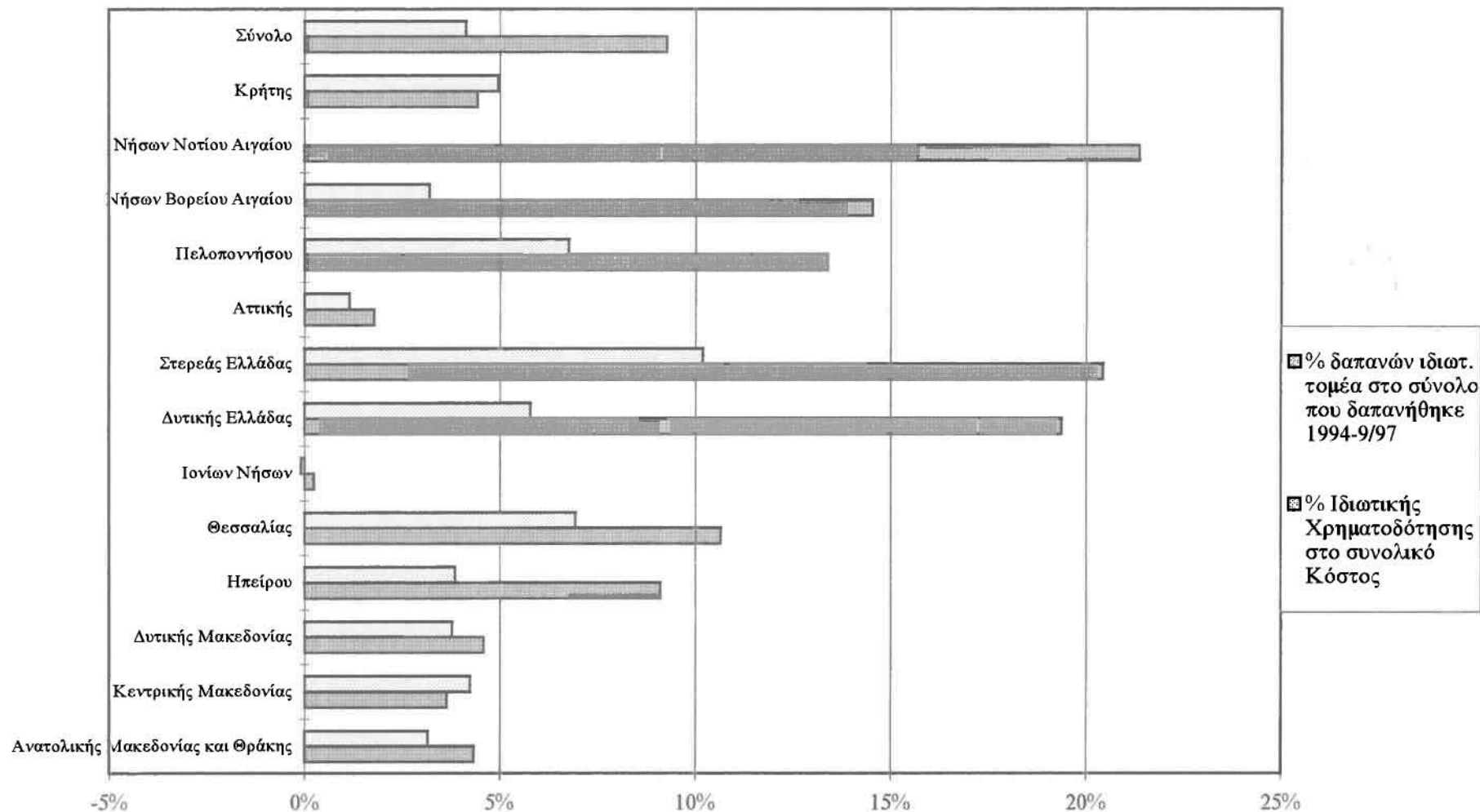
Πίνακας 6.8.: Ιδιωτική Χρηματοδότηση,
Δεσμεύσεις (σε χιλιάδες ECU) για το 1994-9/97

Περιφέρεια	Συνολικό Κόστος 1994-99	Ιδιωτική Χρηματοδότηση 1994-99	% Ιδ. Χρημ. στο συνολικό Κόστος	% δαπανών ιδ. τομέα στο σύνολο που δαπανήθηκε 1994-9/97
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	688928	29863	4%	3%
Κεντρικής Μακεδονίας	816918	29739	4%	4%
Δυτικής Μακεδονίας	340958	15629	5%	4%
Ηπείρου	346946	31616	9%	4%
Θεσσαλίας	560892	59828	11%	7%
Ιονίων Νήσων	228173	573	0%	0%
Δυτικής Ελλάδας	513867	99600	19%	6%
Στερεάς Ελλάδας	623029	127309	20%	10%
Αττικής	972109	17388	2%	1%
Πελοποννήσου	440234	58900	13%	7%
Νήσων Βορείου Αιγαίου	327948	47681	15%	3%
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	380000	81200	21%	0%
Κρήτης	435713	19313	4%	5%
Σύνολο	6675715	618639	9%	4%

Παρουσίαση της απορρόφησης ανά ταμείο

Συγκριτική παρουσίαση των δαπανών του 1994-9/97 που καλύφθηκαν από ιδιωτική χρηματοδότηση και των συνολικών ιδιωτικών πόρων που θα δεσμευθούν το 1994-99

7. Συνοπτική συγκριτική θεώρηση των 13 ΠΕΠ- Συμπεράσματα

Στην ανάλυση που προηγήθηκε παρουσιάστηκε το περιεχόμενο των 13 ΠΕΠ και κρίθηκε η επάρκεια ανάλυσης που περιλαμβάνουν, οι προτεραιότητές τους και οι τρόποι παρέμβασης που υιοθετούν, η χρηματοδότησή τους, η αξιολόγηση των αναπτυξιακών τους επιδόσεων και τα προβλήματα απορρόφησης των κονδυλίων τους σε συνδυασμό με το ποσοστό υλοποίησης των μέτρων τους. Συνοψίζοντας όλα αυτά τα χαρακτηριστικά των ΠΕΠ που εξετάστηκαν, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, ακολουθεί η συγκριτική θεώρηση των ΠΕΠ, που προκύπτει ως συμπέρασμα της ανάλυσης που προηγήθηκε.

Συγχρόνως παραθέτονται τα κυριότερα συμπεράσματα της μελέτης σε ότι αφορά στα ΠΕΠ, τη λειτουργικότητά τους, τα προβλήματα που παρουσιάζουν και γίνονται προτάσεις για τη βελτίωσή τους, την αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους και την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων στο σχεδιασμό επόμενων αναπτυξιακών προγραμμάτων.

7.1. Συνοπτική συγκριτική θεώρηση των 13 ΠΕΠ

Με σημείο εκκίνησης το περιεχόμενο και την επάρκεια ανάλυσης των ΠΕΠ, ακολουθεί η συγκριτική αυτή θεώρηση των 13 ΠΕΠ και η συναγωγή συμπερασμάτων για αυτά.

Αρχικά θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα 13 ΠΕΠ περιέχουν το σύνολο των μέτρων που επιλέχθηκαν για την ανάπτυξη των 13 περιφερειών βάσει των στρατηγικών που για κάθε περιφέρεια τέθηκαν στο ΚΠΣ 1994-99. Τα μέτρα αυτά παρουσιάζονται κατά ενότητες- υποπρογράμματα τα οποία στοχεύουν στην ανάπτυξη ενός διαφορετικού τομέα (πχ τουρισμός, αγροτική ανάπτυξη). Κατά κύριο λόγο ο τίτλος τους αποδεικνύει ότι αποτελούν τμήματα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων ανάπτυξης ενός τομέα που εμπεριέχεται στον τίτλο του υποπρογράμματος στο οποίο ανήκουν. Ωστόσο αυτό καταρρίπτεται στις περισσότερες των περιπτώσεων.

Όπως προαναφέρθηκε το μεγαλύτερο πρόβλημα των ΠΕΠ είναι ότι στην πλειονότητά τους δεν αναφέρουν αναλυτικά τι στόχους έχουν, τι θέλουν να επιτύχουν ανά τομέα και για ποιους λόγους προτείνουν τις συγκεκριμένες παρεμβάσεις- μέτρα. Όπου υπάρχει η εν λόγω ανάλυση είναι όχι απλώς ελλιπής, αλλά συμπεριλαμβάνεται ως απλή ανάφορά και χωρίς καμία αιτιολόγηση και συνεπώς δεν αποτελεί στοιχείο που να διαφοροποιεί τα ΠΕΠ σε ότι αφορά στην επάρκεια της ανάλυσής τους.

Αλλά και σε επίπεδο μέτρου δεν υπάρχει επαρκής αιτιολόγηση της αναγκαιότητάς του, του πλαισίου των δράσεων στο οποίο θα συμμετέχει και της συμβολής του. Συγκεκριμένα στην πλειονότητα των ΠΕΠ περιγράφονται κάποιοι γενικοί στόχοι για κάθε μέτρο και δίνονται (όταν δίνονται) κάποιοι δείκτες της συμβολής του μέτρου.

Επιπλέον δεν αναφέρονται εκτενώς οι δράσεις που συμπεριλαμβάνονται σε κάθε μέτρο, κάτι που κάνει δύσκολη την αξιολόγησή τους, που συνήθως βασίζεται στους τίτλους των μέτρων.

Συγχρόνως, οι τίτλοι των μέτρων δεν είναι κατατοπιστικοί, αφού όπου υπάρχει αναφορά σε κάποιες από τις δράσεις που περιλαμβάνει ένα μέτρο, το συμπέρασμα είναι ότι είτε δε σχετίζονται όλες πλήρως με τον τίτλο του μέτρου είτε ότι είναι ασυμβίβαστες σε κάποιες περιπτώσεις μεταξύ τους.

Τέλος αυτό που αξίζει να επισημανθεί είναι ότι στο σύνολο των 13 ΠΕΠ ελάχιστες ως μηδενικές παρουσιάζονται οι δράσεις που εμπεριέχουν το στοιχείο της πρωτοτυπίας, της καινοτομίας και της προσπάθειας οι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν να συνδεθούν με τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας, ώστε να

προταθούν μέτρα με διαφορετικές δράσεις στο πλαίσιο επίτευξης ίδιων ζητούμενων. Μάλιστα στα 13 ΠΕΠ επαναλαμβάνονται, ως να έγινε αντιγραφή τους, ίδιοι τίτλοι μέτρων και ίδιες δράσεις.

Στη συγκεκριμένη μελέτη, για να είναι δυνατή η εξέταση του περιεχομένου του κάθε ΠΕΠ, χρησιμοποιήθηκαν δύο προσεγγίσεις που εξετάζουν από διαφορετική άποψη τα μέτρα. Η πρώτη μέθοδος ήταν η κατάταξη των μέτρων του κάθε ΠΕΠ σε θεματικές ενότητες, ώστε να επισημανθεί ο κυρίαρχος χαρακτήρας του κάθε μέτρου. Όπως προαναφέρθηκε κάθε μέτρο περιλαμβάνει πλήθος δράσεων και όλες δεν παρουσιάζουν το ίδιο περιεχόμενο ή στόχο. Ωστόσο επιλέχθηκε ο βασικός χαρακτήρας του κάθε μέτρου. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν τελικά για τον αριθμό μέτρων ανά θεματική ενότητα που περιλαμβάνει το κάθε ΠΕΠ, παρατέθηκαν στον πίνακα 3.9.

Ειδικότερα, όπως φαίνεται στα στοιχεία του πίνακα το ΠΕΠ της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα των ανθρώπινων πόρων, όπως και το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας. Το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξη και των ανθρώπινων πόρων. Το ΠΕΠ Ηπείρου και το ΠΕΠ Θεσσαλίας περιέχουν το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης και ακολουθούν οι ανθρώπινοι πόροι. Το ΠΕΠ Ιονίων Νήσων περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα αγροτικής ανάπτυξης, της τοπικής ανάπτυξης και των ανθρώπινων πόρων. Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, Βορείου Αιγαίου και το ΠΕΠ Πελοποννήσου περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα αγροτικής ανάπτυξης. Το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα της τοπικής ανάπτυξης και ακολουθεί η ενότητα ανθρώπινοι πόροι. Το ΠΕΠ Αττικής περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα του περιβάλλοντος και ακολουθεί η ενότητα ανθρώπινοι πόροι και τοπική ανάπτυξη. Το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου περιέχει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθεί η ενότητα του τουρισμού. Το ΠΕΠ Κρήτης περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό μέτρων στη θεματική ενότητα ανθρώπινοι πόροι και ακολουθούν οι ενότητες αγροτική ανάπτυξη και περιβάλλον.

Στη δεύτερη μέθοδο στόχος ήταν να καταγραφούν οι τομείς, που το κάθε μέτρο με το σύνολο των δράσεων που περιλαμβάνει, επηρεάζει. Συνεπώς βαθμολογήθηκε το ποσοστό επιρροής του κάθε μέτρου σε κάθε τομέα. Όπως γίνεται αντιληπτό η μέθοδος αυτή είναι κατατοπιστικότερη σε ότι αφορά στη φιλοσοφία του κάθε ΠΕΠ, αφού εξετάζει πολύπλευρα κάθε μέτρο. Παράλληλα αξιοσημείωτο είναι ότι στο επίπεδο του μέτρου μετρήθηκε και η αρνητική και η θετική επιρροή για τη σωστότερη εκτίμηση των αποτελεσμάτων που κάθε ένα επιφέρει. Στον πίνακα 7.1. παρουσιάζονται τα ποσοστά συμβολής του κάθε ΠΕΠ στην ανάπτυξη του κάθε τομέα.

Από τον πίνακα 7.1. γίνεται φανερό ότι για όλες τις περιφέρειες η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης είναι ο τομέας που προωθείται περισσότερο από τα ΠΕΠ. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό, αφού η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης επηρεάζεται από τα περισσότερα μέτρα, είτε βελτιώνουν το περιβάλλον, είτε καταπολεμούν την ανεργία, είτε αυξάνουν το εισόδημα των κατοίκων της περιφέρειας, καθώς επίσης όταν μειώνεται ο χρόνος διαδρομών από τη βελτίωση των μεταφορών και άλλα. Συνεπώς τα περισσότερα από τα μέτρα συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και για το λόγο αυτό ο τομέας αυτός προωθείται περισσότερο από τους υπόλοιπους από τα μέτρα των ΠΕΠ.

Ο αμέσως επόμενος τομέας που προωθείται από τα ΠΕΠ είναι η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και η προώθηση της απασχόλησης. Όπως στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, έτσι και στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού συμβάλλει πληθώρα μέτρων, αφού τα περισσότερα μέτρα στοχεύουν στη δημιουργία

θέσεων εργασίας, ενώ υπάρχουν και μέτρα κατάρτισης και καταπολέμησης της ανεργίας σε κάθε ΠΕΠ.

Εκτός από τις υποδομές, οι οποίες ευνοούνται, κυρίως οι ειδικές, σε ικανοποιητικό βαθμό, για κάθε περιφέρεια υπάρχει ένας ή δύο τομείς ευνοημένοι από μεγάλο αριθμό έργων. Για την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη ο τομέας αυτός είναι η αγροτική ανάπτυξη (παραδοσιακού τύπου και βάσει ανταγωνιστικότητας), για την Κεντρική Μακεδονία είναι η αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας κυρίως, για τη Δυτική Μακεδονία και την Ήπειρο είναι ο τουρισμός και έπεται η αγροτική ανάπτυξη. Στο ΠΕΠ Θεσσαλίας και Δυτικής Ελλάδας τα έργα συμβάλλουν στην αγροτική ανάπτυξη βάσει ανταγωνιστικότητας και στη συνέχεια στον τουρισμό, ενώ στο ΠΕΠ Ιονίων Νήσων και Στερεάς Ελλάδας προηγείται η προώθηση του τουρισμού και έπεται της αγροτικής ανάπτυξης. Στο ΠΕΠ Αττικής η συμβολή των περισσότερων μέτρων σχετίζεται με το περιβάλλον. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το ΠΕΠ Αττικής δεν είναι απλώς το μόνο ΠΕΠ με αυτήν την προτεραιότητα, αλλά ότι γενικά αυτός ο τομέας δεν ευνοείται σημαντικά από τα μέτρα των ΠΕΠ. Μόνο στο ΠΕΠ της Κρήτης και της Στερεάς Ελλάδας το ποσοστό προώθησης είναι σχετικά ικανοποιητικό. Τα ΠΕΠ Πελοποννήσου, Βορείου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης δίνουν προτεραιότητα μέσω των μέτρων τους στην τουριστική ανάπτυξη, ενώ ακολουθεί η αγροτική ανάπτυξη.

Από την ανάλυση και των δύο μεθόδων προσέγγισης του περιεχομένου των ΠΕΠ, δηλαδή τον χαρακτηρισμό κάθε μέτρου και τον εντοπισμό της συμβολής κάθε μέτρου ανά τομέα, παρατηρούμε ότι τα 13 ΠΕΠ κυρίως προωθούν τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στις 13 περιφέρειες και στη συνέχεια την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση της απασχόλησης. Ακολουθούν ανά περιφέρεια οι τομείς που σε αυτές επιλέχθηκε να αναπτυχθούν, με πρώτη την αγροτική ανάπτυξη και δεύτερο τον τουρισμό. Μόνο στην περιφέρεια Αττικής τα μέτρα ευνοούν πρωταρχικά (μετά από την ποιότητα ζωής και από το ανθρώπινο δυναμικό) το περιβάλλον.

Επιπλέον επισημάνθηκε σχετικά χαμηλή συμβολή των μέτρων των ΠΕΠ στον τομέα του περιβάλλοντος. Μάλιστα με τη δεύτερη μέθοδο τα αποτελέσματα εντοπίζουν το χαρακτήρα του κάθε ΠΕΠ και κατά συνέπεια και πόσο προσανατολισμένο στο περιβάλλον είναι. Αρα μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τα μέτρα των ΠΕΠ δεν χαρακτηρίζονται από περιβαλλοντική ευαισθησία. Αυτό είναι αρνητικό, όχι μόνο γιατί τα οικολογικά προβλήματα οξύνονται συνεχώς και απαιτούν λύσεις πριν γίνουν μη αναστρέψιμα, αλλά και επειδή το περιβάλλον της Ελλάδας αποτελεί τουριστικό πόρο.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι το περιεχόμενο των 13 ΠΕΠ ενώ παρουσιάζει στοιχεία διαφοροποίησης, χαρακτηρίζεται από σημαντικές ομοιότητες και κοινοτυπίες που ωστόσο αντικατοπτρίζουν τη μορφή της Ελληνικής οικονομίας, τη δομή της παραγωγής στη χώρα, την αντίληψη περί ανάπτυξης και τη σημασία που δίνεται σε τομείς όπως το περιβάλλον, οι συνθήκες διαβίωσης, η αστική ανάπτυξη. Χαρακτηριστικό είναι ότι η ανάπτυξη δεν επιδιώκεται με καινοτόμες προσπάθειες και υπό νέες- σύγχρονες κατευθύνσεις, αλλά στοχεύεται η επίτευξη της με την παραδοσιακή μορφή της αύξησης των γεωργικών εκτατικών καλλιεργειών, της παραδοσιακής βιομηχανίας (που φθίνει διεθνώς) και της τουριστικής ανάπτυξης όπως αυτή νοούνταν πριν από αρκετές δεκαετίες. Προσπάθειες για νέες μορφές ανάπτυξης περιλαμβάνονται στα ΠΕΠ, αλλά είναι αποσπασματικές, συγκεντρώνουν χαμηλά ποσοστά χρηματοδότησης και αφορούν μικρό αριθμό μέτρων.

Ένα επιπλέον παράδειγμα αποτελούν οι δράσεις που προτείνονται για την αστική ανάπτυξη και που κυρίως αφορούν επεξεργασία αστικών αποβλήτων και τη διαχείριση απορριμμάτων, ενώ οι περιπτώσεις που προτείνονται πολεοδομικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος είναι ελάχιστες.

Πίνακας 7.1.: Ποσοστό προώθησης τομέων από το κάθε ΠΕΠ

Τομέας	Ανατ. Μακεδ & Θράκης	Κεντρικ. Μακεδον	Δυτική Μακεδον	Ηπείρου	Θεσσαλία	Ιονίων Νήσων	Δυτικής Ελλάδας	Στερεάς Ελλάδας	Αττικής	Πελοποννήσου	Νήσων Βορείου Αιγαίου	Νήσων Νοτίου Αιγαίου	Κρήτης	Σύνολο
Τουριστική Ανάπτυξη	31,03%	27,63%	43,55%	50,00%	28,38%	51,72%	41,07%	51,72%	36,84%	58,33%	53,13%	54,84%	54,00%	44,79%
Αγροτική Ανάπτυξη Παραδοσιακού Τύπου	39,66%	23,68%	38,71%	35,00%	17,57%	41,38%	39,29%	29,31%	15,79%	31,67%	20,31%	6,45%	22,00%	27,75%
Αγροτική Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιστικότητας	39,66%	31,58%	35,48%	23,33%	33,78%	39,66%	46,43%	50,00%	23,68%	38,33%	20,31%	17,74%	42,00%	34,00%
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ	24,14%	26,32%	29,03%	31,67%	27,03%	27,59%	23,21%	37,93%	28,95%	31,67%	20,31%	12,90%	26,00%	26,67%
Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας Βιομηχανικών Μονάδων	20,69%	21,05%	17,74%	30,00%	18,92%	13,79%	23,21%	24,14%	23,68%	16,67%	0,00%	0,00%	20,00%	17,68%
Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	6,90%	14,47%	6,45%	6,67%	13,51%	1,72%	5,36%	3,45%	21,05%	8,33%	10,94%	1,61%	10,00%	8,50%
Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού & Προώθηση της Απασχόλησης	70,69%	82,89%	83,87%	78,33%	58,11%	75,86%	83,93%	84,48%	71,05%	86,67%	57,81%	66,13%	80,00%	75,37%
Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	13,79%	13,16%	12,90%	16,67%	14,86%	17,24%	8,93%	20,69%	10,53%	6,67%	21,88%	16,13%	12,00%	14,26%
Ειδικές Υποδομές	37,93%	48,68%	54,84%	51,67%	45,95%	55,17%	76,79%	65,52%	60,53%	70,00%	34,38%	37,10%	56,00%	53,43%
Αντιμετώπιση Ειδ.Αναπτυξιακών Προβλημάτων	39,66%	0,00%	67,74%	53,33%	0,00%	39,66%	75,00%	81,03%	0,00%	70,00%	12,50%	16,13%	0,00%	35,00%
Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	87,93%	94,74%	100,00%	83,33%	77,03%	91,38%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	81,25%	72,58%	100,00%	91,40%
Περιβάλλον	13,79%	15,79%	3,23%	8,33%	13,51%	12,07%	14,29%	24,14%	60,53%	25,00%	14,06%	9,68%	38,00%	19,42%

Πίνακας 7.3. Χρηματοδότηση θεματικών ενοτήτων σε κάθε ΠΕΠ

Περιφέρεια	Αγροτική Ανάπτυξη	Αναπτυξιακές Υποδομές	Ανθρώπινοι Πόροι	Αστική Ανάπτυξη	Βιομηχανία	Παραγωγικές Επενδύσεις	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	Περιβάλλον	Τεχνική Βοήθεια	Τοπική Ανάπτυξη	Τουρισμός
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	19,8%	27,0%	23,8%	0,0%	6,5%	0,0%	0,0%	11,5%	1,1%	4,4%	6,0%
Κεντρικής Μακεδονίας	13,3%	32,8%	26,6%	0,0%	0,0%	5,2%	2,5%	10,9%	1,0%	5,0%	2,9%
Δυτικής Μακεδονίας	16,8%	34,4%	19,6%	0,0%	0,9%	5,0%	1,2%	10,7%	1,4%	5,4%	4,5%
Ηπείρου	16,7%	16,9%	16,4%	0,0%	0,5%	0,5%	9,7%	10,0%	0,9%	21,6%	6,8%
Θεσσαλίας	17,1%	16,6%	19,4%	1,4%	3,6%	11,1%	0,3%	8,2%	0,0%	15,7%	6,5%
Ιονίων Νήσων	6,8%	24,0%	28,0%	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	8,2%	1,2%	22,0%	9,4%
Δυτικής Ελλάδας	10,4%	15,9%	21,1%	0,0%	0,7%	21,6%	1,0%	11,1%	0,9%	10,8%	6,6%
Στερεάς Ελλάδας	14,3%	11,1%	12,6%	0,0%	0,0%	0,0%	19,9%	8,4%	0,8%	26,0%	7,0%
Αττικής	3,3%	32,6%	27,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	17,6%	0,9%	14,6%	3,3%
Πελοποννήσου	9,1%	11,9%	17,9%	2,0%	0,6%	16,2%	0,5%	6,3%	1,1%	13,8%	20,6%
Νήσων Βορείου Αιγαίου	8,5%	22,2%	20,9%	0,0%	0,0%	3,9%	1,3%	7,5%	0,0%	9,4%	26,3%
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	3,2%	23,2%	18,6%	0,0%	1,3%	4,2%	0,0%	5,6%	1,2%	9,9%	32,9%
Κρήτης	13,0%	23,2%	23,3%	0,4%	4,9%	0,0%	5,7%	9,8%	0,9%	6,6%	12,2%
Σύνολο	11,7%	23,3%	21,7%	0,3%	1,6%	5,0%	3,3%	10,4%	0,9%	12,3%	9,4%

Έχοντας αναλύσει το περιεχόμενο των 13 ΠΕΠ, τις θεματικές ενότητες και τους τομείς, γεννιέται το ερώτημα πόσο αποδοτικά είναι τα 13 ΠΕΠ και τελικά κατά πόσον εξυπηρετούν το σκοπό τους, δηλαδή την ανάπτυξη των περιφερειών. Το ζήτημα αυτό μελετήθηκε αναλυτικά στο πέμπτο κεφάλαιο,

Σύμφωνα με την ανάλυση αυτή και βάσει των αναπτυξιακών επιδόσεων που υπολογίστηκαν για το κάθε ΠΕΠ, τα 13 ΠΕΠ μπορούν να ιεραρχηθούν κατά αύξουσα σειρά ως εξής: Θεσσαλίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Νήσων Βορείου Αιγαίου, Νήσων Νοτίου Αιγαίου, Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας, Κρήτης, Πελοποννήσου, Στερεάς Ελλάδας

Ιονίων Νήσων και Αττικής.

Αναλυτικότερα οι αναπτυξιακές επιδόσεις των ΠΕΠ και η μέση απόδοση των μέτρων τους παρουσιάζονται (κατά αύξουσα σειρά) στον πίνακα 7.2.

Πίνακας 7.2.: Αναπτυξιακές επιδόσεις των 13 ΠΕΠ

ΠΕΠ	Αναπτυξιακές επιδόσεις ΠΕΠ	Μέση απόδοση μέτρων
Θεσσαλίας	33,71%	31,64%
Κεντρικής Μακεδονίας	40,18%	35,20%
Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	41,05%	36,71%
Δυτικής Μακεδονίας	45,46%	41,42%
Νήσων Βορείου Αιγαίου	46,35%	34,89%
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	47,60%	41,83%
Ηπείρου	47,69%	40,37%
Δυτικής Ελλάδας	48,43%	39,30%
Κρήτης	49,95%	38,03%
Πελοποννήσου	50,98%	46,82%
Στερεάς Ελλάδας	54,00%	49,58%
Ιονίων Νήσων	56,26%	43,75%
Αττικής	70,56%	40,96%
Σύνολο	48,63%	40,04%

Από τον πίνακα αυτό αποκαλύπτεται ότι σε ότι αφορά στις αναπτυξιακές επιδόσεις υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα ΠΕΠ, αφού η μεγαλύτερη αγγίζει το 71 % και η χαμηλότερη το 33,71 %. Συνεπώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι αναπτυξιακές επιδόσεις των ΠΕΠ κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα, αλλά στην πραγματικότητα υπάρχουν ΠΕΠ μεγαλύτερης απόδοσης και άλλα που το περιεχόμενό τους απαιτεί ριζικό επανασχεδιασμό και αναδιάρθρωση.

Κύρια αιτία για τις χαμηλές αναπτυξιακές επιδόσεις των ΠΕΠ είναι η μικρή μέση απόδοση των μέτρων των ΠΕΠ. Αυτή μπορεί να οφείλεται σε εξ αρχής λάθος σχεδιασμό του ΠΕΠ, όταν όλα τα μέτρα χαρακτηρίζονται από χαμηλές αποδόσεις, ή σε λάθος κατανομή των πόρων του ΠΕΠ, όταν υπάρχουν ορισμένα μέτρα μικρής απόδοσης που ωστόσο δεσμεύουν σημαντικό μέρος των πόρων.

Στα περισσότερα ΠΕΠ το πρόβλημα εντοπίζεται στο συνδυασμό χαμηλής απόδοσης μέτρων και υψηλού ποσοστού χρηματοδότησής τους, δηλαδή περιέχουν μέτρα χαμηλής απόδοσης και υψηλού κόστους. Αυτό δεν ισχύει στο ΠΕΠ Θεσσαλίας στο οποίο το πρόβλημα έγκειται στην ύπαρξη σε αυτό, μέτρων που στην πλειονότητά τους εμφανίζουν χαμηλές αποδόσεις. Ιδανικό πάντως είναι ένα ΠΕΠ να περιέχει μέτρα που να συνδυάζουν υψηλή απόδοση με μεγάλο ποσοστό χρηματοδότησης και χαμηλή απόδοση με χαμηλό κόστος, όταν τα μέτρα χαμηλής απόδοσης είναι απαραίτητα.

Η περίπτωση κατά την οποία η κατανομή των πόρων στα μέτρα ενός ΠΕΠ προκαλεί μείωση των αναπτυξιακών του επιδόσεων, μπορεί να διαφανεί με τη σύγκριση της μέσης απόδοσης των μέτρων ενός ΠΕΠ και της συνολικής αναπτυξιακής επίδοσης του ΠΕΠ. Όταν η μέση απόδοση των μέτρων είναι αρκετά

χαμηλότερη τότε η κατανομή των πόρων είναι επιτυχημένη, και εφόσον η τιμή της δεν είναι μικρή τότε και το ΠΕΠ είναι επιτυχημένο από άποψη αναπτυξιακών επιδόσεων.

Εξετάζοντας την απόδοση των μέτρων των 13 ΠΕΠ και την αποδοτικότητά τους κρίθηκε ότι εκτός από το ΠΕΠ Αττικής, σε όλα τα υπόλοιπα είναι απαραίτητο να ακολουθηθούν διαδικασίες για την αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων τους. Αυτό προτιμήθηκε επειδή η αποτελεσματικότητα των ΠΕΠ στη διαδικασία ανάπτυξης είναι καθοριστικής σημασίας. Σε κάθε ΠΕΠ, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του (αναπτυξιακές επιδόσεις, μέση απόδοση μέτρων, είδη μέτρων που εμπεριέχει) προτείνονται κάποιοι τρόποι για την αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων του.

Ωστόσο, τα είδη αντιμετώπισης που θεωρούνται αρμόζοντα για το κάθε ΠΕΠ παρουσιάζουν ομοιότητες. Προτείνεται είτε αναδιάρθρωση των μέτρων του ΠΕΠ, με διαγραφή των λιγότερο αποδοτικών και αντικατάσταση της λειτουργίας τους από άλλα μέτρα με δράσεις μεγαλύτερης απόδοσης, είτε με ανακατανομή των πόρων του ΠΕΠ. Συνήθως σε περιπτώσεις που η μέση απόδοση των μέτρων είναι ικανοποιητική, διατηρούνται και προτείνεται ανακατανομή των πόρων. Στα περισσότερα όμως προγράμματα προτείνεται συνδυασμός της αναδιάρθρωσης με την ανακατανομή των πόρων. Βέβαια υπάρχει και η περίπτωση (πχ ΠΕΠ Θεσσαλίας) όπου απαιτείται πλήρης επανασχεδιασμός του ΠΕΠ.

Σε ότι αφορά στη χρηματοδότηση θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαθέσιμοι από το ΚΠΣ 1994-99 πόροι κατανέμησαν στο Εθνικό Σκέλος και στο Περιφερειακό Σκέλος με ποσοστά 70,5 % και 29,5 % αντίστοιχα. Δηλαδή στο περιφερειακό σκέλος διατέθηκαν 1686 δις., από τα οποία το 5 %, δηλαδή 84 δις. δραχμές μοιράστηκαν σε πέντε ακριτικές και νησιωτικές περιφέρειες, της Ηπείρου, της Δυτικής Μακεδονίας, της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, του Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων. Το υπόλοιπο 95% του περιφερειακού σκέλους διαμοιράστηκε στις 13 περιφέρειες μέσω κριτηρίων που σχετίζονται με τις συγκριτικές τους ανάγκες και τις αναπτυξιακές τους δυνατότητες. Για το λόγο αυτό επιλέχθηκαν 10 κριτήρια (κοινωνικοί, οικονομικοί δείκτες και δείκτες υποδομών) και υπολογίστηκαν από πρωτογενή στοιχεία της ΕΣΥΕ.

Η πιο ευνοημένη περιφέρεια από την άποψη της χρηματοδότησης τελικά ήταν η Αττική, που όπως αναφέρθηκε συγκεντρώνει πολλά από τα έργα εθνικής εμβέλειας (αεροδρόμιο Σπάτων, μετρό, κτλ). Ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία, η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, η Στερεά Ελλάδα, η Θεσσαλία, η Δυτική Ελλάδα, η Πελοπόννησος, η Ήπειρος, τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, η Δυτική Μακεδονία και τελευταία στην κατάταξη είναι τα νησιά του Ιονίου.

Η χρηματοδότηση ανά τομείς παρέμβασης, παρουσιάζεται στον πίνακα 7.3. Στο σύνολο των ΠΕΠ το μεγαλύτερο μέρος των πόρων χρηματοδοτεί μέτρα που περιλαμβάνουν παρεμβάσεις σε αναπτυξιακές υποδομές, ενώ το μικρότερο ποσοστό των πόρων διατίθεται για την αστική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα στα ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας και Αττικής το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης συγκεντρώθηκε στις αναπτυξιακές υποδομές. Στα ΠΕΠ Πελοποννήσου, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου το μεγαλύτερο ποσοστό των πόρων παρατέθηκε σε ενέργειες ανάπτυξης του τουρισμού, ενώ στα ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, Κρήτης και Ιονίων Νήσων δόθηκε στη θεματική ενότητα των ανθρώπινων πόρων. Το ΠΕΠ Θεσσαλίας κατένευε το μέγιστο μέρος των πόρων του στην αγροτική ανάπτυξη, το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας στην παροχή υπηρεσιών σε ΜΜΕ και το ΠΕΠ Ηπείρου στις ενέργειες που στοχεύουν στην τοπική ανάπτυξη.

Σημαντική για την αξιολόγηση των ΠΕΠ είναι η πορεία της απορρόφησης των κονδυλίων, αφού με αυτήν εντοπίζεται κατά πόσον ακολουθείται το επιχειρησιακό πρόγραμμα παρακολούθησης των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Καθυστερήσεις στην

απορρόφηση των κονδυλίων, συνεπώς και στην υλοποίηση, μεταφράζονται σε επιπλέον κόστος, κακό προγραμματισμό, έλλειψη φορέα υπεύθυνου για την παρακολούθηση και εφαρμογή του προγράμματος και συνεπώς αναστολή της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 4.7. τα 13 ΠΕΠ της χώρας μας έχουν ποσοστά απορρόφησης των κονδυλίων ιδιαίτερα χαμηλά και τα έργα προχωρούν με αργούς ρυθμούς, αφού κατά μέσο όρο έχει δαπανηθεί για την υλοποίησή τους έως το 1997 μόνο το 37 % του Περιφερειακού Σκέλους. Μάλιστα στην περιφέρεια Πελοποννήσου, που παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό απορρόφησης, στα 3 από τα 5 χρόνια διάρκειας των προγραμμάτων πραγματοποιήθηκε μόλις το 23 % των προγραμματισμένων δράσεων.

Τα προβλήματα στην απορρόφηση των πόρων του Περιφερειακού Σκέλους αποδεικνύονται από το γεγονός ότι το ανώτατο ποσοστό απορρόφησης των δεσμεύσεων είναι το 73 % (ΠΕΠ Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας) και στην περίπτωση του ΠΕΠ Πελοποννήσου φτάνει μόλις το 38%.

Παράλληλα σε κάποιες από τις περιφέρειες η υλοποίηση προχωρεί ομαλότερα από ότι σε άλλες, με πρώτες την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και της Αττικής, δηλαδή τις περιφέρειες των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων της χώρας μας. Επίσης αρκετά ικανοποιητική πορεία ακολουθούν τα ΠΕΠ Ηπείρου, Κρήτης και Θεσσαλίας. Τα ΠΕΠ των υπόλοιπων περιφερειών παρουσιάζουν χαμηλό ποσοστό υλοποίησης, που δύσκολα θα καλυφθεί μέχρι το 1999, κάτι που σημαίνει ότι δεν υπήρξε σωστός επιχειρηματικός σχεδιασμός, ούτε πλήρης αξιοποίηση της ευκαιρίας για ανάπτυξη μέσω του Β' ΚΠΣ.

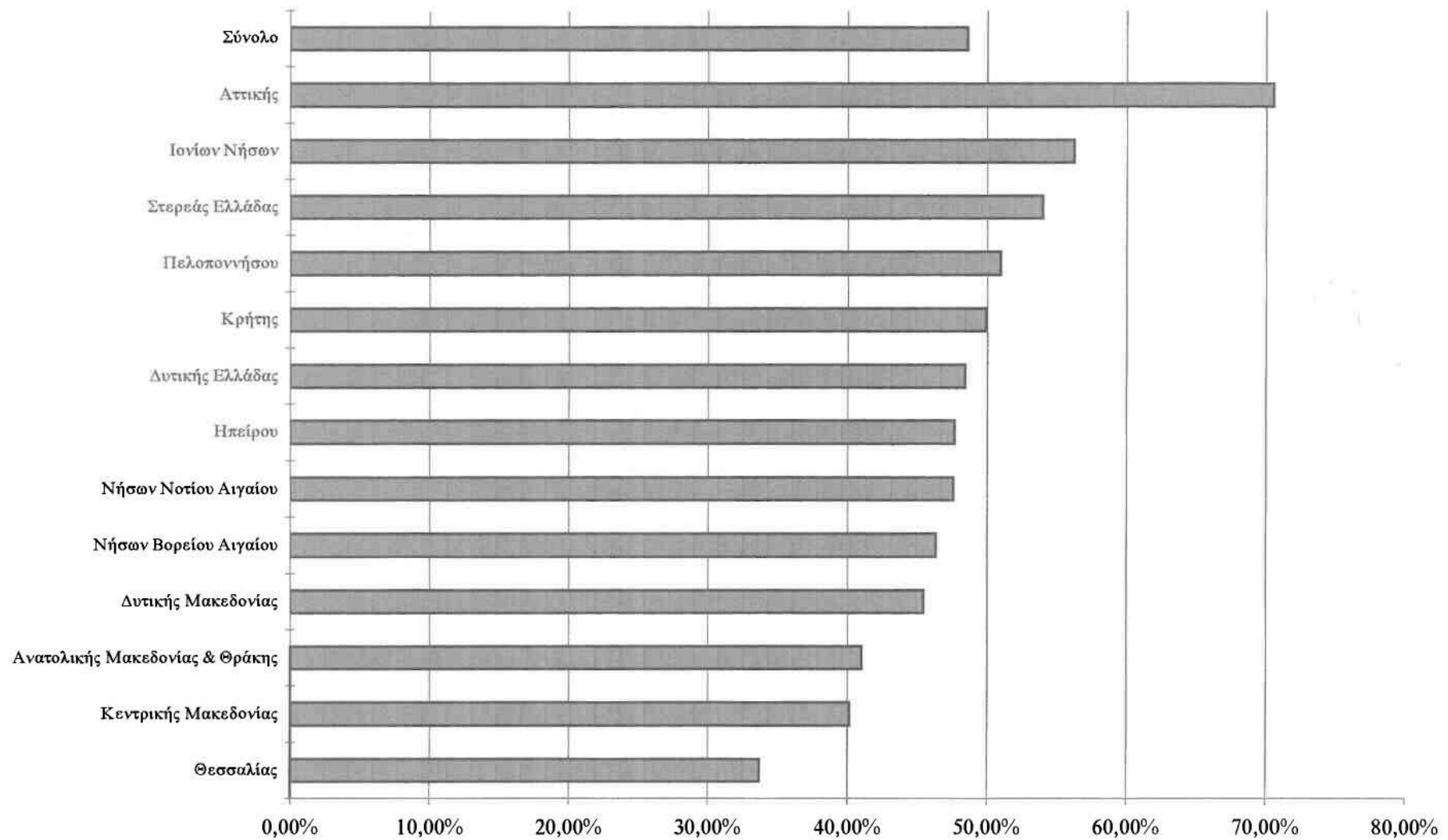
Λόγω αυτών των συνθηκών υπονομεύεται ολόκληρη η αναπτυξιακή διαδικασία από την έλλειψη σωστών επιχειρησιακών προγραμμάτων και πιστής εφαρμογής τους.

Να σημειωθεί ότι η καθυστέρηση, ακόμα και αν καλυφθεί στη συνέχεια έχει εξαιρετική σημασία γιατί λαμβάνεται υπόψη από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η χώρα μας κινδυνεύει να χάσει μέρος των κονδυλίων.

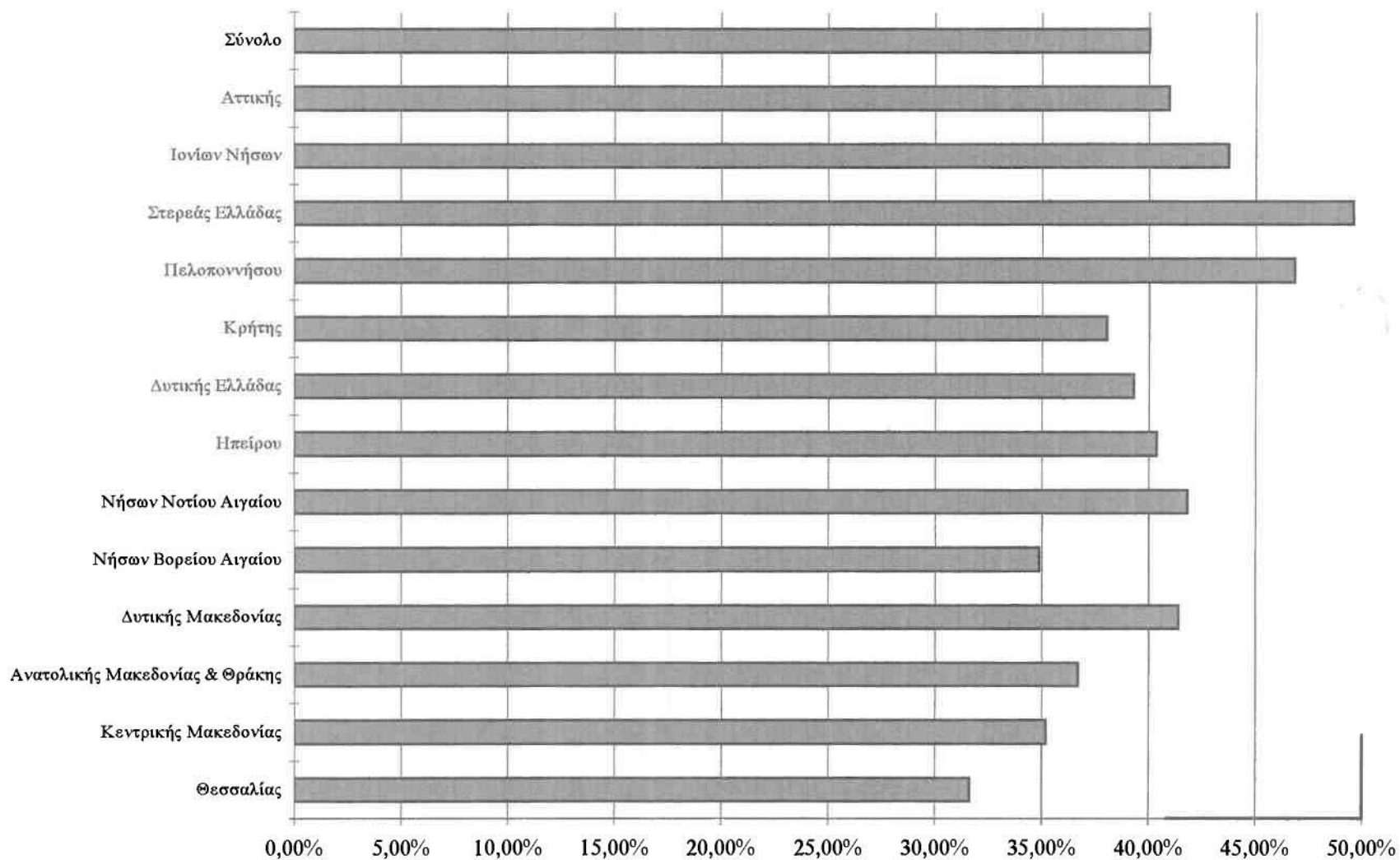
Πίνακας 7.4.: Ποσοστό απορρόφησης κονδυλίων Περιφερειακού Σκέλους και υλοποίησης ενεργειών

ΠΕΠ	Συνολικό Κόστος 1994-99	% Απορρόφησης	% Υλοποίησης
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	688928	59 %	37 %
Κεντρικής Μακεδονίας	816918	73 %	46 %
Δυτικής Μακεδονίας	340958	49 %	32 %
Ηπείρου	346946	71 %	44 %
Θεσσαλίας	560892	69 %	43 %
Ιονίων Νήσων	228173	48 %	30 %
Δυτικής Ελλάδας	513867	47 %	29 %
Στερεάς Ελλάδας	623029	48 %	29 %
Αττικής	972109	73 %	46 %
Πελοποννήσου	440234	38 %	23 %
Νήσων Βορείου Αιγαίου	327948	53 %	33 %
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	380000	47 %	29 %
Κρήτης	435713	71 %	44 %
Σύνολο	6675715	60 %	37 %

Συγκριτική Παρουσίαση των Αναπτυξιακών Επιδόσεων των 13 ΠΕΠ

Συγκριτική Παρουσίαση της Μέσης Απόδοσης των Μέτρων των 13 ΠΕΠ

7.2. Συμπεράσματα

Κατά τη μελέτη της συγκριτικής θεώρησης των 13 ΠΕΠ καταλήξαμε στα μειονεκτήματα που αυτά παρουσιάζουν και που μειώνουν την αποδοτικότητά τους έναντι της ανάπτυξης των περιφερειών. Οι ατέλειες και τα προβλήματα των ΠΕΠ, εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια της ανάλυσης, αλλά σε ορισμένες δεν δόθηκε έμφαση, αφού αυτός δεν ήταν ο αρχικός στόχος. Στο κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνονται οι σημαντικότεροι ανασταλτικοί παράγοντες της λειτουργίας των ΠΕΠ ως φορέων ανάπτυξης των περιφερειών, ενώ παράλληλα προτείνονται λύσεις για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων και τη βελτίωση των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Όπως προαναφέρθηκε, τα ΠΕΠ σχεδιάστηκαν βάσει των στόχων και των προτεραιοτήτων που το Β' ΚΠΣ έθεσε και που έπαιξαν το ρόλο μίας συνοπτικής στρατηγικής για την ανάπτυξη της κάθε περιφέρειας. Αναζητώντας τα μειονεκτήματα των ΠΕΠ, θα πρέπει να ανατρέξουμε και στο ΚΠΣ 1994-99 και στις στρατηγικές ανάπτυξης που πρότεινε για την κάθε περιφέρεια, αφού σε αυτές στηρίχθηκε το περιεχόμενο των ΠΕΠ.

Οι στόχοι και οι προτεραιότητες που τέθηκαν από το Β' ΚΠΣ παρουσιάζουν σημαντικά μειονεκτήματα. Στο Β' ΚΠΣ έχουν επισημανθεί οι τομείς που απαιτούν ανάπτυξη και εξυγίανση σε κάθε περιφέρεια, χωρίς ωστόσο να έχουν τεθεί σαφείς προτεραιότητες. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι γίνεται μία προσπάθεια στροφής προς όλες τις δραστηριότητες που μπορούν να αναπτυχθούν σε κάθε περιφέρεια, χωρίς να έχει γίνει ιεράρχηση βάσει της εφικτότητας ανάπτυξης του κάθε τομέα.

Αποτελεσματικότερο θα ήταν οι παρεμβάσεις για ανάπτυξη να στραφούν σε ορισμένους τομείς με σαφή συγκριτικά πλεονεκτήματα, ώστε τα αποτελέσματα να είναι εντονότερα αφενός λόγω της συγκέντρωσης των προσπαθειών σε μικρότερα πεδία και αφετέρου λόγω της συγκέντρωσης των κονδυλίων σε αυτές τις κατευθύνσεις. Αυτό που προτείνεται δεν είναι ο αποκλεισμός μέτρων ανάπτυξης άλλων τομέων της οικονομίας, αλλά η σαφής προώθηση των εφικτότερων λύσεων για την ανάπτυξη των περιφερειών. Το ζητούμενο είναι η αποφυγή χρηματοδότησης μέτρων που δε θα ωθήσουν στην ανάπτυξη, ενώ τα κονδύλια θα μπορούσαν να αποδώσουν με τη σωστότερη κατανομή τους.

Παράλληλα, αναγκαία είναι η παράθεση ολοκληρωμένων προτάσεων για την ανάπτυξη ενός τομέα ή στόχου. Ωστόσο αυτό δε γίνεται στο Β' ΚΠΣ. Ειδικότερα σε κάθε προτεραιότητα που θέτει, με σαφή τίτλο μάλιστα, ενσωματώνει και προτάσεις διαφορετικού περιεχομένου, δηλαδή παρατίθενται ανάμικτα και χωρίς ιδιαίτερο λόγο, στόχοι που θα έπρεπε να υπάρχουν υπό διαφορετικούς τίτλους.

Επιπλέον θα πρέπει να αναφερθεί ότι πολλές προτάσεις του Β' ΚΠΣ κυρίως στηρίχθηκαν στο πλαίσιο προώθησης κάποιων δράσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και λιγότερο στις πραγματικές ανάγκες της κάθε περιφέρειας. Τέτοιες δράσεις κυρίως αφορούν στην κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού και στην έρευνα και τεχνολογία και περιλαμβάνονται στα ΠΕΠ χωρίς να έχει γίνει προσαρμογή τους στα προβλήματα και τις δυνατότητες των Ελληνικών περιφερειών.

Τα μειονεκτήματα που παρουσίασαν οι στόχοι και οι προτεραιότητες ανάπτυξης των περιφερειών στο Β' ΚΠΣ, μεταφέρθηκαν και στα ΠΕΠ, αφού βάσει της ανάλυσης σε θεματικές ενότητες έγινε σαφές ότι, με μικρές αποκλίσεις και διαφοροποιήσεις, τα μέτρα των ΠΕΠ συμφωνούν με τις προτεραιότητες που έθεσε το Β' ΚΠΣ. Συνεπώς τα μέτρα των ΠΕΠ κατά μεγάλο ποσοστό προωθούν τους στόχους του Β' ΚΠΣ συγχρόνως με τις ασάφειες και τις αστοχίες του, οι σημαντικότερες των οποίων επισημάνθηκαν προηγουμένως. Τα ζητήματα αυτά αναπαράγονται ή καλύπτονται υπό εντυπωσιακών τίτλων των μέτρων ή πολύ απλά δεν μπορούν να διακριθούν λόγω μη αναλυτικής περιγραφής τους

Ειδικότερα τα ΠΕΠ περιλαμβάνουν μέτρα που σε πολλές περιπτώσεις δεν αποτελούν τμήματα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων ανάπτυξης του τομέα που εμπεριέχεται στον τίτλο του υποπρογράμματος στο οποίο ανήκουν. Στην πλειονότητά τους δεν αναφέρουν τι στόχους έχουν, ανά τομέα τι θέλουν να επιτύχουν και για ποιους λόγους προτείνουν τις συγκεκριμένες παρεμβάσεις- μέτρα. Σε επίπεδο μέτρου, περιγράφονται κάποιοι γενικοί στόχοι για κάθε μέτρο και δίνονται (όταν δίνονται) κάποιοι δείκτες της συμβολής του μέτρου. Επιπλέον δεν αναφέρονται εκτενώς οι δράσεις που συμπεριλαμβάνονται σε κάθε μέτρο, κάτι που κάνει δύσκολη την αξιολόγησή τους, που συνήθως βασίζεται στους τίτλους των μέτρων, που όμως δεν είναι κατατοπιστικοί.

Εκτός όμως από τις ασάφειες των μέτρων, εντοπίστηκαν και έντονες αστοχίες, αφού κάποια από αυτά δεν συμφωνούν με τις ανάγκες και δυνατότητες των περιφερειών. Παράλληλα συμπεριλήφθηκαν και μέτρα με παρεμβάσεις που δεν θεωρείτε πλέον ότι επιφέρουν βιώσιμες λύσεις, δεν έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις είναι επιζήμιες. Τέλος στο σύνολο των 13 ΠΕΠ ελάχιστες ως μηδενικές παρουσιάζονται οι δράσεις που εμπεριέχουν το στοιχείο της πρωτοτυπίας, της καινοτομίας και της προσπάθειας οι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν να συνδεθούν με τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας.

Στα προβλήματα ελλείψεως σαφούς στρατηγικής για την ανάπτυξη της κάθε περιφέρειας καθώς και στα μειονεκτήματα που εντοπίστηκαν στα μέτρα των ΠΕΠ, οφείλονται κατά κύριο λόγο οι χαμηλές αποδόσεις που παρουσιάζουν τα μέτρα των ΠΕΠ στην αξιολόγησή τους. Η μέση απόδοση των μέτρων δεν ξεπέρασε το 49,58 % (ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας), ενώ η χαμηλότερη τιμή (ΠΕΠ Θεσσαλίας) ήταν 31,64 %.

Οι χαμηλές μέσες αποδόσεις των μέτρων των ΠΕΠ μπορεί να χαρακτηριστούν ως το κυριότερο μειονέκτημα των ΠΕΠ, αφού από αυτές εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η χαμηλή αποδοτικότητά τους. Η απόδοση των μέτρων των ΠΕΠ, υποδεικνύει τη συμβολή τους στην ανάπτυξη και μικρές αποδόσεις μεταφράζονται σε χαμηλά επίπεδα αξιοποίησης των δυνατοτήτων της κάθε περιφέρειας. Συνεπώς για την ικανοποιητική προώθηση της ανάπτυξης, επιζητούνται μέτρα με τις υψηλότερες δυνατές αποδόσεις.

Από τις χαμηλές μέσες αποδόσεις των μέτρων των 13 ΠΕΠ, προκύπτει το συμπέρασμα ότι δεν έγιναν οι βέλτιστες επιλογές ανάπτυξης των διαφόρων τομέων, συμπεριλήφθηκαν μέτρα που δεν κρίνονται ικανοποιητικά, ο σχεδιασμός των δράσεων δεν ήταν αποτελεσματικός. Για το λόγο αυτό σε ορισμένα ΠΕΠ προτείνεται ολική ή μερική αναδιάρθρωση των μέτρων- δράσεων, ώστε να επιτευχθούν μεγαλύτερες μέσες αποδόσεις και κατά συνέπεια υψηλότερες αποδοτικότητες των ΠΕΠ.

Εκτός όμως από τις μέσες αποδόσεις των μέτρων των ΠΕΠ, εξίσου σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τις αναπτυξιακές επιδόσεις τους είναι και η κατανομή των πόρων στα διάφορα μέτρα. Στην ανάλυση που προηγήθηκε εντοπίστηκε ότι το υψηλό ποσοστό χρηματοδότησης μέτρων με χαμηλή απόδοση, οδηγεί σε μείωση των αναπτυξιακών επιδόσεων των ΠΕΠ. Μάλιστα αυτό το φαινόμενο παρουσιάζεται στα περισσότερα εξ αυτών και ερμηνεύει τη χαμηλή επίδοσή τους. Για το λόγο αυτό στην πλειονότητά τους προτείνεται ανακατανομή των πόρων με υψηλότερα ποσοστά χρηματοδότησης σε μέτρα υψηλότερης απόδοσης και χαμηλότερα σε μέτρα μικρής απόδοσης (όταν αυτά κρίνεται αναγκαίο να συμπεριληφθούν στο ΠΕΠ).

Οι χαμηλές αποδόσεις των μέτρων των ΠΕΠ και η λανθασμένη κατανομή των πόρων στα μέτρα, είναι οι δύο κύριες συνιστώσες που επιδρούν στις αναπτυξιακές επιδόσεις των ΠΕΠ. Η μέση αναπτυξιακή επίδοση των 13 ΠΕΠ υπολογίστηκε στο 48,63 %, δηλαδή ιδιαίτερα χαμηλή αφού μεταφράζεται σε ημί-αξιοποίηση των πόρων των ΠΕΠ σε σχέση με τις δυνατότητες για ανάπτυξη. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι το ΠΕΠ Θεσσαλίας έχει αναπτυξιακή επίδοση 33,71 % και ότι 9 από τα 13 ΠΕΠ παρουσιάζουν απόδοση μικρότερη του 50 %, τότε συνάγεται το συμπέρασμα ότι για

την επίτευξη του αρχικού στόχου της ανάπτυξης θα πρέπει το περιεχόμενο των ΠΕΠ να αναμορφωθεί και να ληφθούν μέτρα αύξησης της αναπτυξιακής επίδοσης τους.

Το γεγονός μάλιστα ότι το ΠΕΠ Αττικής παρουσιάζει αναπτυξιακή επίδοση περίπου 71 % οδηγεί στο συμπέρασμα ότι είναι εφικτή η επίτευξη τέτοιων αποτελεσμάτων και ότι με σωστό σχεδιασμό τα υπόλοιπα ΠΕΠ θα μπορούσαν να εμφάνιζαν ανάλογη επιτυχία. Για το λόγο αυτό και δίνεται έμφαση στην αναπροσαρμογή των μέτρων των ΠΕΠ στις ανάγκες και τις δυνατότητες των περιφερειών.

Το ΠΕΠ Αττικής παρουσιάζει σαφές προβάδισμα και στην απορρόφηση των κονδυλίων με ποσοστό 73 % (ίσο με αυτό της Κεντρικής Μακεδονίας). Το μέσο ποσοστό απορρόφησης των πόρων των ΠΕΠ είναι ίσο με 60 %, ωστόσο παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις (ΠΕΠ Πελοποννήσου 38 %). Το χαμηλό ποσοστό απορρόφησης μεταφράζεται σε απόκλιση από το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των ΠΕΠ. Αυτή η καθυστέρηση είναι εξαιρετικά σημαντική, αφού σχεδιάζεται από την Ε.Ε., στο επόμενο ΚΠΣ, να ληφθεί υπόψη ως αρνητικό στοιχείο και τα χρήματα που δεν απορροφούνται στο προγραμματιζόμενο χρονικό διάστημα να μην παραμένουν στη διάθεση των περιφερειών μετά το πέρας του. Παρόμοια είναι και τα προβλήματα καθυστέρησης στην υλοποίηση των δράσεων των ΠΕΠ.

Συνεπώς τα κύρια προβλήματα των 13 ΠΕΠ των Ελληνικών περιφερειών εντοπίζονται στους εξής τομείς:

- Χαμηλές αναπτυξιακές επιδόσεις των ΠΕΠ,
- Χαμηλή απόδοση των μέτρων ΠΕΠ,
- Λανθασμένη κατανομή των πόρων των ΠΕΠ στα μέτρα,
- Χαμηλά επίπεδα απορρόφησης των πόρων των ΠΕΠ,
- Καθυστέρηση στην υλοποίηση των δράσεων των ΠΕΠ.

Σε μία προσπάθεια εξεύρεσης λύσης για την ελαχιστοποίηση όλων αυτών των μειονεκτημάτων, προτάθηκαν τρόποι που σχετίζονται με τους τρεις πρώτους παραπάνω τομείς. Δηλαδή αναζητήθηκε λύση με αναδιάρθρωση (μερική ή ολική) των ΠΕΠ καθώς και με ανακατανομή των πόρων των ΠΕΠ στα μέτρα ανάλογα με την απόδοσή τους.

Ωστόσο σε ότι αφορά συνολικά, σε όλους τους παραπάνω τομείς, τα μέτρα αντιμετώπισης που προτείνονται είναι ευρύτερου περιεχομένου και αφορούν κυρίως τον αρχικό σχεδιασμό των ΠΕΠ. Αυτό που ζητείται για την επιτυχία των ΠΕΠ και απουσιάζει από την Ελληνική πραγματικότητα, είναι η υιοθέτηση σαφούς αναπτυξιακής στρατηγικής για την κάθε περιφέρεια. Αυτή θα λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες, τα προβλήματα και τις δυνατότητες των περιφερειών και θα θέτει προτεραιότητες που θα βασίζονται στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιφέρειας.

Ο αναλυτικός σχεδιασμός των ΠΕΠ οφείλει να βρίσκεται σε συμφωνία με την αναπτυξιακή αυτή στρατηγική και τα μέτρα να προσανατολίζονται σε αυτήν την κατεύθυνση. Επιπλέον θα πρέπει να υπάρχει ιεράρχηση των μέτρων βάσει των προτεραιοτήτων της επιλεγμένης για ανάπτυξη στρατηγικής και οι πόροι των ΠΕΠ να κατανέμονται ανάλογα.

Σημαντικό είναι να βρίσκεται σε συνεχή λειτουργία ένας μηχανισμός αξιολόγησης των μέτρων και των ΠΕΠ συνολικά, ώστε να παρεμβαίνει σε περιπτώσεις μη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων και να προτείνει λύσεις για τη βελτίωση των αναπτυξιακών τους επιδόσεων. Απαραίτητο είναι να προηγηθεί αξιόπιστη ex ante αξιολόγηση των ΠΕΠ και των επιχειρησιακών τους προγραμμάτων.

Τέλος το πιο σημαντικό ίσως είναι η ύπαρξη ενός επιχειρησιακού προγράμματος στο οποίο θα βασιστεί η υλοποίηση και εφαρμογή των ΠΕΠ. Θα πρέπει ο σχεδιασμός να είναι τέτοιος που να εγγυάται την επιτυχή πραγματοποίηση των προγραμμάτων. Για να διασφαλιστεί αυτό ίσως είναι χρήσιμο να υπάρξει ένας ειδικός φορέας υπεύθυνος για την εφαρμογή του προγράμματος και ο οποίος να

παρακολουθεί και να οργανώνει την υλοποίηση των ΠΕΠ. Με αυτόν τον τρόπο θα αποφευχθούν καθυστερήσεις και προβλήματα στην απορρόφηση των κονδυλίων και στην υλοποίηση των έργων και δράσεων.

Υπό αυτές τις προϋποθέσεις μπορεί να αποφευχθεί η αστοχία των ΠΕΠ να συμβάλλουν στην ανάπτυξη των περιφερειών και οι καθυστερήσεις που μπορεί να επιφέρουν την αποτυχία των προγραμμάτων. Σίγουρα πάντως για την επιτυχία των προγραμμάτων ανάπτυξης του Ελληνικού χώρου η σημαντικότερη συνισταμένη, που συνήθως απουσιάζει, είναι ο σωστός σχεδιασμός, η σωστή οργάνωση και ο προγραμματισμός.

8. Βιβλιογραφία

Ευρωπαϊκές Εκδόσεις

- Επιλέξιμες δαπάνες για τα διαρθρωτικά ταμεία- Επεξηγηματικά δελτία, (Ευρωπαϊκή Επιτροπή), YEEEK, ISBN: 92-828-0887-4.
- Οδηγός καινοτόμων δράσεων της περιφερειακής ανάπτυξης, (άρθρο 10 του ΕΤΠΑ) 1995-99: Διαπεριφερειακή Συνεργασία, Χωροταξία, Αστικός Τομέας, (Περιφερειακή Πολιτική και Συνοχή), YEEEK, ISBN: 92-827-4869-3.
- (Άρθρο 10 ΕΤΠΑ)-Ενδιάμεση Αξιολόγηση: Οι καινοτόμες ενέργειες του ΕΤΠΑ. Info regio 11/06/1997 GR (φυλλάδιο) Η Ευρώπη στην υπηρεσία της περιφερειακής ανάπτυξης (Περιφερειακές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας), YEEEK.
- Greece: The long way to Maastricht. Country Report- Union Bank of Switzerland Economic Research-October 1995, YEEEK.
- European Cohesion Forum: Speeches and Summaries, 28-30 April 1997, (European Commission), YEEEK.
- Η Ευρώπη στην υπηρεσία της περιφερειακής ανάπτυξης-2η έκθεση (Περιφερειακή Πολιτική και συνοχή), YEEEK.
- Regional Development Programmes, 1994, (EC Structural Funds), YEEEK.
- Ελλάδα: Προγράμματα Περιφερειακής Ανάπτυξης, 1994 (Κοινοτικά Διαρθρωτικά Ταμεία), ISBN: 92-827-0188-3.
- Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), Πρώτο Επίσημο Σχέδιο Έκθεσης- Ατυπη συνάντηση των αρμόδιων για τη χωροταξία υπουργών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Noordwijk 9 και 10 Ιουνίου 1997.
- The impact of structural policies on economic and social cohesion in the Union 1989-99.
- Annual report of the Cohesion Fund 1995, (Regional Policy and Cohesion).
- Competitiveness and Cohesion: trends in the regions- Fifth periodic report on the social and economic situation and development of the regions in the Community, (EC Regional Policies).
- Cohesion and the development challenge facing the lagging regions (Regional Development Studies, 1995, 71pp).
- Κανονισμός των Διαρθρωτικών Ταμείων 1994-1999.
- Ελλάδα: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-99- Στόχος 1: ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών (Κοινοτικά διαρθρωτικά ταμεία).
- Ελλάδα: ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Ηπείρου 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Θεσσαλίας 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.

- Ελλάδα: ΠΕΠ Αττικής 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Πελοποννήσου 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Νήσων Βορείου Αιγαίου 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Νήσων Νοτίου Αιγαίου 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.
- Ελλάδα: ΠΕΠ Κρήτης 1994-99, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση των Περιφερειακών Πολιτικών.

Άλλη Βιβλιογραφία

- Ελένη Ανδρικοπούλου: Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση- Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη συνθήκη της Ρώμης έως το Μάαστριχτ. 1995, Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Applying the Multi-criteria Method to the Evaluation of Structural Programmes, Practical advice for programme managers, European Union- Regional Policy and Cohesion, Means Handbook No4.
- Μεθοδολογία και Πολιτικές Αξιολόγησης Προγραμμάτων, Τόπος- Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών, 7/94: Αφιέρωμα.
- ΑΠΑΠ (1992), Σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της σύνδεσης των ενεργειών των Διαρθρωτικών Ταμείων στα πλαίσια των ΠΕΠ και ΜΟΠ στην Ελλάδα (Γετίμης, Ανδρικοπούλου, Καυκαλάς, Κετσεζοπούλου), ερευνητικό πρόγραμμα για τη ΓΔΧVI Περιφερειακής Πολιτικής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Αθήνα, ΑΠΑΠ αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον(1997), Χωρικές Επιπτώσεις των Ευρωπαϊκών Πολιτικών, ερευνητικό πρόγραμμα για το ΥΠΕΧΩΔΕ- Ευρωπαϊκή Ένωση, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 1994-99, Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Αθήνα 1993.
- Μελέτη αξιολόγησης των ΠΕΠ του ΚΠΣ 1994-99, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα 1997.

9. Παράρτημα

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησής τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινωνική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
01101	Ειδικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Μεταποίησης	Υποδομές Οδικών Μεταφορών	124171	124171	93104	0	Ε.Τ.Π.Α.
01102		Βελτίωση Λιμενικών Υποδομών	8966	8966	6724	0	Ε.Τ.Π.Α.
01103		Βελτίωση Υποδομών Αεροδρομίων	3103	3103	2327	0	Ε.Τ.Π.Α.
01104		Δράσεις Ανάπτυξης Μεταποίησης	35849	22069	16552	13780	Ε.Τ.Π.Α.
01105		Έρευνα Υπεδάφους, Έρευνα-	8621	8621	6466	0	Ε.Τ.Π.Α.
01106		Κατάρτιση	1034	1034	775	0	Ε.Τ.Π.Α.
01107		Συμπληρωματικές Ενέργειες	0	0	0	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	181744	167964	125948	13780	
01201	Αγροτική Ανάπτυξη	Στήριξη Ορθολογικής Διάρθρωσης Κλάδων Παραγωγής	9172	4586	3439	4586	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
01202		Εγγειοβελτιωτικά	70362	70362	52772	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
01203		Δασικά	17242	17242	12932	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
01204		Αλιευτικά	15517	15517	11638	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
01205		Κτηνιατρικά & Βελτίωση Ζωικού Κεφαλαίου	6897	6897	5173	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
01206		Μετεγκαταστάσεις & Χειρισμός Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων	11495	6897	5173	4598	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
01207		Εξοικονόμηση Υδάτινου Δυναμικού	15690	15690	11768	0	Ε.Τ.Π.Α.
01208		Κατάρτιση στην Αγροτική Ανάπτυξη	4138	4138	3104	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	150513	141329	105999	9184	
01301	Τουρισμός- Περιβάλλον Ποιότητα Ζωής	Δράσεις Ανάπτυξης Τουρισμού	40693	33793	25345	6900	Ε.Τ.Π.Α.
01302		Διατήρηση & Αξιοποίηση Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	25862	25862	19397	0	Ε.Τ.Π.Α.
01303		Υγεία- Πρόνοια	75862	75862	56897	0	Ε.Τ.Π.Α.
01304		Κατάρτιση	1034	1034	775	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	143451	136551	102414	6900	
01401	Ανθρώπινοι Πόροι	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	47931	47931	35948	0	Ε.Τ.Π.Α.
01402		Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	19654	19654	14741	0	Ε.Κ.Τ.
01403		Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	7243	7243	5432	0	Ε.Κ.Τ.
01404		Υποδομή Δομών Κατάρτισης & Ενέργειών Κοινωνικού Αποκλεισμού	5518	5518	4139	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	80346	80346	60260	0	
01501	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασική Υποδομή	15517	15517	11638	0	Ε.Τ.Π.Α.
01502		Ποιότητα Ζωής	40690	40690	30518	0	Ε.Τ.Π.Α.
01503		Στήριξη Τοπικής Οικονομίας	14138	14138	10604	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	70345	70345	52760	0	
01601	Ολοκλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων ΠΕΠ 89-93	Ολοκλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων ΠΕΠ 89-93	47586	47586	35690	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	47586	47586	35690	0	Ε.Τ.Π.Α.
01701	Τεχνική Βοήθεια	Μέτρα Ε.Τ.Π.Α.	5532	5532	4149	0	Ε.Τ.Π.Α.
01702		Μέτρα Ε.Κ.Τ.	1964	1964	1473	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	7496	7496	5622	0	
		Σύνολο	681481	651617	488693	29864	

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECUS)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
02101	Ενδυνάμωση του Νέου Ρόλου της Περιφέρειας και του Μητροπολιτικού Χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης	Παρεμβάσεις στον Τομέα των Μεταφορών	42553	42553	31915	0	Ε.Τ.Π.Α.
02102		Λιμάνι Θεσσαλονίκης	8580	8580	4290	0	Ε.Τ.Π.Α.
02103		Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	25137	25137	18853	0	Ε.Τ.Π.Α.
02104		Αναβάθμιση Κεντρικών Εξυπηρετήσεων Υγείας	31914	31914	23936	0	Ε.Τ.Π.Α.
02105		Πολιτιστική Αναβάθμιση	15603	15603	11702	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	123787	123787	90696	0	
02201	Ενίσχυση της Ανταγωνιστικής Ικανότητας των Επιχειρήσεων	Αύξηση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ & Νέα Χρηματοδοτικά Μέσα	20330	14231	10673	6099	Ε.Τ.Π.Α.
02202		Εκσυγχρονισμός-Ολοκλήρωση της Επιχειρησιακής Υποδομής	25531	25531	19149	0	Ε.Τ.Π.Α.
02203		Υποστήριξη Καινοτομών & Σύνδεση Έρευνας με Παραγωγή	16717	12766	9574	3951	Ε.Τ.Π.Α.
02204		Ανάπτυξη Διαβαλκανικής Συνεργασίας	8510	8510	6382	0	Ε.Τ.Π.Α.
02205		Κατάρτιση	1773	1773	1330	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	72861	62811	47108	10050	
02301	Βελτίωση Βασικών Υποδομών Αστικών Κέντρων και Ποιότητας	Βελτίωση των Μεταφορικών Υποδομών	159943	159943	119958	0	Ε.Τ.Π.Α.
02302		Αναβάθμιση των Υποδομών Υγείας- Πρόνοιας	52415	52415	39311	0	Ε.Τ.Π.Α.
02303		Διαχείριση Περιβάλλοντος	19785	19785	14839	0	Ε.Τ.Π.Α.
02304		Πολιτιστική Ανάδειξη	14007	14007	10505	0	Ε.Τ.Π.Α.
02305		Ανάδειξη Τουριστικών Περιοχών	17730	17730	13298	0	Ε.Τ.Π.Α.
02306		Ιαματικές Πηγές	5674	5674	4255	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	269554	269554	202166	0	
02401	Αγροτική Ανάπτυξη	Εγγειοβελτιωτικά	24925	24925	18694	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02402		Ζωικό Κεφάλαιο	16548	16548	12411	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02403		Μετεγκατάσταση Πτηνο-Κτηνοτροφικών Μονάδων & Χειρισμός	13799	8280	6210	5519	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02404		Βασικές Υποδομές (Αγροτικός Εξηλεκτρισμός- Υδρευση	7693	7693	5770	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02405		Δάση	11341	11341	8506	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02406		Αγροτική Τοπική Ανάπτυξη (Ε.Γ.Τ.Π.Ε. Π.)	18078	12657	9750	5421	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02407		Αξιοποίηση Ύψων Μορφών Ενέργειας	11664	5832	4374	5832	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02408		Γεωργικά Ιδρύματα	5118	5118	3839	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
02409		Αγροτικές Υποδομές Τοπικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.)	17716	14779	11099	2917	Ε.Κ.Τ.
02410		Κατάρτιση	2480	2480	1860	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	129362	109653	82513	19689	
02501	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	54255	54255	40692	0	Ε.Τ.Π.Α.
02502		Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	24200	24200	18150	0	Ε.Κ.Τ.
02503		Ανάπτυξη Δομών Επαγγελματικής Κατάρτισης	10747	10747	8060	0	Ε.Κ.Τ.
02504		Σύνολο	8865	8865	6649	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	98067	98067	73551	0	
02601	Ενίσχυση Δομών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	40774	40774	30581	0	Ε.Τ.Π.Α.
02602		Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	25781	25781	19336	0	Ε.Τ.Π.Α.
02603		Υποστήριξη της Τοπικής Οικονομίας & Παραγωγικών Επενδύσεων	17411	17411	12058	0	Ε.Τ.Π.Α.
02609		Σύνολο	83966	83966	61975	0	
02710	Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών του Α' Κ.Π.Σ.	Έργα Ε.Τ.Π.Α	30953	30953	23215	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Έργα Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	461	461	346	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
		Σύνολο	31414	31414	23561	0	
02801	Εφαρμογή	Υποστήριξη Ενέργειών Ε.Τ.Π.Α.	6307	6307	4730	0	Ε.Τ.Π.Α.
02802		Υποστήριξη Ενέργειών Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	800	800	600	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
02803		Υποστήριξη Ενέργειών Ε.Κ.Τ.	800	800	600	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	7907	7907	5930	0	
		Σύνολο	816918	787159	587500	29739	

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECUS)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
03101	Υποδομές Μεταφορών	Εθνικό Οδικό Δίκτυο	63830	63830	47873	0	Ε.Τ.Π.Α.
03102		Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο	15202	15202	11401	0	Ε.Τ.Π.Α.
03103		Αεροδρόμια	3536	3536	2652	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	82568	82568	61926	0	
03201	Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου	Αρδεντικά	22350	22350	16762	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03202		Μετεγκατάσταση Κτηνοτροφικών Μονάδων & Κατασκευή Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Αποβλήτων	3546	2128	1596	1418	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03203		Λασικά Έργα	7092	7092	5319	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03204		Αναδασμός- Παράλληλα Έργα Αναδασμού	1418	1418	1063	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03205		Αγροτουρισμός	2533	1774	1330	759	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03206		Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικής Παραγωγής	4782	4782	3587	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03207		Τουριστική Ανάπτυξη	11255	11255	8441	0	Ε.Τ.Π.Α.
03208		Βελτίωση Υποδομών Αγροτικού Χώρου	12545	12545	9409	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03209		Συμπληρωματικές Ενέργειες Αγροτικής Ανάπτυξης	3010	1879	1409	1131	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
03210		Ενέργειες Κατάρτισης	1418	1418	1064	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	69949	66641	49980	3308	
03301	Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής	Προστασία Περιβάλλοντος	10331	10331	7748	0	Ε.Τ.Π.Α.
03302		Υγεία	16381	16381	12287	0	Ε.Τ.Π.Α.
03303		Πολιτισμός	4304	4304	3228	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	31016	31016	23263	0	
03401	Στήριξη Παραγωγικών Τομέων	Αξιοποίηση Πόρων Υπεδάφους	2759	2759	2069	0	Ε.Τ.Π.Α.
03402		Οικονομικές Υποδομές	6206	6206	4655	0	Ε.Τ.Π.Α.
03403		Ενέργειες Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	3798	2660	1995	1138	Ε.Τ.Π.Α.
03404		Ιδιωτικές Επενδύσεις	15370	4611	3458	10759	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	28133	16236	12177	11897	
03501	Ενίσχυση Λομών Τοπικής	Βασικές Υποδομές	5198	5198	3899	0	Ε.Τ.Π.Α.
03502		Περιβάλλον & Ποιότητα Ζωής	14369	14369	10778	0	Ε.Τ.Π.Α.
03503		Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	11195	11195	8397	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	30762	30762	23074	0	
03601	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Υποδομές Εκπαίδευσης	26347	26347	19760	0	Ε.Τ.Π.Α.
03602		Λομές Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης	3546	3546	2661	0	Ε.Τ.Π.Α.
03603		Ενέργειες Συνεχιζόμενης Κατάρτισης για Ανέργους	9118	9118	6838	0	Ε.Κ.Τ.
03604		Ενέργειες Καταπολέμησης του Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	2979	2979	2234	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	41990	41990	31493	0	
03701	Τεχνική Βοήθεια	Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Αράσεων	2127	2127	1596	0	Ε.Τ.Π.Α.
03702		Στήριξη- Παρακολούθηση & Δημοσιότητα Προγραμμάτων	1419	1419	1064	0	Ε.Κ.Τ.
03703		Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Αράσεων Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	700	700	525	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
		Σύνολο	4246	4246	3185	0	
03801	Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών και Οικονομικού Αντικειμένου Έργων	Συνεχιζόμενα Έργα Α'ΚΠΣ	15870	15870	11902	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	15870	15870	11902	0	
		Σύνολο	304534	289329	217060	15205	

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησής τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECUS)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινωνική ή Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
04101	Βελτίωση Οικονομικών και Κοινωνικών Υποδομών	Οδοποιία	46524	46524	34893	0	Ε.Τ.Π.Α.
04102		Λιμάνια	3448	3448	2586	0	Ε.Τ.Π.Α.
04103		Αεροδρόμια	690	690	517	0	Ε.Τ.Π.Α.
04104		Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις	9828	9828	7371	0	Ε.Τ.Π.Α.
04105		Προστασία & Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	5000	5000	3750	0	Ε.Τ.Π.Α.
04106		Υγεία Πρόνοια	14828	14828	11121	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	80318	80318	60238	0	
04201	Αγροτική Ανάπτυξη- Ανάπτυξη Ορεινών Ογκών	Αρδευτικά	32884	32884	24663	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
04202		Δασικά Έργα	13793	13793	10345	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
04203		Ιδιωτικές Επενδύσεις- Προστασία Περιβάλλοντος	12759	7241	5431	5518	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
04204		Δράσεις στην Κτηνοτροφία	2759	2759	2069	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
04205		Αναδασμοί- Παράλληλα Έργα- Αγροτικός Εξηλεκτρισμός	3448	3448	2586	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
04206		Ανάπτυξη Ήπιων Μορφών Τουρισμού	5414	2414	1811	3000	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
04207		Βασικές Υποδομές στους Ορεινούς Ογκούς	36896	36896	27673	0	Ε.Τ.Π.Α.
04208		Κτιριακή Υποδομή στη Γεωργία	4483	4483	3362	0	Ε.Τ.Π.Α.
04209		Βελτίωση Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	7930	4827	3620	3103	Ε.Τ.Π.Α.
04210		Επαγγελματική Κατάρτιση	3103	3103	2327	0	Ε.Κ.Τ.
04211		Συνοδευτικές Ενέργειες					
		Σύνολο	123469	111848	83887	11621	
04301	Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας των Επιχειρήσεων	Ενίσχυση & Δομές Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	33788	13793	10345	19995	Ε.Τ.Π.Α.
04302		Ενίσχυση Καινοτόμων Δραστηριοτήτων (Έρευνα & Τεχνολογία)	1724	1724	1293	0	Ε.Τ.Π.Α.
04303		Επιχειρησιακή Έρευνα Αξιοποίησης Ορυκτού Πλούτου	1724	1724	1293	0	Ε.Τ.Π.Α.
04304		Βελτίωση Τουριστικών & Πολιτισμικών Υποδομών	18062	18062	13547	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	55298	35303	26478	19995	
04401	Ανθρώπινοι Πόροι	Αρχική Κατάρτιση	28620	28620	21465	0	Ε.Τ.Π.Α.
04402		Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της	7793	7793	5845	0	Ε.Τ.Π.Α.
04403		Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	2414	2414	1810	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	38827	38827	29120	0	
04501	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	22414	22414	16810	0	Ε.Τ.Π.Α.
04502		Βελτίωση Ποιότητα Ζωής	7241	7241	5431	0	Ε.Τ.Π.Α.
04503		Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	7586	7586	5690	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	37241	37241	27931	0	
04601	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.	Ε.Τ.Π.Α.	8095	8095	6071	0	Ε.Τ.Π.Α.
04602		Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	526	526	395	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
		Σύνολο	8621	8621	6466	0	
04701	Εφαρμογή	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	2482	2482	1862	0	Ε.Τ.Π.Α.
04702		Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	690	690	518	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	3172	3172	2380	0	
		Σύνολο	346946	315330	236500	31616	

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησης τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (Κ.Ε.Υ.Π.Σ)	Αιμοσία Αιμάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
05101	Αγροτική Ανάπτυξη	Εγγειοβελτιωτικά Έργα	52319	52319	39239	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05102		Ενέργειες Κτηνιατρικής Προστασίας & Γενετικής Βελτίωσης Ζωικού Κεφαλαίου	5840	5840	4380	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05103		Μετεγκαταστάσεις Πτηνο-κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	5393	3236	2427	2157	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05104		Πικές Μορφές Ξηρασίας	4856	2428	1821	2428	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05105		Βελτίωση Υποδομής Τομέα Εκκοκκιστηρίων & Εκμηχάνισης Βαμβακιού	3696	1848	1386	1848	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05106		Τεχνική Υποστήριξη Συνεταιρισμών	1076	538	404	538	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05107		Υποδομές Υποστήριξης Γεωργίας & Αλιείας	12580	12580	9435	0	Ε.Τ.Π.Α.
05108		Φυτογειονομική Προστασία Συμπληρωματικές Δράσεις	1618	1618	1213	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05109		Αγροτικού Τομέα	6834	6834	5125	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05110		Οδικό Δίκτυο	18040	18040	13530	0	Ε.Τ.Π.Α.
05111		Αξιοποίηση Λαοικού Πλούτου	7340	7340	5505	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05112		Αγροτουρισμός	5600	2800	2100	2800	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
05113		Συνοδευτικές Ενέργειες	4298	4298	3224	0	Ε.Κ.Τ.
05114		Σύνολο	129490	119719	89789	9771	
05201	Μεταποίηση	Προώθηση Νέων Παραγωγικών Επενδύσεων	62046	21716	16287	40330	Ε.Τ.Π.Α.
05202		Εκσυγχρονισμός Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας	5867	4400	3300	1467	Ε.Τ.Π.Α.
05203		Έρευνα και Τεχνολογία	1687	1687	1265	0	Ε.Τ.Π.Α.
05204		Συμπληρωματικές Δράσεις Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας	14163	10622	7966	3541	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	83763	38425	28818	45338	
05301	Υπερτοπικά Δίκτυα	Υπερτοπικές Οδικές Συνδέσεις	71823	71823	53867	0	Ε.Τ.Π.Α.
05302		Μικρά Οδικά Έργα	22009	22009	16507	0	Ε.Τ.Π.Α.
05303		Αερομεταφορές Και Λιμάνια	9949	9949	7462	0	Ε.Τ.Π.Α.
05304		Συνενώσεις Δήμων & Κοινοτήτων	10117	10117	7588	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	113898	113898	85424	0	
05401	Προστασία Περιβάλλοντος και Ποιότητα Ζωής	Πολυδομικές Εφαρμογές	8060	8060	6045	0	Ε.Τ.Π.Α.
05402		Υδρευση- Αποχέτευση- Διαχείριση Απορριμμάτων	15724	15724	11793	0	Ε.Τ.Π.Α.
05403		Προστασία Φυσικών Πόρων Οικοσυστημάτων- Ενέργειες Αντιρρύπανσης	4552	4552	3414	0	Ε.Τ.Π.Α.
05404		Υγεία- Πρόνοια	21582	21582	16186	0	Ε.Τ.Π.Α.
05405		Τουρισμός- Πολιτισμός	31022	26301	19726	4721	Ε.Τ.Π.Α.
05406		Συνοδευτικές Ενέργειες	2150	2150	1613	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	83090	78369	58777	4721	
05501	Ανθρώπινοι Πόροι	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης	59857	59857	44893	0	Ε.Τ.Π.Α.
05502		Συνεχόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	13729	13729	10297	0	Ε.Κ.Τ.
05503		Αποκλεισμός από την Αγορά	6388	6388	4791	0	Ε.Κ.Τ.
05504		Ολοκληρωμένες Δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης	2148	2148	1611	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	82122	82122	61592	0	
05601	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	26009	26009	19507	0	Ε.Τ.Π.Α.
05602		Ποιότητα Ζωής	20526	20526	15394	0	Ε.Τ.Π.Α.
05603		Ενίσχυση Τοπική Οικονομία & Αξιοποίηση Τουριστικών Πόρων	9780	9780	7335	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	56315	56315	42236	0	
05701	Εφαρμογή	Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Τ.Π.Α.	6406	6406	4805	0	Ε.Τ.Π.Α.
05702		Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Κ.Τ.	752	752	564	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	7158	7158	5369	0	
05801	Συμπλήρωση Λειτουργικών Φάσεων Α' ΚΠΣ	Βελτίωση Υποδομών	5059	5059	3794	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	5059	5059	3794	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Γενικό Σύνολο	560895	501065	375799	59830	

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησής τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
06101	Ορθολογική Ανάπτυξη Τουρισμού	Μεταφορές	33780	33780	25335	0	Ε.Τ.Π.Α.
06102		Βελτίωση Περιβάλλοντος	13600	13600	10200	0	Ε.Τ.Π.Α.
06103		Αξιοποίηση Πολιτιστικού & Αρχιτεκτονικού Πλούτου	510	510	382,5	0	Ε.Τ.Π.Α.
06104		Υποδομές Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού	17586	17586	13189	0	Ε.Τ.Π.Α.
06105		Συμπληρωματικές Ενέργειες Τουρισμού	3400	3400	2550	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	68876	68876	51656,5	0	
06201	Ανάπτυξη Παραγωγικού Ιστού και Αγροτικών Χώρων	Αγροτική Οδοποιία (πριν Ε.Τ.Π.Α-τώρα FEOGA)	5500	5500	4125	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
06202		Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες FEOGA	1110	860	645	250	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
06203		Μετεγκατάσταση & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων FEOGA	1433,334	860	645	573,334	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
06204		Δασικά Έργα	3447	3447	2585	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
06205		Αρδευτικά FEOGA	1733	1733	1300	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
06206		Αλιεία Ε.Τ.Π.Α.	3770	3770	2827,5	0	Ε.Τ.Π.Α.
06207		Βιομηχανία Ε.Τ.Π.Α.	1000	1000	750	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	17993,334	17170	12877,5	823,334	
06301	Συγκράτηση Πληθυσμού- Ποιότητα Ζωής	Βασικές Υποδομές	12300	12300	9225	0	Ε.Τ.Π.Α.
06302		Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	29000	29000	21750	0	Ε.Τ.Π.Α.
06303		Υποδομές Μικρών Νησιών	13800	13800	10350	0	Ε.Τ.Π.Α.
06304		Πολιτιστικές & Αθλητικές Υποδομές	6900	6900	5175	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	62000	62000	46500	0	
06401	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	20500	20500	15375	0	Ε.Τ.Π.Α.
06402		Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	1200	1200	900	0	Ε.Κ.Τ.
06403		Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	12280	12280	9210	0	Ε.Κ.Τ.
06404		Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την Αγορά	1000	1000	750	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	34980	34980	26235	0	
06501	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Υποδομές	12000	12000	9000	0	Ε.Τ.Π.Α.
06502		Προστασία Περιβάλλοντος	3600	3600	2700	0	Ε.Τ.Π.Α.
06503		Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	5220	5220	3915	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	20820	20820	15615	0	
06601	Ολοκλήρωση Έργων του Π.Ε.Π. 89-93		20967,248	20967,248	15725,436	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	20967,248	20967,248	15725,436	0	Ε.Τ.Π.Α.
06701	Εφαρμογή	Ε.Τ.Π.Α.	1742,552	1742,552	1306,914	0	Ε.Τ.Π.Α.
06702		Ε.Κ.Τ.	320	320	240	0	Ε.Κ.Τ.
06703		Ε.Α.Π.Τ.Α	724,2	724,2	543,15	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	2786,752	2786,752	2090,064	0	
		Σύνολο	228423,33	227600	170699,5	823,334	

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
07101	Δυτική Ελλάδα- Πύλη Διασύνδεσης με την Ευρώπη	Βασικές Υποδομές	65772	65772	49329	0	Ε.Τ.Π.Α.
07102		Ανθρώπινο Δυναμικό	12595	12595	9446	0	Ε.Τ.Π.Α.
07103		Υποδομές Εξυπηρέτησης Επιβατών- Εμπορευμάτων	4548	4548	3411	0	Ε.Τ.Π.Α.
07104		Συμπληρωματικές Ενέργειες	3448	3448	2586	0	Ε.Τ.Π.Α.
07105		Επαγγελματική Κατάρτιση	821	821	616	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	87184	87184	65388	0	
07201	Βελτίωση Ποιότητας Ζωής- Περιβάλλον	Προστασία Περιβάλλοντος- Υδρεύσεις, Αποχετεύσεις, Βιολογικοί Καθαρισμοί	15506	15506	11629	0	Ε.Τ.Π.Α.
07202		Υγεία- Πρόνοια	39859	39859	29894	0	Ε.Τ.Π.Α.
07203		Πολιτισμός- Τουρισμός	29492	29492	22119	0	Ε.Τ.Π.Α.
07204		Επαρχιακή & Κοινοτική	45453	45453	34090	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	130310	130310	97732	0	
07301	Αγροτική Ανάπτυξη	Εγγειοβελτιωτικά- Αναδασμός	23033	23033	17275	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
07302		Βελτίωση Αγροτικών Υποδομών	7931	7931	5948	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
07303		Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	5518	2759	2069	2759	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
07304		Αγροτουρισμός	3448	2069	1552	1379	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
07305		Ζωική Παραγωγή	3218	2413	1810	805	Ε.Γ.Τ.Π.Ε -Π.
07306		Δασικά	6207	6207	4655	0	
07307		Αλιεία	4125	4125	3094	0	Ε.Τ.Π.Α.
07308		Κατάρτιση	579	579	434	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	54059	49116	36837	4943	
07401	Ανθρώπινοι Πόροι	Αρχική Κατάρτιση (Υποδομές Β'βάθμιας Εκπαίδευσης)	26936	26936	20202	0	Ε.Τ.Π.Α.
07402		Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της	13929	13929	10447	0	Ε.Κ.Τ.
07403		Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	9316	9316	6987	0	Ε.Κ.Τ.
07404		Συνοδευτικές Ενέργειες (στα μέτρα 2 & 3)	1736	1736	1302	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	51917	51917	38938	0	
07501	Αναβάθμιση και Αναθέρμανση Ζωνών Βιομηχανικής	Προώθηση Παραγωγικών Επενδύσεων	108525	13868	10401	94657	Ε.Τ.Π.Α.
07502		Στήριξη Υπηρεσιών σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	4964	4964	3723	0	Ε.Τ.Π.Α.
07503		Βελτίωση των Βιομηχανικών Υποδομών	3369	3369	2527	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	116858	22201	16651	94657	
07601	Ενίσχυση Δομών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	3901	3901	2925	0	Ε.Τ.Π.Α.
07602		Περιβάλλον	40001	40001	30001	0	Ε.Τ.Π.Α.
07603		Ενίσχυση Τοπικής	4698	4698	3524	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	48600	48600	36450	0	
07701	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.	Ε.Τ.Π.Α.	6050	6050	4538	0	Ε.Τ.Π.Α.
07702		Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	1965	1965	1474	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
		Σύνολο	8015	8015	6012	0	
07801	Εφαρμογή	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	690	690	517	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
07802		Ε.Κ.Τ.	821	821	616	0	Ε.Κ.Τ.
07803		Ε.Τ.Π.Α.	3146	3146	2359	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	4657	4657	3492	0	
		Σύνολο	501600	402000	301500	99600	

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησής τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
08101	Ειδικό Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Στήριξης Προβληματικών	Διαμόρφωση Σχεδίου Στήριξης	885	885	664	0	Ε.Τ.Π.Α.
08102		Βασικές Υποδομές	52055	52055	39041	0	Ε.Τ.Π.Α.
08103		Στήριξη Παραγωγικού Περιβάλλοντος	54475	25113	18835	29362	Ε.Τ.Π.Α.
08104		Ανθρώπινο Δυναμικό	1770	1770	1328	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	109185	79823	59868	29362	
08201	Αγροτική Ανάπτυξη	Αγροτική Υποδομή & Υποστηρικτικές Ενέργειες	45187	45187	33890	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
08202		Ανάπτυξη & Προστασία Δασών	13900	13900	10425	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
08203		Υποστήριξη Κτηνοτροφίας	3389	3389	2542	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
08204		Μετεγκατάσταση Κτηνοτροφικών Μονάδων & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών	6318	3191	2393	3127	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
08205		Ανάπτυξη Αγροτουρισμού	9333	5000	3750	4333	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
08206		Συμπληρωματικές Ενέργειες	26441	26441	19831	0	Ε.Τ.Π.Α.
08207		Κατάρτιση	1770	1770	1328	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	106338	98878	74159	7460	
08301	Στήριξη Επιλεγμένων Παραγωγικών Τομέων-Μεταφορές	Μεταφορές	38780	38780	29085	0	Ε.Τ.Π.Α.
08302		Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	123776	33270	24953	90506	Ε.Τ.Π.Α.
08303		Τουρισμός	34001	34001	25501	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	196557	106051	79539	90506	
08401	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Υποδομές Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	29041	29041	21781	0	Ε.Τ.Π.Α.
08402		Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	13053	13053	9790	0	Ε.Κ.Τ.
08403		Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	2301	2301	1726	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	44395	44395	33297	0	
08501	Περιβάλλον- Ποιότητα Ζωής	Υποδομές Υδρευσης-Αποχέτευσης- Αποβλήτων	18463	18463	13847	0	Ε.Τ.Π.Α.
08502		Κοινωνικές Υποδομές	30620	30620	22965	0	Ε.Τ.Π.Α.
08503		Προστασία & Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	2124	2124	1593	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	51207	51207	38405	0	
08601	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	26891	26891	20168	0	Ε.Τ.Π.Α.
08602		Ποιότητα Ζωής	25316	25316	18987	0	Ε.Τ.Π.Α.
08603		Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	5460	5460	4095	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	57667	57667	43250	0	
08701	Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων ΠΕΠ 89-93	Συμπλήρωση Υποδομών Ε.Τ.Π.Α. 1989-93	30288	30288	22716	0	Ε.Τ.Π.Α.
08702		Συμπλήρωση Ε.Α.Π.Τ.Α. 1989-93	1755	1755	1316	0	Ε.Τ.Π.Α.
08703		Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Ευρυτανίας 1989-93	17897	17897	13423	0	Ε.Τ.Π.Α.
08704		Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Φωκίδας 1989-93	2754	2754	2066	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	52694	52694	39521	0	
08801	Εφαρμογή	Στήριξη Μέτρων Περιφερειακής Ανάπτυξης	3716	3716	2787	0	Ε.Τ.Π.Α.
08802		Στήριξη Μέτρων Ανάπτυξης Ανθρώπινων Πόρων	1239	1239	929	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	4955	4955	3716	0	
		Σύνολο	622998	495670	371755	127328	

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησης τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (ΚΕCUPS)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
09101	Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί	32993	32993	24745	0	Ε.Τ.Π.Α.
09102		Διαχείριση Απορριμμάτων	31345	31345	23509	0	Ε.Τ.Π.Α.
09103		Αντιπλημμυρική Προστασία & Ανάπλαση Ακτών	56467	56467	42350	0	Ε.Τ.Π.Α.
09104		Υγεία- Πρόνοια	103334	103334	77500	0	Ε.Τ.Π.Α.
09105		Συμπληρωματικές Ενέργειες					Ε.Τ.Π.Α./ Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	224139	224139	168104	0	
09201	Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις και Κυκλοφοριακή	Μεταφορές	231414	231414	173537	0	Ε.Τ.Π.Α.
09202		Αναμόρφωση Παραγωγικού Περιβάλλοντος	9583	9583	7187	0	Ε.Τ.Π.Α.
09203		Ειδικές Παρεμβάσεις Υποβαθμισμένων Περιοχών	21134	16907	12680	4227	Ε.Τ.Π.Α.
09204		Τουρισμός- Πολιτισμός	31035	31035	23276	0	Ε.Τ.Π.Α.
09205		Έρευνα & Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	51152	35807	26855	15345	Ε.Τ.Π.Α.
09206		Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Α	4323	4323	3243	0	Ε.Τ.Π.Α.
09207		Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Β	26976	23068	17300	3908	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	375617	352137	264078	23480	
09301	Ανθρώπινο Δυναμικό	Αρχική Κατάρτιση- Υποδομές	106896	106896	80173	0	Ε.Τ.Π.Α.
09302		Συνεχιζόμενη εκπαίδευση	31035	31035	23276	0	Ε.Κ.Τ.
09303		Ανεργία- Κοινωνικός Αποκλεισμός	17490	17490	13117	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	155421	155421	116566	0	
09401	Ενίσχυση Δομών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	61603	61603	46203	0	Ε.Τ.Π.Α.
09402		Ποιότητα Ζωής	44259	44259	33194	0	Ε.Τ.Π.Α.
09403		Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	3449	2759	2069	690	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	109311	108621	81466	690	
09501	Τεχνική Βοήθεια	Τεχνική Βοήθεια Ε.Τ.Π.Α.	6980	6980	5235	0	Ε.Τ.Π.Α.
09502		Τεχνική Βοήθεια Ε.Κ.Τ.	1743	1743	1307	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	8723	8723	6542	0	
09601	Ολοκλήρωση Ημετελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.		65259	65259	48944	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	65259	65259	48944	0	
		Γενικό Σύνολο	938470	914300	685700	24170	

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησής τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECYS)	Δημοσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
10101	Τουριστική Ανάπτυξη	Συγκοινωνιακές Υποδομές Τουριστικής Ανάπτυξης	58900	58900	44175	0	Ε.Τ.Π.Α.
10102		Τουρισμός- Αρχαιολογικοί Χώροι	30942	30942	23206	0	Ε.Τ.Π.Α.
10103		Χωροταξική & Πολεοδομική Ανασυγκρότηση-	8864	8864	6648	0	Ε.Τ.Π.Α.
10104		Συμπληρωματικές	708	708	531	0	Ε.Τ.Π.Α.
10105		Επαγγελματική Κατάρτιση	666	666	500	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	100080	100080	75060	0	
10201	Υποστήριξη Δευτερογενή Τομέα	Υπηρεσίες σε Μικρομεσαίες	2368	1776	1332	592	Ε.Τ.Π.Α.
10202		Υποδομές Βιομηχανικών Περιοχών	2836	2836	2127	0	Ε.Τ.Π.Α.
10203		Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων	51251	6028	4521	45223	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	56455	10640	7980	45815	
10301	Στήριξη Γεωργικού Τομέα και Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου	Εγγειοβελτιωτικά	17724	17724	13293	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
10302		Βελτίωση Κτηνοτροφίας	5045	3440	2580	1605	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
10303		Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	6880	3440	2580	3440	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
10304		Εργαστήρια & Κέντρα Γεωργικής Έρευνας & Προστασίας	1772	1772	1329	0	Ε.Τ.Π.Α.
10305		Ενίσχυση Παραγωγικών Δραστηριοτήτων στον Αγροτικό Χώρο	20100	12060	9045	8040	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
10306		Υποδομές Αγροτικής Ανάπτυξης	8610	8610	6457	0	Ε.Τ.Π.Α.
10307		Βελτίωση & Προστασία Δασών	12060	12060	9045	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
10308		Αρση Συγκοινωνιακής Απομόνωσης Εσωτερικών Περιοχών	19508	19508	14631	0	Ε.Τ.Π.Α.
10309		Κατάρτιση	532	532	400	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	92231	79146	59360	13085	
10401	Βασικές Υποδομές- Ποιότητα Ζωής	Βασικές Υποδομές Μεταφορών	42555	42555	31916	0	Ε.Τ.Π.Α.
10402		Υποδομές Υγείας	39716	39716	29787	0	Ε.Τ.Π.Α.
10403		Κοινωνική Πρόνοια	3545	3545	2659	0	Ε.Τ.Π.Α.
10404		Υδρεύσεις- Διαχείριση Απορριμμάτων	8864	8864	6648	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	94680	94680	71010	0	
10501	Ανθρώπινοι Πόροι	Υποδομές Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής	19320	19320	14490	0	Ε.Τ.Π.Α.
10502		Καταπολέμηση της Ανεργίας- Συνεχιζόμενη	12400	12400	9300	0	Ε.Κ.Τ.
10503		Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	2800	2800	2100	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	34520	34520	25890	0	Ε.Τ.Π.Α.
10601	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	22666	22666	17000	0	Ε.Τ.Π.Α.
10602		Προστασία Περιβάλλοντος	6667	6667	5000	0	Ε.Τ.Π.Α.
10603		Στήριξη Τοπικής	18533	18533	13900	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	47866	47866	35900	0	
10701	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.	Έργα Ε.Τ.Π.Α.	9815	9815	7360	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	9815	9815	7360	0	
10801	Εφαρμογή	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	3186		2390		Ε.Τ.Π.Α.
10802		Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	1067	1067	800	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
10803		Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	400	400	300	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	4653	1467	3490	0	
		Σύνολο	440300	378214	286050	58900	

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (ΚΕΧΥΣ)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
11101	Ειδικό Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Τουριστικής Ανάπτυξης	Βελτίωση και Δημιουργία Υποδομών Υποδοχής, Εξυπηρέτησης & Προσέλασης	61344	31344	23508	30000	Ε.Τ.Π.Α.
11102		Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς & Αξιοποίηση Τουριστικών Περιοχών	21858,667	17858,667	13394	4000	Ε.Τ.Π.Α.
11103		Προβολή- Διαφήμιση Τουρισμού	1225,405	919,054	1329,787	0	Ε.Τ.Π.Α.
11104		Συμπληρωματικές Ενέργειες	1797,271	797,271	597,953	1000	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	86225,343	50918,992	38829,74	35000	
11201	Αγροτικός Τομέας	Γεωργικές Υποδομές	9655,17	9655,17	7241,38	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
11202		Άσφαξη	3521,46	3521,46	2641,08	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
11203		Ενίσχυση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	1223,42	1223,42	917,56	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
11204		Ενίσχυση Γεωργικής	2758,62	1517,24	1137,93	1241,38	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
11205		Αλιεία	5617,24	5617,24	4212,93	0	Ε.Τ.Π.Α.
11206		Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας-Εμπορία- Αξιοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	5000	4198,27	3148,71	801,73	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
11207		Ανάδειξη-Αξιοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών	3589,03	2951,12	2213,35	637,91	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
11208		Κατάρτιση	667	667	500,25	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.
		Σύνολο	32031,94	29350,92	22013,19	2681,02	
11301	Στήριξη Επιλεγμένων Παραγωγικών Τομέων & Πλεονεκτημάτων	Υποδομές Υποστήριξης, Βελτίωση- Εκσυγχρονισμός, Νέες Πλενδύσεις στις ΜΜΕ, Έρευνα, Εντοπισμός & Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών	12650	4650	3487,5	8000	Ε.Τ.Π.Α.
11302		Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ, Ενέργειες Προβολής- Προώθησης των Προϊόντων των	4335,82	2335,82	1751,87	2000	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	16985,82	6985,82	5239,37	10000	
11401	Ανθρώπινοι Πόροι	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής	28400	28400	21300	0	Ε.Τ.Π.Α.
11402		Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	12200	12200	9150	0	Ε.Κ.Τ.
11403		Αποκλεισμός Από την Αγορά Εργασίας	2802,3	2802,3	2101,75	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	43402,3	43402,3	32551,75	0	
11501	Βελτίωση Ποιότητας Ζωής & Περιβάλλον	Μεταφορές	53053	53053	397990	0	Ε.Τ.Π.Α.
11502		Υγεία- Πρόνοια	17021	17021	12766	0	Ε.Τ.Π.Α.
11503		Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί	12014	12014	9010,5	0	Ε.Τ.Π.Α.
11504		Προστασία & Βελτίωση Οικιστικού- Φυσικού	2500	2500	1875	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	84588	84588	421641,5	0	
11601	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	18708,75	18708,75	14031,562	0	Ε.Τ.Π.Α.
11602		Προστασία Περιβάλλοντος	5094,971	5094,971	3221,228	0	Ε.Τ.Π.Α.
11603		Έργα & Ενέργειες Στήριξης της Τοπικής Οικονομίας	11657,259	11657,259	8742,956	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	35460,98	35460,98	25995,746	0	
11701	Υπόλοιπα- Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων ΠΕΠ 89-93	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις	1421,99	1421,99	1066,49	0	Ε.Τ.Π.Α.
11702		Μεταφορές (Λιμάνια- Αεροδρόμια- Οδοί)	16317,53	163517,53	18549,93	0	Ε.Τ.Π.Α.
11703		Αρχική Κατάρτιση (Ε.Τ.Π.Α.)	3165,38	3165,38	2374,04	0	Ε.Τ.Π.Α.
11704		Υγεία- Πρόνοια	3077,67	3077,67	2308,25	0	Ε.Τ.Π.Α.
11705		Αθλητισμός- Πολιτισμός	602,28	602,28	351,71	0	Ε.Τ.Π.Α.
11706		Τουρισμός	148,39	148,39	111,29	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	24733,24	171933,24	24761,71	0	
11801	Εφαρμογή	Ε.Τ.Π.Α.	3390	3390	2542	0	Ε.Τ.Π.Α.
11802		Ε.Κ.Τ.	1131	1131	848	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	4521	4521	3390	0	
		Γενικό Σύνολο	327948,62	427161,25	574423,01	47681,02	

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECUS)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Ταμείο
12101	ΕΟΠ "Τουριστική Αξιοποίηση Θαλασσιών και Πολιτισμικών Πόρων"	Μαρίνες	80800	31000	23250	49800	Ε.Τ.Π.Α
12102		Κέντρα Επισκευής & Διαχείρισης Σκαφών Αναψυχής	10000	5000	3750	5000	Ε.Τ.Π.Α
12103		Δίκτυο Καταφυγίων Σκαφών Αναψυχής	17000	8500	6375	8500	Ε.Τ.Π.Α
12104		Ανάδειξη Πολιτισμικού Τουρισμού	12000	12000	9000	0	Ε.Τ.Π.Α
12105		Συμπληρωματικές Ενέργειες- Προβολή	5100	3400	2550	1700	Ε.Τ.Π.Α
12106		Εκπαίδευση	700	700	525	0	Ε.Κ.Τ.
12107		Δράσεις Τουριστικής Υποδομής Ιδιωτικού Τομέα	10000	2500	1875	7500	Ε.Τ.Π.Α
		Σύνολο	135600	63100	47325	72500	
12201	Στήριξη Παραγωγικών	Αλιευτικά Καταφύγια	1500	1500	1125	0	Ε.Τ.Π.Α
12202		Δάση- Αγροτικές Υποδομές	7826	7826	5870	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
12203		Μέθοδοι Εντατικής Καλλιέργειας	2700	1500	1125	1200	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
12204		Στήριξη Μεταποίησης	5000	2000	1500	3000	Ε.Τ.Π.Α
12205		Θαλάσσιες Μεταφορές	20000	20000	15000	0	Ε.Τ.Π.Α
12206		Εναέριες Μεταφορές	31000	31000	23250	0	Ε.Τ.Π.Α
12207		Χερσαίες Μεταφορές	26520	26520	19890	0	Ε.Τ.Π.Α
		Σύνολο	94546	90346	67760	4200	
12301	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Υποδομές- Εξοπλισμοί Εκπαίδευσης	18000	18000	13500	0	Ε.Τ.Π.Α
12302		Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της	13500	13500	10125	0	Ε.Κ.Τ.
12303		Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την	1350	1350	1012,5	0	Ε.Κ.Τ.
12304		Ανάπτυξη Κέντρων Επαγγελματικής	1500	1500	1125	0	Ε.Τ.Π.Α
		Σύνολο	34350	34350	25762,5	0	
12401	Περιβάλλον- Ποιότητα Ζωής	Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί- Απορρίμματα	13500	13500	10125	0	Ε.Τ.Π.Α
12402		Υδρεύσεις	5000	5000	3750	0	Ε.Τ.Π.Α
12403		Κοινωνικές Υποδομές	34480	34480	25860	0	Ε.Τ.Π.Α
		Σύνολο	52980	52980	39735	0	
12501	Ενίσχυση Δομών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	26000	26000	16500	0	Ε.Τ.Π.Α
12502		Προστασία Περιβάλλοντος	2650	2650	1987,5	0	Ε.Τ.Π.Α
12503		Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	7200	7200	5400	0	Ε.Τ.Π.Α
		Σύνολο	35850	35850	23887,5	0	
12601	Ειδική Ολοκληρωμένη Δράση Νήσου Λέρου	Βασικές Υποδομές	4500	4500	3375	0	Ε.Τ.Π.Α
12602		Υποστήριξη Πρωτοβουλιών Ιδιωτικού Τομέα	6000	1500	1125	4500	Ε.Τ.Π.Α
12603		Ενέργειες Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	1000	1000	750	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	11500	7000	5250	4500	
12701	Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων Α' Κ.Π.Σ.		10700	10700	8025	0	Ε.Τ.Π.Α
		Σύνολο	10700	10700	8025	0	
12801	Τεχνική Βοήθεια	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	4083,3	4083,3	3062,5	0	Ε.Τ.Π.Α
12802		Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	250	250	187,5	0	Ε.Κ.Τ.
12803		Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.Π.	140	140	105	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε
		Σύνολο	25873,3	25873,3	19405	0	
		Γενικό Σύνολο	390699,3	309499,3	229125	81200	

Πίνακας παρουσίασης μέτρων και της χρηματοδότησης τους

A/A	Υποπρόγραμμα	Μέτρο	Συνολικό Κόστος (KECU'S)	Δημόσια Δαπάνη	Κοινωνική Συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή	Τομείο
13101	ΕΟΠ "Κρήτη: Κέντρο Οικονομίας και Έρευνας στη ΝΑ Μεσόγειο"	Ανάπτυξη & Διάχυση Ε&Τ Δραστηριοτήτων	24986	23572	17679	1414	Ε.Τ.Π.Α.
13102		Υποδομές Διεθνούς Εμπορίου & Διεύρυνση Αγορών	10000	10000	7500	0	Ε.Τ.Π.Α.
13103		Προσαρμογή Δευτερογενούς Παραγωγής	21517	12068	9051	9449	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	56503	45640	34230	10863	
13201	ΕΟΠ "Τουριστικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης"	Τουριστικές Υποδομές- Πολιτιστικός Τουρισμός	48465	48465	36349	0	Ε.Τ.Π.Α.
13202		Διαχείριση Υπηρεσιών στον Τουρισμό- Πολιτισμό. Νέες Μορφές Τουρισμού	4655	3448	2587	1207	Ε.Τ.Π.Α.
13203		Περιβάλλον	4207	4207	3155	0	Ε.Τ.Π.Α.
13204		Κατάρτιση	1725	1725	1294	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	59052	57845	43385	1207	
13301	Δοτική Ανάπτυξη- Βελτίωση Ποιότητας Ζωής- Ανάπτυξη Υποδομών	Χωροταξικός- Πολεοδομικός Σχεδιασμός	1724	1724	1294	0	Ε.Τ.Π.Α.
13302		Υποδομές Μεταφορών	75923	75923	56943	0	Ε.Τ.Π.Α.
13303		Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	62069	62069	46552	0	Ε.Τ.Π.Α.
13304		Περιβάλλον	23514	23514	17635	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	163230	163230	122424	0	
13401	Αγροτική και Τοπική Ανάπτυξη	Αγροτικές Υποδομές	24301	24301	18226	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
13402		Ενισχύσεις Δυναμικών Καλλιιεργειών Υπό Κάλυψη	13254	6627	4970	6627	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
13403		Βελτίωση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	2306	2070	1554	236	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
13404		Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις στην Ύπαιθρο	16702	16702	12526	0	Ε.Τ.Π.Α.- Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
13405		Προστασία Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	2758	2758	2068	0	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
13406		Κατάρτιση	2068	2068	1551	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	61389	54526	40895	6863	
13501	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Υποδομές Αρχικής & Συνεχιζόμενης Κατάρτισης	20481	20481	15360	0	Ε.Τ.Π.Α.
13502		Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	9755	9755	7317	0	Ε.Κ.Τ.
13503		Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	5173	5173	3879	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	35409	35409	26556	0	
13601	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Βασικές Υποδομές	17909	17909	13432	0	Ε.Τ.Π.Α.
13602		Προστασία Περιβάλλοντος & Βελτίωση Ποιότητας Ζωής	12247	12247	9186	0	Ε.Τ.Π.Α.
13603		Ενίσχυση της Τοπικής Οικονομίας	10767	10767	8075	0	Ε.Τ.Π.Α.
		Σύνολο	40923	40923	30693	0	
13701	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.		15039	15039	11279	0	Ε.Τ.Π.Α.- Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.
		Σύνολο	15039	15039	11279	0	
13801	Εφαρμογή	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	2412	2412	1810	0	Ε.Τ.Π.Α.
13802		Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	1379	1379	1034	0	Ε.Κ.Τ.
		Σύνολο	3791	3791	2844	0	
		Σύνολο	435336	416403	312306	18933	

ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
Πίνακας παρουσίασης βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιότητας	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
01101	Υποδομές Οδικών Μεταφορών	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	-2
01102	Βελτίωση Λιμενικών Υποδομών	2	2	2	2	2	0	2	2	0	2	2	-1
01103	Βελτίωση Υποδομών Αεροδρομίων	2	1	1	1	1	0	2	2	0	2	2	-2
01104	Δράσεις Ανάπτυξης Μεταποίησης	0	0	0	2	0	2	2	0	0	0	2	0
01105	Ερευνα Υπεδάφους, Ερευνα-Τεχνολογία	0	0	0	1	1	2	1	0	0	0	0	-1
01106	Κατάρτιση	0	0	0	2	2	0	2	0	0	0	2	0
01107	Συμπληρωματικές Ενέργειες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
01201	Στήριξη Ορθολογικής Διάρθρωσης Κλάδων Παραγωγής	0	2	2	0	0	0	2	0	2	0	2	2
01202	Εγγειοβελτιωτικά	0	2	1	0	0	0	2	0	1	0	2	-2
01203	Δασικά	0	2	1	0	0	0	2	0	0	2	2	2
01204	Αλιευτικά	0	2	2	0	0	0	2	0	2	0	1	0
01205	Κτηνιατρικά & Βελτίωση Ζωικού Κεφαλαίου	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0
01206	Μετεγκαταστάσεις & Χειρισμός Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	2	2
01207	Εξοικονόμηση Υδάτινου Δυναμικού	0	2	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0
01208	Κατάρτιση στην Αγροτική Ανάπτυξη	0	2	2	0	0	0	2	0	0	0	2	2
01301	Δράσεις Ανάπτυξης Τουρισμού	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	2
01302	Διατήρηση & Αξιοποίηση Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2
01303	Υγεία- Πρόνοια	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2	2	0
01304	Κατάρτιση	1	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	2
01401	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
01402	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	1	1	1	1	1	0	2	0	0	2	2	0
01403	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
01404	Υποδομή Δομών Κατάρτισης & Ενεργειών Κοινωνικού Αποκλεισμού	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
01501	Βασική Υποδομή	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	-2
01502	Ποιότητα Ζωής	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
01503	Στήριξη Τοπικής Οικονομίας	2	1	1	1	1	0	2	0	0	1	2	0
01601	Ολοκλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων ΠΕΠ 89-93	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
01701	Μέτρα Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2
01702	Μέτρα Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγων/τητας	Ενίσχυση Ανταγων/τητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγων/τητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
02101	Παρεμβάσεις στον Τομέα των Μεταφορών	0	0	0	2	2	0	1	0	2	0	2	-1
02102	Λιμάνι Θεσσαλονίκης	0	0	0	2	2	0	2	2	2	0	2	-1
02103	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0
02104	Αναβάθμιση Κεντρικών Εξυπηρετήσεων Υγείας	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	2	0
02105	Πολιτιστική Αναβάθμιση	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
02201	Αύξηση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ & Νέα Χρηματοδοτικά Μέσα	0	0	0	2	0	2	2	0	0	0	2	0
02202	Εκσυγχρονισμός-Ολοκλήρωση Επιχειρ. Υποδομής	0	0	0	2	2	2	2	0	0	0	2	2
02203	Υποστ. Καινοτομιών & Σύνδεση Έρευνας-Παραγωγής	0	0	0	2	2	2	2	0	0	0	2	0
02204	Ανάπτυξη Διαβαλκανικής Συνεργασίας	0	0	0	2	2	2	2	0	0	0	2	0
02205	Κατάρτιση	0	0	0	1	1	1	2	0	0	0	2	0
02301	Βελτίωση των Μεταφορικών Υποδομών	2	2	2	2	2	0	2	2	2	0	2	-2
02302	Αναβάθμιση των Υποδομών Υγείας- Πρόνοιας	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	0
02303	Διαχείριση Περιβάλλοντος	1	0	2	0	0	0	1	0	2	0	2	2
02304	Πολιτιστική Ανάδειξη	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
02305	Ανάδειξη Τουριστικών Περιοχών	2	0	0	0	0	0	2	2	2	0	2	0
02306	Ιαματικές Πηγές	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	1
02401	Εγγειοβελτιωτικά	0	2	1	0	0	0	2	0	2	0	2	-2
02402	Ζωικό Κεφάλαιο	0	2	2	0	0	0	2	0	1	0	2	0
02403	Μετεγκατάσταση Πτηνο-Κτηνοτροφικών Μονάδων & Χειρισμός Αποβλήτων	0	2	2	0	0	0	1	0	1	0	2	2
02404	Βασικές Υποδομές (Αγροτ. Εξηλεκτρισμός-Υδρευση)	2	2	2	0	0	0	1	0	1	0	2	0
02405	Δάση	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	2	2
02406	Αγροτική Τοπική Ανάπτυξη (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.)	2	0	2	2	0	0	2	0	0	0	2	2
02407	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	0	0	2	0	0	0	2	0	2	0	2	2
02408	Γεωργικά Ιδρύματα	0	2	2	0	0	0	1	0	1	0	2	2
02409	Αγροτικές Υποδομές Τοπικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.)	0	2	2	0	0	0	2	0	2	0	2	0
02410	Κατάρτιση	1	1	1	0	0	0	2	0	0	0	2	1
02501	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0
02502	Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
02503	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
02504	Ανάπτυξη Δομών Επαγγελματικής Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	2	0
02601	Βασικές Υποδομές	1	1	1	1	1	0	2	2	2	0	2	-2
02602	Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	1	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	2
02603	Υποστήριξη Τοπ. Οικονομίας & Παραγ. Επενδύσεων	2	0	0	2	2	0	2	0	1	0	2	0
02701	Έργα Ε.Τ.Π.Α	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
02702	Έργα Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
02801	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0
02802	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	0	2	2	0	0	0	1	0	0	0	2	0
02803	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	2	0

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιότητας	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
03101	Εθνικό Οδικό Δίκτυο	2	2	2	2	2	0	2	2	0	2	2	-2
03102	Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο	2	1	1	1	1	0	2	0	2	2	2	-2
03103	Αεροδρόμια	2	0	0	1	0	0	1	2	0	2	2	-2
03201	Αρδευτικά	0	2	-2	0	0	0	2	0	2	0	2	-2
03202	Μετεγκατάσταση Κτηνοτροφικών Μονάδων & Κατασκευή Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας	0	0	2	0	0	0	1	0	1	0	2	2
03203	Δασικά Έργα	2	2	2	0	0	0	1	0	2	0	2	2
03204	Αναδασμός- Παράλληλα Έργα Αναδασμού	0	2	2	0	0	0	2	0	2	0	2	0
03205	Αγροτουρισμός	2	0	2	0	0	0	2	0	2	2	2	2
03206	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικής Παραγωγής	0	2	2	0	0	0	1	0	2	2	2	0
03207	Τουριστική Ανάπτυξη	2	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
03208	Βελτίωση Υποδομών Αγροτικού Χώρου	2	2	2	0	0	0	2	0	2	2	2	-1
03209	Συμπληρωματικές Επενδύσεις Αγροτικής Ανάπτυξης	2	2	2	2	0	0	2	0	0	1	2	0
03210	Ενέργειες Κατάρτισης	1	1	1	1	0	0	2	0	0	2	2	0
03301	Προστασία Περιβάλλοντος	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
03302	Υγεία	1	0	0	0	0	0	1	0	2	2	2	0
03303	Πολιτισμός	2	0	0	0	0	0	2	0	0	1	2	2
03401	Αξιοποίηση Πόρων Υπεδάφους	0	2	0	0	0	0	2	0	0	1	2	-2
03402	Οικονομικές Υποδομές	0	0	0	2	2	2	2	0	2	2	2	0
03403	Ενέργειες Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	0	0	0	2	0	2	2	0	1	2	2	0
03404	Ιδιωτικές Επενδύσεις	0	0	0	2	2	0	2	0	1	2	2	0
03501	Βασικές Υποδομές	2	2	2	2	2	0	2	2	0	2	2	-2
03502	Περιβάλλον & Ποιότητα Ζωής	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
03503	Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	2	1	1	2	1	0	2	0	1	1	2	0
03601	Υποδομές Εκπαίδευσης	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
03602	Δομές Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
03603	Ενέργειες Συνεχιζόμενης Κατάρτισης για Ανέργους	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
03604	Ενέργειες Καταπολέμησης του Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
03701	Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Δράσεων Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2
03702	Στήριξη- Παρακολούθηση & Δημοσιότητα Προγραμμάτων Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
03703	Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Δράσεων Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	0	2	2	0	0	0	1	0	0	0	2	1
03801	Συνεχιζόμενα Έργα Α'ΚΠΣ	1	1	1	1	1	0	1	2	2	2	2	0

Πίνακας παρουσίασης βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγων/τητας	Ενίσχυση Ανταγων/τητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγων/τητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
05101	Εγχειρίδια Βελτιωτικά Έργα	0	2	-2	0	0	0	1	0	2	0	1	-2
05102	Ενέργειες Κτηνιατρικής Προστασίας & Γενετικής Βελτίωσης Ζωϊκού Κεφαλαίου	0	1	2	0	0	0	0	0	2	0	1	0
05103	Μετεγκαταστάσεις Πτηνο-κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2
05104	Ήπιες Μορφές Ενέργειας	0	0	2	0	0	0	2	0	2	0	2	2
05105	Βελτίωση Υποδομής Τομέα Εκκοκκιστηρίων & Εκμηχάνισης Βαμβακιού	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0
05106	Τεχνική Υποστήριξη Συνεταιρισμών	0	0	2	1	0	2	1	0	0	0	1	0
05107	Υποδομές Υποστήριξης Γεωργίας & Αλιείας	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	1	-1
05108	Φυτογειονομική Προστασία	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	2	2
05109	Συμπληρωματικές Δράσεις Αγροτικού Τομέα	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
05110	Οδικά Δίκτυα	1	1	1	1	1	0	2	0	1	0	2	0
05111	Αξιοποίηση Δασικού Πλούτου	1	0	2	0	0	0	1	0	1	0	2	2
05112	Αγροτουρισμός	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0
05113	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	0	1	2	0	0	0	2	0	0	0	1	0
05201	Προώθηση Νέων Παραγωγικών Επενδύσεων	0	0	0	2	2	0	2	1	2	0	2	-1
05202	Εκσυγχρονισμός Βιομηχανίας- Βιοτεχνίας	0	0	0	2	2	2	1	0	2	0	1	0
05203	Έρευνα και Τεχνολογία	0	0	0	2	1	2	1	0	0	0	1	0
05204	Συμπληρωματικές Δράσεις Βιομηχανίας- Βιοτεχνίας	0	0	0	2	0	2	2	0	0	0	1	0
05301	Υπερτοπικές Οδικές Συνδέσεις	2	2	2	2	2	0	1	2	0	0	1	-2
05302	Μικρά Οδικά Έργα	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	-1
05303	Αερομεταφορές Και Λιμάνια	2	2	2	2	2	0	1	2	0	0	1	-1
05304	Συνενώσεις Δήμων & Κοινοτήτων	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0
05401	Πολεοδομικές Εφαρμογές	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2
05402	Υδρευση- Αποχέτευση- Διαχείριση Απορριμμάτων	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2
05403	Προστασία Φυσικών Πόρων Οικοσυστημάτων										0		
05404	Ενέργειες Αντιρρύπανσης	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	2
05405	Υγεία- Πρόνοια	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0
05406	Τουρισμός- Πολιτισμός	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
05407	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	2
05501	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	2	0
05502	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
05503	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
05504	Ολοκληρωμένες Δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
05601	Βασικές Υποδομές	2	2	2	2	2	0	2	2	0	0	2	-2
05602	Ποιότητα Ζωής	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2
05603	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας & Αξιοποίηση Τουριστικών Πόρων	2	0	2	2	0	2	2	0	2	0	2	2
05701	Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
05702	Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
05801	Βελτίωση Υποδομών	2	2	2	2	2	0	2	2	0	0	2	-2

Πίνακας παρουσίασης βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιότητας	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
06101	Μεταφορές	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	-2
06102	Βελτίωση Περιβάλλοντος	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	2
06103	Αξιοποίηση Πολιτιστικού & Αρχιτεκτονικού Πλούτου	2	0	0	0	0	0	2	0	1	0	2	2
06104	Υποδομές Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού	2	0	0	0	0	0	2	2	2	2	2	0
06105	Συμπληρωματικές Ενέργειες Τουρισμού	2	0	0	0	0	0	2	0	0	1	2	0
06201	Αγροτική Οδοποιία (πριν Ε.Τ.Π.Α-τώρα FEOGA)	0	2	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0
06202	Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες FEOGA	0	2	2	0	0	0	1	0	1	0	2	0
06203	Μετεγκατάσταση & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων FEOGA	0	2	2	0	0	0	1	0	1	0	2	0
06204	Δασικά Έργα	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	2
06205	Αρδευτικά FEOGA	0	2	0	0	0	0	1	0	1	0	2	-1
06206	Αλιεία Ε.Τ.Π.Α.	0	2	2	0	0	0	2	0	2	0	2	0
06207	Βιομηχανία Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	2	0	0	2	0	1	0	2	0
06301	Βασικές Υποδομές	2	2	2	2	0	0	2	2	2	2	2	-1
06302	Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	2	0	0	0	0	0	1	0	2	2	2	0
06303	Υποδομές Μικρών Νησιών	2	2	2	2	0	0	2	2	2	2	2	-1
06304	Πολιτιστικές & Αθλητικές Υποδομές	2	0	0	0	0	0	2	0	1	0	2	2
06401	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
06402	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	1	1	1	1	1	1	2	0	0	2	2	0
06403	Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	1	1	1	1	1	0	2	0	0	2	2	1
06404	Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
06501	Υποδομές	2	2	2	2	2	0	2	0	2	2	2	-1
06502	Προστασία Περιβάλλοντος	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
06503	Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	2	2	2	2	0	0	2	0	2	0	2	2
06601	Ολοκλήρωση Έργων του Π.Ε.Π. 89-93	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	0
06701	Ε.Τ.Π.Α.	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0
06702	Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
06703	Ε.Α.Π.Τ.Α.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0

Πίνακας παρουσίασης βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγων/τητας	Ενίσχυση Ανταγων/τητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγων/τητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
08101	Διαμόρφωση Σχεδίου Στήριξης	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
08102	Βασικές Υποδομές	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	-1
08103	Στήριξη Παραγωγικού Περιβάλλοντος	2	0	0	2	2	0	2	0	2	2	2	-2
08104	Ανθρώπινο Δυναμικό	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
08201	Αγροτική Υποδομή & Υποστηρικτικές Ενέργειες	0	1	2	0	0	0	0	0	2	1	2	1
08202	Ανάπτυξη & Προστασία Δασών	2	0	2	1	0	0	1	0	2	2	2	2
08203	Υποστήριξη Κτηνοτροφίας	0	1	2	1	0	0	1	0	1	2	2	0
08204	Μετεγκατάσταση Κτηνοτροφικών Μονάδων & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	0	0	2	1	0	0	1	0	2	0	2	2
08205	Ανάπτυξη Αγροτουρισμού	2	0	2	0	0	0	2	0	2	2	2	2
08206	Συμπληρωματικές Ενέργειες	0	2	2	0	0	0	1	0	1	1	2	2
08207	Κατάρτιση	0	0	2	0	0	0	2	0	0	2	2	0
08301	Μεταφορές	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	-2
08302	Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	0	0	0	2	0	2	2	0	2	2	2	0
08303	Τουρισμός	2	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
08401	Υποδομές Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
08402	Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	1	0	1	1	0	0	2	0	0	2	2	0
08403	Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
08501	Υποδομές Ύδρευσης- Αποχέτευσης- Αποβλήτων	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
08502	Κοινωνικές Υποδομές	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	2	0
08503	Προστασία & Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	2	2	2	2	2	0	1	0	2	2	2	2
08601	Βασικές Υποδομές	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	1
08602	Ποιότητα Ζωής	2	0	0	0	0	0	2	0	2	1	2	2
08603	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	2	1	2	2	0	0	2	0	2	2	2	2
08701	Συμπλήρωση Υποδομών Ε.Τ.Π.Α. 1989-93	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	1
08702	Συμπλήρωση Ε.Α.Π.Τ.Α. 1989-93	2	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	2
08703	Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Ευρυτανίας 1989-93	2	2	2	2	2	0	2	2	0	2	2	-2
08704	Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Φωκίδας 1989-93	2	0	0	0	0	0	2	2	0	0	2	2
08801	Στήριξη Μέτρων Περιφερειακής Ανάπτυξης	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0
08802	Στήριξη Μέτρων Ανάπτυξης Ανθρώπινων Πόρων	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0

Πίνακας παρουσίασης βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει ανταγωνιότητας	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
09101	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
09102	Διαχείριση Απορριμμάτων	1	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	2
09103	Αντιπλημμυρική Προστασία & Ανάπλαση Ακτών	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
09104	Υγεία- Πρόνοια	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0
09105	Συμπληρωματικές Ενέργειες												
09201	Μεταφορές	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	1
09202	Αναμόρφωση Παραγωγικού Περιβάλλοντος	0	0	0	2	2	0	2	0	2	0	2	2
09203	Ειδικές Παρεμβάσεις Υποβαθμισμένων Περιοχών	0	0	0	0	-2	0	0	0	0	0	2	2
09204	Τουρισμός- Πολιτισμός	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
09205	Έρευνα & Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	0	0	0	2	2	2	2	0	0	0	2	0
09206	Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Α	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2	2
09207	Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Β	0	1	2	0	0	0	1	0	2	0	2	1
09301	Αρχική Κατάρτιση- Υποδομές Παιδείας	0	0	1	1	1	1	2	0	2	0	2	1
09302	Συνεχιζόμενη εκπαίδευση	1	0	1	1	1	1	2	0	0	0	2	1
09303	Ανεργία- Κοινωνικός Αποκλεισμός	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
09401	Βασικές Υποδομές	2	1	1	1	1	0	2	2	2	0	2	1
09402	Ποιότητα Ζωής	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
09403	Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	2	0	0	2	2	2	2	0	2	0	2	2
09501	Τεχνική Βοήθεια Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0
09502	Τεχνική Βοήθεια Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
09601	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.										0		

Πίνακας παρουσίασης βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιότητας	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
10101	Συγκοινωνιακές Υποδομές Τουριστικής Ανάπτυξης	2	0	0	0	0	0	2	2	2	0	2	-2
10102	Τουρισμός- Αρχαιολογικοί Χώροι	2	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	1
10103	Χωροταξική & Πολεοδομική Ανασυγκρότηση- Αναπλάσεις Πόλεων	2	0	0	0	0	0	2	0	1	0	2	2
10104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0
10105	Επαγγελματική Κατάρτιση	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
10201	Υπηρεσίες σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	0	0	0	2	0	2	2	0	0	0	2	0
10202	Υποδομές Βιομηχανικών Περιοχών	0	0	0	2	2	0	1	0	2	0	2	1
10203	Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων	0	0	0	2	2	0	2	0	2	1	2	0
10301	Εγγειοβελτιωτικά	0	2	2	0	0	0	2	0	2	2	2	1
10302	Βελτίωση Κτηνοτροφίας	0	2	2	0	0	0	2	0	1	2	2	1
10303	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	0	0	2	0	0	0	2	0	2	2	2	2
10304	Εργαστήρια & Κέντρα Γεωργικής Έρευνας & Προστασίας	0	2	2	0	0	0	1	0	1	1	2	1
10305	Ενίσχυση Παραγωγικών Δραστηριοτήτων στον Αγροτικό Χώρο	2	1	1	2	0	0	2	0	2	2	2	1
10306	Υποδομές Αγροτικής Ανάπτυξης	2	1	1	0	0	0	2	0	1	2	2	2
10307	Βελτίωση & Προστασία Δασών	2	1	2	0	0	0	2	0	1	2	2	2
10308	Άρση Συγκοινωνιακής Απομόνωσης Εσωτερικών Περιοχών	2	2	2	0	0	0	2	0	2	2	2	-2
10309	Κατάρτιση	1	0	0	1	0	0	2	0	0	2	2	0
10401	Βασικές Υποδομές Μεταφορών	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2	2	-2
10402	Υποδομές Υγείας	1	0	0	0	0	0	1	0	2	2	2	0
10403	Κοινωνική Πρόνοια	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0
10404	Υδρεύσεις- Διαχείριση Απορριμμάτων	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
10501	Υποδομές Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0
10502	Καταπολέμηση της Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	1	1	1	1	1	0	2	0	0	2	2	0
10503	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0
10601	Βασικές Υποδομές	2	2	2	2	2	0	2	0	2	2	2	1
10602	Προστασία Περιβάλλοντος	2	0	0	0	0	0	2	0	1	2	2	2
10603	Στήριξη Τοπικής Οικονομίας	2	2	2	2	0	2	2	0	2	2	2	0
10701	Έργα Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	2	0	0	1	0	1	0	0	2	2	2	2
10802	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	2	1	2	2	1	0	2	0	2	2	2	0
10803	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιότητας	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
11101	Βελτίωση και Δημιουργία Υποδομών Υποδοχής, Εξυπηρέτησης & Προσπέλασης	2	0	0	0	0	0	2	2	2	1	2	-1
11102	Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς & Αξιοποίηση Τουριστικών Περιοχών	2	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	2
11103	Προβολή- Διαφήμιση Τουρισμού	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
11104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0
11201	Γεωργικές Υποδομές	0	2	-2	0	0	0	1	0	2	0	1	-2
11202	Δάση	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2
11203	Ενίσχυση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	0	2	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0
11204	Ενίσχυση Γεωργικής Παραγωγής	0	0	2	0	0	0	2	0	2	0	2	2
11205	Αλιεία	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	2	-2
11206	Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας- Εμπορία- Αξιοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	0	0	2	2	0	2	0	0	2	0	2	0
11207	Ανάδειξη-Αξιοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
11208	Κατάρτιση	2	2	2	0	0	0	2	0	0	0	1	2
11301	Υποδομές Υποστήριξης, Βελτίωση- Εκσυγχρονισμός, Νέες Επενδύσεις στις ΜΜΕ, Έρευνα, Εντοπισμός & Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	0	0	0	2	0	2	2	0	1	0	2	2
11302	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ, Ενέργειες Προβολής- Προώθησης των Προϊόντων των ΜΜΕ	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0
11401	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	2	0
11402	Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνχιζόμενη Κατάρτιση	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
11403	Αποκλεισμός Από την Αγορά Εργασίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
11501	Μεταφορές	2	2	2	2	0	0	2	2	0	2	2	-2
11502	Υγεία- Πρόνοια	2	0	0	0	0	0	2	2	0	2	2	0
11503	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
11504	Προστασία & Βελτίωση Οικιστικού- Φυσικού Περιβάλλοντος	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
11601	Βασικές Υποδομές	1	1	1	1	0	0	1	0	2	0	2	-2
11602	Προστασία Περιβάλλοντος	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
11603	Έργα & Ενέργειες Στήριξης της Τοπικής Οικονομίας	2	0	2	2	0	0	2	0	0	0	2	0
11701	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2
11702	Μεταφορές (Λιμάνια- Αεροδρόμια- Οδοί)	2	2	2	2	0	0	1	2	2	2	2	-2
11703	Αρχική Κατάρτιση (Ε.Τ.Π.Α.)	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	2	0
11704	Υγεία- Πρόνοια	2	0	0	0	0	0	1	2	0	0	2	0
11705	Αθλητισμός- Πολιτισμός	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0
11706	Τουρισμός	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
11801	Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
11802	Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0

ΠΕΠ Νήσων Νοτίου Αιγαίου
Πίνακας παρουσίασης βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγωνιότητας	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγωνιότητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
12101	Μαρίνες	2	0	0	0	0	0	1	0	2	2	1	-1
12102	Κέντρα Επισκευής & Διαχείρισης Σκαφών Αναψυχής	2	0	0	0	0	0	2	0	1	0	1	0
12103	Δίκτυο Καταφυγίων Σκαφών Αναψυχής	2	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0
12104	Ανάδειξη Πολιτισμικού Τουρισμού	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	1
12105	Συμπληρωματικές Ενέργειες- Προβολή	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
12106	Εκπαίδευση	1	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0
12107	Δράσεις Τουριστικής Υποδομής Ιδιωτικού Τομέα	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12201	Διευτικά Καταφύγια	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
12202	Δάση- Αγροτικές Υποδομές	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1
12203	Μέθοδοι Εντατικής Καλλιέργειας	0	0	2	0	0	0	2	0	2	0	2	?
12204	Στήριξη Μεταποίησης	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	2	0
12205	Θαλάσσιες Μεταφορές	2	2	2	2	0	0	2	2	0	2	2	-2
12206	Εναέριες Μεταφορές	2	0	0	0	0	0	1	2	0	2	2	-2
12207	Χερσαίες Μεταφορές	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	1	1
12301	Υποδομές- Εξοπλισμοί Εκπαίδευσης	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	2	0
12302	Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0
	Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την Αγορά												
12303	Εργασίας	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0
12304	Ανάπτυξη Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0
12401	Απογετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί- Απορρίμματα	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
12402	Υδρεύσεις	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0
12403	Κοινωνικές Υποδομές	2	0	0	0	0	0	1	0	2	2	2	0
12501	Βασικές Υποδομές	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	0
12502	Προστασία Περιβάλλοντος	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
12503	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	2	0	2	2	0	0	2	0	1	0	2	2
12601	Βασικές Υποδομές	2	0	0	0	0	0	2	2	2	2	2	0
12602	Υποστήριξη Πρωτοβουλιών Ιδιωτικού Τομέα	2	0	2	2	0	0	2	0	0	0	2	0
12603	Ενέργειες Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
	Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων												
12701	Α' Κ.Π.Σ.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	2
12802	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0
12803	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.Π.	0	2	2	0	0	0	2	0	0	0	1	0

Πίνακας παρουσίας βαθμολόγησης μέτρων

A/A	Μέτρο	Τουριστ. Ανάπτυξη	Αγρ. Ανάπτ. Παραδοσιακού Τύπου	Αγρ. Ανάπτυξη βάσει Ανταγων/τητας	Ενίσχυση Ανταγων/τητας ΜΜΕ	Ενίσχυση Ανταγων/τητας Βιομηχ. Μονάδων	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ	Αξιοποίηση Ανθρώπ. Δυναμικού	Βελτίωση Οριζόντιων Υποδομών	Ειδικές Υποδομές	Αντιμετώπιση Ειδικών Αναπτ. Προβλημάτων	Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης	Περιβάλλον
13101	Ανάπτυξη & Διάχυση Ε&Τ Αραστηριοτήτων	0	0	2	2	2	2	2	0	2	0	2	2
13102	Υποδομές Διεθνούς Εμπορίου & Διεύρυνση Αγορών	0	1	2	2	2	0	2	0	1	0	2	0
13103	Προσαρμογή Δευτερογενούς Παραγωγής	0	0	0	2	0	2	2	0	2	0	2	0
13201	Τουριστικές Υποδομές- Πολιτιστικός Τουρισμός	2	0	0	0	0	0	2	2	2	0	2	1
13202	Διαχείριση Υπηρεσιών στον Τουρισμό- Πολιτισμό. Νέες Μορφές Τουρισμού	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
13203	Περιβάλλον	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2
13204	Κατάρτιση	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
13301	Χαροταξικός- Πολεοδομικός Σχεδιασμός	2	2	2	2	2	0	1	0	2	0	2	2
13302	Υποδομές Μεταφορών	2	1	2	2	2	0	2	2	2	0	2	0
13303	Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	0
13304	Περιβάλλον	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
13401	Αγροτικές Υποδομές	0	2	2	0	0	0	2	0	2	0	2	-2
13402	Ενισχύσεις Δυναμικών Καλλιιεργειών Υπό Κάλυψη	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	2	1
13403	Βελτίωση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	0	2	2	1	1	0	1	0	1	0	2	0
13404	Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις στην Ύπαιθρο	2	1	2	0	0	0	2	0	2	0	2	1
13405	Προστασία Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	2	0	1	0	0	0	2	0	0	0	2	2
13406	Κατάρτιση	0	1	2	0	0	0	2	0	0	0	2	0
13501	Υποδομές Αρχικής & Συνεχιζόμενης Κατάρτισης	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	2	0
13502	Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	1	0	1	1	0	1	2	0	0	0	2	0
13503	Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
13601	Βασικές Υποδομές	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0
13602	Προστασία Περιβάλλοντος & Βελτίωση Ποιότητας Ζωής	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	2
13603	Ενίσχυση της Τοπικής Οικονομίας	2	1	1	1	1	0	2	0	2	0	2	2
13701	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.										0		
13801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2
13802	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
01201	Στήριξη Ορθολογικής Διάρθρωσης Κλάδων Παραγωγής	Αγροτική Ανάπτυξη	9172
01202	Εγγειοβελτιωτικά	Αγροτική Ανάπτυξη	70362
01203	Δασικά	Αγροτική Ανάπτυξη	17242
01204	Αλιευτικά	Αγροτική Ανάπτυξη	15517
01205	Κτηνιατρικά & Βελτίωση Ζωικού Κεφαλαίου	Αγροτική Ανάπτυξη	6897
01207	Εξοικονόμηση Υδάτινου Δυναμικού	Αγροτική Ανάπτυξη	15690
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	134880
01101	Υποδομές Οδικών Μεταφορών	Αναπτυξιακές Υποδομές	124171
01102	Βελτίωση Λιμενικών Υποδομών	Αναπτυξιακές Υποδομές	8966
01103	Βελτίωση Υποδομών Αεροδρομίων	Αναπτυξιακές Υποδομές	3103
01601	Ολοκλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων ΠΕΠ 89-93	Αναπτυξιακές Υποδομές	47586
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	183826
01106	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	1034
01208	Κατάρτιση στην Αγροτική Ανάπτυξη	Ανθρώπινοι Πόροι	4138
01303	Υγεία- Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	75862
01304	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	1034
01401	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	Ανθρώπινοι Πόροι	47931
01402	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	Ανθρώπινοι Πόροι	19654
01403	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	Ανθρώπινοι Πόροι	7243
01404	Υποδομή Δομών Κατάρτισης & Ενεργειών Κοινωνικού Αποκλεισμού	Ανθρώπινοι Πόροι	5518
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	162414
01104	Δράσεις Ανάπτυξης Μεταποίησης	Βιομηχανία	35849
01105	Έρευνα Υπεδάφους, Έρευνα- Τεχνολογία	Βιομηχανία	8621
01107	Συμπληρωματικές Ενέργειες	Βιομηχανία	0
	Σύνολο	Βιομηχανία	44470
01206	Μετεγκαταστάσεις & Χειρισμός Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων	Περιβάλλον	11495
01302	Διατήρηση & Αξιοποίηση Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	25862
01502	Ποιότητα Ζωής	Περιβάλλον	40690
	Σύνολο	Περιβάλλον	78047
01701	Μέτρα Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	5532
01702	Μέτρα Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	1964
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	7496
01501	Βασική Υποδομή	Τοπική Ανάπτυξη	15517
01503	Στήριξη Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	14138
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	29655
01301	Δράσεις Ανάπτυξης Τουρισμού	Τουρισμός	40693
	Σύνολο	Τουρισμός	40693
	Σύνολο	Γενικό	681481

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECUS)
02401	Εγγειοβελτιωτικά	Αγροτική Ανάπτυξη	24925
02402	Ζωικό Κεφάλαιο	Αγροτική Ανάπτυξη	16548
02404	Βασικές Υποδομές (Αγροτικός Εξηλεκτρισμός- Υδρευση)	Αγροτική Ανάπτυξη	7693
02405	Δάση	Αγροτική Ανάπτυξη	11341
02406	Αγροτική Τοπική Ανάπτυξη (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.)	Αγροτική Ανάπτυξη	18078
02407	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	Αγροτική Ανάπτυξη	11664
02409	Αγροτικές Υποδομές Τοπικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.)	Αγροτική Ανάπτυξη	17716
02702	Έργα Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	Αγροτική Ανάπτυξη	461
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	108426
02101	Παραμβάσεις στον Τομέα των Μεταφορών	Αναπτυξιακές Υποδομές	42553
02102	Λιμάνι Θεσσαλονίκης	Αναπτυξιακές Υποδομές	8580
02202	Εκσυγχρονισμός-Ολοκλήρωση της Επιχειρησιακής Υποδομής	Αναπτυξιακές Υποδομές	25531
02301	Βελτίωση των Μεταφορικών Υποδομών	Αναπτυξιακές Υποδομές	159943
02701	Έργα Ε.Τ.Π.Α	Αναπτυξιακές Υποδομές	30953
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	267560
02103	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Ανθρώπινοι Πόροι	25137
02104	Αναβάθμιση Κεντρικών Εξυπηρετήσεων Υγείας	Ανθρώπινοι Πόροι	31914
02205	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	1773
02302	Αναβάθμιση των Υποδομών Υγείας- Πρόνοιας	Ανθρώπινοι Πόροι	52415
02408	Γεωργικά Ιδρύματα	Ανθρώπινοι Πόροι	5118
02410	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	2480
02501	Υποδομές & Εξοπλισμός Εκπαίδευσης	Ανθρώπινοι Πόροι	54255
02502	Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	Ανθρώπινοι Πόροι	24200
02503	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	Ανθρώπινοι Πόροι	10747
02504	Ανάπτυξη Δομών Επαγγελματικής Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	8865
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	216904
02203	Υποστήριξη Καινοτομιών & Σύνδεση Έρευνας με Παραγωγή	Παραγωγικές Επενδύσεις	16717
02204	Ανάπτυξη Διαβαλκανικής Συνεργασίας	Παραγωγικές Επενδύσεις	8510
02603	Υποστήριξη της Τοπικής Οικονομίας & Παραγωγικών Επενδύσεων	Παραγωγικές Επενδύσεις	17411
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	42638
02201	Αύξηση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ & Νέα Χρηματοδοτικά Μέσα	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	20330
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	20330
02105	Πολιτιστική Αναβάθμιση	Περιβάλλον	15603
02303	Διαχείριση Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	19785
02304	Πολιτιστική Ανάδειξη	Περιβάλλον	14007
02403	Μετεγκατάσταση Πτηνο-Κτηνοτροφικών Μονάδων & Χειρισμός Αποβλήτων	Περιβάλλον	13799
02602	Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	Περιβάλλον	25781
	Σύνολο	Περιβάλλον	88975
02801	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	6307
02802	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	Τεχνική Βοήθεια	800
02803	Υποστήριξη Ενεργειών Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	800
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	7907
02601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	40774
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	40774
02305	Ανάδειξη Τουριστικών Περιοχών	Τουρισμός	17730
02306	Ιαματικές Πηγές	Τουρισμός	5674
	Σύνολο	Τουρισμός	23404
	Σύνολο	Γενικό	816918

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECUS)
03201	Αρδευτικά	Αγροτική Ανάπτυξη	22350
03203	Δασικά Έργα	Αγροτική Ανάπτυξη	7092
03204	Αναδασμός- Παράλληλα Έργα Αναδασμού	Αγροτική Ανάπτυξη	1418
03206	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικής Παραγωγής	Αγροτική Ανάπτυξη	4782
03208	Βελτίωση Υποδομών Αγροτικού Χώρου	Αγροτική Ανάπτυξη	12545
03209	Συμπληρωματικές Ενέργειες Αγροτικής Ανάπτυξης	Αγροτική Ανάπτυξη	3010
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	51197
03101	Εθνικό Οδικό Δίκτυο	Αναπτυξιακές Υποδομές	63830
03102	Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο	Αναπτυξιακές Υποδομές	15202
03103	Αεροδρόμια	Αναπτυξιακές Υποδομές	3536
03402	Οικονομικές Υποδομές	Αναπτυξιακές Υποδομές	6206
03801	Συνεχιζόμενα Έργα Α' ΚΠΣ	Αναπτυξιακές Υποδομές	15870
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	104644
03210	Ενέργειες Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	1418
03302	Υγεία	Ανθρώπινοι Πόροι	16381
03601	Υποδομές Εκπαίδευσης	Ανθρώπινοι Πόροι	26347
03602	Δομές Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	3546
03603	Ενέργειες Συνεχιζόμενης Κατάρτισης για Ανέργους	Ανθρώπινοι Πόροι	9118
03604	Ενέργειες Καταπολέμησης του Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	Ανθρώπινοι Πόροι	2979
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	59789
03401	Αξιοποίηση Πόρων Υπεδάφους	Βιομηχανία	2759
	Σύνολο	Βιομηχανία	2759
03404	Ιδιωτικές Επενδύσεις	Παραγωγικές Επενδύσεις	15370
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	15370
03403	Ενέργειες Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	3798
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	3798
03202	Μετεγκατάσταση Κτηνοτροφικών Μονάδων & Κατασκευή Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Αποβλήτων	Περιβάλλον	3546
03301	Προστασία Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	10331
03303	Πολιτισμός	Περιβάλλον	4304
03502	Περιβάλλον & Ποιότητα Ζωής	Περιβάλλον	14369
	Σύνολο	Περιβάλλον	32550
03701	Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Δράσεων Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	2127
03702	Στήριξη- Παρακολούθηση & Δημοσιότητα Προγραμμάτων Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	1419
03703	Στήριξη- Παρακολούθηση & Προβολή Έργων & Δράσεων Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	Τεχνική Βοήθεια	700
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	4246
03501	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	5198
03503	Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	11195
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	16393
03205	Αγροτουρισμός	Τουρισμός	2533
03207	Τουριστική Ανάπτυξη	Τουρισμός	11255
	Σύνολο	Τουρισμός	13788
	Σύνολο	Γενικό	304534

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
04201	Αρδευτικά	Αγροτική Ανάπτυξη	32884
04202	Δασικά Έργα	Αγροτική Ανάπτυξη	13793
04204	Δράσεις στην Κτηνοτροφία	Αγροτική Ανάπτυξη	2759
04205	Αναδασμοί- Παράλληλα Έργα- Αγροτικός Εξηλεκτρισμός	Αγροτική Ανάπτυξη	3448
04208	Κτιριακή Υποδομή στη Γεωργία	Αγροτική Ανάπτυξη	4483
04602	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.	Αγροτική Ανάπτυξη	526
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	57893
04101	Οδοποιία	Αναπτυξιακές Υποδομές	46524
04102	Λιμάνια	Αναπτυξιακές Υποδομές	3448
04103	Αεροδρόμια	Αναπτυξιακές Υποδομές	690
04601	Ε.Τ.Π.Α.	Αναπτυξιακές Υποδομές	8095
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	58757
04106	Υγεία Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	14828
04210	Επαγγελματική Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	3103
04401	Αρχική Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	28620
04402	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	Ανθρώπινοι Πόροι	7793
04403	Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού	Ανθρώπινοι Πόροι	2414
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	56758
04303	Επιχειρησιακή Έρευνα Αξιοποίησης Ορυκτού Πλούτου	Βιομηχανία	1724
	Σύνολο	Βιομηχανία	1724
04302	Ενίσχυση Καινοτόμων Δραστηριοτήτων (Έρευνα & Τεχνολογία)	Παραγωγικές Επενδύσεις	1724
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	1724
04301	Ενίσχυση & Δομές Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	33788
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	33788
04104	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις	Περιβάλλον	9828
04105	Προστασία & Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	5000
04203	Ιδιωτικές Επενδύσεις- Προστασία Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	12759
04502	Βελτίωση Ποιότητα Ζωής	Περιβάλλον	7241
	Σύνολο	Περιβάλλον	34828
04701	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	2482
04702	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	690
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	3172
04207	Βασικές Υποδομές στους Ορεινούς Όγκους	Τοπική Ανάπτυξη	36896
04209	Βελτίωση Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	Τοπική Ανάπτυξη	7930
04501	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	22414
04503	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	7586
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	74826
04206	Ανάπτυξη Ήπιων Μορφών Τουρισμού	Τουρισμός	5414
04304	Βελτίωση Τουριστικών & Πολιτισμικών Υποδομών	Τουρισμός	18062
	Σύνολο	Τουρισμός	23476
04211	Συνοδευτικές Ενέργειες		
	Σύνολο	Γενικό	346946

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
05101	Εγχειοβελτιωτικά Έργα	Αγροτική Ανάπτυξη	52319
05102	Ενέργειες Κτηνιατρικής Προστασίας & Γενετικής Βελτίωσης Ζωικού Κεφαλαίου	Αγροτική Ανάπτυξη	5840
05104	Ήπιες Μορφές Ενεργείας	Αγροτική Ανάπτυξη	4856
05105	Βελτίωση Υποδομής Τομέα Εκκοκκιστηρίων & Εκμηχάνισης Βαμβακιού	Αγροτική Ανάπτυξη	3696
05106	Τεχνική Υποστήριξη Συνεταιρισμών	Αγροτική Ανάπτυξη	1076
05107	Υποδομές Υποστήριξης Γεωργίας & Αλιείας	Αγροτική Ανάπτυξη	12580
05108	Φυτουγειονομική Προστασία	Αγροτική Ανάπτυξη	1618
05109	Συμπληρωματικές Δράσεις Αγροτικού Τομέα	Αγροτική Ανάπτυξη	6834
05111	Αξιοποίηση Δασικού Πλούτου	Αγροτική Ανάπτυξη	7340
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	96159
05301	Υπερτοπικές Οδικές Συνδέσεις	Αναπτυξιακές Υποδομές	71823
05303	Αερομεταφορές Και Αιμάνια	Αναπτυξιακές Υποδομές	9949
05701	Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Τ.Π.Α.	Αναπτυξιακές Υποδομές	6406
05801	Βελτίωση Υποδομών	Αναπτυξιακές Υποδομές	5059
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	93237
05113	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	4298
05404	Υγεία- Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	21582
05406	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	2150
05501	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης	Ανθρώπινοι Πόροι	59857
05502	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	Ανθρώπινοι Πόροι	13729
05503	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	Ανθρώπινοι Πόροι	6388
05702	Ενέργειες Χρηματοδοτούμενες από το Ε.Κ.Τ.	Ανθρώπινοι Πόροι	752
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	108756
05401	Πολεοδομικές Εφαρμογές	Αστική Ανάπτυξη	8060
	Σύνολο	Αστική Ανάπτυξη	8060
05202	Εκσυγχρονισμός Βομηχανίας- Βιοτεχνίας	Βιομηχανία	5867
05204	Συμπληρωματικές Δράσεις Βιομηχανίας- Βιοτεχνίας	Βιομηχανία	14163
	Σύνολο	Βιομηχανία	20030
05201	Προώθηση Νέων Παραγωγικών Επενδύσεων	Παραγωγικές Επενδύσεις	62046
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	62046
05203	Έρευνα και Τεχνολογία	Παροχή Υπηρεσιών σε	1687
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	1687
05103	Μετεγκαταστάσεις Πτηνο-κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Περιβάλλον	5393
05402	Υδρευση- Αποχέτευση- Διαχείριση Απορριμμάτων	Περιβάλλον	15724
05403	Προστασία Φυσικών Πόρων Οικοσυστημάτων	Περιβάλλον	4552
05602	Ποιότητα Ζωής	Περιβάλλον	20526
	Σύνολο	Περιβάλλον	46195
05110	Οδικά Δίκτυα	Τοπική Ανάπτυξη	18040
05302	Μικρά Οδικά Έργα	Τοπική Ανάπτυξη	22009
05304	Συνενώσεις Δήμων & Κοινοτήτων	Τοπική Ανάπτυξη	10117
05504	Ολοκληρωμένες Δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης	Τοπική Ανάπτυξη	2148
05601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	26009
05603	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας & Αξιοποίηση Τουριστικών Πόρων	Τοπική Ανάπτυξη	9780
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	88103
05112	Αγροτουρισμός	Τουρισμός	5600
05405	Τουρισμός- Πολιτισμός	Τουρισμός	31022
	Σύνολο	Τουρισμός	36622
	Σύνολο	Γενικό	560895

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
06201	Αγροτική Οδοποιία (πριν Ε.Τ.Π.Α-τώρα FEOGA)	Αγροτική Ανάπτυξη	5500
06202	Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες FEOGA	Αγροτική Ανάπτυξη	1110
06204	Δασικά Έργα	Αγροτική Ανάπτυξη	3447
06205	Αρδευτικά FEOGA	Αγροτική Ανάπτυξη	1733
06206	Αλιεία Ε.Τ.Π.Α.	Αγροτική Ανάπτυξη	3770
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	15560
06101	Μεταφορές	Αναπτυξιακές Υποδομές	33780
06601	Ολοκλήρωση Έργων του Π.Ε.Π. 89-93	Αναπτυξιακές Υποδομές	20967,25
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	54747,25
06302	Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	Ανθρώπινοι Πόροι	29000
06401	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	20500
06402	Συνοδευτικές Ενέργειες Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	1200
06403	Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	12280
06404	Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	Ανθρώπινοι Πόροι	1000
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	63980
06207	Βιομηχανία Ε.Τ.Π.Α.	Βιομηχανία	1000
	Σύνολο	Βιομηχανία	1000
06102	Βελτίωση Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	13600
06203	Μετεγκατάσταση & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Μονάδων FEOGA	Περιβάλλον	1433,334
06502	Προστασία Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	3600
	Σύνολο	Περιβάλλον	18633,33
06701	Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	1742,552
06702	Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	320
06703	Ε.Α.Π.Τ.Α	Τεχνική Βοήθεια	724,2
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	2786,752
06301	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	12300
06303	Υποδομές Μικρών Νησιών	Τοπική Ανάπτυξη	13800
06304	Πολιτιστικές & Αθλητικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	6900
06501	Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	12000
06503	Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	5220
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	50220
06103	Αξιοποίηση Πολιτιστικού & Αρχιτεκτονικού Πλούτου	Τουρισμός	510
06104	Υποδομές Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού	Τουρισμός	17586
06105	Συμπληρωματικές Ενέργειες Τουρισμού	Τουρισμός	3400
	Σύνολο	Τουρισμός	21496
	Σύνολο	Γενικό	228423,3

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
07301	Εγγειοβελτιωτικά- Αναδασμός	Αγροτική Ανάπτυξη	23033
07302	Βελτίωση Αγροτικών Υποδομών	Αγροτική Ανάπτυξη	7931
07303	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	Αγροτική Ανάπτυξη	5518
07305	Ζωική Παραγωγή	Αγροτική Ανάπτυξη	3218
07306	Δασικά	Αγροτική Ανάπτυξη	6207
07307	Αλιεία	Αγροτική Ανάπτυξη	4125
07702	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	Αγροτική Ανάπτυξη	1965
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	51997
07101	Βασικές Υποδομές	Αναπτυξιακές Υποδομές	65772
07103	Υποδομές Εξυπηρέτησης Επιβατών-Εμπορευμάτων	Αναπτυξιακές Υποδομές	4548
07104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	Αναπτυξιακές Υποδομές	3448
07701	Ε.Τ.Π.Α.	Αναπτυξιακές Υποδομές	6050
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	79818
07102	Ανθρώπινο Δυναμικό	Ανθρώπινοι Πόροι	12595
07105	Επαγγελματική Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	821
07202	Υγεία- Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	39859
07308	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	579
07401	Αρχική Κατάρτιση (Υποδομές Β'Βάθμιας Εκπαίδευσης)	Ανθρώπινοι Πόροι	26936
07402	Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	Ανθρώπινοι Πόροι	13929
07403	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	Ανθρώπινοι Πόροι	9316
07404	Συνοδευτικές Ενέργειες (στα μέτρα 2 & 3)	Ανθρώπινοι Πόροι	1736
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	105771
07503	Βελτίωση των Βιομηχανικών Υποδομών	Βιομηχανία	3369
	Σύνολο	Βιομηχανία	3369
07501	Προώθηση Παραγωγικών Επενδύσεων	Παραγωγικές Επενδύσεις	108525
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	108525
07502	Στήριξη Υπηρεσιών σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	4964
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	4964
07201	Προστασία Περιβάλλοντος- Υδρεύσεις, Αποχετεύσεις, Βιολογικοί Καθαρισμοί	Περιβάλλον	15506
07602	Περιβάλλον	Περιβάλλον	40001
	Σύνολο	Περιβάλλον	55507
07801	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	Τεχνική Βοήθεια	690
07802	Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	821
07803	Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	3146
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	4657
07204	Επαρχιακή & Κοινοτική Οδοποιία	Τοπική Ανάπτυξη	45453
07601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	3901
07603	Ενίσχυση Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Τοπική Ανάπτυξη	4698
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	54052
07203	Πολιτισμός- Τουρισμός	Τουρισμός	29492
07304	Αγροτουρισμός	Τουρισμός	3448
	Σύνολο	Τουρισμός	32940
	Σύνολο	Γενικό	501600

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECUS)
08201	Αγροτική Υποδομή & Υποστηρικτικές Ενέργειες	Αγροτική Ανάπτυξη	45187
08202	Ανάπτυξη & Προστασία Δασών	Αγροτική Ανάπτυξη	13900
08203	Υποστήριξη Κτηνοτροφίας	Αγροτική Ανάπτυξη	3389
08206	Συμπληρωματικές Ενέργειες	Αγροτική Ανάπτυξη	26441
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	88917
08301	Μεταφορές	Αναπτυξιακές Υποδομές	38780
08701	Συμπλήρωση Υποδομών Ε.Τ.Π.Α. 1989-93	Αναπτυξιακές Υποδομές	30288
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	69068
08104	Ανθρώπινο Δυναμικό	Ανθρώπινοι Πόροι	1770
08207	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	1770
08401	Υποδομές Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	Ανθρώπινοι Πόροι	29041
08402	Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	Ανθρώπινοι Πόροι	13053
08403	Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	Ανθρώπινοι Πόροι	2301
08502	Κοινωνικές Υποδομές	Ανθρώπινοι Πόροι	30620
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	78555
08302	Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	Παροχή Υπηρεσιών σε	123776
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	123776
08204	Μετεγκατάσταση Κτηνοτροφικών Μονάδων & Επεξεργασία Αποβλήτων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Περιβάλλον	6318
08501	Υποδομές Ύδρευσης- Αποχέτευσης- Αποβλήτων	Περιβάλλον	18463
08503	Προστασία & Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	2124
08602	Ποιότητα Ζωής	Περιβάλλον	25316
	Σύνολο	Περιβάλλον	52221
08801	Στήριξη Μέτρων Περιφερειακής Ανάπτυξης	Τεχνική Βοήθεια	3716
08802	Στήριξη Μέτρων Ανάπτυξης Ανθρώπινων Πόρων	Τεχνική Βοήθεια	1239
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	4955
08101	Διαμόρφωση Σχεδίου Στήριξης	Τοπική Ανάπτυξη	885
08102	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	52055
08103	Στήριξη Παραγωγικού Περιβάλλοντος	Τοπική Ανάπτυξη	54475
08601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	26891
08603	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	5460
08702	Συμπλήρωση Ε.Α.Π.Τ.Α. 1989-93	Τοπική Ανάπτυξη	1755
08703	Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Ευρυτανίας 1989-93	Τοπική Ανάπτυξη	17897
08704	Συμπλήρωση Ε.Α.Π. Φωκίδας 1989-93	Τοπική Ανάπτυξη	2754
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	162172
08205	Ανάπτυξη Αγροτουρισμού	Τουρισμός	9333
08303	Τουρισμός	Τουρισμός	34001
	Σύνολο	Τουρισμός	43334
	Σύνολο	Γενικό	622998

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
09206	Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Α	Αγροτική Ανάπτυξη	4323
09207	Υποδομές Πρωτογενή Τομέα- Β	Αγροτική Ανάπτυξη	26976
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	31299
09201	Μεταφορές	Αναπτυξιακές Υποδομές	231414
09202	Αναμόρφωση Παραγωγικού Περιβάλλοντος	Αναπτυξιακές Υποδομές	9583
09601	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.	Αναπτυξιακές Υποδομές	65259
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	306256
09104	Υγεία- Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	103334
09301	Αρχική Κατάρτιση- Υποδομές Παιδείας	Ανθρώπινοι Πόροι	106896
09302	Συνεχιζόμενη εκπαίδευση	Ανθρώπινοι Πόροι	31035
09303	Ανεργία- Κοινωνικός Αποκλεισμός	Ανθρώπινοι Πόροι	17490
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	258755
	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί	Περιβάλλον	32993
09101	Καθαρισμοί	Περιβάλλον	31345
09102	Διαχείριση Απορριμμάτων	Περιβάλλον	56467
09103	Αντιπλημμυρική Προστασία & Ανάπλαση Ακτών	Περιβάλλον	
09105	Συμπληρωματικές Ενέργειες	Περιβάλλον	
09402	Ποιότητα Ζωής	Περιβάλλον	44259
	Σύνολο	Περιβάλλον	165064
09501	Τεχνική Βοήθεια Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	6980
09502	Τεχνική Βοήθεια Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	1743
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	8723
09203	Ειδικές Παρεμβάσεις Υποβαθμισμένων Περιοχών	Τοπική Ανάπτυξη	21134
09205	Έρευνα & Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	Τοπική Ανάπτυξη	51152
09401	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	61603
09403	Υποστήριξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων	Τοπική Ανάπτυξη	3449
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	137338
09204	Τουρισμός- Πολιτισμός	Τουρισμός	31035
	Σύνολο	Τουρισμός	31035
	Σύνολο	Γενικό	938470

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
10301	Εγγειοβελτιωτικά	Αγροτική Ανάπτυξη	17724
10302	Βελτίωση Κτηνοτροφίας	Αγροτική Ανάπτυξη	5045
10303	Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	Αγροτική Ανάπτυξη	6880
10304	Εργαστήρια & Κέντρα Γεωργικής Έρευνας & Προστασίας	Αγροτική Ανάπτυξη	1772
10306	Υποδομές Αγροτικής Ανάπτυξης	Αγροτική Ανάπτυξη	8610
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	40031
10401	Βασικές Υποδομές Μεταφορών	Αναπτυξιακές Υποδομές	42555
10701	Έργα Ε.Τ.Π.Α.	Αναπτυξιακές Υποδομές	9815
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	52370
10105	Επαγγελματική Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	666
10309	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	532
10402	Υποδομές Υγείας	Ανθρώπινοι Πόροι	39716
10403	Κοινωνική Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	3545
10501	Υποδομές Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	19320
10502	Καταπολέμηση της Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	12400
10503	Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας	Ανθρώπινοι Πόροι	2800
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	78979
10103	Χωροταξική & Πολεοδομική Ανασυγκρότηση Αναπλάσεις Πόλεων	Αστική Ανάπτυξη	8864
	Σύνολο	Αστική Ανάπτυξη	8864
10202	Υποδομές Βιομηχανικών Περιοχών	Βιομηχανία	2836
	Σύνολο	Βιομηχανία	2836
10203	Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων	Παραγωγικές Επενδύσεις	51251
10305	Ενίσχυση Παραγωγικών Δραστηριοτήτων στον Αγροτικό Χώρο	Παραγωγικές Επενδύσεις	20100
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	71351
10201	Υπηρεσίες σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	Παροχή Υπηρεσιών σε	2368
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	2368
10307	Βελτίωση & Προστασία Δασών	Περιβάλλον	12060
10404	Υδρεύσεις- Διαχείριση Απορριμμάτων	Περιβάλλον	8864
10602	Προστασία Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	6667
	Σύνολο	Περιβάλλον	27591
10801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	3186
10802	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	Τεχνική Βοήθεια	1067
10803	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	400
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	4653
10308	Άρση Συγκοινωνιακής Απομόνωσης Εσωτερικών Περιοχών	Τοπική Ανάπτυξη	19508
10601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	22666
10603	Στήριξη Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	18533
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	60707
10101	Συγκοινωνιακές Υποδομές Τουριστικής Ανάπτυξης	Τουρισμός	58900
10102	Τουρισμός- Αρχαιολογικοί Χώροι	Τουρισμός	30942
10104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	Τουρισμός	708
	Σύνολο	Τουρισμός	90550
	Σύνολο	Γενικό	440300

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
11201	Γεωργικές Υποδομές	Αγροτική Ανάπτυξη	9655,17
11202	Δάση	Αγροτική Ανάπτυξη	3521,46
11203	Ενίσχυση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	Αγροτική Ανάπτυξη	1223,42
11204	Ενίσχυση Γεωργικής Παραγωγής	Αγροτική Ανάπτυξη	2758,62
11205	Αλιεία	Αγροτική Ανάπτυξη	5617,24
11206	Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας- Εμπορία- Αξιοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	Αγροτική Ανάπτυξη	5000
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	27775,91
11501	Μεταφορές	Αναπτυξιακές Υποδομές	53053
11702	Μεταφορές (Λιμάνια- Αεροδρόμια- Οδοί)	Αναπτυξιακές Υποδομές	16317,53
11801	Ε.Τ.Π.Α.	Αναπτυξιακές Υποδομές	3390
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	72760,53
11208	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	667
11401	Ανάπτυξη Υποδομών Εκπαίδευσης & Επαγγελματικής Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	28400
11402	Καταπολέμηση Ανεργίας- Συνεχιζόμενη Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	12200
11403	Αποκλεισμός Από την Αγορά Εργασίας	Ανθρώπινοι Πόροι	2802,3
11502	Υγεία- Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	17021
11703	Αρχική Κατάρτιση (Ε.Τ.Π.Α.)	Ανθρώπινοι Πόροι	3165,38
11704	Υγεία- Πρόνοια	Ανθρώπινοι Πόροι	3077,67
11802	Ε.Κ.Τ.	Ανθρώπινοι Πόροι	1131
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	68464,35
11301	Υποδομές Υποστήριξης, Βελτίωση- Εκσυγχρονισμός, Νέες Επενδύσεις στις ΜΜΕ, Έρευνα, Εντοπισμός & Αξιοποίηση Ήπιων Μορφών Ενέργειας	Παραγωγικές Επενδύσεις	12650
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	12650
11302	Υπηρεσίες Στήριξης ΜΜΕ, Ενέργειες Προβολής- Προώθησης των Προϊόντων των ΜΜΕ	Παροχή Υπηρεσιών σε ΜΜΕ	4335,82
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	4335,82
11207	Ανάδειξη-Αξιοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών	Περιβάλλον	3589,03
11503	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί	Περιβάλλον	12014
11504	Προστασία & Βελτίωση Οικιστικού- Φυσικού Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	2500
11602	Προστασία Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	5094,971
11701	Υδρεύσεις- Αποχετεύσεις	Περιβάλλον	1421,99
	Σύνολο	Περιβάλλον	24619,99
11601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	18708,75
11603	Έργα & Ενέργειες Στήριξης της Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	11657,26
11705	Αθλητισμός Πολιτισμός	Τοπική Ανάπτυξη	602,28
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	30968,29
11101	Βελτίωση και Δημιουργία Υποδομών Υποδοχής, Εξυπηρέτησης & Προσπέλασης	Τουρισμός	61344
11102	Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς & Αξιοποίηση Τουριστικών Περιοχών	Τουρισμός	21858,67
11103	Προβολή- Διαφήμιση Τουρισμού	Τουρισμός	1225,405
11104	Συμπληρωματικές Ενέργειες	Τουρισμός	1797,271
11706	Τουρισμός	Τουρισμός	148,39
	Σύνολο	Τουρισμός	86373,73
	Σύνολο	Γενικό	327948,6

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
12201	Αλιευτικά Καταφύγια	Αγροτική Ανάπτυξη	1500
12202	Δάση- Αγροτικές Υποδομές	Αγροτική Ανάπτυξη	7826
12203	Μέθοδοι Εντατικής Καλλιέργειας	Αγροτική Ανάπτυξη	2700
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	12026
12205	Θαλάσσιες Μεταφορές	Αναπτυξιακές Υποδομές	20000
12206	Εναέριες Μεταφορές	Αναπτυξιακές Υποδομές	31000
12207	Χερσαίες Μεταφορές	Αναπτυξιακές Υποδομές	26520
12701	Συμπλήρωση Λειτουργικών Χαρακτηριστικών Έργων Α' Κ.Π.Σ.	Αναπτυξιακές Υποδομές	10700
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	88220
12106	Εκπαίδευση	Ανθρώπινοι Πόροι	700
12301	Υποδομές- Εξοπλισμοί Εκπαίδευσης	Ανθρώπινοι Πόροι	18000
12302	Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση για την Καταπολέμηση της Ανεργίας	Ανθρώπινοι Πόροι	13500
12303	Καταπολέμηση Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας	Ανθρώπινοι Πόροι	1350
12304	Ανάπτυξη Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	1500
12403	Κοινωνικές Υποδομές	Ανθρώπινοι Πόροι	34480
12603	Ενέργειες Αξιοποίησης Ανθρώπινου Δυναμικού	Ανθρώπινοι Πόροι	1000
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	70530
12204	Στήριξη Μεταποίησης	Βιομηχανία	5000
	Σύνολο	Βιομηχανία	5000
12107	Δράσεις Τουριστικής Υποδομής Ιδιωτικού Τομέα	Παραγωγικές Επενδύσεις	10000
12602	Υποστήριξη Πρωτοβουλιών Ιδιωτικού Τομέα	Παραγωγικές Επενδύσεις	6000
	Σύνολο	Παραγωγικές Επενδύσεις	16000
12401	Αποχετεύσεις- Βιολογικοί Καθαρισμοί- Απορρίμματα	Περιβάλλον	13500
12402	Υδρεύσεις	Περιβάλλον	5000
12502	Προστασία Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	2650
	Σύνολο	Περιβάλλον	21150
12801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	4083,3
12802	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	250
12803	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.Π.	Τεχνική Βοήθεια	140
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	4473,3
12501	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	26000
12503	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	7200
12601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	4500
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	37700
12101	Μαρίνες	Τουρισμός	80800
12102	Κέντρα Επισκευής & Διαχείμασης Σκαφών Αναψυχής	Τουρισμός	10000
12103	Δίκτυο Καταφυγίων Σκαφών Αναψυχής	Τουρισμός	17000
12104	Ανάδειξη Πολιτισμικού Τουρισμού	Τουρισμός	12000
12105	Συμπληρωματικές Ενέργειες- Προβολή	Τουρισμός	5100
	Σύνολο	Τουρισμός	124900
	Σύνολο	Γενικό	379999,3

Πίνακας κατάταξης μέτρων σε θεματικές ενότητες

A/A	Μέτρο	Θεματική Ενότητα	Συνολικό Κόστος (KECU'S)
13401	Αγροτικές Υποδομές	Αγροτική Ανάπτυξη	24301
13402	Ενισχύσεις Δυναμικών Καλλιεργειών Υπό Κάλυψη	Αγροτική Ανάπτυξη	13254
13403	Βελτίωση Κτηνοτροφικής Παραγωγής	Αγροτική Ανάπτυξη	2306
13404	Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις στην Ύπαιθρο	Αγροτική Ανάπτυξη	16702
	Σύνολο	Αγροτική Ανάπτυξη	56563
13102	Υποδομές Διεθνούς Εμπορίου & Διεύρυνση Αγορών	Αναπτυξιακές Υποδομές	10000
13302	Υποδομές Μεταφορών	Αναπτυξιακές Υποδομές	75923
13701	Ολοκλήρωση Ημιτελών Έργων του Α' Κ.Π.Σ.	Αναπτυξιακές Υποδομές	15039
	Σύνολο	Αναπτυξιακές Υποδομές	100962
13204	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	1725
13303	Υποδομές Υγείας- Πρόνοιας	Ανθρώπινοι Πόροι	62069
13406	Κατάρτιση	Ανθρώπινοι Πόροι	2068
13501	Υποδομές Αρχικής & Συνεχιζόμενης Κατάρτισης	Ανθρώπινοι Πόροι	20481
13502	Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση	Ανθρώπινοι Πόροι	9755
13503	Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού	Ανθρώπινοι Πόροι	5173
	Σύνολο	Ανθρώπινοι Πόροι	101271
13301	Χωροταξικός- Πολεοδομικός Σχεδιασμός	Αστική Ανάπτυξη	1724
	Σύνολο	Αστική Ανάπτυξη	1724
13103	Προσαρμογή Δευτερογενούς Παραγωγής	Βιομηχανία	21517
	Σύνολο	Βιομηχανία	21517
13101	Ανάπτυξη & Διάχυση Ε&Τ Δραστηριοτήτων	Παροχή Υπηρεσιών σε	24986
	Σύνολο	Παροχή Υπηρεσιών σε	24986
13203	Περιβάλλον	Περιβάλλον	4207
13304	Περιβάλλον	Περιβάλλον	23514
13405	Προστασία Φυσικού & Ανθρώπινου Περιβάλλοντος	Περιβάλλον	2758
13602	Προστασία Περιβάλλοντος & Βελτίωση Ποιότητας Ζωής	Περιβάλλον	12247
	Σύνολο	Περιβάλλον	42726
13801	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	Τεχνική Βοήθεια	2412
13802	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	Τεχνική Βοήθεια	1379
	Σύνολο	Τεχνική Βοήθεια	3791
13601	Βασικές Υποδομές	Τοπική Ανάπτυξη	17909
13603	Ενίσχυση της Τοπικής Οικονομίας	Τοπική Ανάπτυξη	10767
	Σύνολο	Τοπική Ανάπτυξη	28676
13201	Τουριστικές Υποδομές- Πολιτιστικός Τουρισμός	Τουρισμός	48465
13202	Διαχείριση Υπηρεσιών στον Τουρισμό- Πολιτισμό. Νέες Μορφές Τουρισμού	Τουρισμός	4655
	Σύνολο	Τουρισμός	53120
	Σύνολο	Γενικό	435336

